

आचार्यश्रीजीवदेवसूरिरचितः

समुद्रसूरिरचितया पञ्चिकया सहितः

जिन-स्नात्र-विधिः ।

तथा

वादिवेताल-श्रीशान्तिसूरि-विरचितः

शीलाचार्य(तत्त्वादित्य)रचितया पञ्चिकयोपेतः

अर्हदभिषेकविधिः ।

ॐ

गूर्जरानुवाद-प्रस्तावना-विषयप्रदर्शन-परिशिष्टादिभिः

परिष्कृत्य सम्पादकः-

भगवान्श्रेष्ठितनुजः पण्डितोपाह्वो लालचन्द्रः ।

प्रयोजकः-

श्रेष्ठी श्री अमृतलाल कालिदास दोशी, बी.ए.

प्रकाशकम् —

जैनसाहित्य-विकास-मण्डलम्

वीलेपारले, मुंबई-५६ (A.S.)

आचार्यश्रीजीवदेवसूरिरचितः

समुद्रसूरिरचितया पञ्चिकया सहितः

जिन-स्नात्र-विधिः ।

तथा

वादिवेताल-श्रीशान्तिसूरि-विरचितः

शीलाचार्य(तत्त्वादित्य)रचितया पञ्चिकयोपेतः

अर्हदभिषेकविधिः ।

५

गूर्जरानुवाद-प्रस्तावना-विषयप्रदर्शन-परिशिष्टादिभिः

परिष्कृत्य सम्पादकः-

भगवान्श्रेष्ठितनुजः पण्डितोपाह्वो लालचन्द्रः ।

प्रयोजकः-

श्रेष्ठी श्री अमृतलाल कालिदास दोशी, बी. ए.

प्रकाशकम्—

जैनसाहित्य-विकास-मण्डलम्
वीलेपारले, मुंबई--५६ (A. S.)

प्रकाशकः

सुबोधचन्द्र नानालाल शाह
मन्त्री, श्रीजैन साहित्य विकास मण्डल
११२, स्वामि विवेकानंदमार्ग,
वीलेपारले (पश्चिम) मुंबई-५६ (A. S.)

प्रथमं संस्करणम्--५०० प्रतयः

मूल्यम् रू. २--००

विक्रमसंवत् २०२१

ख्रिस्ताब्द १९६५

मुद्रकः

शाह गिरधरलाल फूलचन्द्र
साधना मुद्रणालय
दाणापीठ, भावनगर (सौराष्ट्र)

પ્રકાશકીય નિવેદન

શ્રી જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલના સત્તરમા અન્થ જિનાભિષેક-‘શ્રીજિનસ્નાત્રવિધિ તથા અર્હદ્દભિષેકવિધિ’નું પ્રકાશન કરતાં અમોને અત્યન્ત આનન્દ થાય છે.

‘શ્રીજિનસ્નાત્રવિધિ તથા શ્રીઅર્હદ્દભિષેકવિધિ’ એમ ઉભય અન્થોનો સમાવેશ કરતી આ પુસ્તિકા નાની હોવા છતાંય પરમતારક શ્રીજિનેશ્વર લગવંતોના સ્નાત્ર-પ્રસંગના આલંકારિક વર્ણન સાથે પ્રાચીન વિધિ પર ઘણો સારો પ્રકાશ પાડે છે અને અનેક શંકાઓનાં સચોટ સમાધાનો આપે છે.

મૂળ ‘શ્રીજિનસ્નાત્ર-વિધિ’ એ ૫૪ ગાથા-પ્રમાણુનો અન્થ પ્રાકૃતભાષામાં છે અને ‘શ્રીઅર્હદ્દભિષેકવિધિ’ એ ૯૮ ગાથા-પ્રમાણુનો અન્થ સંસ્કૃતભાષામાં છે. અને તે બન્ને અન્થો પ્રાચીન સંસ્કૃત પંજિકાઓ સાથે, તથા ગૂજરાતી ભાષાંતર સાથે પ્રકટ થાય છે. ઉભય અન્થોનું નિર્માણ થયે એક હજાર વર્ષથીય વધુ વર્ષો વીતી ગયાં છે.

—ઉપયુક્ત અન્થોનો અન્થકારો અને પંજિકાકારો સાથેનો તલસ્પર્શી પરિચય, આ અન્થના સંપાદક, અનુવાદક

પ્રાચ્યવિદ્યા-મન્દિર, વડોદરાના નિવૃત્ત 'જૈનપણ્ડિત' શ્રીયુત્ત લાલચન્દ્ર ભગવાન ગાંધીએ વિસ્તૃત પ્રસ્તાવના દ્વારા આપ્યો છે. અન્યનું વાચન શરૂ કરતાં પહેલાં તે વાંચી જવાની ખાસ વિનંતિ કરીએ છીએ.

—આ પુસ્તિકાની વસ્તુ એટલી ઉત્તમ કોટિની છે કે જે કોઈ ભવ્યાત્મા તેમાં દર્શાવેલ ઉપાસનાનું રહસ્ય પોતાના જીવનમાં ઉતારશે, તો તે દીર્ઘ સંસારને અવશ્ય ટૂંકો કરશે.

તા. ૭-૧-૧૯૬૫
વીલેપારલે
મુંબઈ-૫૬

લિ. સેવક,
સુબોધચન્દ્ર નાનાલાલ શાહ
મંત્રી, જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડલ

श्रीजिनाभिषेक-प्रतिकृतिः ।

“ अभिषेकपयोधारा, धारेव ध्यानमण्डलाग्रस्य ।
भवभवनभित्तिभागान्, भूयोऽपि भिनत्तु भागवती ॥”

—वादिवेताल श्रीशान्तिसूरि.

[—जुओ अर्द्धदक्षिणैकविधि पृ. ७४]

ध्यानइपी अइगनी धार जेवी, लगवंतना अबिषेक-
जलनी धारा, संसारइपी लवननी(इरी इरी जन्म-जरा-
मरण-धारणुनी) लीताने(कर्मोने) लेहनारी अनो.

પહોળાઈ સદજ ઝોછી હોવાથી ૬ પંક્તિઓમાં અને ખીજમાં ૮ પંક્તિઓનો સમાવેશ છે. કેટલાંક પત્રોમાં ૭મી, ૮મી પંક્તિ સ્થલ-સંક્રાંતને લીધે અર્ધી અર્ધી ઉપર-નીચે સમાવેલી છે.

તેમાં પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાયઃ પર થી પ૪ અક્ષરો સમાવ્યા છે. ચારે બાજુ થોડી થોડી જગ્યા ખાલી રાખેલી છે. પત્રોમાં વચ્ચે દોરો પરોવી શકાય માટે એકેક છિદ્ર કરેલ છે, પરન્તુ હાલમાં તે દોરાથી પરોવેલ નથી, તેમ જ તાડપત્રીય પોથીઓમાં આગળ-પાછળ બંને બાજુ હોય છે, તેવી લાકડાની પટ્ટીઓ સાથે નથી, પરન્તુ સાદા કાગળથી વેષ્ટિત છે. કેટલાંક પત્રોમાં છિદ્રની આસપાસ કમલ(પત્ર ૧૬), સ્વરિતક (પત્ર ૧૭) વગેરે મંગલ કલાકૃતિ પણ આલેખેલી છે. આ પ્રતિને નં. ૧૧૨૧ની તેવા માપની ખીજ પોથી સાથે રાખેલી છે.

આ પ્રતિનાં પ્રારંભનાં થોડાં પાનાં કિનારથી ખંડિત થઈ ગયાં હોવાથી કેટલોક અક્ષરોવાળો ભાગ પણ ગયેલ છે. પ્રથમનાં ૩ પત્રોની કિનાર ૧૧ ઈંચ જેટલી ખંડિત છે, પહેલા પાનાના એ કકડાને પારદર્શક કાગળથી જોડવામાં આવેલ છે અને જીર્ણુ શીર્ણુ કિનારોના અક્ષરોને જોડેલી કાગળ-કાપલી ઉપર ઉતારેલ છે.

પ્રાચીન જ્ઞાન-ધનના મહાન્ સંરક્ષક, સંગ્રાહક સહજત પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજના સાહિત્ય-સંશોધક વિદ્વાન શિષ્યરત્ન સ્વ. અતુરવિજયજી મહારાજની જન્મભૂમિ છાણી હોઇ, તેમના સ્તુત્ય પ્રયત્નથી આ પ્રતિ આવી રીતે ત્યાં સુરક્ષિત છે. તેમના શિષ્યરત્ન વિદ્વદ્વર્ય પુણ્યવિજયજી મહારાજ પણ ગુરુવર્યોના સાહિત્ય-સંશોધન-સંરક્ષણના પુણ્યકાર્યમાં સહકાર આપતા આવ્યા છે. વડોદરા, છાણી, લિંબડી, જામનગર, પાટણ, ખંભાત, જેસલમેર, અમદાવાદ આદિસ્થળોના પ્રાચીન જ્ઞાન(ગ્રંથ)-ભંડારોની રક્ષા-સુવ્યવસ્થા સાથે શતાધિક પ્રાચીન ગ્રંથ-રત્નોનું સંપાદન-પ્રકાશનનું પ્રશંસનીય કાર્ય એ ત્રિપુટી ગુરુ-શિષ્ય-પ્રશિષ્યના આજીવન પ્રયત્નને આભારી છે-એમ પ્રાસંગિક કહી શકાય.

—પ્રસ્તુત તાડપત્રીય પ્રતિ આ ગ્રંથ-પ્રકાશન-સદ્દુપયોગ માટે ધીરવા માટે ઉપયુક્ત આગમપ્રભાકર મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજીનો, તથા છાણી-જૈન જ્ઞાનમંદિરના વ્યવસ્થાપક, શાંતિસ્નાત્ર, પ્રતિષ્ઠા-વિધિ આદિ ક્રિયાના વિધિજ્ઞ શાહ સોમચંદભાઈ હરગોવિંદદાસનો આ સંસ્થા આભાર માને છે.

—આ પ્રતિના અંતમાં લેખન-સંવત્, લખાવનાર કે લખનાર સંબંધમાં કોઈ પ્રશસ્તિ, પુષ્પિકા કે માહિતી જોવામાં આવતી નથી, તેમ છતાં તેવી બીજી પ્રતિયો સાથે સરખાવતાં આ પ્રતિ અનુમાનથી સાતસો વર્ષો જેટલી પ્રાચીન જણાય છે. વિક્રમની ચૌદમી સદીમાં થયેલા પ્રભાવક શ્રીજિનપ્રભસૂરિએ દેરાધિદેવ-પૂજાવિધિમાં આ પ્રતિનો ઉપયોગ કર્યો હશે તેવી કલ્પના થાય છે; કારણ કે તેમાં સૂચવેલ પદ્યો આ ગ્રંથમાંનાં છે, તે અહિં પરિશિષ્ટ [૫] જોવાથી જણાશે. વિશેષમાં, આ પ્રતિમાં પત્રની બીજી બાજુ ડાબી તરફ જે અંક-સંખ્યા સાંકેતિક વિલક્ષણ લિપિમાં દર્શાવી છે, તે પણ તેની તેવી પ્રાચીનતા સૂચવે છે. તેમાં ૪ અંક માટે ૫, ૫ માટે ૬, ૬ માટે ૭, ૭ માટે ૮, ૮ માટે ૯, ૯ માટે ૧૦, ૧૦ માટે ૧૧, ૧૧ માટે ૧૨, ૧૨ માટે ૧૩, ૧૩ માટે ૧૪, ૧૪ માટે ૧૫, ૧૫ માટે ૧૬, ૧૬ માટે ૧૭, ૧૭ માટે ૧૮, ૧૮ માટે ૧૯, ૧૯ માટે ૨૦, ૨૦ માટે (થ) ૨૧ માટે થ તથા ૮૭ માટે ૦૭ ચિહ્ન દર્શાવેલ છે. યથાયોગ્ય દર્શાવવા માટે તેવા ટાઇપો મળવા મુશ્કેલ છે, તેમ છતાં સામાન્ય ખ્યાલ માટે આવાં ચિહ્નો દર્શાવ્યાં છે.

લેખકની શૈલી સામાન્ય રીતે સંસ્કૃતશબ્દોમાં પંચમ અક્ષર-અનુનાસિકને બદલે અનુસ્વાર દર્શાવવાની છે, તેમજ અંતના મૂને બદલે અનુસ્વાર લખવાની છે.

તાડપત્રીય પ્રતિમાં તાલવ્ય શ જોષ્યે ત્યાં દન્ત્ય સ લખેલો જોવાય છે. જેમકે:—

શાશ્વત	જોષ્યે	ત્યાં	સાસ્વત	શરદ્	જોષ્યે	ત્યાં	સરદ્
શિલા	„	„	સિલા	શોમન	„	„	સોમન
શીલ	„	„	સીલ	સ્મશ્રુ	„	„	સ્મશ્રુ
શાદૂંલ	„	„	સાદૂંલ	ઉચ્છલંતી	„	„	ઉત્સલંતી
શંસિત:	„	„	સંશિત:	નિઃશ્વાસ	„	„	નિઃસ્વાસ
શુદ્ધ	„	„	સુદ્ધ	પંચાશત્	„	„	પંચાસત્
				(સને બદલે શ) —			
				છંદસા	„	„	છંદશા

એવી રીતે ય જોષ્યે, ત્યાં વ અથવા પ વંચાય છે. યજ્ઞ ને બદલે ઉવજ્ઞ જોવાય છે. ઉવવેક્ષા ને બદલે ઉવપેક્ષા જોવાય છે. ત્રિ ને બદલે તૃ લખાયેલ છે. ત્રિભુવન ને બદલે તૃમુઁ લખેલ છે. આરત્રિક ને બદલે આરત્તક લખેલ છે.

ઓ પછીના અ ને હુમ (ડ) ન દર્શાવતાં અ લખેલ છે—રાગો અસ્તં લખેલ છે.

રેઙ્ પછીના ણ, મ, મ, વ વગેરે વર્ણોને કર્ણ, ગુરોર્ગુરુ, ધર્મ, પર્વ, સર્વ એવી રીતે દ્વિર્માવ કરીને લખેલ છે.

તાડપત્ર ૩૦ (૧) પંક્તિમાં જિન-સ્નાત્રવિધિ ગ્રંથ પૂરો થયા પછી, તે જ પંક્તિમાં ‘ ઐ નમઃ સર્વજ્ઞાય ’ મંગલાચરણથી બીજા ગ્રંથ અહુદ્દલિપેક-વિધિનો પ્રારંભ કરેલ છે.

આ તાડપત્રીય પ્રતિના પત્ર [૧], [૨૯], [૩૦] અને પત્ર ૮૭નો ફોટો નાના કદમાં લેવરાવી, બ્લોક કરાવી ફોટો આ સાથે જોડવામાં આવેલ છે, તે પરથી મૂળ પ્રતિના ખ્યાલ આવશે.

सि. ता. ३१८

[Heavily damaged and mostly illegible text on the top left fragment]

सि. ता. २३८२१

समाप्तं च... [Faded text on the second fragment]

सि. ता. ३०११७ अर्द्ध

समाप्तं च... [Faded text on the third fragment]

अर्द्ध ता. ८७८२१

समाप्तं च... [Faded text on the fourth fragment]

બીજી નકલ

આ તાડપત્રીય પ્રતિની સં. ૧૯૬૪માં કાગળ ઉપર લખાવેલી-અને
અંતની જૂદી કરાવેલી નકલ વડોદરામાં શ્રી આત્મારામજી જૈન જ્ઞાન-
મંદિરમાં-પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મંના શાસ્ત્ર-સંગ્રહમાં છે. ત્યાં
[૧] નં. ૧૮૨૭ સ્નાત્રવિધિ (પ્રા.) ધૂમાવલિકા વૃત્તિ-સહિત પત્ર ૮
મૂં જીવદેવસૂરિ, વૃં સમુદ્રસૂરિ. શ્લો. ૨૫૦ જણાવેલ છે. અને [૨]
નં. ૧૮૨૮ પર્વપંચાશિકા પંજિકાસહિત પત્ર ૧૪ (સં.) મૂં શાંતિસૂરિ,
પંજિકા-શીલાચાર્ય, શ્લોક-સંખ્યા ૬૦૦ નોંધ સાથે ત્યાંના સૂચિપત્રમાં
જણાવેલ છે. એ બંને પ્રતિયોનો ઉપયોગ કરવા દેવા માટે શ્રી આત્મારામજી
જૈન જ્ઞાનમંદિર, વડોદરાના વ્યવસ્થાપકોના અમે આભારી છીએ.

પહેલાં પ્રેસકોપી આ નકલ(કાગળ-પ્રતિ)ના આધારે કરી હતી,
પરંતુ પાછળથી મૂળ તાડપત્રીય પ્રતિ મળી જતાં મુખ્યતથા તેના આધારે
ફરી પ્રેસકોપી કરી આ બંને અંતોનું સાવધાનતાથી સંશોધન-સંપાદન
કરવામાં આવ્યું છે.

જૈન શ્વે. ડા. મુંબઈ તરફથી સન્ ૧૯૦૪-૫માં પં. હી. હં. દ્વારા
જેસલમેર-ભાંડારની પોથીઓનું જે લિસ્ટ કરાવ્યું હતું, તેમાં નં. ૭૨૨
થી ૭૬૨માં જણાવેલા ૪૩ અંતોનું સૂચન સહુગત ચી. ડા. દલાલે
સન્ ૧૯૧૬માં બડા ભાંડાર પોથી નં. ૧૫૦માં પટ્ટાવલી વગેરે શબ્દથી
ક્યું હતું, વિશેષ માહિતી આપી ન હતી. સન્ ૧૯૨૩માં
જેસલમેર-ભાંડાગારીય અંત-સૂચિપત્ર (ગા. ઓ. સિ. નં. ૨૧)નું
સંપાદન કરતાં અપ્રસિદ્ધઅન્ય-અંતકૃતપરિચય (પૃ. ૬૫)માં એ
અંતોનો નામાદિ-નિર્દેશ મેં પં. હી. હં.ના ઉપર્યુક્ત લિસ્ટમાંથી દર્શાવ્યો
હતો. ત્યાં લે. સં. ૧૧૧૫ (?) શંકિત છે, તેમાં એવી રીતે નોંધ છે કે—

ધૂમાવલિકા	જયભૂષણસૂરિ	પત્ર ૮,	શ્લો. ૨૦૦
સ્નાત્ર-પંચાશિકા		" "	" "
અહંદલિષેકવિધિ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિ		" ૫	" ૧૦૦
જિનસ્નાત્રવિધિ		" ૩	" ૬૦

જૈન શ્લોકો દ્વારા સન્ ૧૯૦૯ માં પ્રકાશિત જૈન ગ્રંથાવલી (પૃ. ૧૪૯)માં ધૂમાવલિકા જ્યભૂષણ-કૃત, તથા તેની વૃત્તિને સમુદ્ર-સૂરિની જણાવી છે, તથા ત્યાં (પૃ. ૧૫૩ માં) અર્હદલિષેકવિધિ ગ્રંથનું નામ સૂચવેલ છે.

બૃહદ્વિપ્પનિકા—પ્રાચીન જૈનગ્રંથસૂચી, જે સન્ ૧૯૨૫ માં પૂનાથી સાક્ષરવર્ષ શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્ય-સંશોધક ત્રૈમાસિકમાં (વર્ષ ૧, અં. ૨ માં) પ્રકાશિત થયેલ છે. ત્યાં નં. ૬૩૭ થી ૬૩૯ માં વાદિવેતાલ શાંતિસૂરિની પર્વપંચાશિકાની વૃત્તિ શીલાચાર્યની, તથા ટીકા (૧) ધૂમાવલિકા અને ટી. (૨) કુસુમાંજલિ સમુદ્રસૂરિની એવા નામ સાથે ઉલ્લેખ છે.

પ્રો. હરિ દામોદર વેલાણકર-સંપાદિત, પૂના ભાં. ઓ. રિ. ઈ. દ્વારા સન્ ૧૯૪૪ માં પ્રકાશિત જિનરત્નકોશમાં ધૂમાવલિકા. પર્વપંચા-શિકા, પર્વપંજિકા એવા નામથી આ બન્ને ગ્રંથોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

ડૉ. ભાંડારકરના સન્ ૧૮૮૭-૯૧ ના હ. લિ. પુ. ના રિપોર્ટ ૬ માં, નં. ૧૦૦૩ માં જેને જિનાલિષેકવિધિ નામે જણાવેલ છે. તથા પ્રો. પિટર્સનના સન્ ૧૮૯૨-૯૫ ના હ. લિ. પુ. ના રિપોર્ટ (૫)માં નં. ૯૨૫માં અર્હદ્દેવ-મહાલિષેક-વિધિ જણાવેલ છે, તે અહીં પ્રકાશિત થતો [૨] ગ્રંથ જણાય છે. પ્રયત્ન કરવા છતાં પૂના-ભાં. ઓ. રિ. ઈ. ની પ્રતિ મળી શકી નથી.

[૧]

આચાર્ય શ્રીજીવદેવની જિન-સ્નાત્ર-વિધિ

અહીં પ્રકાશિત થતા પ્રથમ ગ્રંથ જિનસ્નાત્ર-વિધિ (મૂળ)ના કર્તાનું નામ કવિએ સ્વયં દર્શાવ્યું નથી, પરન્તુ પંજિકાકારના કથન પ્રમાણે ‘આચાર્ય જીવદેવ’ વાસ્તવિક સમગ્ર છે. પં. હી. અને એને અનુસરી બીજે જણાવેલ ‘જ્યભૂષણ’ નામ યોગ્ય જણાતું નથી. આ ગ્રંથની

પંજિકા-વ્યાખ્યાના પ્રારંભમાં અને પ્રાંતમાં એની સ્પષ્ટતા કરેલી હોવાથી વાચકો એ વાંચી-વિચારી શકશે.

૮ આ વ્યાચાર્ય જીવદેવ કાણુ ? એ ક્યારે થયા ? તેનો પરિચય ક્યાંય મળે છે કે કેમ ? આ ગ્રંથની રચના ક્યારે થઈ ? તે સંબંધમાં અન્વેષણ કરતાં જણાય છે કે-માળવાના વિદ્યાપ્રેમી પ્રસિદ્ધ મહારાજ મુંજ અને ભોજના સમકાલીન, તેમની કવિ-સભાના ભૂષણરૂપ માનનીય મહાકવિ ધનપાલે સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિ વ્યાણુ ભટ્ટની સં. ગદ્યબદ્ધ કાદંબરી કથા સાથે સ્પર્ધા કરતી જે તિલકમંજરી કથાની રચના કરેલી છે, જે નિ. સા. પ્રેસ, મુંબઈની કાવ્યમાલા નં. ૮૫માં સન્ ૧૯૦૩માં પ્રકાશિત છે. તેના પ્રારંભમાં પૂર્વકવિઓની રચનાઓનું સંસ્મરણ કરતાં ૨૪મું પદ આ પ્રમાણે ઉચ્ચારેલું જોવાય છે:—

“ પ્રાકૃતેષુ પ્રવન્વેષુ, રસ-નિષ્યન્દિભિઃ પદૈઃ ।

રાજન્તે જીવદેવસ્ય, વાચઃ પલ્લવિતા ઇવ ॥ ”

ભાવાર્થ:—પ્રાકૃત પ્રબંધોમાં રસ ઝરતાં પદો વડે, જીવદેવની વાચાઓ (વાણી) પલ્લવિત થઈ હોય, તેવી શોભે છે.

એવી રીતે વિ. સંવત ૧૧૯૬માં કુમારપાલ મહારાજના રાજ્ય-પ્રારંભમાં માંડલમાં પ્રાકૃતભાષામાં દસહજાર શ્લોક-પ્રમાણ રચેલા વિસ્તૃત સુપાર્શ્વનાથ-ચરિત્ર(સુપાસનાહ-ચરિય)માં લક્ષમણગણિએ પણ પૂર્વકવિઓનું સંસ્મરણ કરતાં પ્રાકૃત પ્રબંધ-કવિ શ્રીજીવદેવની વાણીની પ્રશંસા કરતાં જણાવ્યું છે કે—

“ મંદાર-મંજરિં પિવ, સુરા વિ સવળાવયં સયં ણિતિ ।

પાગય-પવંધ-કણ્ણો, વાણિં સિરિજીવદેવસ ॥ ”

—સુપાસનાહ-ચરિય ભા. ૧, ગા. ૧૧

[પં. હરગોવિંદદાસ-સંપાદિત જૈન વિવિધ સાહિત્ય-શાસ્ત્રમાલામાં સં. ૧૯૭૪માં પ્ર.]

ભાવાર્થ:—પ્રાકૃત પ્રયોગોના કવિ શ્રીજીવદેવની વાણીને દેવો પણ મંદાર(કલ્પવૃક્ષ)ની મંજરી જેવી જાણીને સ્વયં શ્રવણ-પદ પર લઈ જાય છે—શ્રવણ પર ચડાવે છે—સાંભળે છે.

વિક્રમની ૧૧મી સદીના પ્રૌઠ મહાકવિ ધનપાલ દ્વારા અને ૧૨મી સદીના મહાકવિ લક્ષ્મણ ગણિ દ્વારા પ્રશંસિત—તે પૂર્વે થયેલા આચાર્ય શ્રીજીવદેવના પ્રાકૃત પ્રયોગો વર્તમાનકાળમાં ઉપલબ્ધ થતા નથી, તેમ છતાં પ્રાપ્ત થયેલ ૫૪ ગાથા—પ્રમાણ આ લઘુકૃતિ—જિન-સ્નાત્ર-વિધિ પણ તેમની શ્રેષ્ઠ કવિત્વ-શક્તિને—ઉચ્ચ પ્રતિભાને સૂચિત કરે છે.

કવિએ ભગવાન્ મહાવીર જિનના સ્નાત્ર-પ્રસંગનું વર્ણન પ્રાકૃત ભાષામાં વિવિધ પદોમાં વિવિધ શબ્દાલંકારો અને અર્થાલંકારોથી સરસ શૈલીથી કર્યું છે. એ વાંચતાં—વિચારતાં મર્મજ સુરોને તેમની પ્રતિભા માટે અને દેવલક્ષિત માટે બહુમાન ઉત્પન્ન થાય તેવું છે. આ પ્રાકૃત લઘુકાવ્યના સંસ્કૃત વ્યાખ્યાકાર-પંજિકાકાર આચાર્ય શ્રી સમુદ્રસૂરિના પ્રારંભ-પ્રાંતના સૂચનથી આપણે કવિનું નામ ‘આચાર્ય શ્રીજીવદેવ’ એવું જાણીએ છીએ.

વ્યાખ્યાકાર સમુદ્રસૂરિએ પોતાને ચંદ્રકુલમાં થઈ ગયેલા ગોગ્ગટા-ચાર્યના સૂતુ(શિષ્ય) તરીકે જણાવેલ છે. પ્રાકૃતભાષામાં જીવનસુંદરી-કથાના રચનાર વિજયસિંહસૂરિના ગુરુનું નામ સમુદ્રસૂરિ હતું, પરંતુ તેઓ નાકલ(નાગિલ) કુલના હોવાથી ચંદ્રકુલીન આ પંજિકાકાર સમુદ્રસૂરિ તેમનાથી ભિન્ન વ્યક્તિ જણાય છે.

પંજિકા-રચના-સંવત

આ જિન-સ્નાત્ર-વિધિના વિષમ પદોના અર્થને દર્શાવતી આ પંજિકા-વ્યાખ્યાની રચના પંજિકાકારે છ વર્ષો અધિક પસાર થતાં—

- ૧ “ इह आसि जय-पसिद्धो, निम्मल नाइल्लकुल-समुब्भूओ ।
तव-सील-संजम-रओ, समुद्दसूरि ति आयरिओ !! ”

કાલ્પ્યુન શુ. ૮ના દિવસે ધ્રુવલપુરીમાં કરી જણાવી છે. એ ૭ વર્ષો અનુમાનથી એક હજાર વર્ષ ઉપરનાં સમજાય છે. પંજિકાના અંતમાં તેનું શ્લોક-પ્રમાણ શબ્દો દ્વારા અને અંક દ્વારા ૨૫૦ જણાવ્યું છે.

તેના અંતમાં 'ધ્રુમાવલિકા-વૃત્તિ: સમાપ્તા' લખેલું હોવાથી આ ગ્રંથની પ્રસિદ્ધિ તેવા નામે થઈ જણાય છે.

આ પંજિકામાં પદ-વ્યુત્પત્તિ માટે જણાવેલાં સૂત્રો પ્રાચીન વ્યાકરણ પાણિનીયનાં જણાય છે, તેમ જ ગાથા ૩૨ ની વ્યાખ્યામાં 'પાણિનીય પ્રાકૃત-લક્ષણ' એવા નામનો નિર્દેશ કર્યો છે, જે હાલ જોવામાં આવતું નથી. સુપ્રસિદ્ધ જૈનાગમ-વ્યાખ્યાકાર મલયગિરિ જેવાએ પણ તેનો નામ-નિર્દેશ કર્યો છે.

આ પંજિકામાં ગાથા ૨૯ ની વ્યાખ્યા કરતાં પ્રાચીન છંદ:શાસ્ત્ર-કાર જયદેવના નામ-નિર્દેશ સાથે તેનું અવતરણ પણ કર્યું છે. જયદેવ-છંદ:શાસ્ત્ર (તાડપત્રીય પ્રતિ લે. સં. ૧૧૯૦)નો પરિવ્યય અમે જેસલમેર-ભાંડાગારીય-ગ્રંથ-સૂચી (ગા. એ. સિ. નં. ૨૧ માં, પ્ર. સન્ ૧૯૨૩)માં કરાવ્યો હતો, તે પ્રો. હરિ દામોદર વેલણકરના પ્રયત્નથી 'જયદામન્'માં પાછળથી પ્રકાશિત થઈ ગયેલ છે.

પંજિકાકાર સમુદ્રસૂરિના ગુરુનું નામ ગોગ્ગટાચાર્ય ખાસ જાણીતું નથી, તે પ્રાચીન સમયનું જણાય છે.—એ વગેરે વિચારતાં પંજિકાકાર વિક્રમની ૧૧મી સદીના પ્રારંભમાં વિદ્યમાન હોવા જોઈએ. એથી આ પંજિકાને આજથી એક હજાર વર્ષો પહેલાંની પ્રાચીન માનવી જોઈએ અને મૂળ કૃતિને એથી પણ પ્રાચીન સમજવી જોઈએ.

નિય-હત્થ-દિક્કિલણં, સીસેણં અણુવમગુણસ્સ ।

સિરિવિજયસીહ-નામેણ, સૂરિણા વિરહ્યા એસા ॥ ”

—અંભાત-શ્રીશાન્તિનાથ-ભંડારની તાડપત્રીય પોથી નં. ૬૦ [પિટર્સન રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૩૮માં આ પ્રાકૃતકથાને માગધી(૧) જણાવી છે.]

પંજિકા-રચના-સ્થળ-ધવલપુરી

પંજિકાની રચના પંજિકાકારે ધવલપુરીમાં જણાવી છે, તે સં. માં ધવલકક અને વર્તમાનમાં ઘોળકા નામથી જાણીતું ગૂજરાતનું નગર જણાય છે. પ્રાચીન સમયમાં આસપાસનાં સો ગામોમાં તેની મુખ્યતા હતી. જૈનસમાજના ઇતિહાસમાં એ સ્થાન પ્રાચીન સમયથી સદીઓ સુધી મહત્વનું રહ્યું છે.

સુપ્રસિદ્ધ નવાંગી-વૃત્તિકાર અલયદેવસૂરિએ વિરહાંક હરિભદ્રસૂરિના પંચાશક્રાંતની વૃત્તિ વિ. સં. ૧૧૨૪ માં આ જ નગરમાં રચી જણાવી છે, તેમણે રચેલી આગમોની વૃત્તિની અનેક પ્રતિયો આ જ સ્થળમાં લખાઈ હતી.

સુપ્રસિદ્ધ અરતરગચ્છીય જૈનાચાર્ય જિનદત્તસૂરિનો જન્મ વિ. સં. ૧૧૩૨ માં આ જ ધવલકક નગરમાં થયો હતો.

વિ. સં. ૧૧૯૦ માં આમ્રદેવસૂરિએ આખ્યાનમણિકોશની વિસ્તૃત વૃત્તિ આ જ ધવલકકપુરમાં રચી હતી.

વિ. સં. ૧૧૯૧ માં સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજ્ય-સમયમાં ગણિની દેવસિરિ-યોગ્ય પુષ્પવતી-કથા વગેરેની પૌથી આ જ ધવલકકમાં તાડપત્રો પર લખાઈ હતી-જેની ફોટોકોપી સાથેનો ઉલ્લેખ અમે પત્તનસ્થ-પ્રાચ્ય જૈનભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી ભા. ૧ (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૮૩)માં દર્શાવેલ છે.

તથા વિ. સં. ૧૧૯૩ માં મત્રધારી શ્રીચંદ્રસૂરિએ રચેલ પ્રા મુનિસુવ્રતચરિત્રની રચના માટે પ્રેરણા મુનિસુવ્રતસ્વામીના રમણીય મંદિરવાળા આ જ ધવલક નગરના પૌરવાડ શ્રાવક ધવલની હતી. એ વિસ્તૃત પ્રશસ્તિ ઉપર્યુક્ત સૂચી(પૃ. ૩૧૪ થી ૩૨૩)માં અમે દર્શાવી છે.

૧ સર્વાણુંદસૂરિએ શ્રીપાર્શ્વનાથ-ચરિત્ર મહાકાવ્ય આ જ ધ્વલકકક નગરમાં વિ. સં. ૧૨૯૧ માં રચ્યું હતું. વિશેષ માટે જુઓ-પાટણ જૈનભંડાર-ગ્રંથસૂચી (ગા. જો. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૭૨-૭૩)

૨ વિક્રમની તેરમી સદીના અંતમાં-સંવત્ ૧૨૯૯ માં નાગેન્દ્રગચ્છીય ઉદયપ્રભસૂરિએ ધર્મદાસગણિની પ્રા. ઉપદેશમાલાની ધાર હજાર શ્લોક-પ્રમાણુ કર્ણિકાવૃત્તિને આ જ ધ્વલકકપુરમાં નૃપવીર(વીરધવલ)ના વીર મંત્રીશ્વર(વસ્તુપાલ તેજપાલ)ની પુણ્ય વસતિવાળી વસતિમાં વસતાં રચી હતી. એની પ્રશસ્તિ પણ અમે ઉપર્યુક્ત પા. જૈ. ભં.ની ગ્રંથ-સૂચી(પૃ. ૨૩૫ થી ૨૩૮)માં દર્શાવેલ છે.

મહારાણા વીરધવલની રાજધાની તરીકે અને રાજનીતિદક્ષ કર્તાવ્ય-પરાયણ મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલ-તેજપાલની કર્તાવ્યભૂમિ તરીકે આ નગરની મહત્તા અને યશઃ-પ્રતિષ્ઠામાં વૃદ્ધિ થઈ હતી. એ સમયમાં ક્રેટનાય જૈનાચાર્યોએ, કવિઓએ અને વિદ્વાનોએ આ નગરમાં ગ્રંથરચના, લેખન, પઠન-પાઠન આદિ અનેક પ્રકારે સાહિત્યોપાસના કર્યાના ઉદ્દેશો મળે છે.

૩ દંડનાયક વિજયી વીર મંત્રીશ્વર તેજપાલે ગોધરાના મહોન્મત રાજ્ય ધૂધુતને યુદ્ધમાં હરાવી, જીવતો પકડી, બાંધી, પાંજરામાં પૂરી, આ જ નગરમાં (ઘોળકામાં) લાવી મહારાણા વીરધવલને સમર્પણુ કરી ગૂજરાતના ગૌરવની રક્ષા કરી હતી.^૧

વિક્રમની ચૌદમી સદીના પ્રારંભમાં આ જ નગરમાં મહારાજા વીસલદેવની રાજસભામાં કવિઓની ગોળી થતી હતી. કાવ્યોની સમસ્યા-પૂર્તિ વગેરે કવિ-વિનોદો ચાલુ હતા, તેમાં વાચટગચ્છીય જૈનાચાર્ય

૧ વિશેષ વૃત્તાન્ત માટે વાંચો-અમારો એ. નિળન્ધ-ગૂજરાતના વીર મંત્રી 'તેજપાલનો વિજય'

કવિ અમરચંદ્રસૂરિએ પણ અનેક સમસ્યા-પૂર્તિ કરી પોતાની વિશિષ્ટ પ્રતિભાવાળી શીઘ્રકવિત્વ-શક્તિનો સરસ પરિચય કરાવ્યો હતો.

૧ વિ. સં. ૧૩૦૬ માં દેવેન્દ્રસૂરિ અને વિજયચંદ્રસૂરિની દેશનાથી પ્રેરાઈ વાઙ્દેવતા-ભાંડાગાર માટે આગમાદિ પુસ્તકો લખાવનારાઓમાં આ ધ્રુવલક્ષ્મી નગરના શ્રાવકોનાં પણ નામો મળે છે. (વિશેષ માટે જુઓ પાટણ-જૈન ભં. ગ્રંથસૂચી ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૫૨)

૨ ચંદ્રકુલ-ચંદ્ર શ્રીશાંતિસૂરિએ રચેલી ધર્મરત્ન-લઘુવૃત્તિવાળી પ્રકરણ-પુસ્તિકા સં. ૧૩૦૯ માં આ જ ધ્રુવલક્ષ્મીમાં શ્રે. સહજલે લખાવી હતી. તે ઉલ્લેખ અમે જ્ઞેસલમેર-ભાં. ગ્રંથસૂચી (પૃ. ૫૨ માં, ગા. ઓ. સિ. નં. ૨૧)માં દર્શાવેલ છે.

૩ વિ. સં. ૧૩૪૯ માં જ્યરાશિનો તત્ત્વોપપ્લવ આ જ ધ્રુવલક્ષ્મીમાં લખાયો હતો (વિશેષ માટે જુઓ પાટણ-જૈન ભં. ગ્રંથસૂચી ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૬૫)

૪ અલાવદીનના આક્રમણથી ગૂજરાતનાં મુખ્ય નગરો પર અસર થઈ હતી, તેમાં આ ધોળકાનો પણ સમાવેશ થાય છે. તેનું સૂચન કવિ પદ્મનાભે વિ. સં. ૧૫૧૨ માં રચેલા કા-હડદે-પ્રબંધમાં કર્યું છે. (‘તેજપાલનો વિજય’ના પ્રાર્તાવિક પૃ. ૩૬-૩૭ માં તે એ કડી ૬૬-૬૮ દર્શાવી છે.)

૫ આચાર્ય જીવદેવ કયા ?

ગૂજરાતનું પ્રાચીન ઐતિહાસિક મહારથાન વાયટ વાયુદેવતાના સ્થાન તરીકે પ્રસિદ્ધ છે-જે, ડીસા(ગનાસકાંઠા) પાસે આવેલ છે, એ નગરમાં વસતા બ્રાહ્મણો અને વણિકોની જ્ઞાતિ એ નગરના નામે વાયટ-વાયટીય (વાયડા) નામથી જાણીતી છે, એ જ રીતે ત્યાંથી પ્રકટ થયેલા જૈન-મુનિઓનાં મણુ-ગચ્છ ‘વાયટીય’ નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એ મચ્છમાં પરકાય-પ્રવેશ આદિ વિદ્યામાં કુશલ મહાન્ પ્રભાવક ચમત્કારી એક

જૈનાચાર્ય જીવદેવસૂરિ વિક્રમાદિત્ય-સમકાલીન થઈ ગયા જણાય છે,^{૧૧} જેમણે વાયડ સ્થાનમાં ભગવાન મહાવીરજિનના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, એમના પ્રભાવે આહ્મણો અને જૈનો વચ્ચે ઐક્ય સ્થપાયું હતું. તેઓએ કુત્સિત આહ્મણો અને દુષ્ટ યોગીના ઉપદ્રવથી સમાજની રક્ષા કરી હતી. અમરચંદ્ર કવિનાં કાવ્યોની પ્રશસ્તિથી, તથા અન્ય ઉદ્દેશોથી એ જણાય છે. તેમનું ચરિત્ર વિ. સં. ૧૩૩૪ માં પ્રભાચંદ્રસૂરિએ પ્રભાવક-ચરિત્રમાં ૭ મા પ્રબંધ તરીકે દર્શાવ્યું છે. વિશેષ જિજ્ઞાસુએ વિશેષ વૃત્તાન્ત તે પરથી જાણવો જોઈએ.

✓ વાયટ-ગચ્છે ૧ જિનદત્તસૂરિ, ૨ રાશિલા(દલ)સૂરિ અને ૩ જીવ-દેવસૂરિ-એ ૩ નામોને અમર કર્યાં જણાય છે. એ ગચ્છમાં પદ્ધર આચાર્યોનાં એવાં ૩ નામો અનુક્રમે રાખવાની પ્રથા-પરંપરા પ્રચલિત જણાય છે. પૂર્વે થઈ ગયેલા વિરહાંક હરિભદ્રસૂરિ વિદ્યાધરકુલ-તિલક આચાર્ય જિનદત્તના શિષ્ય હતા. અરતરગચ્છમાં ખીજા જિનદત્તસૂરિ 'બડા દાદા' નામથી સુપ્રસિદ્ધ છે. સમાન નામો હોવાથી કેટલીક વાર ભ્રાંતિથી એક-ખીજાની કૃતિ એક-ખીજા પર ચડી ગયેલી જણાય છે એથી ઇતિહાસ-સંશોધકોએ સાવધાન રહેવું જોઈએ.

✓ વિક્રમની તેરમી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં થયેલા પૂર્વોક્ત વાયટીયગચ્છના જિનદત્તસૂરિ, મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલના તીર્થ-યાત્રા-સંઘમાં પધાર્યા હતા, તેઓએ જાવાલિપુર(જાજોર)ના ચૌહાણ મહારાજા ઉદયસિંહના પ્રીતિ-પાત્ર કોશાગાર-રક્ષક મહામાત્ય દેવપાલના પ્રતિપત્ન પુત્ર ધનપાલ (વાયડાન્વથી)ના સંતોષ માટે જીવનોપયોગી વિવિધ જ્ઞાન આપતા 'વિવેકવિલાસ' જેવા શ્રેષ્ઠ ગ્રંથની રચના કરી હતી.

એ જિનદત્તસૂરિના શિષ્ય સિદ્ધસારસ્વત શીઘ્રકવિ મહાકવિ અમરચંદ્ર-સૂરિએ વાયડાન્વથી કોશાગારિક મંત્રી પદ્મના આનંદ માટે રચેલ જિનેન્દ્ર-ચરિત્ર પદ્માનન્દ-મહાકાવ્ય નામથી પ્રસિદ્ધ છે (ગા. ઓ. સિ. નં. ૫૮).

તેની પ્રાંત પ્રશસ્તિ (શ્લો. ૩૫)માં પોતાના પૂર્વજ્ઞેનાં એ ૩ નામોનો ઉલ્લેખ કરતાં તેમના અન્વયમાં તેણી પ્રભાવક તે ૩ નામના ધનુ સૂરિઓ થયાનું તેઓએ જણાવ્યું છે કે—

“ અસીમિચ્છિમિરેવ શ્રીજિનદત્તાદિનામભિઃ ।

સૂરયો મૂરયોઽમૂવન્, તત્પ્રભાવાસ્તદન્વયે ॥ ”

તેઓએ રચેલા ૪૪ સર્ગોવાળા વીરાંક બાલભારત મહાકાવ્યની અંતિમ પ્રશસ્તિમાં પણ તે જ શ્લોક ૩૭મો છે.

ગૂર્જરેશ્વર વીસલદેવની રાજસભાને શોભાવનાર, સમસ્થાપૂર્તિ, શીઘ્રકવિત્વશક્તિથી મહારાજનાં અને કવિઓનાં ચિત્તને રંગિત કરનાર એ અમરચંદ્રકવિએ કાવ્ય-કદપલતા (કવિશિક્ષા-વૃત્તિ), છન્દોરત્નાવલી, અલંકારપ્રબોધ, *સ્થાદિશબ્દસમુચ્ચય વગેરે બીજી પણ અનેક રચનાઓ કરી હતી. તથા પોતાના કલાગુરુ કવિરાજ અરિસિંહે રચેલા મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલના ‘સુકૃતસંકીર્તન’ નામના કાવ્યના પ્રત્યેક સર્ગોના અંતમાં ચાર ચાર શ્લોકો આ અમરચંદ્ર કવિએ રચ્યા હતા.

પ્રસ્તુત આલંકારિક પ્રા. જિનસ્નાત્રવિધિના કર્તા જીવદેવસૂરિ પણ એ વાયરીયગચ્છ પરંપરાના ઉપર્યુક્ત આચાર્યોના પૂર્વજ પ્રભાવક આચાર્ય જણાય છે. એ ક્યારે થઈ ગયા ? એ નિશ્ચય કરવાનું સાધન નથી, તેમ છતાં તેમની કૃતિ પર પંજિકા-વ્યાખ્યાની રચના વિ. સં. ૧૦૦૬ માં થયેલી હોવાથી તેઓ તે પહેલાં-એક એ સદી પહેલાં-થયા હશે-એવું અનુમાન કરી શકાય. એથી આ પ્રાકૃત રચનાને એક હજાર વર્ષો પહેલાંની કહી શકાય.

આ ગ્રંથની સંકલનાનો ખ્યાલ વિષય-પ્રદર્શન વાંચવાથી આવશે.

* વિ. સંવત્ ૧૯૭૧ માં વારાણસીમાં આ ગ્રંથનું સંપાદન-પ્રકાશન કરતાં તેની પ્રસ્તાવનામાં મેં આ કવિનો પ્રબંધ મલધારી રાજશેખરસૂરિએ વિ. સં. ૧૪૦૫ માં રચેલા સં. અતુવિંશતિ-પ્રબંધ(પ્રબંધકોશ)માંથી દર્શાવ્યો હતો.

[૨] વાદિવેતાલની અર્હદલિષેકવિધિ

સંસ્કૃતભાષામાં પાંચ પર્વોમાં વિવિધ[૧૦+૧૬+૩૦+૧૮+૨૪=]૬૮ પદોમાં રચાયેલી આ અર્હદલિષેક-વિધિના કર્તાએ કૃતિના અંતમાં 'પોતાનું' નામ સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવ્યું નથી કે પ્રશસ્તિ-પરિચય આપ્યો નથી. પંજિકાકારે પ્રારંભના પદમાં 'કૃતાભિષેકા જયન્તિ જિનાઃ ।' મંગલદ્વારા 'જિનાભિષેક' નામ-સૂચિત કર્યું છે, ખીજ પદમાં આ અભિષેક-વિધિને વાદિવેતાલે પર્વો દ્વારા રચેલ છે-તેમ જણાવ્યું છે. તથા ૧ પર્વની પંજિકાના અંતમાં ' ધૃતિ વાદિવેતાલ ' એવો ઉલ્લેખ છે અને ખીજ-ત્રીજ પર્વની પંજિકા પછી ' ધૃતિ વાદિવેતાલ-પર્વણિ ' એવો ઉલ્લેખ છે. ચોથા પર્વની પંજિકાના અંતમાં 'શ્રીવાદિવેતાલ પર્વણિ તત્ત્વાદિત્યકૃતપંજિકાયાં' એવો ઉલ્લેખ છે અને પાંચમા પર્વની પંજિકાના અંતમાં શ્રીશાન્તિ(? વાદિ)વેતાલીય-પર્વપંજિકા સમાપ્તા' પછી 'કૃતિરિયં શ્રીશીલાચાર્યસ્ય' એવો ઉલ્લેખ મળે છે. લેખકે ત્યાં વાદિને અદલે બૂલથી શાંતિ લખેલ હશે તેવું અનુમાન થાય છે, વાસ્તવિક રીતે ત્યાં 'વાદિવેતાલ' ઉલ્લેખ હોવો જોઈએ.

ચોથા પર્વની પંજિકાના અંતમાં પંજિકાકારનું નામ તત્ત્વાદિત્ય સૂચવેલ છે અને પાંચમા પર્વની પંજિકાના પ્રાંતમાં આ કૃતિ(પંજિકા)ને શીલાચાર્યની જણાવી છે-એ વિચારણીય છે. અહિં જણાવેલ શીલાચાર્ય એ જ તત્ત્વાદિત્ય હોવા જોઈએ, શીલાચાર્યનું અપરનામ તત્ત્વાદિત્ય જણાય છે. આચારાંગસૂત્રના ટીકાકાર શીલાક-શીલાચાર્યનું ખીજું નામ તત્ત્વાદિત્ય વાંચવામાં આવે છે, એ શીલાચાર્ય વિક્રમની દસમી સદીમાં વિદ્યમાન જણાય છે. આચારાંગસૂત્રની વૃત્તિમાં જે ઉલ્લેખ મળે છે, તે જોતાં શકસંવત્ ૭૮૪=વિક્રમસંવત્ ૯૧૬માં એ રચના થયેલી માનવી જોઈએ, તેમ જ તેજ શીલાચાર્યની ખીજી રચના પ્રાકૃતભાષામય ચઉપ્પન્ન-મહાપુરિસ-ચરિય (ચતુષ્પંચાશ-મહાપુરુષ-ચરિત) પ્રસિદ્ધ છે, તેનો રચના-સંવત્ ૯૨૫ બૃહદ્વિપ્પનિકાકારે જણાવેલ છે. એ શીલાચાર્યનું ખીજું નામ 'વિમલમતિ' એ જ ચરિત્રના

અન્તર્ગત ત્રિભુવાનન્દ નાટકમાં સૂચવ્યું છે. એ શીલાચાર્યે નિર્વૃત્તિ-ગચ્છના માનદેવસૂરિના શિષ્ય તરીકે પોતાનો પરિચય ઉપર્યુક્ત પ્રા. ચરિત્રના અંતમાં આપ્યો છે.

પ્રસ્તુત અર્હદભિષેક-વિધિનું ખીજું નામ જિનાભિષેક પણ જણાય છે. કવિએ ત્રીજા પર્વના ૨૨મા પદમાં, તથા પાંચમા પર્વના ૧૫મા પદમાં ‘અર્હદભિષેક’ નામનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેમજ ખીજા પર્વના ૧૧મા પદમાં, તથા પાંચમા પર્વના ૨૩મા પદમાં ‘જિના-ભિષેક’ નામનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે—“ પ્રશસ્ય, આયુષ્ય અને યશ માટે હિતકારી, જ્યોના સ્થાનરૂપ, સંપદાને પ્રાપ્ત કરાવનાર, સદા સૌખ્ય-પરંપરાના હેતુરૂપ આવા જિનાભિષેકને અપુણ્ય-પુણ્યહીન મનુષ્ય કરતો નથી.” [જુઓ પૃ. ૧૨૧].

વિચારવાનું એ છે કે—આ અર્હદભિષેકવિધિના કર્તા ‘વાદિવેતાલ’ કાણુ ? કયા ? તેમનો સમય કયો ? વિ. સંવત્ ૧૩૩૪માં પ્રભાચંદ્રસૂરિએ રચેલા પ્રભાવકચરિત્રમાં ‘વાદિ-વેતાલ’ ગિરુદવાલા શાંતિસૂરિનો પ્રથમ વિસ્તારથી દર્શાવ્યો છે, તેમને મહારાજ ભોજના સમકાલીન, તથા મહાકવિ ધનપાલની તિલકમંજરી-કથાના સંશોધક તરીકે સૂચવી તેમનો સ્વર્ગવાસ વિ. સં. ૧૦૯૬માં જણાવેલ છે. વાદિવેતાલ એ જ. શાંતિસૂરિ વિક્રમની ૧૧મી સદીના હોય તો તેમની કૃતિ ઉપર એ પહેલાં દસમી સદીમાં થયેલા શીલાચાર્ય પંજિકા કેવી રીતે રચી શકે ? વિક્રમની ૧૬મી સદીના પ્રારંભમાં વિદ્યમાન રત્નશેખરસૂરિએ વિ. સં. ૧૫૦૬માં રચેલી સ્વોપજ્ઞ શ્રાદ્ધવિધિ-વૃત્તિ- (વિધિકૌમુદી) માં આ અર્હદભિષેકવિધિનાં કેટલાંક પદો દર્શાવતાં ‘યદાહુર્વાદિવેતાલ - શ્રીશાન્તિસૂરયઃ’—એવો ઉલ્લેખ દર્શાવ્યો છે. એ રીતે ‘વાદિવેતાલ’ ગિરુદવાળા ‘શાંતિસૂરિ’ નામથી પ્રસિદ્ધ જણાય છે—એ સર્વ વિચારતાં, તેમની કૃતિની પંજિકા રચનાર શીલાચાર્ય કોઈ ખીજા હોવા જોઈએ—અથવા આ અર્હદભિષેક-વિધિ રચનાર વાદિ-વેતાલ કોઈ ખીજા હોવા જોઈએ. એવી વિચારણા થાય છે.

શ્રાદ્ધવિધિની ૬૭૬૨ શ્લોક-પ્રમાણ ત્રિનિનો રચના-સમય રત્નશેખર-સૂરિએ ત્યાં વિ. સં. ૧૫૦૬ જણાવેલ છે—

“एषां श्रीसुगुरुणां प्रसादतः षट्-ख-तिथि-मिते १५०६ वर्षे ।
श्राद्धविधिसूत्र-वृत्ति, व्यधित श्रीरत्नशेखरः सूरिः ॥”

—દે. લા. જૈન પુ. કુંડના ગ્રં. ૧૦૬ તરીકે વિ. સં. ૨૦૧૬માં પ્રકાશિત એ શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણના દ્વિતીય સંસ્કરણના પૃ. ૧૩૦માં વાદિવેતાલ વિશેષણ(વ્યરુદ) સાથે શ્રીશાન્તિસૂરિનો ઉલ્લેખ કર્યો છે કે—
“यदाहुर्वादिवेताल-श्रीशान्तिसूरयः—

“आस्नात्र-परिसमाप्ते[र]शून्यमुष्णीषदेशमीशस्य ।
सान्तर्धानाब्धारापातं पुष्पोत्तमैः कुर्यात् ॥”

—આ ગાથા, અહિં પ્રકાશિત અર્હદભિષેક-વિધિ પૃ. ૬૮માં પર્વ ૩ માંની ગાથા ૪ તરીકે સહજ પાઠાન્તર સાથે જોઈ શકાય છે.

—એ જ પ્રમાણે શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણના પૃ. ૧૨૯માં નામ-નિર્દેશ વિના ઉદ્ધૃત કરેલું પદ—

“मुक्तालंकार-विकार-सार-सौम्यत्व-कान्ति-कमनीयम् ।
सहजनिजरूप-निर्जितजगत्त्रयं पातु जिनबिम्बम् ॥”

અહિં પ્રકાશિત અર્હદભિષેક-વિધિ પૃ. ૬૬માં, પર્વ ૩માં પ્રથમ પદ જોઈ શકાય છે.

તથા શ્રાદ્ધવિધિ પૃ. ૧૩૦માં નામ-નિર્દેશ વિના પ્રકાશિત ગાથા—

“अभिषेकतोयधारा, धारेव ध्यान-मण्डलाग्रस्य ।
भव-भवन-भित्तिभागान्, भूयोऽपि भिनत्तु भागवती ॥”

અહિં પ્રકાશિત અર્હદભિષેકવિધિ પૃ. ૭૪માં, પર્વ ૩માંની ગા. ૧૨મી ‘અભિષેકપયોધારા’ તરીકે જોઈ શકાય છે.

— आ साथे सूचित करवुं ज्येष्ठये इ-अदिं प्रकाशित प्राकृत
 लवट्वसूरिनी जिनस्नात्रविधि पृ. ६नी, ८मी गाथा उपर्युक्त आक्षविधि
 प्र.ना पृ. १२६मां सहज पाठान्तर साथे उद्धृत करेत्त ज्येष्ठाय छे—

“ अवणिअ कुसुमाहरणं, पयइ-पइट्टिअ-मणोहर-च्छायं ।
 जिणरूवं मज्जणपीठ-संठिअं वो सिवं दिसउ ॥ ”

—तथा अदिं प्रकाशित जिनस्नात्रविधि पृ. ३पमांती ४पमी गाथाने
 आक्षविधि पृ. १३१मां उद्धृत करेत्ती ज्येष्ठ शक्य छे—

“ उयह पडि[भ]ग-पसरं, पयाहिणं मुणिवइं करेऊणं ।
 पइइ सल्लोणत्ते(त्त)ण-लज्जिअं व लोणं हुअवहंमि ॥ ”

—तेम ज अदिं प्रकाशित प्रा. जिनस्नात्रविधि पृ. ३७नी ४६मी
 गाथा आक्षविधि पृ. १३२मां उद्धृत करेत्ती ज्येष्ठाय छे—

“ कोसंबि-संठिअस्स व, पयाहिणं कुणइ मउलिअ-पई(या)वो ।
 जिण ! सोम-दंसणे(णो) दिणयरु व्व तुह मंगलपईवो ॥ ”

आक्षविधि पृ. १३२मां-“ अत्र “मुक्तालंकार-” इत्यादिगाथाः श्रीहरि-
 भद्रसूरिकृताः संभाव्यन्ते’ ज्येष्ठा उद्देश्यद्वारा हरिभद्रसूरि-कृत त्रींशु
 संभावित करेत्ती गाथाज्येष्ठांथी उपर दर्शाया प्रमाणे ‘मुक्तालंकार-’
 गाथा वादिवेतालना अर्द्धदक्षिणैकविधिनी ज्येष्ठाय छे.

वादिवेताल श्रीशान्तिसूरिनो परिचयः

वि. सं. १३३४मां प्रभायन्द्रसूरिज्येष्ठे रच्येत्त संस्कृत प्रभावक-चरितमां
 १३२ पद्यो द्वारा १६मो प्रबन्ध ‘वादिवेताल’ शान्तिसूरि संयन्त्रमां
 ज्येष्ठायेल छे. तेना प्रारम्भतुं पद्य आ प्रमाणे छे—

“ पातु वो वादि-वेतालः, कालो दुर्मन्त्रवादिनाम ।
शान्तिसूरिः प्रभुः श्रीमान्, प्रसिद्धः सर्वसिद्धिदः ॥ ”

—તેમાં ગૂર્જરદેશના અણહિલપુર(પાટણ) નગરના ભીમ રાજના વર્ણન પછી ચંદ્રગચ્છમાં—સુખાદ્યલ-સમાન યારાપદ્રગચ્છનું વર્ણન કરી, તેમાં થયેલ વિજયસિંહસૂરિને ત્યાં સંપક(સંપત્કર)—ચૈત્ય પાસેના ઉપા-ત્રયમાં લખ્યોને ઉપદેશ આપતા જણાવ્યા છે.

પછી પરિચય આપ્યો છે કે—પત્તન(પાટણ)ની પશ્ચિમમાં રહેલ ઉન્નતાયુ(ઉનાઉ) ગામમાં રહેલા શ્રીમાલવંશના ધનદેવચ્રકીને અર્હદદેવ—ગુરુના લક્ષ જણાવી, તેની પત્ની ધનશ્રીના પુત્ર ભીમને બહુ બુદ્ધિશાલી જણાવેલ છે. ગુરુએ તેને સર્વ લક્ષણુ-સંપૂર્ણ જાણી, વિહાર કરતાં ત્યાં જઈ, ત્યાં રહેલા ચૈત્યમાં શ્રીઋષભદેવને પ્રણામ કરી ધનદેવ શેઠ પાસે ભીમ પુત્રની યાચના કરી હતી. પોતાને ધન્ય માનતા શેઠે પણ આ લોક અને પરલોકના સુખ માટે પોતાનો એ પુત્ર સમર્પણ કર્યો હતો. ભીમનું દીક્ષા-નામ ‘શાન્તિ’ રાખવામાં આવ્યું હતું. એ શિષ્યને સકલ કલા-કૃશલ અને સમસ્ત શાસ્ત્ર-પારગામી થયેલ જ્ઞેતાં ગુરુજી તેમને પોતાના પદ પર સ્થાપી, પોતાના ગચ્છનો ભાર તેમના ઉપર સ્થાપી સ્વર્ગસ્થ થયા હતા. અણહિલપુરમાં ભીમ ભૂપાત્રની સભામાં શાન્તિસૂરિ ‘કવીન્દ્ર’ અને ‘વાદિ-ચક્રવર્તી’ તરીકે પ્રખ્યાત થયા હતા—

“અણહિલપુરે શ્રીમદ્-ભીમભૂપાલ-સંસદિ ।

શાન્તિસૂરિઃ કવીન્દ્રોઽમ્ભૂદ્, વાદિ-ચક્રીતિ વિશ્રુતઃ ॥”

એ જ સમયમાં માળવાના પ્રખ્યાત સિદ્ધસારસ્વત કવિ ધનપાલ મહેન્દ્રસૂરિની વાણીથી પ્રતિબોધ પામી જ્ઞેનધર્મમાં દૃઢ શ્રદ્ધાળુ થયેલ હતા, તેમણે તિલકમંજરી કથાની રચના કરી, ગુરુજીને પૂજતાં, તેના સંશોધક તરીકે આ શાન્તિસૂરનું નામ સૂચવ્યું હતું, એથી ધનપાલ કવિ પાટણ આવ્યા હતા. શ્રીશાન્તિસૂરિની વિદ્વતા-પ્રભાવકતાથી પ્રસન્ન થઈ તેમને માળવા પધારવા વિજ્ઞાપિત કરી હતી. શ્રીસંઘની અનુમતિથી પરિવાર સાથે માળવામાં વિહાર કરતાં ભારતીએ તેમના પર પ્રસન્ન થઈ ‘વાદિ-વિજય’ કરે તેવું વર-દાન આપ્યું હતું. ધારાનગરીમાં મહારાજ

ભોળે તેમને ધણું માન આપ્યું હતું. ત્યાંની રાજ-સભામાં શ્રીશાન્તિ-સૂરિજીએ લિત્ર લિત્ર મત ધરાવતા ૮૪ વાદીઓને જિત્યા હતા. ધન-પાત્રે તેમને પરિચય કરાવ્યો હતો કે--

“શાન્તિનામા પ્રસિદ્ધોઽસ્તિ, વેતાલો વાદિનાં પુનઃ ।
તતો વાદં નિષેધ્યાસૌ, સમ્માન્યાતઃ પ્રહીયતે ॥”

મહારાજ ભોળની સભાને જિતી કોઇ વાદી અખંડિત જઇ શકતો નહિ, તેમ છતાં કવિ ધનપાત્રની કથા શુદ્ધ કરવા માટે શાંતિસૂરિને માળવામાં સ્થાપ્યા હતા. મહારાજને આપેલા તુષ્ટિ-દાનથી ત્યાં રહીને તેમણે તે દેશમાં અનેક ચૈત્યો કરાવ્યાં હતાં અને ચારાપદ્મ(ચરાદ)માં મોકલાવેલા દ્રવ્યથી આદિપ્રભુના ચૈત્યમાં મૂલનાયકની ડાબી બાજુએ દેવકુલિકા અને મહાન રથ કરાવ્યો હતો. કવિ ધનપાત્રની કથાને તેઓએ સારી રીતે શુદ્ધ કરી હતી, તે સમયે મહારાજ ભોળે સૂરિજીને ‘વાદિ-વેતાલ’ બિરુદ આપ્યું હતું—

“કથા ચ ધનપાલસ્ય, તૈરશોધ્યત નિસ્તુષ્મ ।
‘વાદિ-વેતાલ’ બિરુદં, સૂરીણાં પ્રદદે નૃપઃ ॥૫૯ ॥”

ત્યાર પછી કવીશ્વર-સન્માનિત સૂરિજી ગૂંજરાતમાં પત્તન(પાટણ) પધાર્યા હતા.

આ શાન્તિસૂરિજીએ ત્યાં જિનદેવ શેઠના સર્પ-દષ્ટ પુત્ર પદ્મને સજ્જન કર્યો હતો. શાન્તિસૂરિજી ચૈત્યમાં રહીને ૩૨ શિષ્યોને પ્રમાણ-શાસ્ત્રોત્તું અધ્યયન કરાવતા હતાં. મુનિચન્દ્રસરિ ચૈત્ય-પરિપાટી કરવાની ઇચ્છાથી નડકૂલ(નાડોલ)પુરથી અણહિલ્લપુર(પાટણ) આવ્યા હતા, તેઓએ ત્યાં સંપદના જિનાલયમાં શ્રીનૃકપલ્લદેવને તથા આ શ્રેષ્ઠ સૂરિને પ્રણામ કર્યા હતા. મુનિચન્દ્રસૂરિની સ્મરણ શક્તિ-અવધારણ શક્તિથી પ્રસન્ન થઇને શાન્તિસૂરિએ તેમને નિવાસ માટે ટંકશાલાના પાછળના ભાગમાં સાડાં સ્થાન શ્રાવક પાસેથી અપાવ્યું હતું અને ૭ દર્શનોનાં

પ્રમાણુશાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરાવ્યું હતું. ત્યાર પછી નગરમાં સુવિહિત સાધુઓના ઉપાશ્રયો થયા હતા. આ શાંતિસૂરિએ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની રીકા વાદીરૂપી નાગેન્દ્રોને વશ કરવામાં નાગદમની જેવી રચી હતી, જેમાં સ્થાપન કરેલ 'સ્ત્રી-નિર્વાણુ' અધિકારના બલથી મુનિચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય દેવસૂરિજીએ સિદ્ધરાજની રાજ-સભામાં વાદમાં દિગંબરો પર વિજય મેળવ્યો હતો.

માળવામાં કવિ ધનપાલે ધર્મ નામના વાદી પર વિજય મેળવતાં, શાન્તિસૂરિની પ્રશંસા કરતાં તે વાદી પત્તન(પાટણ) ગયો હતો અને ત્યાં ચારાપદ્ર મહાયૈત્યની સમીપમાં રહેલા શાન્તસૂરિજીની વિદ્વતાથી પ્રસન્ન થયો હતો, તેમ જ સૂરિજીએ દ્રવિડદેશીય વાદીને, તેની સામે ભીંત પરના ઘોડાને બોલતો કરી ચમત્કારી રીતે પરાસ્ત કર્યો હતો. ચારાપદ્રપુર (ચરાદ)માં નાગિનીદેવીને પ્રભાવિત કરી હતી. સૂરિજીએ પોતાનો અન્ત-કાલ સમીપ જાણી ૩૨ શિષ્યોમાંથી (૧) વીરસૂરિ, (૨) શાલિભદ્રસૂરિ અને (૩) સર્વદેવસૂરિ એ ત્રણ શિષ્યોને સૂરિપદે સ્થાપ્યા હતા. વીર-સૂરિની શિષ્યસન્તતિ ન હતી, રાજપુરિ ગામમાં તેમનું શાશ્વત શરીર (રમારક) નેભિજિન છે ખીજી એ શાખાઓમાં સંધોદારક વિદ્વાન સૂરિઓ યૌદ્ધમી સદીમાં-પ્રભાચન્દ્રસૂરિના સમયમાં જણાય છે. શ્રીશાંતિસૂરિજી યશ શ્રાવકના પુત્ર સોઠ સાથે અંતમાં ઉજ્જયન્ત અચલ(ગિરનાર) પધાર્યા હતા. ત્યાં અનશન કરી નેભિજિનનું ધ્યાન ધરતાં, ૨૫ દિવસે, વિક્રમ સંવત્ ૧૦૯૬ના શુચિ(આષાઠ) માસની શુક્લ તવમી ને મંગળવારે કૃત્તિકામાં સમાધિ-પૂર્વક સ્વર્ગવાસી થયા હતા—

“ શ્રીવિક્રમવત્સરતો વર્ષસહસ્રે ગતે સષણ્ણવતૌ (૧૦૯૬)

શુચિ-સિતિનવમી-કુજ-કૃત્તિકાસુ શાન્તિપ્રભોઃ મૂદસ્તમ્ ॥૧૩૧૧॥”

—જીઓ સિંઘી જૈન ગ્રંથમાળાના ગ્રં. ૧૩ તરીકે
ભારતીય વિદ્યાભવન, મુંબઈથી પ્રસિદ્ધ.

ઉપર્યુક્ત ચરિત્રના અંતિમ ૧૩૧ પદ્યમાં પણ શ્રીશાન્તિસૂરિનું 'વાદિ-વેતાલ' નામ જણાવ્યું છે—

“ इत्थं श्रीशान्तिसूरेर्वरचरितमिदं 'वादि-वेताल' नाम्नः,
पूर्वश्रीसिद्धसेन-प्रभृति-सुचरित-व्रात-जातानुकारम् । ”

—એ જ પ્રભાવક ચરિત્રના ૧૭મા મહેન્દ્રસૂરિના વિસ્તૃત ચરિત્ર-પ્રબન્ધમાં પણ મહાકવિ ધનપાલની તિલકમંજરી કથાના સંશોધક તરીકે 'વાદિ-વેતાલ' બિરુદ સાથે પ્રસ્તુત શાન્ત્યાચાર્યનું સંસ્મરણ કર્યું છે—

“ अथासौ गूर्जराधीश-कोविदेश-शिरोमणिः(णिम्) ।
'वादि-वेताल'-विशदं, श्रीशान्त्याचार्यमाह्वयत् ॥ २०१ ॥

અશોધયદિમાં ચાસાવુત્સૂત્રાદિપ્રરૂપણાત્ ।

શબ્દ-માહિત્યદોષાસ્તુ, સિદ્ધસારસ્વતેષુ કિમ્ ? ॥ ૨૦૨ ॥ ”

—વિશેષ માટે જુઓ પ્રભાવકચરિત્ર (સિંઘી જૈન ગ્રન્થમાલા-
અં. ૧૩ શ્રીજિનવિજય-સંપાદિત, સં. ૧૯૯૭માં ભારતીય વિદ્યાભવન
મુંબઈથી પ્રકાશિત)

હાલમાં જણાવ્યામાં આવ્યું છે કે-પં. શ્રીકલ્યાણવિજયજી મણિ-રચિત
કલ્યાણ-કલિકા (પ્રતાકાર દ્વિતીય ભાગ) શ્રી ક. વિ. શાસ્ત્રસંગ્રહ-સમિતિ
નવોર-મારવાડ(રાજસ્થાન) તરફથી સં. ૨૦૧૨માં પ્રકાશિત ગ્રન્થમાં,
આ અર્હદભિષેકવિધિ મૂળ પ્રકાશિત છે, તે તપાસતાં ત્યાં પત્ર ૧૭૫માં
૧૩ 'શ્રીશાન્તિવાદિવેતાલીય અર્હદભિષેકવિધિ' મથાળા પછી, ૧૭૩મો
શ્લોક જણાવ્યો છે કે—

“ अभिषेकविधिः पूर्वं, कथितः शान्तिसूरिभिः ।
तमाश्रित्याभिषेकाणां, विधयो जज्ञिरेऽखिलाः ॥ ”

—ત્યાં પત્ર ૧૭૮ થી ૧૯૦ સુધીમાં 'અર્હદભિષેક' મથાળા નીચે
વચ્ચે વચ્ચે થોડી વિધિ સાથે 'અર્હદભિષેકવિધિ'નો મૂળ પાઠ પ્રકાશિત

કર્યો છે, પરંતુ અહિં પ્રકાશિત સંસ્કૃત પંજિકા કે ગૂર્જરાનુવાદ ત્યાં નથી, તેની પ્રસ્તાવનામાં તેના કર્તા સંબંધમાં જણાવેલ તેમનું મન્તવ્ય આગળ દર્શાવીશું. તેનો મૂળ પાઠ ત્યાં કઈ પ્રાચીન પ્રતિ-પુસ્તિકાના આધારે પ્રકાશિત કર્યો છે, તે સૂચવ્યું નથી, પરંતુ અમ્હારા જણાવવા પ્રમાણે 'જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ'—આ સંસ્થાએ પ્રકાશિત કરવા માટે ૧૧ વર્ષો પહેલાં કરાવેલી આ ગ્રન્થની પ્રેસકોપીની નકલ તેમને વિદ્વદ્વર્ચ મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી દ્વારા મળી જણાય છે. તેનો તેમણે આ રીતે ઉપયોગ કર્યો જણાય છે. તુલનાત્મક દષ્ટિએ તપાસતાં, પંજિકા સાથે વિચારતાં ત્યાં છપાયેલા મૂળ પાઠમાં કેટલીક અશુદ્ધિઓ જણાય છે. સુત્ર વાચકોને સમજવા માટે તેના અશુદ્ધ પાઠો, અહિં પ્રકાશિત ગ્રન્થના શુદ્ધ પાઠો સાથે આગળ અનુક્રમે દર્શાવવામાં આવે છે -

કલ્યાણકલિકા (સ્વળ ૨)

અર્હદમિષેક

પત્રમાં	અશુદ્ધ પાઠ
૧૭૮(૨)	*-ફલમજ્જલં લક્ષ્ય-
,,	સ્વપ્નમુત્પાપઘાતિ
૧૭૯(૧)	પ્રત્યાહૃતૈ:
૧૭૯(૨)	-તોત્કૃષ્ટિ
,,	સ્વરૂપં
,,	ડવ્યજ્જ-
,,	સર્વાનાવાહયેત્
૧૮૦(૧)	સ્મરન્
,,	સકળા
,,	*સંસ્થાતા
,,	-રસના-

અહિં પ્રકાશિત

અર્હદમિષેકવિધિ

પૃષ્ઠમાં	શુદ્ધ પાઠ
૪૨	-ફલં મજ્જલં લક્ષમ
,,	સ્વપ્નમુત્પાતઘાતિ
૫૧	પ્રત્યાહૃતૈ:
૫૩	-તોત્કૃષ્ટિ-
,,	સુરૂપં
૫૪	-ન્યજ્જ-
૫૫	સર્વાનત્રાહયેત્
૫૬	સ્મર
,,	સફળા
૫૯	સંસ્થાતો
,,	-રજના-

कल्याणकलिका (खण्ड २)मां		अङ्किं प्रकाशित	
पत्रमां	अशुद्ध पाठ	पृष्ठमां	शुद्ध पाठ
१८०(२)	समस्तु	६२	समस्त
”	-विचलित-	”	विचलित-
”	भवने	६३	भुवने
१८१(१)	-कल्पतुल्याः	”	-कल्पतल्पाः
”	-द्रोणीप्रसूतिः	६६	-द्रोणी प्रसूतिः
”	-सत्कल-	”	-सत्फल-
”	-लतानिर्वाण-	”	-लता निर्वाण-
”	महिमास्वामिन्प्र-	”	महिमा स्वामिन् ! प्र-
”	*सुखास्तकलिका-	”	सुखास्तकलिका
”	ध्यामापि	”	इयामाऽपि
”(२)	-मभिरुह्य*विभाति	६७	-मभिरुह्य विभान्ति
१८२(२)	पतन्तु	७६	पुनन्तु
१८३(२)	हेमाद्रि	”	हिमाद्रि-
”	विलासिनी, जन-	७७	विलासिनीजन-
”	सिन्धु धुनी	”	सिन्धुधुनी
”	ण्युपनयत्व-	”	-ण्युपनयत्व-
”	*नासिञ्चन्त्यौ	७८	-नासिञ्चन्त्यौ
”	*-वनान्तो	७९	-वनान्ते
१८४(१)	-वताव-	८२	-वतोऽव-
”	प्रत्यादृते	”	प्रत्यादृते

* आवी निशानीवाणा पाठो कल्याणकलिकाना शुद्धिपत्रकमां पाठार्थी सुधार्या छे.

कल्याणकलिका (खण्ड २)

पत्रमां	अशुद्ध पाठ
१८४(२)	-वारिहारि
„	-सम्भ्रमासम्भ्रम-
„	तेगिच्छि निवास-
„	पुण्डरीकेण
१८५(१)	शस्यानाम
„	तत्सलिलैः
„(२)	तस्यन्
„	-सोपयोगे
१८६(१)	-मर्चन्ति
„	-मदपट्टो-
„	निर्गन्थ-
„(२)	-स्तीर्थकरत्वनाम-
„	-द्वभ्यारम्भ-
„	क्षतकलिबलि-
१८७(१)	-गीत-
„	-बलगन्नन्दी
„	आरात्रिकावत-
„	*हतातापम्
„	जित-तिशय-
„	-जातक-
„(२)	गोष्ठीकपुरमुख्याणां
„	आयातकि-
„	-निशाट-

अङ्किं प्रकाशित

पृष्ठमां	शुद्ध पाठ
८३	-वारि हारि
८४	-सम्भ्रमा सम्भ्रम-
„	तिगिच्छि-निवास-
८६	पौण्डरीकेण
८७	-सस्यानाम्
८८	सत्सलिलैः
९०	तस्य
„	सोपयोगे
९३	मर्चयन्ति
९४	-मदपट्टो
९६	निगन्थ-
१०२	-स्तीर्थकरनाम-
१०४	-द्व बल्यारम्भ-
१०५	क्षतकलि बलि-
१०७	-गीति-
„	बलगन-नान्दी
„	आरात्रिकावता-
१०८	हतात् तापम्
„	जित-तिशयि-
१०९	-यातक-
१११	गोष्ठी-पुर-मुख्यानां
११२	आयात कि-
„	-निषाद-

કલ્યાણકલિકા (સ્વઠ્ઠ ૨)		અહિં પ્રકાશિત	
પત્રમાં	અશુદ્ધ પાઠ	પૃષ્ઠમાં	શુદ્ધ પાઠ
૧૮૮(૧)	-વન્દિતાંગે-	૧૧૩	-વન્દિતાંગે-
„	કૃત્વાડશેષાન્	૧૧૪	કૃત્વા શેષાન્
„(૨)	-પરિવારાં	૧૧૫	-પરિચરાં
„	કૃતપૂજાબલી-	„	કૃતપૂજા બલી-
„	બલાગ્રહા:	„	-બલા ગ્રહા:
„	યથા સ્વવારેષુ	૧૧૬	યથાસ્વં વારેષુ
„	-કલ્યાણજુષો	૧૧૭	-કલ્યાણયુજો
૧૯૦(૧)	સ્નપનવિધિ	૧૨૨	સ્નપનવિધિમર્હતો-
	વિધિમર્હતોડર્હત:		ડર્હતો વિધિમ ।

અર્હદભિષેકવિધિ સંબંધમાં

પં. કલ્યાણવિજયજી મ.નુ. મન્તવ્ય

કલ્યાણકલિકા(ખંડ ૨) પૃ. ૧૭૫માં માં ટીંમાં જણાવેલ છે કે -

‘અર્હદભિષેક સર્વ પ્રથમ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરીજીએ કહેલ, તેના આધારે તે પછીના આચાર્યોએ ભિન્ન ભિન્ન નામથી ઘણી અભિષેક વિધિઓ બનાવેલી.’

પં. કલ્યાણવિજયજી મહારાજે કલ્યાણકલિકા લં. ૨ માં તા. ૭-૩-૫૬ની પ્રસ્તાવનાના પત્ર ૩૪-૩૫માં જણાવ્યું છે કે—

“અર્હદભિષેકવિધિ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરીજીની સંસ્કૃત કૃતિ છે, આ અભિષેકવિધિ અપ્રસિદ્ધ છે છતાં મહત્ત્વપૂર્ણ છે, આ અભિષેકવિધિનાં ૯૯ સંસ્કૃત પદ્યો છે જે ઘણાં જ વિદ્વત્તાપૂર્ણ છે.

अमे आ विधिने भाषान्तरित करीने ज नहिं पण भणावी शकाय ए रीते प्रक्रियाबद्ध विधिनी साथे आपी छे.

आ अभिषेकविधिनो रचनाकाल कई शताब्दी छे ए निश्चित-पणे कहेवुं मुश्किल छे छतां एटलुं तो निर्विवादपणे कही शकाय के आ कृति नवमा सैका पहेलांनी छे, केम के शीलाचार्या-परनामधारी तत्त्वादित्यनी एना उपर संस्कृत पंजिका मले छे.”

पंजिकाना प्रारंभनां मे पद्यो दर्शाव्या पद्यी, त्यां तेना अंतनो उल्लेख सूचित कर्यो छे—

“ इति श्रीशान्तिवादिवेतालीये भगवद्दर्ह[द]भिषेकविधौ तत्त्वा-दित्यकृतायां पञ्जिकायां पंचमं पर्व ॥ ९९ ॥ ”

—[अहिं पृ. १२२मां दर्शावेल ताडपत्रीय प्रतिनो बूद्धो उल्लेख छे.]

मे प्रस्तावनामां आगण जण्णाव्युं छे के—

“ पंजिकाकारनी लेखन शैलि ज कही आपे छे के एओ ८-९मा(आठमा नवमा) सैका पछीना नथी, पञ्जिकाना समाप्ति-लेख उपरथी जणाय छे के अर्हदभिषेकविधिना रचयिता श्रीशान्ति-सूरि 'वादिवेताल'ना नामथी अधिक प्रसिद्ध हता, प्रत्येक पर्वनी समाप्ति “ इति शान्तिवादिवेतालीये ” [ताडपत्रीय प्रतिमां आवे। पाठ नथी] आ शब्दोनी साथे करवानो ए ज मतलब छे.”

विशेषमां त्यां तेमनी मान्यता जण्णावी छे के—

“ विक्रमना छठाथी पंदरमा सैका सुधीनां हजार वर्षमां दशेक शान्तिसूरिनां नामो उपलब्ध थयां छे तेमां अमारी मान्यतानुसार आ वादिवेताल शान्तिसूरि सर्व प्रथम होइ शके, माथुरी तथा वालभी वाचनाओना समन्वय निमित्ते वालभीमां मलेली बन्ने

वाचनानुयायी श्रमणसंघोनी सभामां एक गंधर्व वादिवेताल शान्ति-सूरि उपस्थित हता जेमणे बालभ्य संबना प्रमुख कालकाचार्यनी संघकार्यमां सहायता करी हती अने बन्ने वाचनानुगत आगमोनो समन्वय कराव्यो हतो, अमारी मान्यता प्रमाणे ते गंधर्व वादि-वेताल अने अभिषेकविधिकार वादिवेताल शान्तिसूरि अभिन्न होवा जोइये, केटलाक विद्वानो उत्तराध्ययननी पाइयटीकाकार शान्तिसूरिने 'वादिवेताल' माने छे जे बराबर नथी पाइयटीकाकार शान्तिसूरि थारापद्रगच्छीय हता अने ते अग्यारमा सैकाना विद्वान् हता अने वादिवेताल शान्तिसूरिथी अर्वाचीन हता. ”

“ जिनस्नात्रविधि अने अर्हदभिषेकविधिनी समकालीनता—

श्री जैन साहित्य विकास मंडल तरफथी जेना प्रकाशननी जाहेरात थइ हती ते 'जिनस्नात्रविधि'नी वादिवेतालीय अभिषेक-विधिनी साथे तुलना करी जोतां जणायुं के उक्त बंने विधिओ एक बीजीनी असरथी मुक्त छे, वादिवेताले 'स्नात्रविधि' के स्नात्रविधिकार आचार्य श्रीजीवदेवे 'अभिषेकविधि' जोइ होत तो तेनी थोडी पण असर एक बीजानी कृतिमां आव्या विना रहेत नहिं. आथी जणाय छे के उक्त बन्ने कृतिओ लगभग समकालीन होवी जोइये. ”

अभिषेकविधिना मूलनी कोपी तथा अभिषेकविधिनी पंजिकानुं पुस्तक विद्वान् मुनिवर्य श्रीपुण्यविजयजीना सौजन्यथी मलतां अमे कलिकामां ए विधि आपवा समर्थ थया छीये ए वातनो अमारे स्वीकार करवो जोइथे

તત્ત્વાદિત્ય શીલાચાર્ય કયા ?

આચારંગસૂત્રની ૧૨૦૦૦ શ્લોક-પ્રમાણુ ટીકાની ખંભાતની સં. ૧૩૨૭માં લખાયેલી તાડપત્રીય પ્રતિનો અંતિમ ઉલ્લેખ પિટર્સન રિપોર્ટ ૩, પૃ. ૮૯-૯૦માં પ્રકાશિત છે કે—

“શકનૃપકાલાતીતસંવત્સરેષુ સપ્તસુ ચતુરશીત્યધિકેષુ વૈશાખ-
પંચમ્યાં આચારટીકા દૃઙ્ધેતિ ।

શીલાચાર્યેણ કૃતા ગંભૂતાયાં સ્થિતેન ટીકૈષા ।
સમ્યગુપયુજ્ય શોઘ્યા માત્સર્યવિનાકૃતૈરાર્યૈઃ ॥ ”

આગમોદય સમિતિ તરફથી સં. ૧૯૭૩માં પ્રકાશિત એ આચારંગ-
ટીકામાં ઉલ્લેખ છે કે—

“ બ્રહ્મચર્યાસ્ત્રુતસ્કન્ધસ્ય નિર્વૃત્તિકુલીનશ્રીશીલાચાર્યેણ તત્ત્વા-
દિત્યાપરનામ્ના વાહરિસાધુસહાયેન કૃતા ટીકા પરિસમાપ્તેતિ ।
પ્રં. ૧૭૬ ”

સૂત્રકૃતાંગસૂત્રની ટીકાના અંતમાં પણ શીલાચાર્યના નામ સાથે
સહાયક વાહરિગણિના નામનો નિર્દેશ છે—

“ સમાપ્તા ચેયં સૂત્રકૃતાંગસૂત્રસ્ય ટીકા । કૃતા ચેયં
શીલાચાર્યેણ વાહરિગણિ-સહાયેન ॥ ” —પિ. રિ. ૩, પૃ. ૭૦

૧૨૬૦૦ શ્લોક-પ્રમાણુ પ્રાકૃત ચઉષ્પન્ન-મહાપુરિસચરિય(ચતુષ્પંચાશન્-
મહાપુરુષચરિત)ની તાડપત્રીય પ્રતિ મહારાજા કુમારપાલના રાજ્યકાલમાં-
સં. ૧૨૨૭માં લખાયેલી જ્ઞેસલમેરના બડાભંડારમાં વિદ્યમાન છે, તેનો
ઉલ્લેખ અમે જ્ઞેસલમેર ભં. ગ્રન્થસૂચિપત્ર(પૃ. ૩૯. ગા.ઓ.સિ. નં. ૨૧
સન્ ૧૯૨૩)માં દર્શાવેલ છે, તથા ત્યાં અપ્રસિદ્ધગ્રન્થ-ગ્રન્થકૃતપરિચય
પૃ. ૪૩-૪૪માં પરિચય કરાવતાં બૃહદ્દિપ્નિકાનો ઉલ્લેખ દર્શાવ્યો છે કે—

“ મહાપુરુષચરિત્રં પ્રા૦ મુ૦ શલાકાષુરુષવૃત્તત્રાચ્ચં ૧૨૫ વર્ષે
શીલાચાર્યૈઃ કૃતમ્ । ”

—તથા ત્યાં, તે ગ્રન્થની સ્વ. હુંસવિજ્ઞયણ મહારાજે કરાવેલી નકલનાં અંતિમ પદો દર્શાવ્યાં છે કે—

“ ચત્વરિણમહાપુરિસાણ અથ ચરિયં સમત્પર્ય અયં ।
સુવદેવયા અપય-કમલ-કંતિ-સોહાણુહાવેણ ॥

આસિ જસુજ્જ[લ]જોળહા-ધવલિય-નેવ્વુયકુલંબરામોઓ ।
તુહિણકિરણો વ્વ સૂરી હ્હહં સિરિ માણદેવો ત્તિ ॥
સીસેણં ત્તસ્મ રહયં, સીલાચરિણ પાયહફુહથં ।
સયલજ્જણબોહણથં, પાયયમાસા સુપસિદ્ધં ॥ ”

—એથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે—યશસ્વ ઉચ્ચવલ જ્યોત્સ્નાથી નિર્વૃત્તિ-કુલરૂપી આકાશ-વિસ્તારને ઉચ્ચવલ કરનાર ચન્દ્ર-સમાન થયેલા માનદેવસૂરિના શિષ્ય શીલાચાર્યે સકળ જ્ઞાનેને એક પમાડવા માટે પ્રાકૃતભાષા દ્વારા એ ૫૪ મહાપુરુષોનું પ્રકટ સ્કુટ અર્થવાણું ચરિત રચ્યું હતું, યુગ માં જણાવ્યા પ્રમાણે એ રચના સં. ૯૨૫ માં માન્ય રાખી શકાય, એ જ નિર્વૃત્તિકુલીન શીલાચાર્યે ગંભીરતા(ગાંભૂ)માં રહીને સક સં. ૭૮૪=વિક્રમ સંવત્ ૯૧૯માં આચારાંગસૂત્રની ટીકા રચી હતી અને એ જ સમયમાં સૂત્રકૃતાંગસૂત્રની ટીકા પણ રચી જણાય છે. એ બંને ટીકામાં વાહરિ સાધુ(ગણિ)નો ઉલ્લેખ મળે છે

અર્ધદલિષેકવિધિના કર્તાએ પોતાની આ કૃતિમાં પ્રશસ્તિરૂપે કે ખીણ રીતે ઉલ્લેખ કરીને ક્યાંય પોતાનો સ્પષ્ટ પરિચય આપ્યો નથી—એટલું જ નહિ, પોતાના નામનો પણ પ્રકટ નિર્દેશ કર્યો નથી; તાડપત્રીય પ્રતિમાં પાંચે પર્વની પંજિકાના અંતમાં ફક્ત ‘વાદિવેતાલ-પર્વણિ’ જવો ઉલ્લેખ મળે છે, પંજિકાકારે પંજિકાના પ્રારંભમાં મૂળકારને ‘વાદિવેતાલ’ એવા નામથી જ સૂચિત કર્યાં છે, તે સાથે ‘શાન્તિસૂરિ’

નામનો પણ ઉદ્દેશ કર્યો નથી. પ્રભાવકચરિત્રમાં દર્શાવેલ 'વાદિવેતાલ' ધિરુદવાળા શાન્તિસૂરિનો પ્રબન્ધ, ઉપર સંક્ષેપમાં દર્શાવ્યો છે.

પં. કલ્યાણવિજયજીના મન્તવ્ય પ્રમાણે આ અર્હદભિષેકવિધિના કર્તા આ 'વાદિવેતાલ' શાન્તિસૂરિ નહિ, પરંતુ ખીજ પ્રાચીન 'ગંધર્વ' વાદિવેતાલ'ની કલ્પના છે. અહિં ક્યાંય 'ગંધર્વ' પદ સાથે તેનો નિર્દેશ નથી.

અહિં પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિમાં એથા પર્વની પંજિકાના અંતમાં ' इति वादिवेताल-पर्वणि तत्त्वादित्य-कृत-पंजिकायां ' એવો ઉદ્દેશ જોવાય છે અને છેલ્લે પાંચમા પર્વની પંજિકાની સમાપ્તિમાં ' श्रीशान्ति(? वादि)-वेतालीय-पर्व-पंजिका समाप्ता इति ' પછી છેલ્લી પંક્તિમાં ' कृतिरिय श्रीशालाचार्यस्य ' એવો ઉદ્દેશ છે [જુઓ પૃ. ૧૦૩ અને ૧૨૨].

—આવી રીતે આ ગ્રન્થમાં પંજિકાકારનાં એ સ્થળે એ નામો મળે છે, તે અને તત્ત્વાદિત્ય અને શીલાચાર્ય એક જ વ્યક્તિનાં નામો માનીએ, તો પણ તત્ત્વાદિત્ય અપરનામવાળા નિર્વૃત્તિકુલીન પ્રાચીન શીલાચાર્ય, જેમણે આચારાંગસૂત્ર અને સૂત્રકૃતાંગસૂત્રની બાર બાર હજાર શ્લોક-પ્રમાણ વ્યાખ્યાઓ રચી હતી અને જેમણે બાર હજાર શ્લોક-પ્રમાણ પ્રાકૃત 'અઉપનન-મહાપુરિસ-ચરિય' (चतुष्पंचाशन्महापुरुषचरित)ની રચના કરી હતી, જેઓ વિક્રમની દસમી સદીમાં વિદ્યમાન જણાય છે, તેમનાથી આ ગ્રન્થના પંજિકાકાર અર્વાચીન જૂઠા હશે-પંજિકા જેવી સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા-રચના તેમની નહિ હોય-તેવું અનુમાન થાય છે.

ખીજી રીતે પણ વિચારણા કરવી યોગ્ય છે. પ્રતિક્રમણસૂત્રોમાં સંસ્કૃત 'બૃહચ્છાન્તિ' પાઠ પ્રસિદ્ધ છે, તેના કર્તા અને અહિં પ્રકાશિત 'અર્હદભિષેકવિધિ'ના કર્તા એક હોય, તેમ માનવાને કારણ છે. બૃહચ્છાન્તિમાં જે પાઠ મળે છે—' ततोऽहं कृतानुकारमिति कृत्वा महाजनो येन गतः स पन्थाः ' આને મળતો પાઠ અહિં પૃ. ૫૧માં—અર્હદભિષેક-વિધિના પ્રથમ પર્વમાં. હમા પદમાં જેઈ શકાય છે—

“ तत् प्रभृत्येव कृतानुकारं,
 प्रत्यादृतैः पुण्यफल-प्रयुक्तैः ।
 श्रितो मनुष्यैरपि बुद्धिमद्भिः,
 महाजनो येन गतः स पन्थाः ॥

तथा भृङ्गान्तिना पाठमां भणती-उच्यराती गाथा प्रसिद्ध छे ३-

“ श्रीसङ्घ-जगज्जनपद-राजाधिप-राज-सन्निवेशानाम् ।
गोष्ठिक-पुर-मुख्यानां व्याहरणैर्व्याहरेच्छान्तिम् ॥ ”

—आ ७ गाथा, अहिं प्रकाशित अर्द्धदक्षिणैकविधिमां (पृ. १११मां-) पांथमा पर्वनी १०मी गाथा तरीके सहज पाठान्तर साथे जेष्ठ शकाय छे-

“ श्रीसंघ-जगज्जनपद-राज्याधिराज्य-सन्निवेशानाम् ।
गोष्ठी-पुर-मुख्यानां व्याहरणैर्व्याहरेच्छान्तिम् ॥ ”

तथा भृङ्गान्तिना अन्तिम पद्यमां जेभ ‘जिनाभिषेक’ पद्येने निर्देश छे—

“ नृत्यन्ति नृ(नि)त्यं मणि-पुष्पवर्षं,
 सृजन्ति गायन्ति च मङ्गलानि ।
 स्तोत्राणि गोत्राणि पठन्ति मन्त्रान्,
 कल्याणभाजो हि जिनाभिषेके ॥ ”

—तेभ अहिं (पृ. १२१मां) अर्द्धदक्षिणैकविधिना पांथमा पर्वना अंतमां-२३मा पद्यमां ‘जिनाभिषेक’ पद्ये जेष्ठ शकाय छे—

“ प्रशस्यमायुष्यमथो यशस्यं,
 जयास्पदं सम्पदमावहन्तम् ।

હેતું સદા સૌખ્ય-પરંપરાણાં
કરોત્યપુણ્યો ન જિનાભિષેકમ્ ॥ ”

—જૈનસાહિત્ય વિકાસમંડળ-આ સંસ્થા તરફથી પ્રકાશિત પ્રતિક્રમણસૂત્ર-પ્રત્યેષ ટીકાના ત્રીજા ભાગમાં બૃહચ્છાન્તિના વિવેચન-પ્રસંગે આ અર્હદભિષેકવિધિનાં અનેક પદો દર્શાવ્યાં છે.

—એ રીતે વિચાર કરતાં બૃહચ્છાન્તિ આ અર્હદભિષેક(જિનાભિષેક) વિધિના કર્તાની કૃતિ જણાય છે. કેટલીક પ્રતિમાં બૃહચ્છાન્તિને સ્પષ્ટ રીતે વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિની કૃતિ તરીકે, અર્હદભિષેકના સાતમા પર્વ તરીકે જણાવેલ છે.

શ્રીશાન્ત્યાચાર્ય-વિરચિત પ્રા. ચેદ્યવંદનમહાભાસ(ચૈત્યવન્દનમહાભાષ્ય), જે જૈન-આત્માનન્દ સલા ભાવનગરથી સં. ૧૯૭૭માં પ્રકાશિત છે, તે શાન્તિસૂરિ અને આ વાદિવેતાલ શાન્તિસૂરિ એક છે કે કેમ ? એ પણ વિચારવા યોગ્ય છે. અહિં પ્રકાશિત સં. અર્હદભિષેકવિધિ [પૃ. ૧૦૧]માં ૧૬મી ગાથા છે કે—

“ ચૈત્યાલયેન કેચિત્, કેચિદ્ વિમ્બાદપાસ્તરાગાદેઃ ।
કેચિત્ પૂજાતિશયાદ્, બુધ્યન્તે કેચિદુપદેશાત્ ॥ ”

આ જ ભાવને અનુસરતી પ્રા. ગાથા ઉપર્યુક્ત પ્રા. ચેદ્યવંદણ મહાભાસમાં(પૃ. ૨૬માં) ‘મણિયં ચ-’ જણાવી દર્શાવી છે કે—

“ ચેઈહરેણ કેઈ, પસંતરૂવેણ કેઈ વિવેણ ।
પૂઆઈસયા અન્ને, બુજ્ઝંતિ તહોવણ્ણેણ ॥ ”

અર્હદભિષેક-વિધિ-સાર

અર્હદભિષેકવિધિ કે જેનું ખીણું નામ જિનાભિષેકવિધિ પણ છે, તેના પ્રથમ પર્વમાં—અર્હત(જિન)-સ્નાત્રને મંગલ-લક્ષ્મીકારક જણાવ્યું છે. અર્હત-સ્નાત્રમાં ઉપયોગમાં આવતાં દ્રવ્યોને સાર્થક જણાવ્યાં

છે અર્હદલિષેકતું કૃણ સુખ, સંપત્તિ અને શિવ મોક્ષ) જણાવ્યું છે. જિનેશ્વરના જન્મ-પ્રસંગે મેરુપર્વત ઉપર દેવો દ્વારા કરાતા તેમના અલિષેકતું સ્મરણ કરવામાં આવ્યું છે, તે સમયે ભક્ત દેવોના ઉત્સાહનું વર્ણન કર્યું છે, રક્ષા માટે અને વિરોધને રોકવા માટે એ અલિષેક કરવામાં આવે છે. "આદિદેવના જન્મ-સમયે કનકાદ્રિ(મેરુપર્વત)ના શિખર ઉપર અને તેમના રાગધિરાજ્ય-પ્રસંગે ભૂ-મંડલ ઉપર સુરેન્દ્રોએ અને અસુરેન્દ્રોએ કરેલા અલિષેકતું સંસ્મરણ કરી બુદ્ધિમાન મનુષ્યો વડે તેનું અનુકરણ કરવામાં આવે છે. 'મહાજન જે માર્ગે ગયા, તે જ માર્ગ' તેમ સૂચન કર્યું છે."

બીજા પર્વમાં—સારી વેદીમાં જિન-ગિંપને સ્થાપન કરવાની સૂચના છે. જિન-સ્નાત્રમાં અધિકારી તે શ્રાવક ગણાય છે, જેણે સ્નાન કરી, અનુલેપન કરી, પ્રવેત(ઉજ્જવલ) વસ્ત્ર ધારણ કરેલ હોય. તે સુગંધિ ધૂપ આપી, ઘંટા-નાદથી ઘોષણા કરે, તે પછી જિન-સ્નાત્રમાં સાંનિધ્ય કરવા સુરો, અસુરો વગેરેને આહ્વાન કરે. (૧) શક, (૨) અગ્નિ, (૩) યમ, (૪) નિર્કાંતિ, (૫) વરુણ, (૬) વાયુ, (૭) કુબેર, (૮) ઈશાન, (૯) નાગો અને (૧૦) બ્રહ્મા-એ દશ દિક્પાલોને આહ્વાન કરવાનાં પદ્ધી જણાવ્યાં છે. એવી રીતે દિક્પાલોના કીર્તન દ્વારા રક્ષા કરાતાં નિર્વિપક્ષ થઈ નિર્વિદેને જિનાલિષેક-મંગલ કરે.

ત્રીજા પર્વમાં—અલંકારોથી રહિત સહજ સ્વરૂપે સુંદર જિન-ગિંપ કેવું શોભે છે ? તેનું વર્ણન કર્યા પછી ધૂપ ધૂમાવલીનું વર્ણન છે. અલિષેક કરતાં જિનેશ્વર(ગિંપ)ના ઉચ્છૃષ્ટ દેશ(મસ્તકના ઉચ્ચ મધ્ય-ભાગ) ઉપર પુષ્પ ચઢાવવાનું સૂચન છે. સુમનમોનું અને ભગવંતને કરેલ અલિષેકના જલની શોભાનું વર્ણન છે. ત્રિવિધ સ્નાત્રોની વચ્ચે સુગંધી ધૂપનો ઉલ્લેખ છે. અલિષેક સંબંધી (૧) ઘી, (૨) દૂધ, (૩) દહિં અને (૪) પયોધારા-જલ-ધારાનું વર્ણન છે.

પછી મનોહર ચીનાઈ વસ્ત્રના ઝંડાઓથી ધરીને ઉન્માજિત કરવામાં આવેલા જિન-ગિંપનું વર્ણન છે. ક્ષીર-સાગરનાં જળનું સ્મરણ કયા

પછી ૧૪ મુખ્ય નદીઓને આહવાન કરવામાં આવે છે. (૧) ગંગા નદી, (૨) સિન્ધુ નદી, (૩-૪) રોહિતા અને રોહિતાંશા, (૫-૬) હરિત અને હરિકાન્તા, (૭-૮) શીતા અને શીતોદકા, (૯-૧૦) નરકાન્તા અને નારીકાન્તા, (૧૧-૧૨) રૂપ્યકૂલા અને સુવર્ણકૂલા, તથા (૧૩-૧૪) રક્તા અને રક્તોદા એ ૧૪ નદીઓનું પરિચય-પૂર્વક સંસ્મરણ છે.

ત્યાર પછી પદ્મ વગેરે મહાહૃદમાં નિવાસ કરનારી ૬ દેવીઓને પદ્મો સાથે જિનાભિષેક માટે જળ લાવવા માટે આમંત્રણ છે. (૧) પદ્મહૃદમાં નિવાસ કરતી પદ્માદેવી(શ્રીદેવી), (૨) મહાપદ્મ-હૃદમાં વાસ કરતી હ્રીદેવી, (૩) તિગિંછિ-હૃદમાં વસનારી ધૃતિદેવી, (૪) કેસરિ હૃદ-આલયવાળી કીર્તિદેવી, (૫) પૌંડરીક હૃદમાં વસનારી પૌંડરીકિણી (બુદ્ધિદેવી) અને (૬) મહાપૌંડરીક હૃદમાં વાસ કરનારી લક્ષ્મીદેવી-એ ૬ દેવીઓને આહવાન-આમંત્રણ કરેલ છે.

ત્યાર પછી જિનાભિષેક(તીર્થ-જલ) માટે પ્રભાસ, વરદામ, માગધ વગેરે તીર્થોના અધિપતિઓને આહવાન કર્યું છે.

પ્રશસ્ત નદીઓ, સમુદ્રો અને તીર્થોનાં જળની ઘોષણા દ્વારા પૂર્વના અભિષેકને સ્મરણ કરતાં જિન-સ્નાત્ર-વિધિ કરવા માટે ઉપદેશ કર્યો છે.

ચોથા પર્વમાં—જિનને કરાતાં સર્વોપધિ-સ્નાનનું વર્ણન છે. કુંકુમ-ચન્દનાદિ સૌગંધિક સ્નાત્ર-પ્રસંગે મજ્જન-જલનો ઉલ્લેખ છે. કુંકુમથી મનોહર, ચન્દનથી ચર્યિત શોભતી જિન-પ્રતિમાનું, કર્તૂરિકા-મદપટ્ટથી દીપતા જિનના મુખારવિન્દનું, તથા જિનના લલાટ પર ચન્દન, સિદ્ધાર્થક અને ગોરોચનાથી કરાતા તિલકનું વર્ણન છે. અલંકારમાં આદરવાળા ભઠ્ઠા ભવ-દુઃખ-સાગર તરે છે-તેમ સૂચવી મહત્વનું વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે કે—

✓ —સંગનો ત્યાગ કરનાર, પવિત્ર ગાત્રવાળા, એવા વીતરાગને સ્નાન-કથા પણ વિરુદ્ધ ગણાય, તેમને અભિષંક, ગન્ધ, ધૂપ, માલ્ય(પુષ્પ) વગેરે

તથા લવન પણ ઉચિત ન ગણાય; તેમ છતાં જિનની પૂર્વ અવસ્થાને લક્ષ્યમાં લઇને તથા આગમ સાથે અવિસંવાદી એવા ગુરુના ઉપદેશનો આશ્રય લઇને, કરેલાના અનુકરણ તરીકે, શ્રદ્ધાના અતિશયરૂપ તથા નિરપાય(નિર્વિઘ્નતા) મહાકળને પ્રાપ્ત કરાવનાર તથા અભ્યુદય કરનાર એવો અભિષેક વગેરે જે કરવામાં આવે છે, તે વિભૂષા કરવામાં(આભૂષણો ચડાવવામાં) પ્રદોષ શા માટે ? [દિગંબરો વગેરે જેઓ વિભૂષાનો વિરોધ કરે છે, તેમને ઉદ્દેશી વાદિ-વેતાલનો એ પ્રશ્ન છે.]

—જિન-લવન, જિન-બિંબ જિન-પૂજન, જિન-યાત્રા, જિન-સ્નાત્ર વગેરે સંબંધમાં વિભ્રમ કરાવતાં, મિથ્યા પ્રરૂપણા કરનાર મનુષ્ય અપવર્ગ(મોક્ષ)-માર્ગનો ભંગ કરનાર થાય છે.

—અભિષેક વગેરેના મહોત્સવને પ્રાપ્ત કરીને મનુષ્યો પરમદેવ અર્હતના ગુણ-વિશેષને જાણનારા થાય છે.

—કેટલાક મનુષ્યો(જીવો) ચૈત્યાલય(અર્હદાયતન)નાં દર્શનવડે, કેટલાક વીતરાગ-બિંબનાં દર્શનવડે, કેટલાક પૂજનતિશયને જોવાથી, તથા કેટલાક મનુષ્યો આચાર્યો વગેરેએ કરેલા ઉપદેશથી ઓધ પામે છે.

—જિન-લવન, જિન-બિંબ અને જિન-પૂજનતિશય સંબંધમાં યથાર્થ ઉપદેશ આપવામાં યતન કરનાર, તીર્થંકર-નામગોત્ર ઉપાર્જન કરે છે. જગદ્ગુરુ અર્હતને ધન, રત્ન, સુવર્ણ, માળા, વસ્ત્ર, વિલેપન વગેરે અલંકારો દ્વારા આદર ઉત્પન્ન કરનાર મનુષ્ય જન્મની પરંપરા પર વિજય પ્રાપ્ત કરે છે.

પાંચમા પર્વમાં—સર્વ ધાન્યો, સર્વ પુષ્પો, પાકો, શાકો, ફળો, દધિ-પિંડો વગેરે દ્વારા બલિનું વિધાન છે. ત્રિભુવનના અધિપતિ આગળ બલિના ૩ પુંજ કરવા ઉચિત છે ત્રિભુવનના અદ્વિતીય દીપ એવા જિનને મંગલ-પ્રદીપ દ્વારા નિર્વર્ધનક(સન્માન-મહત્ત્વ) કરવું ઉચિત

છે. જિનની આરતી ઉતારવી શ્રેય માટે થાય છે, અર્હત્તી જલ-ધારા તાપને હરનારી થાય છે, 'લૂણુ ઉતારવું' શ્રેય માટે છે.' દિક્પાલોને બલિ આપતાં, ચૈત્ય-સન્ન(જિન-મન્દિર)ને પ્રદક્ષિણા કરતાં શાંતિની ઉદ્દ્યોષણા કરવી જોઈએ. 'શ્રીસંઘ, જગત્, જનપદ, રાજ્યાધિરાજ્ય, સંનિવેશ, ગોષ્ઠી અને પુર-મુખ્યો'નાં ઉચ્ચારણો દ્વારા શાંતિનું વ્યાહરણ(ઉચ્ચારણ) કરવું જોઈએ.

ચૈત્ય વગેરેને વન્દન કરવા માટે આહ્વાન કરવું જોઈએ. અભિષેક કરાયેલા અર્હત્ત લગવંતના બિંબને વૃત્તો(સ્લોકો-પદો)વડે વૃદ્ધિ પામતી સારી સ્તુતિઓ દ્વારા વંદન કરીને, દેવ-ગૃહમાં પ્રતિષ્ઠિત પ્રતિમાઓને વન્દન કરવું જોઈએ.

ચેલોત્ક્ષેપ(વસ્ત્રો ઉખેવવાં-ધ્વજ-પતાકા ફરકાવવી), તથા પુષ્પો અને ધૂપ વગેરે દ્વારા દિક્પતિ(દિક્પાલો)નું સન્માન કરીને અને બીજા દિવ્યાવતારો(દેવો)ને પણ પોતાના અધિવાસે મોકલવા જોઈએ. તેમને કહેવું જોઈએ કે- 'અર્હત્ત અભિષેકમાં દર્શાવેલ સાંનિધ્યવડે પાપ-રહિત અને આકુલતાથી રહિત થયેલા હે દિવ્યો! (દેવો!) તમે પોતાના યથાયોગ્ય સ્થાન પર જાઓ(પધારો).'

૮ ગ્રહ-પીડાની ઉપશાંતિ કરવી હોય, તો નવ ગ્રહોના પરિચર (પરિવાર)વાળી પ્રભામંડલથી મંદિત પ્રતિમાને સ્નાત્ર કરાવવું જોઈએ.

પૂજાયેલા બલવંત ગ્રહો અત્યંત અધિક બલવંત બને છે, દુર્બલ ગ્રહો સૌમ્ય બને છે તથા મધ્યસ્થ ગ્રહો બ્રહ્મશાલી થાય છે. પોતપોતાના વારોમાં ગ્રહોને અભિષેક કરવો જોઈએ. અનંત કલ્યાણોથી યુક્ત એવા અર્હત્તી સ્નાત્ર-વિધિ પછી અનુક્રમે ગ્રહોને અભિષેક કરવો જોઈએ.

જે જે ગ્રહોના જેવા જેવા વર્ણ, બલિ, માલા વગેરે છે, તેને તે તે વર્ણ વિલેપનો દ્વારા અને કહેલાં દક્ષિણા-દાનો વડે ગ્રહોને અનુગ્રહ-વાળા કરીને યતિઓ(મુનિરાજો)ને પૂજે.

—પંચિકામાં (૧) આદિત્ય, (૨) સોમ, (૩) મંગળ, (૪) બુધ, (૫) ગુરુ, (૬) શુક્ર, (૭) શનૈશ્વર, (૮) રાહુ અને (૯) કેતુ એ નવ ગ્રહોના વર્ણુ વગેરે દર્શાવ્યા છે.

શાંતિને ઇચ્છતા મનુષ્યે એવી રીતે ગ્રહોપશાંતિ કરવી જોઈએ. ત્યાર પછી આદરવાળા યજ્ઞ સંઘ અથવા ગમ્મચની પૂજા કરે અથવા સંભવ પ્રમાણે યતિઓ(મુનિઓ)નું પૂજન કરે.

અંતમાં જાણાવ્યું છે કે—પ્રશાંસા કરવા યોગ્ય, આયુષ્ય અને યજ્ઞ માટે હિતકારક, જ્યોના સ્થાનરૂપ, સંપત્તિ—સમૃદ્ધિને કરનાર અને (ચક્રવર્તી, ઇન્દ્રો અને મોક્ષ સંબંધી) સદા સુખ—પરંપરાઓના હેતુ(નિમિત્ત) રૂપ એવા જિનાભિષેકને અપુણ્ય(પુણ્યહીન) જન કરતો નથી. વિપત્તિ-યોના પરાક્રમને વિનષ્ટ કરનાર, સ્તપન(સ્નાત્ર)—વિધિ(પૂજા)ને યોગ્ય એવા અર્હતની સ્તપન(સ્નાત્ર)—વિધિનું જો મનુષ્યો પ્રતિસમય અનુસ્મરણુ કરે છે(ચિંતન કરે છે), તે ભાગ્યશાલીઓ સકળ સુખો પામે છે.

—આ ગ્રથમાં સુચવેલ નદીઓ, હ્રદો, દેવ-દેવીઓ વગેરે સંબંધમાં વિશેષ જિજ્ઞાસુઓએ જૈનાગમ જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ(પ્રા. જંબુદ્વીવ-પત્રત્તિ) ઉપાંગ સૂત્ર તથા તેની વ્યાખ્યા—વૃત્તિ જોવી—વાંચવી—વિચારવી જોઈએ. તેનું વિસ્તારથી વર્ણન ત્યાં એથા વક્ષસ્કારમાં છે. તથા જંબુદ્વીપસમાસ, બૃહત્ ક્ષેત્રસમાસ, તર્વાર્થસૂત્ર—વૃત્તિ, લોકપ્રકાશ(ક્ષેત્રલોક) વગેરે પણ જોવા જોઈએ.

—જિનજન્માભિષેક સંબંધમાં વિશેષ જિજ્ઞાસુઓએ ઉપર્યુક્ત *જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિને તે જ નામનો પાંચમો વક્ષસ્કાર વાંચવો વિચારવો જોઈએ.

* ઉ. શાંતિચંદ્ર ગણિએ સંવત ૧૬૫૧માં રચેલી વિસ્તૃત પ્રમેય-સ્તમંજૂષા વૃત્તિ સાથે દે. લા. જૈન પુ. કંડના ગ્રં. પર, ૫૪ તરીકે સં. ૧૯૭૬માં પ્રકાશિત.

ઉપસંહાર—પદ્ય-પ્રમાણથી લઘુ છતાં મહત્વના આ બંને ગ્રંથોને વિશેષ ઉપયોગી કરવા મેં યથાશક્ત્ય પ્રયત્ન કર્યો છે બંને મૂળ ગ્રંથકારો, બંને પંજિકાકારો અને ગ્રંથ-વિષય-સંબંધમાં ગવેપણા કરતાં અનેક ગ્રંથોના અવલોકનથી જે જાણી શકાયું, તે અહિં વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું છે. તાડપત્રીય પ્રાચીન પ્રતિના પરિચય સાથે તેની પ્રતિકૃતિ (ફોટો) દર્શાવેલ છે. બીજા ગ્રંથની પંજિકામાં પદ્યોનાં વૃત્ત નામો દર્શાવ્યાં ન હતાં, તે પણ પ્રયત્ન કરી તે તે સ્થળે દર્શાવ્યાં છે, તેમાં અથવા ગૂજરાતી અનુવાદમાં કોઈ સ્થળે સ્ખલના થઈ ગઈ હોય, તો તે સુદ્ય વાચકો સુધારી લેશે અને અમને સૂચવવા કૃપા કરશે—એવી આશા છે.

—આ બંને ગ્રંથોમાંનાં પ્રાકૃત-સંસ્કૃત પદ્યોની વર્ણાનુક્રમથી કરેલી સૂચી અહિં પરિશિષ્ટ [૧]માં આપી છે, તથા ઇતિહાસોપયોગી વિશેષ-નામોની સૂચી પરિશિષ્ટ [૨]માં આપી છે, તથા આ ગ્રંથમાં સૂચવેલ વૃત્તો- (છંદો)નાં નામોની સૂચી પરિશિષ્ટ [૩]માં આપી છે, તેમજ પંજિકામાં સૂચવેલ વ્યાકરણસૂત્ર વગેરેની સૂચી પરિશિષ્ટ [૪]માં દર્શાવી છે. તથા આ બંને ગ્રંથોનાં પ્રાકૃત-સંસ્કૃત પદ્યોનો નિર્દેશ વિક્રમની ૧૪મી સદીના ઉત્તરાર્ધમાં વિદ્યમાન પ્રભાવક જિનપ્રભસૂરિના દેવાધિદેવ પૂજાવિધિમાં જ્ઞેવામાં આવતાં ત્યાંથી ઉદ્દ્યુત કરી અહિં પરિશિષ્ટ [૫]માં દર્શાવેલ છે, તે જિજ્ઞાસુ સંશોધક-વિચારકોને ઉપયોગી થશે—એવી આશા છે. અંતમાં શુદ્ધિપત્રક આપ્યું છે, તે પ્રમાણે સુધારવા વિચિત્રિ છે વિશેષમાં પૃ. ૮૮, પં. ૧૭માં તીર્થોદકાનિ છે, ત્યાં તીર્થોદકાદિ-, પૃ ૯૪, પં. ૧૧ ગન્ધ છે, ત્યાં ગન્ધા-, પૃ. ૯૫, પં. ૧૦માં વિષ્ણમો છપાયું છે ત્યાં વિષ્ણમે, પૃ ૯૮, પં. ૩માં મવનત્ય-છે, ત્યાં મવતરત્ય' તથા પૃ. ૯૮, પં. ૧૬માં વિશિષ્ટ-છે, ત્યાં વિશિષ્ટ-વસુ સુધારવું.

આ ગ્રંથને, જીર્ણુ-શીર્ણુ થતી ૭ સૈકા જેટલી પ્રાચીન તાડપત્રીય પોથી પરથી ઘણા પરિશ્રમથી, શક્ત્ય સાધવાનતાથી તૈયાર કરી સંશોધન-સંપાદન કરતાં, પ્રમાદથી, મતિ-મંદતાથી, દષ્ટિ-દોષથી, સુદ્રણાલય-દોષથી

કે ખીજી રીતે આમાં કોઈ સ્પષ્ટતા થઈ ગઈ હોય, કે રહી ગઈ હોય તે તેની ક્ષમા યાચું છું.

આ ગ્રન્થના ઉત્સાહી પ્રયોજક યોગનિષ્ઠ શ્રીમાન્ શેઠશ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ દોશી ખી.એ., તથા પ્રકાશક સંસ્થાના મંત્રીની વારંવાર પ્રેરણા છતાં આ પ્રકાશનમાં થયેલો વિલંબ સહેતુક હતો—એમ આ ગ્રન્થ વાંચતાં—વિચારતાં સમજાશે.

આશા છે કે વિશિષ્ટ પ્રયત્નથી સંશોધન-સંપાદન દ્વારા પ્રકાશમાં આવતો અભ્યુદય-કારક મહત્વનો આ ગ્રન્થ શ્રીજૈન-સંઘ-સમાજમાં સર્વત્ર સન્માનનીય થઈ આદર-પૂર્વક વંચાશે-વિચારાશે અને સદુપ-યોગમાં લેવાશે, તે અમારો પ્રયત્ન સફળ થયો લેખાશે. આ ગ્રન્થના પઠન-પાઠન દ્વારા સર્વ કોઈ જિનાભિષેક-પૂજા-ભક્તિમાં વિશેષ આદરવાળા થઈ સુખી થાઓ-એ જ શુભેચ્છા.

અંતમાં, જિનાભિષેક તરફ પ્રેરતો, વિભૂષણ-વિભૂષિત જિનરાજની બંને બાજુ મંગલ કલશો લઈ ભક્તિથી ઊભા રહેલા એ ભક્તો-ધંદ્રો-વાળો ફેટો સંસ્થા તરફથી અહિં જોડવામાં આવેલ છે, તે પણ સજ્જનોને ઉચિત પ્રેરણા આપનાર થાઓ.

સંવત્ ૨૦૨૦ આશ્વિન વદિ ૬
[ચિ. અ. સૌ. બહેન કૌમુદીના
અકાળ અવસાનની
૭મી સંવત્સરી તિથિ]
વડી વાડી, રાવપુરા, વડોદરા.

લાલચંદ્ર ભગવાન ગાંધી
[નિવૃત્ત 'જૈનપંડિત'-
વડોદરા-રાજ્ય]

પ્રસ્તાવનાનું પરિશિષ્ટ

[૧] પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૨ના અનુસન્ધાનમાં, શાંતિસૂરિના પરિચય પહેલાં વાંચો—

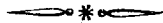
—અહિં પ્રકાશિત અર્હદલિખેકવિધિ[પર્વ ૩૦ના પદ્ય ૭ તરીકે] પૃ. ૭૧માં પ્રકાશિત—

“ મીન-કુરજ્જ-મદાગુરુ-સારં, સાર-સુગન્ધિ-નિશાકર-તારમ્ ।
તારમિલ્નમલયોત્થવિકારં, લોકગુરોર્દહ ધૂપમુદારમ્ ॥ ”

—આ પદ્યને સુપ્રસિદ્ધ કલિકાલ-સર્વજ્ઞ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યે પરમાર્હત કુમારપાલ ભૂપાલની પ્રાર્થનાથી રચેલા યોગશાસ્ત્રના પ્રકાશ ૩, શ્લો. ૧૨૪ના વિવરણમાં ઉદ્દૃષ્ટ કરેલ જોવાય છે. [જુઓ શ્રીજૈનધર્મ-પ્રસારક સભા, ભાવનગરથી પ્રકાશિત આવૃત્તિ, પત્ર ૨૧૧]

[૨] તથા પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬માં, પ્રભાવકચરિત્રના તિલકમંજરી-વાળા ઉલ્લેખ પછી વાંચો—અહિં લક્ષ્યમાં રાખવું જોઈએ કે—તિલક-મંજરી પર ટિપ્પન રચનાર શાંતિસૂરિ તે પૂર્ણતલ્લગચ્છના વર્ધમાનસૂરિના શિષ્ય હતા, જેમણે [ન્યાયાવતાર]વાર્તિક-વૃત્તિ તથા યમકમય પાંચ કાવ્યોની વૃત્તિયો પણ રચી હતી—એ સંબંધમાં વિશેષ જિજ્ઞાસુએ ગા. ઓ. સિ. નં. ૨૧ જેસલમેર ભાં૦ ગ્રન્થસૂચી(પૃ. ૪૩), અપ્રસિદ્ધગ્રન્થ-ગ્રન્થકૃત્ પરિચય(પૃ. ૫૯), તથા ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પત્તનસ્થ-પ્રાચ્યજૈનભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી(પૃ. ૮૭) વગેરે જોવું.

—લા. ભ.

विषय-प्रदर्शनम् ।

प्रकाशक्रीयं निवेदनम् (गूर्जरभाषायाम्)
प्रस्तावना सम्पादक्रीयया ,,

[१] जिन-स्नात्र-विधौ-

विषयः	पृष्ठे
सिद्ध-जिन-मङ्गलम्	१-४
जिनेन्द्र-प्रणाम प्रेरणा	४-५
मोह-मल-मार्जनं जिन-जन्म-मज्जनम्	५-६
जिन-वन्दनार्चन-नमंसनाभिः शुभ-संचयः	६-७
वीरस्य संगम-वधू-कटाक्ष-प्रतिस्खलनम्	७-८
स्वामि-वीर-वचनेन गुणिसंचेन जितम्	८-९
स्नपन-विधिः	९-१०
वीर-मज्जनारम्भे धूम-पटलम्	१०-११
मज्जन-सलिलम्	११
घृतस्नानम्	११-१२
धूमावळिका	१३, ३२
दुग्ध-स्नानम्	१४-१५
धूप-धूम-लेखा, शिखा	१५-१६, १९-२०, २५-२८, ३१-३४
दध्यभिषेकः	१६-१८
अपस्नानम् (उद्वर्तनम्)	२०-२१
जल-स्नानम्	२१-२२
मज्जन-कार्यम्, सलिलम्	२३-२८
चन्दन-रस-समालभनम्	२६-२७

विषयः	पृष्ठे
कुंकुम-रागाङ्कितं वीर-वदनम्	२८-२९
परमपवित्राणि मज्जन-जलानि	२९
कुंकुम-रागाङ्कितं वीरजिनेन्द्र-रूपम्	३०-३१
मज्जने राग-रहितता	३१
स्नात्र-विधिः, कुंकुमादि-विलेपनम्	३१-३२
कुंकुम-विलेपने जिनेन्द्र-शोभा	३२-३३
कुसुमारोपणम्	३३
कुसुमानां महत्त्वम्	३३-३४
लवणावतारणकम्	३४-३५
आरात्रिकम्	३६
सलिल-धारा	३७
मङ्गल-प्रदीपे <u>कौशाम्बी-संस्थित-जिनवीरस्य</u>	
दिनकरकृत-प्रदक्षिणा-संस्मरणम्	३७
वहुविध-कुसुम-कनकमयविभूषण-विभूषितो	
जिनकल्पवृक्षः	३७
पाश्र्वस्थित-यवाङ्कुरैः शोभा	३८
विलेपनामोद-वासितानि कुसुमानि	३९
कुंकुम-रस-विलिप्तस्य नेपथ्य-भूषणभूषितस्य	
जगद्भूषण-जिनस्य नमस्करणे प्रेरणा	४०
व्याख्याकार-वचनम्, परिचयः	४१
व्याख्या-रचना-संवत्सर-स्थलादि-निर्देशः	४१-४२

[२] अर्हदभिषेकविधौ

प्रथमं पर्व	पृ. ४३-५२
पञ्चिकायां मङ्गलाभिधेयादि, ग्रन्थकर्तृ-नामसूचनम्	४३
अर्हत्-स्नात्रं मङ्गल-लक्ष्मीकारकम्	४३-४५
अर्हत्-स्नात्रोपयोगीनि द्रव्याणि सार्थकानि	४५-४७
अर्हदभिषेक-फलं सुख-सम्पदः, शिवम्	४७
जिन-स्नपनपीठस्य सुमेरोः स्मरणम्	४८
भगवतो जन्माभिषेके भक्तदेवानामुत्साहः	४९
रक्षा-विरोध-निरोधाद्यर्थं जिनजन्मदिनाभिषेकः	५०
<u>आदिदेवस्य जन्मकाले, नृपाधिराज्ये च</u>	
सुरासुरेन्द्रकृताभिषेकस्य संस्मरणम्	५०-५१
अनुकरणम्, महाजन-पन्थाः	५१-५२
जिनजन्माभिषेक-स्मारकम्	”
द्वितीयं पर्व	पृ. ५३-६५
सद्बुद्ध्यां जिनविम्ब-स्थापनम्	५३
जिनस्नात्रेऽधिकारी स्नातानुलिप्त-सितवसनधरः श्राद्धः	”
सुगन्धि धूपं दत्त्वा घण्टानादेन घोषणा	५४
जिनस्नात्र-सांनिध्याय सुरासुराद्याह्वानम्	५५
दशदिक्पालाह्वानम्-	५५-६५
(१) शक्रस्य आमन्त्रणम्	५६-५७
(२) अग्नेः	”
(३) यमस्य	”

विषय	पृष्ठे
(४) निर्ऋतेः आमन्त्रणम्	५९
(५) वरुणस्य ”	५९-६०
(६) वायूनाम् ”	६०
(७) गुह्यकेश्वर(कुबेर)स्य ”	६०-६१
(८) ईशानस्य ”	६२-६३
(९) नागानाम् ”	६३
(१०) ब्रह्मणः ”	६३-६४
दिग्धिप-कीर्त्तन-रक्षेण निर्विपक्ष-निर्विघ्नतया जिनाभिषेक-मङ्गल-करणम्	६४-६५

तृतीयं पर्व

पृ. ६६-८९

मुक्तालङ्कारं जिनबिम्बम्	६६
धूमावली	६६-६७
उष्णीषदेशे पुष्पारोपणम् (सुमनसानि)	६७-६९
अभिषेक-वारि	६९
भगवतोऽभिषेकोदकम्	७०
विविध-स्नात्राणामन्तरालेषु सुगन्धि-धूपः	७०-७२
अभिषेक—घृतम्	७२
” —क्षीरम्	७३
” —दधि	७३-७४
” —पयोधारा	७४
चारुचीनांशुकान्तैर्घृष्टोन्मृष्टो जिन-बिम्बम्	७५
दुग्धसिन्धोः जलानि	७५-७६

चतुर्दश-नदी-जलानि

७६-८३

(१)	गङ्गानदी-आह्वानम्	७६-७७
(२)	सिन्धुनदी ,,	”
(३-४)	रोहिता-रोहितांशा ,,	७८
(५-६)	हरित्-हरिकान्ता ,,	७९
(७-८)	शीता-शीतोदका ,,	८०
(९-१०)	नरकान्ता-नारीकान्ता ,,	८१
(११-१२)	रूप्यकूला-सुवर्णकूला ,,	८२
(१३-१४)	रक्ता-रक्तोदा ,,	८२-८३

पद्मैः सह जिनाभिषेकवारि-हरणाय पद्मादि-
महाहृदस्थानां षड्देवीनामामन्त्रणम्—

(१)	पद्मालया पद्मादेवी <u>(श्रीदेवी)</u>	८३
(२)	महापद्महृदनिवासिनी <u>ह्रीदेवी</u>	८४
(३)	तिगिंछिहृद ,, <u>धृतिदेवी</u>	८५
(४)	केसरिहृदालया <u>कीर्तिदेवी</u>	८६
(५)	पौण्डरीकहृदालया <u>पौण्डरीकिणी (बुद्धिदेवी)</u>	”
(६)	महापौण्डरीकहृदस्था <u>लक्ष्मीदेवी</u>	८७-८८

जिनाभिषेकाय प्रभास-वरदाम-मागधादि-

तीर्थानामधिपतीनामाह्वानम् ८८

प्रशस्तसरित्-समुद्र-तीर्थोदकानां घोषणया

प्रागभिषेकं स्मरयन् जिनस्नात्रविधिकरणाय उपदेशः ८९

चतुर्थं पर्व

पृ. ८९-१०३

जिनस्य सर्वौषधि-स्नानम्	८९
सौगन्धिक- (कुंकुम-चन्दनादि)-स्नात्रम्	९०
मज्जन-जलानि	९१
कुङ्कुम-पङ्कः (द्रवः)	९२-९३
कुङ्कुम-हृद्या चन्दन-चर्चिता प्रतिमा	९३
कस्तूरिका-मदपट्टोद्भासि जिन-मुखारविन्दम्	९४-९५
जिन-ललाटे चन्दन-सिद्धार्थक-गोरोचना-तिलकः	९५
अलङ्कार-योजनम् (समर्थनम्)-	
अलङ्कारे आदरवतां भव्यानां भव-दुःख-सागर-तरणम्	९६
पवित्रगात्रस्य त्यक्तसंगस्य वीतरागस्य स्नान-कथाऽपि विरुद्धा, अभिषेक-गन्ध-धूप-माल्यादि, भवनमपि नोचितम्; किन्तु तत् (अभिषेकादि) यदि जिनस्य पूर्वावस्थामास्थाय, आगमाविसंवादि गुरोर्गुरूपदेशं चाभित्य, कृतानुकरणं, श्रद्धाऽतिशयरूपं निरपाय- महाफलोपलम्भाभ्युदयकारकं क्रियते, तदा विभूषायां प्रद्वेषः कः ?	९७-९९
जिन-भवन-जिन-बिम्ब-जिन-पूजा-जिन-यात्रा- जिन-स्नात्रादि-विभ्रमे मिथ्याप्ररूपणाकृत् अपवगमार्गस्य भङ्ग-कारकः	१००
अभिषेकादि-महोत्सवमुपलभ्य परमदेवस्यार्हतो गुण-विशेषविदो जायन्ते	"
केचित् चैत्यालय(अर्हदायतन)-दर्शनेन, केचित् वीतराग-बिम्ब-दर्शनेन, केचित् पूजाऽतिशय-वीक्षणेन, तथा केचिद् आचार्यादिकृताद् उपदेशाद् बुध्यन्ते	१०१

विषयः	पृष्ठे
जिन-भवन-विम्ब-पूजातिशयविषये यथार्थमुपदेशे यतमानस्तीर्थकरनामगोत्रं समारभते	१०२
जगद्गुरोरर्हतो धन-रत्न-सुवर्ण-स्रग्-वस्त्र-विलेपनाद्य- लङ्कारैर्जनितादरो जन्म-परम्परां विजयते	१०३

पञ्चमं पर्व पृ. १०४-१२१

सर्वधान्य-पुष्प-पाक-शाक-फल-दधिपिण्डादिभिः बलि-विधानम्	१०४-१०५
भुवनत्रयाधिपतेः बलि-पुञ्जत्रयमुचितम्	१०५-१०६
भुवनत्रयैकदीपस्य मंगलप्रदीपेन निर्वर्धनकम्	१०७
जिनस्य आरात्रिकावतारणं श्रेयसे आर्हती वारि-धारा ताप-हारिणी	१०७-१०८ ”
जिनेन्द्र-लवणावतारणं श्रेयसे	१०८-१०९
दिक्पालेभ्यो बलि-दानम्	११०
बलिं श्लिपन्, <u>चैत्यसद्य</u> (जिनमन्दिर)-प्रदक्षिणां कुर्वन् शान्तिमुद्द्योषयेत्	”
श्रीसंघ-जगत्-जनपद-राज्याधिराज्य-संनिवेशानां गोष्ठी-पुर-मुख्यानां व्याहरणैः शान्तिं व्याहरेत्	१११
चैत्यादिवन्दनार्थमाह्वानम्	१११-११२
विहिताभिषेकं भगवतोऽर्हतो विम्बं वृत्त-प्रवृद्धसंस्तुतिभिः वन्दित्वा, <u>देवगृह-प्रतिष्ठिताः प्रतिमा वन्देत्</u>	११३

- चेलोत्क्षेप-पुष्प-धूपादि-दानैः सन्मान्य दिक्पतीन्,
 शेषांश्च दिव्यावतारान् स्वाधिवासान् प्रेषयेत्—
 'अर्हदभिषेक-दर्शित-सांनिध्येन निरस्तपापा निराकुला
 दिव्याः ! यथास्थानं गच्छन्तु' सूचनम् ११४-११५
- ग्रह-पीडोपशान्तौ कर्तव्यायां तु नवग्रहपरिचरां प्रभा-
 मण्डल-मण्डितां प्रतिमां स्नपयेत्— ११५
- कृत-पूजा बलीयांसो ग्रहाः सातिरेकबलाः, दुर्बलाः
 सौम्यास्तथा मध्यस्था बलशालिनो भवन्ति ११५-११६
- यथास्वं वारेषु ग्रहाभिषेक-करणम् ११६
- अनन्तकल्याणयुजोऽर्हतः स्नात्रविधेरनन्तरं क्रमशो
 ग्रहाणामभिषेकः ११७
- यथावर्ण-बलि-स्रग्भिः, यथावर्ण-विलेपनैः, यथोक्तदक्षिणा-
 दानैः ग्रहान् सानुग्रहान् कृत्वा यतीन् पूजयेत् ”
- पञ्चिकायां— [१] आदित्य- [२] सोम- [३] अंगारक-
 [४] बुध- [५] बृहस्पति- [६] शुक्र- [७] शनैश्चर-
 [८] राहु- [९] केतु-नवग्रहाणां वर्णादि-निर्देशः ११७-१२०
- शान्तिमिच्छता नरेण एवं ग्रहोपशान्तिः कार्या ११९
- ततश्च संघं, गच्छं वा, यथासंभवमेव वा प्रयतो यतीन्
 बल्ल-पात्रान्न-पानाद्यैः पूजयेत् १२०
- प्रशस्थम्, आयुष्यं, यशस्यं, जयास्पदं, संपदमावहन्तं,
 सदा सौख्य-परंपराणां हेतुं जिनाभिषेकम् अपुण्यो
 जनो न करोति १२१

ये विद्वत्-विपत्-पराक्रमं विधिमर्हतोऽर्हतः स्नपन- विधिं प्रतिसमयमनुस्मरन्ति, ते सकलसुखास्पदतां ब्रजन्ति'-अन्तिममङ्गलाशीर्वचनम्	१२२
परिशिष्टम् [१]-ग्रन्थद्वयस्य प्रा. सं. पद्यानां वर्णक्रमेण सूची	१२३-१३०
„ [२]-इतिहासोपयोगि-विशेषनाम-सूची	१३१
„ [३]-निर्दिष्ट-वृत्त-सूची	१३२
„ [४]- „ व्याकरणसूत्रादि-सूची	१३३
„ [५]-विक्रमीयचतुर्दशशताब्द्या उत्तरार्द्धे श्रीजिनप्रभमूरिणा उपदर्शिते देवाधिदेवपूजाविधौ प्रस्तुतग्रन्थ-पद्यानां निर्देशः	१३४-१४३
शुद्धिपत्रकम्	१४४-१४६

आचार्यश्रीजीवदेवमूरिविरचितः
समुद्रमूरिरचितपञ्जिका-व्याख्याया सहितः ।

जिन-स्नात्र-विधिः ।

(पञ्जिका-व्याख्या)

अशेषाघौघ-हन्तारं, प्रणम्यादौ जिनेश्वरम् ।
श्रुतदेवीं च वरदां, पद्म-पुस्तक-भूषिताम् ॥ १ ॥
आचार्यजीवदेवस्य, स्नात्र [स्य विधि-विस्तरः ।]
व्याख्यायते समुद्रेण, गोगटाचार्य-सूनुना ॥ २ ॥

(वसन्ततिलकवृत्तम्)

सिद्धेहिं सिद्ध-जय-मंगल-मंगलेहिं,
कल्लाण-संपय-परंपर-गार[एहिं ।
मोहंधयार-नि]यरेक्क दिवायरेहिं,
संपत्त-सासय-सुहेहिं जियं जिणेहिं ॥ १

अस्य वसन्ततिलकस्य वृत्तस्य व्याख्या 'संहिताऽऽदि [क्रमेण ' इत्यादि सर्वम्] नादृत्य विषमपदार्थमात्रं प्रतन्यते, यतः पञ्जिकेत्यम् ।
अस्याश्च लक्षणम्—

' विषमपद-व्याख्या आशङ्का-परिहारव[ती.....सा पञ्जिकेत्यभि]धीयते । '

तत्र राग द्वेष-मोहादि-जयाज्जिनास्तर्जितमिति क्रिया । असा-
धारणगुणोपादानादन्यतीर्थिकासम्भवाच्च [गुणानां त एव जय]न्ति ।
ते विशेष्यन्ते सिद्धैः प्रतिष्ठितैरव्याहृतैरित्यर्थः, तैः सिद्धैः ।
तथा सिद्धानि यानि लोके मङ्गलानि दध्यक्षत-सु[वर्णादीनि,
तेभ्योऽ]पि मङ्गलभूतैर्जिनैस्तान्यप्यतिशयितानि मङ्गलानीत्यर्थः ।
कल्याणो मोक्षः, तत्र सम्पदां परम्पर-कारकाः । यतः [‘सम्यग्-
दर्शन-ज्ञान]-चारित्राणि मोक्षमार्गः’ [तत्त्वार्थसू. अ. १, सू. १]
इत्युपदेशः । तथा मोहान्धकारादिति मोहोऽज्ञानं स एवान्धकार-
स्तस्य निकरः समूह[स्तस्यैव । ‘एकशब्दस्य प्रधानवाचित्वात्’ ।
सम्प्राप्त-शाश्वत-सुखैः सम्प्राप्तं शाश्वतं सुखं यैः ‘बहुव्रीहिः’ ।
चतसृष्वपि गतिष्वशाश्वतं सुखम्, पञ्चमी गतिर्मोक्षस्तत्र चैकरूपं
सुखमेव । तथाहि-शरीरं दुःख-कारणं, कर्म च; तयोर्द्वयोरप्यभावात्
शाश्वतं सुखमेव भवति । तै[रेवंभू .....]मिति । अत्राह परः—
‘सिद्धाः सर्वज्ञा इत्यत्र प्रमाणं नास्ति’ । नैतदस्त्यागमः खल्वत्र
प्रमाणम् । सर्वज्ञत्वे च प्रमाणम्—

“सूक्ष्मान्तरि[त-दूरार्थाः, प्रत्यक्षा]ः कस्यचिद् यथा ।
अनुमेयत्वतोऽग्न्यादिरिति सर्वज्ञ—संस्थितिः ॥”

अत्र च बहु वक्तव्यम्, तत्तु नोच्यते, विषम-पदार्थविवर-
[णमात्रत्वात् प्रयासस्य, इत्यलं विस्तरेण ॥ १ ॥

गुणराती अनुवाद

(पञ्जिकाकारणं मंगलादि)

समस्त पाप-समूहने ङुणनारा जिनैर्धरने आदिमां प्रणाम
करीने अने पद्म तथा पुस्तकथी विभूषित वरदा(वर देनारी)

શ્રુતદેવીને પ્રણામ કરીને આચાર્ય જીવદેવના સ્નાત્રવિધિ-વિસ્તરની વ્યાખ્યા ગોગ્ગરાચાર્યના સૂત્ર(બાલક-શિષ્ય) સમુદ્ર વડે કરવામાં આવે છે.

સિદ્ધ (પ્રતિષ્ઠિત), લોક-પ્રસિદ્ધ મંગલો (દહિં, અક્ષત, સુવર્ણ વગેરે) કરતાં પણ અતિશય ઉત્કૃષ્ટ મંગલરૂપ, કલ્યાણ- (મોક્ષ)ની સંપત્તિની પરંપરાને કરનારા, મોહ (અજ્ઞાન) રૂપી અંધકારના સમૂહને દૂર કરવામાં અદ્વિતીય સૂર્ય જેવા, શાશ્વત સુખ (મોક્ષ) પ્રાપ્ત કરનાર-એવા જિનોએ જય પ્રાપ્ત કર્યો છે.

આ વસંતનિલક વૃત્તની વ્યાખ્યા, સંહિતા વગેરે સર્વ ક્રમને અનાદર કરી માત્ર વિષમ પદોના અર્થરૂપ, કરવામાં આવે છે; કારણ કે આ પંજિકા છે. આનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે- ' જે વિષમ પદોની વ્યાખ્યારૂપ હોય અને આશંકાના પરિહારવાળી હોય, તે પંજિકા કહેવાય છે. '

રાગ, દ્વેષ, મોહ વગેરે પર જય મેળવવાથી જિન કહેવાય છે. અસાધારણ ગુણોને સ્વીકારવાથી અને અન્ય તીર્થિકોમાં તે ગુણોનો અસંભવ હોવાથી તે જ જય પ્રાપ્ત કરે છે.

સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર એ મોક્ષનો માર્ગ છે.

← ચારે ગતિઓમાં અશાશ્વત (સદા ન રહેનારાં) સુખ હોય છે, ત્યારે પાંચમી ગતિ-મોક્ષમાં એક સરખું સુખ જ હોય છે.

આ વિષયમાં પર (ખીજો પક્ષ) આ પ્રમાણે કહે છે:- ' સિદ્ધો સર્વજ્ઞો છે, એમાં પ્રમાણ નથી. ' [૭૦] એ પ્રમાણે કથન કરવું યોગ્ય નથી, કારણ કે આ વિષયમાં આગમો ખરેખર પ્રમાણ છે. સર્વજ્ઞપણાનું પ્રમાણ-

“ જેમ કોઈને સૂક્ષ્મ, અંતરિત (આંતરે રહેલ) અને દૂર રહેલા પદાર્થો પ્રત્યક્ષ હોય છે, અનુભેયપણાથી જેમ અગ્નિ વગેરે

[४]

आचार्य अक्षयसूरि-रचित

पदार्थो विद्यमान भनाय छे, ऐवी रीते सर्वज्ञानी सन्धिति (विद्यमानता) छे.”

आ विषयमां जहु वस्तव्य छे, परन्तु ते अहि दुहेवामां आवतुं नथी; कारण के आ प्रयास मात्र विषय-पदोना अर्थ-विवरणरूप छे, ऐथी विस्तारथी सयुः. १

[अ(औ)पञ्चन्दसिकवृत्तम्]

पणमह घण-[कम्म-]सेल-वज्जं,

जलिय-कसाय-हुयास-मेह-वंदं ।

भव-जलहि-विवित्त-जाणवत्तं,

[सिव-फल-कप्प-महातरुं] जिणिंदं ॥ २

[पं.] अ(औ)पञ्चन्दसिकस्य वृत्तस्य व्याख्या- जिनेन्द्रं प्रणमत । तत्र रागादि-जेतृत्वात् जिनाः सामान्यकेवलिनोऽपि [.....] ह जिनानामिन्द्रो जिनेन्द्रः ‘षष्ठीतत्पुरुषः’ तं प्रणमत । ‘लोट् मध्यमपुरुषस्य बहुवचनम्’ तत्प्रयोगेणैतद् दर्शयति [.....मया] प्रणतो, यूयमपि प्रणमत । किंविशिष्टं जिनम् ? घनकर्म-शैल-वज्जं घनश्चासौ कर्म-शैलश्च तद्विदार-कत्वाद् वज्जमिव [.....] ज्वलितकषाय-हुताश-मेघ-वृन्दं । कषः संसारः, तस्यायाः प्रापकाः कषायाः क्रोधादयः षोडश ज्वलिताश्च ते कषायाश्च कर्म [.....] हुतमश्नाति हुताशो वह्निस्तस्य मेघ-वृन्दम्, तेषां निर्वापकत्वात् ‘जिनेन्द्रम्’ इति वक्ष्यति । भवजलधि-विविक्तयानपात्रम् [.....] पुनः प्राणिन इति । भवः संसारः । भूशब्दस्य ‘श्रयंदोरल्’ [पा.

३।३।५७] इत्यलि कृते भव इति रूपम् । भव एव जलधिः समुद्रस्तस्य वि [.....] मिव यानपात्रं बोहिस्थरूपं प्रणमत । शिवफलं कल्प-महातरुं । शिवो मोक्षस्तदेव फलं तस्य कल्पमहातरुम् [.....॥ २ ॥]

(गू अ.) धन-कर्मइपी शैल(पर्वत)नुं विहारणु करवामां वण्ण जेवा, ज्वलित कषायो (डोधादि) इपी अग्निने जूञ्जवामां (शांत करवामां) मेघ-मंडल जेवा, लव(संसार)इपी समुद्रमांथी पार उतारवामां विशुद्ध वडाणु जेवा, मोक्षइपी इल आपवामां कडपतरु-मडावृक्ष जेवा जिनेन्द्रने तमे प्रणाम करे।

राणादि जितनार ते जिन, तेज्यामां धन्द्र जेवा ते जिनेन्द्र. २.

[शार्दूलविक्रीडितम्]

जं देवेहिं सुमेरु-मत्थय-^१सिला-सिंहासणे हासणे,
दुःखाणं कयमुत्तमंमि पुरिसे लंबालए बालए ।
अच्चवंतं जियलोय-मंगलगुणे जपावणं पावणं,
निच्चं मोह-मलस्स तं कुणउ वो संमज्जणं मउज्जणं ॥ ३

[पं.] वृत्तं ^१शार्दूलविक्रीडितम् । यन्मज्जनं स्नात्रं देवैः कृतं पुरुषोत्तमे तद् वो युष्माकं मोह-मलस्य सन्मार्जनं करोति(तु) शुद्धिं करोतु इति क्रिया-सम्बन्धः । देवैः कृतं क्व ? सुमेरु-मस्तक-शिलायां पाण्ड्वाख्यायां तस्यां सिंहासनं तत्र यत् कृतं मज्जनं तस्मिन् । सिंहासने किंविशिष्टे ? दुःखानां शरीर-मानसानां हासने हन्तरि । उत्तमपुरुषे किम्भूते ? लम्बालके लम्बालका

१ ता. बोचिस्थ-। २ ता. शिला । ३ ता. यं । ४ ता. सा-।

यस्यालका ललाटोपरि केशरचनाविशेषाः, स लम्बालकः । पुनश्च विशेष्यते बालके शिशौ । तथा 'अचूचंतं' इत्यादि । अत्यन्तं सुष्ठु जीवलोके मङ्गल-गुणे(णं) जीवलोकस्य प्राणिलोकस्य मङ्गलरूपो गुणो यस्य मज्जनस्य, तन्मज्जनं तथा पावनं पुनातीति पावनं पवित्रम् । मोहोऽज्ञानं तदेव 'मलः किट्टं तस्य मोह-मलस्य प्लावनं निर्णाशनं वो युष्माकं करोत्वज्ञान-मलस्य विध्वंस' नमित्यर्थः ॥३॥

(गू. अ.) देवोऽप्ये सुमेरु पर्वतना शिखर उपर रडेदी शिला [पांडु] पर रथेला, [शारीरिक, मानसिक] दुःखोना नाशक येवा सिंहासन पर, लांथा केशवाणा बालकइप उत्तम पुरुषने जे मज्जन(स्नान) करायुं अने जे उप-लोकमां अत्यंत मंगल गुणवाणुं तथा पावन करनाइं छे, ते (पवित्र मज्जन) तभारा नित्यना मोह (अज्ञान) इपी भलना विध्वंस करे. ३.

किमित्येवमतिप्रयासः क्रियते ? नमस्कारादिना किमत्र फलम् ? तदाह—[गाथा]

जिण वदणच्चण-णमं-सणाहिं सुह-संचयं समज्जिणह ।
किसलय-^३दलग्ग-संठिय-जल-लव इव चंचलं जीयं ॥ ४

[पं.] गाथेयम् । जिन-वन्दनार्चन-नमसनाभिः शुभ-सञ्चयं समार्जयत । ^४किसलय-दलाप-संस्थित-जल-लव इव चञ्चलं जीवितमिति । तत्र वन्दनाऽर्हत्-सद्भूत-गुणोत्कीर्त्तनरूपा स्तुतिः । अर्चना पुष्पादिना । नमस्या 'नमो-वरिवः-तपः शिति [अत्रिण्डः] क्यब् [च]' [पा. ३-१-१५] नमस्या प्रणाम-रूपा । ताभिः क्रियाभिः शुभ-सञ्चयं समार्जयत । शेषं निगद-सिद्धम् ॥ ४ ॥

१ ता. मलं । २ ता. ध्वंसमि- । ३ ता. दलग्न- । ४ ता. किसि-

(गू. अ.) किसलय (कुंपणिया) पत्रना अत्रलाग पर रहेला पण्णिना जिदुनी नेवुं श्रुवित (आयुष्य) अंयण छे; अथी जिनोने वंदना [अर्द्धन्तोना वास्तविक शुष्णोना उत्कीर्तनरूप स्तुति] करीने, [पुष्पादि वडे] अर्थना करीने, [प्रणामरूप] नमस्या करीने, तमे शुभ (पुष्य)नो संचय सारी रीते उपार्जित करे. ४

[रूपकम्]

आयण- [आयण] विसहिपा (जिजया) वि,
तह तिअस-विभिन्न-हिअव(य)या,
कुसुमाउह-बाणय^१ व्व, संगमय-वहु-कडखया;
जिणलच्छि-निसणणए वि, सिद्धि-वहु-बद्ध-लखए
इय रसियंमि वि तुमंमि,

कह वीर ! पडिखलियया ? ॥ ५

[पं.] रूपकम् । हे जिन ! सङ्गमक-वधू-कटाक्षाः कथं प्रतिस्खलिताः ? कुसुमायुध-बाणा इवेति श्लेषः । तत्र बाणा विशेष्यन्ते ^३ आकर्णाकर्ण-विसर्जिता अपि कटाक्षा अपि आकर्ण-विसर्जिताः ' कञ्जंति ' लप्ता इत्यर्थः । तथा तेन प्रकारेण ^४ त्रिदश-विभिन्न-हृदया [:] कटाक्षाः कुसुमायुध-बाणाश्च । लक्ष्मी-निषण्णेऽपि लक्ष्मी निषण्णा यस्मिन् तस्मिन् । तथा सिद्धि-वधू-बद्ध-लक्ष्ये सिद्धि-वधूस्तस्यां बद्धो लक्ष्यो येन । यो ह्येवम्भूतो

१ ता. पव्व । २ ता. ण्फलि० । ३ ता. आकर्णर । ४ ता. त्रिदि० ।
५ ता. त्रिषन्नेपि ।

રસિકઃ સ્ત્રીપ્રસન્નવાંશ્ર, તેન કથં સન્નમક-વધૂ-કટાક્ષાઃ સ્વલી-
ક્રિયન્ત ઇતિ નિષ્ફલા [:] ક્રિયન્ત ઇત્યર્થઃ । વિરુદ્ધાલક્ષાર-
શ્રાયમ્ ॥ ૫ ॥

(ગૂ. અ.) હે વીર! જિન-લક્ષ્મી તમારી પાસે બેઠેલી
હોવાથી અને તમે સિદ્ધિરૂપી વધૂ પર લક્ષ્ય બાંધેલ હોવાથી
રસિક હોવા છતાં, તમારા તરફ કાન સુધી બેચીને મૂકેલા, તથા
દેવોનાં હૃદયોને પણ લેદનારા, કામદેવનાં બાણો જેવા, સંગમક
(દેવ)ની વધૂ-(અપ્સરાઓ)ના કટાક્ષોને તમે પ્રતિસ્પલિત
(નિષ્ફળ) કેમ કર્યા? [એવા રસિક અને સ્ત્રી-પ્રસંગવાળાથી
એમ ન કરી શકાય-છતાં કયુર્-એમ જણાવી કવિએ વિરોધા-
લંકારથી સ્તુતિ કરી છે]. ૫

[ગાથા]

દંસણ-વિસુદ્ધ-તવ-દુગ્ગ-મગ્ગમોગાહકા(ણા)યરમણેણ ।
બહુવિહ-ભવ-સંચિય-વદ્ધ-મોક્ષ-વાવાર-રસિણ ॥ ૬
અવરિક્સલિણ [જિયં, રૂવવયા] સામિ-વીર-વયણેણં ।
ણીસામણ-પદ્ધિય-ગુણ-સંઘાણ સંઘેણં ॥ ૭

[પં.] ગાથા-દ્વયેન ક્રિયા । સદ્ધેન ચ જિતમ્ । સદ્ધો વિશેષ્યતે
[ત.....વૈકલ્પમાર્ગ] મિનિવિષ્ટો યતિ-સમૂહઃ સદ્ધો, દર્શન-
વિશુદ્ધં યત્ તપસ્તત્ર દર્શનં તત્ત્વાર્થ-શ્રદ્ધાનરૂપમ્ । તત્ત્વાનિ જીવા-
દીનિ પ્રસિદ્ધાનિ શાસને । તપો[દ્વિવિ] ધં બાહ્યાભ્યન્તર-
રૂપમ્, અનશન-પ્રાયશ્ચિત્તાદિ, તેન તપસા દુર્ગો યો માર્ગો વિષમો
યો માર્ગઃ, તસ્યોદ્ગ્રાહણા વિચારણા તથા રમતે ધૃ[તિં કરો]તિ
તત્પરસ્તિષ્ઠતિ, નાન્યત્ર વિકથાઽઽદૌ સંકથામપિ કરોતિ; તેન

तथाभूतेन ^१सङ्घेन । तथा 'बहुविह-' इत्यादि । बहुविधो बहुप्रकारो यो भवः संसारो नारक-तिर्यग्-मनुष्यामर-भव-लक्षणः तस्मिन्, भव-^२संसृतौ सञ्चितः प्राप्तोपचयो बन्धः कर्माष्टकादिरूपः, तथा मोक्ष^३स्तत्क्षयरूपस्तद्व्यापाररसिकः तन्निष्ठ इत्यर्थः । तेन तथाभूतेन सङ्घेनेति । तथा अप्रसखलितेनान्यतीर्थिक-वादिभिरव्याहतेनेत्यर्थः, तेन जितम् आत्म-लाभो लब्धः । रूपवता इव ^४मूर्त्तिमता इव स्वामिवीर-वचनेन । यथा रूपवता वीरेण वचसा जितम्, तद्वत् सङ्घेन जित[मिति । त.....'णीमाम]ण्ण-' इत्यादि । असाधारणा [ः] प्रतिष्ठिताः ये गुणाः, तेषां सङ्घो मेलकः समूह इत्यर्थः । तेन सङ्घेन जितमिति सर्वत्र[संरब्ध ण । उक्तं च प्र]वचने-'गुण-सङ्घातः सङ्घः' इति ॥६-७॥

(गू. अ.) [अवादि तत्त्वार्थ-श्रद्धाउप] दर्शनवडे विशुद्धे एवा तप भार्गनी विचारणा अने आथरणाभां मनवाणा (तत्पर) तथा धणा प्रकारना लवभां संयित करेल कर्म-अंधना क्षयइप मोक्षना व्यापारभां रसिक तथा अप्रसखलित (अन्य तीर्थिक-वादीयोथी परालव न यामेल), मूर्त्तिमान् स्वामी वीरना वचन नेवा असाधारण प्रतिष्ठित गुण-समूहइप संघे जय प्राप्त कर्यो छे. ६-७

जिनादि-सङ्घ-पर्यन्तं नमस्कारं प्रतिपद्य, इदानीं स्नपन-विधि-रुच्यते । तदाह^५—

[गाथा, रूपकम्]

अवणिय-कुसुमाहरणं, पयइत्थे(त्थं) ठिय-मणोहर-च्छायं ।

जिण-रुअं मज्जणपीढ-संठियं वो सिवं दिसउ ॥ ८

१ ता. त । २ ता. संशितौ । ३ ता. प्रक्ष । ४ ता. वता । ५ ता. ६ ।

[પં.] इति रूपकम् । मज्जनपीठ-संस्थितं वो युष्मभ्यं शिवं दिशतु । किंविशिष्टम् ? अपनीतं कुसुमान्येवाभरणं यस्य । प्रकृति-स्थितत्वात्- स्वभावस्थितत्वात् मनोहरा छाया यस्य तदेव-म्भूतं जिनरूपं शिवं दिशतु ॥ ८ ॥

(ગૂ. અ.) [જિનથી સંઘ-પર્યન્ત નમસ્કાર કરી હવે સ્નપનની વિાધ કહેવાય છે.]

જેનાં કુસુમરૂપ આભરણ દૂર કરેલ છે તેવું, તથા પ્રકૃતિ-સ્થિત (સ્વભાવ-સ્થિત) હોવાથી જેની છાયા (કાંતિ) મનોહર છે, તેવું; મજ્જન-પીઠ(સ્નાન-પીઠ)માં રહેલું જિન-રૂપ (જિન-ગિણ) તમને શિવ (કચ્ચાણુ, મોક્ષ) આપો. ૮

अनन्तरं धूप उद्ग्राह्यते^१—

[ગાથા]

उत्रणेत वो सुहाइं. तिहुयण-गुरु-वीर-मज्जणारंभे ।

डज्जन्तागुरु कर्पूर-धूम-पटलं विअंभंतं ॥ ९^२

[પં.] धूम-पटलं विजृम्भमाणं सुखान्युपनयतु युष्मभ्यमिति क्रिया । कस्मिन् काले ? त्रिभुवन-गुरु-वीर-मज्जनारम्भे दह्यमानागुरु-कर्पूर-मिश्रं धूम-पटलमिति ॥ ९ ॥

(ગૂ. અ.) [ત્યાર પછી ધૂપ ઉદ્ગ્રાહણ કરાવાય છે-ઉપેવાય છે.]

ત્રિભુવનના ગુરુ વીરના મજ્જન(સ્નાન)ના આરંભમાં

धाणवामां आवता अगर्, कपूरथी मिश्रित विस्तरतो(ईलातो)
धूम-पटल (धूप) तमने सुष्प आपौ. ६

[गाथा]

हिययाइं पडन्तं, निव्ववेउ वो पाव-गिंभ-तविआइं ।
घण-समयस्स व पढमं, मज्जण-सलिलं मुणिवइस्स ॥ १०

[पं.] गाथा । अस्या [व्याख्या] [मु] निपतिः, तस्य मुनि-
पतेः जिनस्य मज्जन-सलिलं मुनिपतेः शिरसि पतमानं हृदयानि
निर्वापयतु शीतलीकरोतु हृदयानि । पापमेव ग्रीष्म, तेन तप्तानि ।
घन-समयः प्रावृट्-कालस्तत्र यथा सलिलं पतमानं ग्रीष्ममप-
नयति, तद्वत् जिन-सलिलमिति ॥ [१० ॥]

(गू. अ.) मुनिपति[जिन]तुं [भस्तक पर] पडतुं
मज्जन-सलिल (स्नात्र-जल), पापइय ग्रीष्म[ऋतु]थी तप्त
थयेलां तभारां इहयेने वर्षाकालनां प्रथम जलनी जेम शीतल
(शांत) करे. १०

तदनन्तरं घृत-स्नानम्, तदाह—

[गाथा]

मधुरं परिणाम-सुहं, मज्जण-पीढंमि 'उयह भुवणे व्व ।
मुणिवइणो गिरवज्जं. वअणं व घयं पवित्थरइ ॥ ११

[पं.] गाथा । अस्या व्याख्या— मुनिपतेर्जिनस्य वचनमिव
घृतं भृशं विस्तारं यातीति श्लेषः । तत्र मधुरं वचनं घृतं च

પરિણામ-સુખં પરિણામો જિનોપદેશકરણાત્ શુભકર્મણઃ પરિ-
પક્વતા । તત્ર સુખહેતુત્વાચ્છારીર-માનસાનન્દ-સુખ-હેતુત્વાત્ ।
ઘૃતં ચ પરિણામે જીર્ણાવસ્થાયાં સુખ-હેતુકમેવ, આયુષો વૃદ્ધિ-
હેતુ । મજ્જન-પીઠે ભુવન ઇવ સ્થિતસ્ય ભગવતઃ ‘ ઉચ્ચહ ’ પશ્યત ।
જિન-વચનમિવ નિરવચં નિર્ગતમવચં પાપં યસ્માદ્ વચનાદ્ ।
ઘૃતમપિ નિરવચ્યમપગત-કલુષં નિર્ગત-કલુષમિતિ યાવત્ । તદેવમ્ભૂતં
ઘૃતં દેવસ્યોપરિ નિશ્ચિપ્યમાણં વિસ્તારં યાતીતિ ॥ ૧૧ ॥^૧

(ગૂ. અ.) [ત્યાર પછી ઘૃત-સ્નાન-]

ભુવનની જેમ મજ્જન-પીઠ(સ્નાત્ર-પીઠ)માં રહેલ મુનિ-
પતિ જિનના નિષ્પાપ-નિર્દોષ વચન જેવું મધુર, પરિણામે
સુખકારી જિનતું વચન, તેમના ઉપદેશ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરવાથી
શુભકર્મની પરિપક્વતા થવાથી શારીરિક અને મનસિક આનંદરૂપ
સુખકારક થાય છે; અને ઘી જીણ (પાચન) થતા સુખના હેતુભૂત
થાય છે, આયુષ્યની વૃદ્ધિના હેતુભૂત થાય છે, એવું દેવ ઉપર
નખાતું ઘૃત(ઘી) અત્યન્ત વિસ્તાર પામે છે. ૧૧

[ગાથા]

ધમ્માધમ્મ-ફલમત્થિ, નૂણ ણિચ્છેયણેસુ વિ જઅંમિ ।
જં જય-નાહ-પવિત્તુત્તમંગ-સંગં ઘૃતં પત્તં ॥ ૧૨

[પં.] ગાથા । અસ્યા વ્યાખ્યા- ધર્મશ્રાધર્મશ્ર ધર્માધર્મો-
તત્ર સુખરૂપો ધર્મો, દુઃખરૂપોઽધર્મસ્તયોરપિ ફલમસ્તિ નૂનં નિશ્ચિતં
નિશ્ચેતનેષ્વપિ વસ્તુષુ જગતિ । યદ્ યસ્માત્ જગન્નાથસ્યાર્હતઃ
પવિત્રોત્તમાઙ્ગ-સઙ્ગં સમ્બન્ધં પ્રાપ્તં ઘૃતમિતિ ॥ ૧૨ ॥^૨

(ગૂ. અ.) જગત્માં નિશ્ચેતન પદાર્થોમાં પણ ધર્મ અને અધર્મનું ક્ષણ નિશ્ચિત છે; જેથી ઘી જગન્નાથના પવિત્ર મસ્તકના સંગ[સંબંધ]ને પામ્યું. ૧૨

[દ્વિપદી]

એસ નૂળ ણત્રિ જાણઈ, નિજ્જિઅ-મઅણઅં,
જં ચિરસ્સ દ્ ટૂળ ત્રિ, પાઅહ-નેહઅં ।
રહસેણં ધૂમાવલિયા, જિણ ! મુદ્ધિઆ,
અંગઆઈ આલિંગઈ તુહ વેવંતિઆ ॥ ૧૩

[પં.] इयं द्विपदी । व्याख्या- धूपावसर(रे) हे जिन ! धूमावलिका ते अङ्गान्यालिङ्गति क्रिया । मुग्धिका अव्युत्पन्ना । यस्मादेतदपि न जानाति यथा 'अयं वीतरागो निर्जित-मदनश्च' । मुग्धत्वादा[लिङ्गति निर्जित-मदनक]मिति “ कन्प्रत्ययान्तस्यायं प्रयोगो, बहुव्रीहौ वा 'शेषाद् विभाषा' [पा. ५-४-१५४] इति कप् ” । यद् यस्मात् चिरादृष्ट इव प्रकट[स्नेहो रमसेनानालोच्य] धूमावलिः अङ्गान्यालिङ्गति वेपमाना कम्पमाना । अपरिचितपुरुष-द्वौकने स्त्रियः स्वाभाविको गुणः ॥ १३^१ ॥

(ગૂ. અ.) હે જિન ! ધૂપના અવસરે ધૂમાવલિકા તમારાં અંગોને આલિંગન કરે છે (ભેટે છે). અત્યન્ત મુગ્ધ હોવાથી આ(ધૂમાવલિકા) નથી જાણતી કે—‘આ વીતરાગ છે અને આ દેવે કામદેવને જિતેલ છે.’ એથી લાંબે વખતે જોયેલા પ્રકટ સ્નેહીને જોતાં જ ભેટે તેવી રીતે વિચાર કર્યા વગર, કંપતી છતી તમારાં અંગોને ભેટે છે. ૧૩

૧ તા. ૧૨ ।

अतो दुग्ध-स्नानम्, तदाह—

[गाथा]

वहइ सिरि तिअस-गणाणिआण बालत्तणाभिसेअंमि ।

[पल्हत्थिअं जिणोवरि,] दुद्धं दुद्धोयहि-जलाणं ॥ १४

[पं.] गाथा । जिनोपरि पर्यस्तं दुग्धं स्नपनार्थं मुक्तं दुग्धं पयः त्रिदश-गणानीतानां देव-[समू]ह-दौकितानां श्रियं वहति धारयति । कस्मिन् काले ? बालत्वाभिषेके । किं गवां सम्बन्धि दुग्धम् ? नेत्याह- दु[ग्धोदधिजलानां] क्षीरोद-जलानीतानां दुग्ध-जलानामित्यर्थः ॥[१४॥]

(गू. अ.) [त्यार पछी दूधनुं स्नान-]

जिनना उपर [स्नात्र करववा माटे] भूकेलुं दूध, तेमना पातपणुना अबिषेक-समये देवगणेषुअये आणेषुलां क्षीर-सागरनां जलानी शोभाने धारणु करे छे. १४

भूयोऽपि दुग्धं विशेष्यते—'

[गाथा]

उयह कणअ-च्छवि-दरे, जिणंमि सव्वंगियं दिणअरे व्व ।

णव-सस्य-तलिण-जलहर-पडल-च्छायं वहइ दुद्धं ॥ १५

[पं.] गाथा । उयाख्या- जिने कनक-च्छवि-धरे सुवर्णच्छाये सर्वाङ्गिकं दुग्धं दिनकर इव जिने 'उयह' पश्यत । तथा 'नव-सरय-' नवं प्रत्यग्रं शरदि शरत्काले 'तलिणः तनुः जलधरो मेघः ।' नवश्चासौ शरत् तलिणः-जलधरश्च कर्मधारयः, तस्य

पटलं समूहस्तच्छायं वहति । एतदुक्तं भवति-यथा शरत्काले नवजलधरः-पटलावृतः दिनकरो-दृश्यते, तद्वद् भगवानपि कनक-च्छविर्दुग्ध-समूहावृतशरीरो दृश्यते इति ॥ १५ ॥^१

(गू. अ.) [इरी पणु दूधनुं वणुन-]

सुवर्णु-कांति धरता जिन पर, तेमनां सर्वा अंगोने व्यापीने रडेलुं दूध, सूर्य पर, शरत्कालना नवा प्रकटेला जलधर(मेध)-पटलनी शोभाने धारणु करे छे; ते तमे ऋण्यो. १५

[जेम शरत्कालमां नवा जलधर-पटलथी आच्छादित थयेल सूर्य जेवामां आवे छे, तेम सुवर्णु-कांतिवाणा लगवान् पणु दूधना समूहथी आच्छादित शरीरवाणा जेवामां आवे छे.]

पुनश्च धूपः—

[गाथा]

मसिणं परिअडहंती, १उअह जिणे(णं)

सुरहि-धूप-धूम-सिहा ।

अल्लियइ पवण-पयलिय-तमाल-कणय व्व कप्पदुमं ॥ १६

[पं.] धूप-शिखा जिने(नम्) आश्लिष्यति । कथम् ? मसृण ' क्रिया-विशेषणम् ' ^२ आश्लेष-क्रिया विशेष्यते मसृणं । नैरन्तर्येण परिवर्धमाना वृद्धि यान्ती 'उयह' पश्यत । जिने भगवति सुरभि-आसौ धूपश्च तस्य धूमं(मः) तच्छिखा चूडिका ' अल्लियइ ' आश्लिष्यति । किंवत् ? पवनो वायुः, तेन ^४ प्रचलितश्चासौ तमालश्च तस्य कण इव लतेव कल्पद्रुमम् । एतदुक्तं भवति- यथा पवन-प्रचलिता तमाल-लता कल्पद्रुममाश्लिष्यति, तद्वद् धूप-धूम-शिखेत्यर्थः ॥ १६ ॥^५

१ ता. १४ । २ ता. हि । ३ ता. षः । ४ ता. °आसौ । ५ ता. १५ ।

(गू. अ.) [इरीथी धूप-]

जेम पवनथी प्रचलित थयेल तमाल-वृक्षनी लता कडपवृक्षने
आलिंगन करे-बेटे; तेम सुगंधी धूपनी धूम-शिखा कमशः वृद्धि
पामती छती डोमलता-पूर्वक जिनने बेटे छ, ये तमे जूयो. १६

इदानीं दध्यभिषेकः—

[गाथा]

उवणेउ मंगलं वो, जिणस्स भविय भुवणंतरुच्छलिओ ।
उवरिं निअय-जसो इव, पलहत्थिज्जंतो दहि-समूहो ॥ १७

[पं.] गाथा । व्याख्या— जिनस्योपरि दधि-समूहः पर्यस्यमानो
मङ्गलं युष्मभ्यम् उपनयतु क्रिया । निज-यश इव । यशसा
सह दधतः श्लेषः । यशस्तावद् भृतभुवनान्तरोच्छलितो (तं)
यशः 'भृत-भुवनान्तरेभ्य उच्छलितः (तं) ऊर्ध्वं गतो यशः
दधिसमूहोऽपि भृत-शरीरादुच्छलितो मङ्गलं दिशतु ॥ १७ ॥^२

(गू. अ.) [डवे दहिंनेो अलिषेक-]

जिनना उपर भूडातो दहिंनेो समूह जण्णे डे तेमनेो पोतानो
यश, भुवनमां व्यापी जतां वधीने उपर उच्छज्यो डोय तेवेो
लागे छे; ते तमने मंगल आयेो. १७

[षड्गणा द्विपदी]

पलहत्थिज्जंत-कलस-मज्जणपेहुच्छलियया,
जयंति महि-वट्ट गयण-णिम्मल-तारावरया ।
जिण-मुक्क-णरिंद-लच्छ-विच्छिन्न-हार-गलिअआ,
मुत्ताहल-निअयर व्व घण-दहिअ-कणुगघाअआ ॥ १८

[पं.] षड्गणा द्विपदी । घन-दधि-कणोद्घाता मुक्ताफल-समूहा इव जयन्ति महीपृष्ठे पतिता जयन्ति इति क्रिया । घन-दधि-कणोद्घाता विशेष्यन्ते जिन-मुक्त-नरेन्द्रलक्ष्मीविच्छिन्न-हार-गलिता मुक्ताफल-निकरा इव समूहा इव । मुक्ताफल-समूहैः सहोपमा दधि-लवानाम् । किंविशिष्टा दधि-लवाः ? पर्यस्यमानाः कलशैः मज्जनपीठादुच्छलिता ऊर्ध्वं गता दधि-लवा उपमीयन्ते । गगने निर्मलताराप्रकाश इव । भूयोऽप्युपमीयन्ते जिन-मुक्त-नरेन्द्रलक्ष्मीति जिनेन मुक्ता जिनमुक्ता सा चासौ नरेन्द्रलक्ष्मीश्च, तथा विच्छिन्नस्त्रोदितः स चासौ हारश्च, तस्माद् गलिताः पतिता महीपृष्ठे मुक्ताफल-निकरा इव घन-दधि-कणोद्घाता जयन्ति ॥ [१८ ॥]

(गू. अ.) कलशैः द्वारा भूषणानां आवृत्ता, स्नात्र-पीठमांथी विछिन्नेला, जल्ले, भूमि-पीठ पर पडेल, आकाशमांथा ताराओने समूह होय तेवा, अथवा जिने तजेदी राज-लक्ष्मीये तोडी नाणेला हारमांथी वीअराळ गयेलां मोतीओने समूह होय तेवा घन (पिंडइप) दहिना कणु-समूहो (ईहा) जय पावे छे. (उत्कृष्ट रीते शोले छे.) १८

[द्विपदी]

जिण-सरीर-पडलु(णु)च्छलंतया,

अहिअं दहि-लवा पवित्तथा ।

महि-अउव्व-कुसुमोषआरआ,

मंगलाइं परमाइं दिंतु वो ॥ [१९ ॥]

[पं.] द्विपदी । दध्नो लवाः कणिकास्ते मङ्गलानि वो युष्माकं प्रयच्छन्तु क्रिया । जिन-शरीर-पतनादुच्छलिता ऊर्ध्वं

[१८]

आचार्य शुभदेवसूरि-रचित

गता 'अहिमं' अत्यर्थं दधि-लवाः पवित्रकाः ' सर्वत्र कन्-
प्रत्ययान्तस्य प्रयोगो द्विपद्यादौ ' ते उपमीयन्ते । मह्यम् अपूर्व-
कुसुमोपचाराः पुष्प-वृष्टि-तुल्याः । शेषं गतार्थम् ॥[१९॥]

(गू. अ.) जिनना शरीर परथी पडीने छिणता, अधिक
पवित्र थयेला, दहिना झाडा, पृथ्वी पर अपूर्व पुष्प-वृष्टि जेवा
शोभता छता तमने परम भंगलो आपो. १८

[गाथा]

जिण ! देह-लग्न-मज्जन-दहि-लव-परिवर्द्धिया^१-

मलच्छाओ ।

सोहसि पडिमा-संकंत-तारओ कंचणगिरि व्व ॥[२०॥]

[पं.] गाथा । व्याख्या- मज्जनं स्नात्रम् । मज्जने दधि-
लवा ये देह-लग्नाः । जिन-देह-लग्नाश्च ते मज्जन-दधि-लवाश्च,
तैः परिवर्द्धिता अमला छाया यस्य एवम्भूतः शोभसे । काञ्चन-
गिरिणा सहोपमा, काञ्चनगिरिरिव शोभसे । मेरुर्विशिष्यते- तथा
प्रतिमा प्रतिविम्बं तेन सङ्क्रान्ताः तारका नक्षत्राणि यस्य मेरो-
रिति । ईदृशो भगवान् दधि-लवैर्लग्नैर्दृश्यत इति ॥ २०^२ ॥

(गू. अ.) हे जिन ! स्नात्र-प्रसंगे देह पर लागेला दहिना
कछोवडे जेनी निर्मल कंति अत्यन्त वृद्धि पावेली छे, जेवा
तमे, ताराओनां पडेला प्रतिजिणवाणा कंचनगिरि (मेरु-पर्वत)
जेवा शोभो छो. २०

१ तङ्-बद्धिया-। २ ता. १८ ।

[वसन्ततिलकवृत्तम्]

मेधावलि व्व गअणंगण-वित्थरंती,

वाआवधूअ कसणागुरु-धूम-लेहा ।

पालेउ वो दिणयरं पिव लंघयंती,

वीरं जिणं जय-त्रिणिज्जिय-जेअ-पक्खं ॥ [२१ ॥]

[पं] वसन्ततिलकवृत्तम् । अस्य व्याख्या-भूयोऽपि धूमा-
वलि[:] वीरं जिनं लङ्घयती(न्ती) दिनकरमिव कृष्णागुरु-धूम-
लेखाऽपि गगनाङ्गणे विस्तारयन्ती वातावधूना सा^१ चासौ कृष्णा-
गुरु-धूमलेखा च सा वीरं जिनं लङ्घयन्ती आक्रामन्ती वः पालयतु ।
किंविशिष्टं जिनम् ? विनिर्जित-जेय-पक्षम् । ' जि जये ' अस्य
धातोः ' अचो यत् गुणोऽनुबन्धलोपश्च शक्यार्थे ' [पा. ३-१-९७]
जेतुं शक्याः जेयाः कुतीर्थिकाः, तेषां पक्षो नित्योऽनित्यो वेति
पक्षद्वयेऽपि अर्थ-क्रिया कर्तुं न याति, वस्तु-स्वरूपं तु त्रयात्मकम् ।
यतो हि मृत्पिण्डरूपतया विनष्टम्, घटरूपतयोत्पन्नम्, मृद्-द्रव्य-
रूपतया तिष्ठति नित्यम् । भगवानप्याह- ' उत्पाद्-व्यय-ध्रौव्य-
युक्तं सद् ' [तत्त्वार्थसू. अ. ५, सू. ३०] इति । अत्र च बहु वक्त-
व्यम्, तत्तु नोक्तयने; ^२ग्रन्थ-विस्तर-भयादिति । विनिर्जितो जेय-
पक्षो येन, तमेवम्भूतं जिनं कृष्णागुरु-धूमलेखा आक्रामन्ती
बुद्धमान् पातु^३ ॥२१॥

(गू. अ.) [वसन्ततिलक वृत्तथी, ^१श्लेषालंकारथी
इरीथी पणु धूमावलि-]

जेम मेधावलि आकाश-मार्गमां विस्तार पाभती (इलाती)
सूर्यने ज्योणगे तेम विपरयेल पवन वडे कृष्णागर [धूप]नी

१ ता. चा । २ ता. ग्रंथि- । ३ ता. १९ ।

ધૂમલેખા જગતમાં જિતવા યોગ્ય પક્ષને જિતનાર એવા વીર જિતને યોગંગતી છતી તમારું પાલન કરે. ૨૧

[પ. અહિં જ્ઞેય-પક્ષ કૃતીર્થિકાનેા પક્ષ સમજવાનેા છે, કે જ્ઞેયો એકાંતવાદી છે. એકાન્ત નિત્ય અથવા એકાન્ત આનિત્ય બન્ને પક્ષમાં અર્થાક્રિયા કરી શકાતી નથી. વસ્તુ-સ્વરૂપ તો ત્રયાત્મક છે; કારણ કે માટીના પિંડરૂપે વિનષ્ટ થાય છે, ઘડારૂપે ઉત્પન્ન થાય છે અને માટી-દ્રવ્યરૂપે નિત્ય રહે છે. ભગવાને પણ કહ્યું છે કે-‘ઉત્પાદ-વ્યય-દ્વૌવ્ય-યુક્તં સત્’-ઉત્પાદ(ઉત્પત્તિ). વ્યય (નાશ) અને દ્વૌવ્ય(સ્થિત)થી યુક્ત સત છે.]

[ગાથા]

અવજેઝ ગિરવસેસં, જિણસસ તુપ્પત્તણં અવજ્ઞાણં ।

ફરુસ-સહાવમ્મિ પયં, કરેઙ્ઘ ગરુધૂવિ કહ જેહો ? ॥૨૨^૧॥

સવ્વંગિઝ(ઓ) વિ પેચ્છહ, જલ-સંપગ્ગીય વહ્ઙિઠય^૨-રસેણ ।

ળીસેસિઝ્ઝઙ્ઘ ફરુસેહિં, વીયરાગસસ વિ સજેહો ॥૨૩^૩॥

ફરુસેહિં મહિઝ્ઝન્તસસ, ઠાઝ ધણ કેચ્ચિરં વ પહ્ઙિણ્ણો ? ।

અચ્ચંત-વાહિરો સુપુરિસો વ્વ સવ્વંગિઝં જેહો ॥૨૪^૪॥

[પં.] ગાથા-ત્રયસ્ય વ્યાખ્યા- ‘જિણસસ તુપ્પત્તણં’ સ્નિગ્ધત્વમ્, અપસ્નાનં માષપિષ્ટિકાઽઽદિરૂપં કર્ત્તે સ્નિગ્ધત્વમપ[ન]યતુ । ‘અર્થાન્તરમ્’ પરુષ-સ્વભાવે પુંસિ ગુરુકોઽપિ સ્નેહઃ કથં પદમવસ્થાનં કરોતુ ? નૈવં કરોતીત્યર્થઃ । ‘સર્વાઙ્ગિકે(કો)ઽપિ પદ્યતેત્યાદિ’ । સર્વાઙ્ગિકોઽપિ સ્નેહઃ સર્વાઙ્ગીણોઽપિ સ્નેહો વીતરાગસ્યાપિ નિઃશેષઃ

૧ તા. ૨૦ । ૨. તા. વટ્ટિણ । ૩ તા. ૨૧ । ૪ તા. ૨૨ ।

क्रियते अपनीयत इत्यर्थः । परुषद्रव्य-सम्पर्केण वर्धित-रसेन जल-संसर्गा मूर्खसंसर्गा वाऽतो वीतरागस्याप्यपनीयते स्नेहः । तथा 'फरुसेहि' परुषैर्द्रव्यैर्मध्यमानस्य पुंसः प्रतिपन्नोऽपि स्नेहः कियन्तं कालं तिष्ठतु ? । दृष्टान्तमाह- अत्यन्तबाह्य-स्नेहः सर्वाङ्गि-कोऽपि यथा सुपुरुषे तथा जिने कियन्तं कालं तिष्ठति ? अपि स्तोत्रम् ॥ [२२-२४] ॥

(गू. अ.) अपस्नान (अडहनी पीठी वगेरेथी करवाभां आवतुं उद्भवर्तन) जिनना समस्त स्निग्धपणुाने दूर करे. परुष (निःस्नेह) स्वभाववाणा पुरुषने विषे भारे स्नेह पणु डेवी रीते रही शके ? (टकी शके ?)

जलना संसर्गाथी वधेला रसवडे सर्व अंगो व्यापीने रहेलो वीतरागनेो पणु स्नेह परुष (रुक्ष पदार्थां) वडे दूर करवाभां आवे छे.

रुक्ष द्रव्ये वडे मथन कराता पुरुषनेो स्वीकारेलो (आद्य) स्नेह डेटला काण सुधी टके छे ? जेम अत्यन्त आद्य स्नेह सर्वाङ्गि डोय तो पणु सुपुरुषभां (लांजा समय सुधी टकतो नथी) ते जिनभां डेटला काण सुधी टके ? अर्थात् णहु थोडो समय टके. २२-२४

अतो जल-स्नानम्, तदुच्यते^१—

जिण-मज्जणपीठ-पणाल-पडण-धारा-विभिण्ण-महिवट्टं ।
भिदउ ^२वो घण-कम्मट्ट-गंठि-दढ-बंधणं सलिलं ॥ [२५॥]

[पं.] सलिलं कर्त्तुं वो युष्माकं घन-कर्माष्ट-ग्रन्थि-दढ-बन्धनं भिनत्तु । सलिलं विशेष्यते- जिन-मज्जनपीठ-प्रणाल-पतन-धारा-विभिन्नमहीपृष्ठम् । शेषं निगद-सिद्धम् ॥ २५^३ ॥

१ ता. २३ । २ ता. को । ३ ता. २४ ।

[२२]

आचार्यं श्रुत्वा देवसुरि-रचित

(गू. अ.) [इवे जल-स्नान-]

मज्जन-पीठं(स्नान-पीठं)नी परनालथी पडती धारावडे मडी-पृष्ठने लेहनाशं जिननुं सलिल(जल), तमारा धन व्यष्ट-कर्म-अधिना दढ अंधनने लेहो. २५

[गाथा]

पावं समस्फुसउ वो, सुर-कय-वालाभिसेअ-सलिलं व ।
सलिलं जिणिंद-संगम-पवित्त-सव्वोसदि-सणाहं ॥ [२६॥]

[पं.] व्याख्या- पवित्र-सर्वौषधि-सनाथं सलिलं कर्तुं, वो युष्माकं पापम् अपनयतु । किंविशिष्टम् ? सुरकृत-वालाभिषेक-सलिलमिव । जिनाङ्ग-सङ्गेन पवित्रा चासौ सर्वौषधिश्च, तथा सनाथं सम्पृक्तमित्यर्थः ॥ २६^१ ॥

(गू. अ.) देवोऽप्ये कश्चिज्जाल[जिन]ना अलिषेकनां सलिल (जल) जेवुं, जिनेन्द्रना संगथी पवित्र अने सर्व औषधिओथी युक्त ओवुं जल तमारा पापने दूर करे. २६

[गाथा]

अशहरउ मज्जण-जलं, जिणस्स मसिणं महीय पमरंतं ।
ण्हाण-सुगंधुबमड-गंध-गब्भिणं गळभ-वसहिं वो ॥ २७ ॥

[पं.] स्नान-स्नात्रमधुना । मज्जन-जलं स्नान-सुगन्धोत्कट-गन्ध-गर्भिण(तं) गर्भ-वसतिमपनयतु-जन्म-सन्ततिं छिनत्तु । जिन-सम्बन्धि मह्यां प्रसर्पमाणम् । कथम् ? मसृणं मसृण-सूक्ष्मवसनैर्वा प्रसर्पन्तमित्यर्थः ॥ २७^२ ॥

१ ता. २५ । २ ता. २६ ।

(गू. अ.) स्नानना सुगंधी पदार्थोनी उत्कट गंधथी गर्भित
(युक्त) पृथ्वीमां पसरतुं (इलातुं) डोमण स्निग्ध जिन-
स्नात्रनुं जल तभारा गर्भ-वासने हर करे. २७

[सौम्या द्विपदी]

पयइ-सुद्ध-णिप्पंक-मणोहर-देह-सोहया(ए),
अंगयंमि मुणि-णाह ! सहाव-सु[गं]धए ।
अत्थिरेहिं मलिणेहि य तुह जियलोअए,
गंधएहिं किं कीरइ मज्जण-कज्जयं ? ॥[२८॥]

[पं.] पञ्चगणेषु सौम्या द्विपदी । अस्या लक्षणम्-‘ सौम्यं
गणद्वयावनीश-युग्मधरैः ’ [ ] ‘ पयइ-सुद्ध ’ इति ।
प्रकृतिः स्वभावः, स्वभावेनैव शुद्धमङ्गं तीर्थकृताम् । यतः-

‘ स्वाभाविकाः, कर्मविनाशजाश्च, सद्धर्मभक्त्योपहृताश्च
देवैस्त्रिविधा अतिशयास्तीर्थकृताम् ’ ।

तत्र स्वभावेनैव रुधिरं गोक्षीरवर्णं, नीलोत्पल-^२गन्धो निःश्वासो,
रजः स्वेद-मल-विमुक्तमङ्गम्, ^३इमश्रु-नखं च दिव्योपमम् । अतः
प्रकृति-^४शुद्ध-निष्पङ्कत्वाच्च मनोहरा हृदय-हारिणी छाया यस्य
तस्मिन् प्रकृति-^४शुद्ध-निष्पङ्क-मनोहर-च्छाये, अङ्गे गात्रे मुनि-
नाथ ! स्वभाव-सुगन्धिनि । अतो गन्धैः सर्वौषधि-स्नान-चन्दना-
[दि]भिः स्तवकैः किं क्रियते ? न, किं क्रियते मज्जन-कार्यं
जलेन स्नात्र-कार्यं च । यतस्तेषामस्थिरत्वात् प्रचलत्वाद् गन्धस्य ।
पर्युषितानां पूतिगन्ध-दर्शनान्मलिनैरचक्षुषैर्यस्मादेवं तस्मात् प्राणि-
लोकैर्गन्धादिभिः प्रयोजनं न किञ्चिद् भवतः ॥ [२८ ॥]

१ ता. पयवइ । २ ता. गन्ध-निस्वासो । ३ ता. स्मश्रु । ४ ता. सुद्ध-
निःपंक- ।

(ગૂ. અ.) હે મુનિ-નાથ ! (જિન !) પ્રકૃતિ(સ્વભાવ)થી શુદ્ધ, નિર્મળ, મનોહર દેહ-કાન્તિવાળા અને સ્વભાવથી સુગન્ધી એવા તમારા અંગ પર આ જીવ લોકમાં અસ્થિર-ચલિત ગંધો વડે સનાત્ર શા માટે કરવામાં આવે છે ?

[પં.- તીર્થંકરોનું અંગ સ્વભાવથી જ શુદ્ધ હોય છે; કારણ કે તીર્થંકરોને ત્રણ પ્રકારના અતિશયો હોય છે-(૧) સ્વાભાવિક, (૨) કર્મના વિનાશથી ઉત્પન્ન થનારા અને (૩) સદ્ધર્મ-લક્ષિતથી દેવોવડે કરેલા. તેમાં સ્વાભાવિક અતિશયવડે તેમનું રુધિર (લોહી), ગાયના દૂધ જેવા વર્ણવાળું ઉજ્જવલ હોય છે. નિઃશ્વાસ, નીલોત્પલના ગંધ જેવો ગંધવાળો હોય છે. અંગ, રગ, પરસેવા અને મલથી રહિત હોય છે. તથા શ્મશ્રુ (દાઢી-મૂછ) અને નખ દિવ્યોપમ (દેવો જેવા) હોય છે. આ પદ્ય, સૌમ્યા દ્વિપદી છે.] ૨૮

યદેવમ્, ન કર્ત્તવ્યં તર્હિ ગન્ધાદિભિર્મજ્જનકાર્યમિત્યાશક્કગ્રાહ'—

[ગીતિકા]

તહ વિ ય તુહ જાણંતઓ, મજ્જણઅં જં કરેઈ ગંધેર્હિ ।
તં જિણ ! સ-કજ્જ-કુસલઓ, લોઓ ન મુણઈ માણિઅઠ્ઠાઈં
॥[૨૧]॥

[પં. ગીતિકા । અસ્યાશ્ચ લક્ષણં જયદેવોક્તમ્—

“ ગીતિરેવ ગીતિકા ભવેન્નૂલોચને !, વિકલ્પતાંશકેષુ યસ્યાઃ ।
ષષ્ઠ-રહિતેષુ સપ્તમે નિયોગતસ્ત્રિષુ ચ વિરતિરંશકેષુ ॥ ”
‘ તહ વિ ય ’ તથાપિ તવ જાનન્નપિ મજ્જનં કિં કરોતિ ગન્ધૈઃ ?
તન્મયા જ્ઞાતમ્, સ્વકાર્ય-કુશલત્વાત્ લોકસ્ય । સ્વ-કાર્ય ચ
પુણ્યાર્જનમ્, લોકો ન ગણયતિ માણિતવ્યાનિ વાચ્યાનિ; યતોડત્ર
કાર્યે કૃતે મમ વાચ્યતા ભવિષ્યતીતિ એતન્ન ગણયતીતિ ॥ ૨૧^૨ ॥

૧ તા. ૨૭ । ૨ તા. ૨૮ ।

(गू. अ.) हे जिन ! ते प्रमाणे ज्ञानवा छतां लोक गंधो (सुगंधी पदार्थो) वडे तमारुं जे स्नात्र करे छे, तेनो हेतु में ज्ञान्यो छे. लोक स्व-कार्य-कुशल होवाथी (पुष्ट्योपार्जनइप पोताना कार्यमां कुशल होवाथी) जनता वडे शुं कडेवाशे ? तेने ज्ञानुकारतो नथी. २६

[गथा]

मुणिवइ-देहुच्छलियं. महि-रय-मलिणं पि विमलण-समर्थं ।
सलिलं वो मज्जण-गंध-सुरहि-गंधं धुणउ पावं ॥ [३०॥]

[पं.] सलिलं कर्तृभूतं युष्माकं पापं धुनातु । किंविशिष्टं सलिलम् ? 'मुणिवइ-देहुच्छ[लि]यं' गतार्थम् । 'महि-रय-मलिणं पि' तथापि विमलने निर्मलीकरणे समर्थम् । मज्जनार्थाः गन्धा मज्जन-गन्धाः, तैः सुरभिः ^१शोभनो गन्धो यस्य 'गन्धस्य ['इदुत्-पूति-सु-सुरभिभ्यः' पा० ५-४-१३५ इत्यादिना समासान्त इकारः । तत् सलिलं पापम् अपनयतु ॥ ^२ ३० ॥

(गू. अ.) मुनिपति(जिन)ना हेडथी जछणेलुं, पृथ्वीनी रज्जथी मलिन थवा छतां पणु विमल(निर्मल) करवामां समर्थ, स्नात्रना गन्धो (सुगन्धी पदार्थो) वडे सुगंधि सलिल तमारुं पापने हूर करे. ३०

[गथा]

तं नत्थि जं अलंघं, सुह-परिणामस्स णूण भवणंमि ।
जं सकलुसा वि पावइ, जिणस्स अंगाइं धूम-सिहा ॥ [३१॥]

१ ता. सोभनः । २ ता. २९ ।

[પં.] ધૂપઃ । સામ્પ્રતં ધૂમ-શિખા ત્રિભુવન-ગુરોઃ અજ્ઞાન્યા-
લિઙ્ગતિ સકલુષાઽપિ મલિનાઽપિ । અતો મયા જ્ઞાતમ્, શુભ-
પરિણામસ્ય પુણ્યપરિણામસ્ય તન્નાસ્તિ, યદલઙ્ગ્યં ભવતિ; નૂનં
નિર્ણીતમેતન્ ॥ ૩૧^૧ ॥

(ગૂ. અ.) [હવે ધૂપ સંબંધમાં કહે છે—]

ખરેખર (નિશ્ચયે) તેણું કેઈ સ્થાન નથી, જે શુભ પરિણામને
અલંબ્ય હોય; કેમકે કલુષિત એવી પણ ધૂપની ધૂમ-શિખા શુભ
પરિણામને લીધે જિનનાં (ત્રિભુવન-ગુરુનાં) અંગાને પામે છે
(ભેટે છે.) ૩૧

[ગાથા]

આલિંગિઓ વિરાયસિ, સસિકર-ધવલેણ ચંદણ-રસેણ ।
તિહુઅણ-મરિ-ઉવ્વ(દ્વ)રિણ્ણ, નાહ ! નિણ્ણ વ જસેણ ॥[૩૨]॥

[પં.] ઇતશ્ચન્દન-સમાલમનમ્ । ચન્દનરસેનાલિઙ્ગિતઃ આશ્ચિષ્ટો
વિરાજસે શોભસે । કિંવિશિષ્ટેન ? શશિનઃ કરાઃ શશિ-કરા-
સ્તદ્વદ્ ધ[વ]લેન ચન્દન-રસેન । ‘ ઉપમાપદ-સંયોગાદુપમાને પિવ
મિવ વચ્ચાવિય જહા ’ પાણિનીયે પ્રાકૃતલક્ષણે [ ] યશસા
સહોપમાપદાનિ વ ઇત્યેવમાદીનિ યોજ્યાનિ । યશસા ઇવાલિઙ્ગિ-
તસ્ત્રિ^૩ભુવનમૃતોદ્વ(દ્વ)રિતેન યથા ચન્દનેનાલિઙ્ગિત[:] સમા-
લબ્ધઃ કશ્ચિન્ શોભતે, તદ્વદ્ ભગવાનપિ ચન્દન-રસેન ॥ ^૩ ૩૨ ॥

(ગૂ. અ.) [હવે ચંદન-વિલેપન—]

હુ નાથ ! ચંદ્રનાં કિરણો જેવા ઉજ્જવલ ચંદન-રસપડે ચર્ચા-
યેલા-વિલેપન કરાયેલા તમે એવા શોભો છો કે જાણે ત્રિભુવનમાં

૧ તા. ૩૦ । ૨ તા. તસ્તૃમ્બુ । ૩ તા. ૩૧ ।

ફેલાયેલા, તેમાંથી વધેલા પોતાના યશ વડે તમે વિલેપન કરાયેલા હો. ૩૨

[ગીતિકા]

ણિમ્મલમ્મિ પરિવજ્જિય-કમ્મ કલંકણ,

વચ્છઅમ્મિ ક્કહ લગ્ગઓ ચંદણ-પંકઓ ? ।

ભુવણ-નાહ ! અક્કલંડિય-સીલ-સુગંધઓ,

एस तुम्हए धवलायइ मण-णीसंदओ ॥ [૩૩] ॥

[પં.] ગીતિકા । વક્ષસિ ચન્દન-પદ્મ[ઃ] કથં લગ્નઃ ? । કિં-વિશિષ્ટે વક્ષસિ ? નિર્મલે, પરિવર્જિતઃ કર્મકલક્કો યસ્મિન્ વક્ષસિ । હે ભુવન-નાથ ! નાયં ચન્દન-રસ-પદ્મઃ, એષ યુષ્માકં ધવલાયતે ^૧શીલ-સુગન્ધો મનો-નિષ્યન્દઃ મનઃ-પ્રવાહ इति ॥ ^૨ ૩૩ ॥

(ગૂ. અ.) હે ભુવન-નાથ ! (જિન !) કર્મ-કલંકથી રહિત, નિર્માળ એવા તમારા વક્ષઃ-સ્થળ ઉપર ચંદન-પંક કેવી રીતે લાગ્યો ? [વિચાર કરતાં જણાય છે કે-] આ તો તમારો અખંડિત શીલ-સુગંધવાળો મનનો રસ-પ્રવાહ ધવલ-ઉજ્જ્વલરૂપ બનીને રહ્યો છે. ૩૩

[ગાથા]

પસરંત-ચંદણુદામ-ગંધ-રિદ્ધિલ્લ-મજ્જણ-જલં વો ।

નિદ્ધોઅ-મોહ-મય-પટલ-નિમ્મલં દંસણં કુણુ ॥ [૩૪] ॥

[પં.] મજ્જન-જલં કર્તુ વો યુષ્માકં નિર્મલં દર્શનં કરોતુ । કિમ્ભૂતં મજ્જન-જલમ્ ? પ્રસર્પચ્ચન્દનોદામગન્ધેન ^૩ઋદ્ધિમત્ । દર્શનં કિંવિશિષ્ટમ્ ? નિર્ઘોતઃ પ્રક્ષાલિતો મોહ એવ મદસ્તસ્ય પટલઃ સમૂહઃ, તેન નિર્મલં દર્શનં કરોતુ ॥ ^૪ ૩૪ ॥

૧ તા. સીલ । ૨ તા. ૩૨ । ૩ તા. રિદ્ધિ । ૪ તા. ૩૩ ।

(गू. अ.) पसरता (झेलाता) चंदनना अनर्गल गंधवडे समृद्ध ओषुं स्नात्र-जल मोडु-मदना पडलने पयादी तभारां दर्शनने (दृष्टि-सम्यक्त्वने) निर्भण करे. ३४

[गथा]

उभ्रह जिणे मलअंमि व, परिवड्ढिय-बहल-चंदणुच्छाए ।
मसिण-वलया भुअंगि' व्व, भमइ अंगेसु धूम-सिहा ॥ [३५॥]

[पं.] पुनश्च धूपः । जिने भगवति धूम-शिखा अङ्गेषु भ्राम्यति भुजङ्गीव मलये 'उयह' पश्यत । उत्प्रेक्षा- यथा मलय-पर्वते भुजङ्गी भ्राम्यति । परिवर्धिता बहला चन्दन-च्छाया यस्मिन् मलये, भगवति च तत्र भ्राम्यति 'मसिण-वलया' मसृणं निविडं वलयं यस्या भुजङ्ग्या धूम-शिखायाश्च श्लेषः । सैवम्भूता भुजङ्गीव धूम-शिखा भ्राम्यति ॥ [३५ ॥]

(गू. अ.) [इरीथी धूप—]

अत्यन्त वृद्धि पावता अडल (अडोणी) चंदन-कांतिपाणा मलय-पर्वत जेवा जिन उपर, तेमनां अंगे उपर धूपनी धूम-शिखा, सुंवाणी वलयाकार करती नागिणी होय, तेवी रीते अमे छे-ते तमे अुओ. ३५

साम्प्रतं चन्दन-कुङ्कुम-विलिप्तः क्रियते, कुङ्कुमजलेन वा स्नाप्यते भगवांस्तदाह^३—

[उपचित्रकवृत्तम्]

वयणं कय-कुंकुम-राययं, तुह संझाय व रंजियं व वीर ! ।
सर-उगय-सोम-चारु-रुवं, उदयत्थं व विहाइ चंदर्विवं ॥ [३६॥]

[પં.] उपवि(चि)त्रकवृत्तम् । हे वीर ! तव वदनं कृतः
કુંકુમ-રાંગો યસ્મિન્ । રાગ એવ રાગકં ' સ્વાર્થે કન્-વિધાનાત્ ' તં
કૃત્વા સન્ધ્યાઽઽતર-રંજિતમિત્ર સામ્પ્રતમુત્પ્રેક્ષ્યતે । અસ્યાઞ્ચ લક્ષણમ્-

“ उवमाए य संजुत्तं, जं चिय किरियं भणंति तज्जायं ।

ગિજ્ઞઙ સદેગ કહિંચિ, સંજુયં સા ડ ઉવવે'કલા ॥ ”

चन्द्र-विम्बमिव भाति तव वदनम् । चन्द्र-विम्बं विशेष्यते-^२शरदि
उद्गतं शरदुद्गतं सौम्यं चारु रूपं यस्य चन्द्रविम्बस्य, तेन चन्द्र-
विम्बेनोत्प्रेक्ष(क्ष्य)ते कुंकुम-विलिप्तं भगवतो वदनमिति ॥ ^३ ३६ ॥

(ગુ અ.) [હવે ભગવાનને ચંદન-કુંકુમ(કેસર) વડે
વિલેપન કરાય છે. અથવા કુંકુમ-જલ (કેસર-મિશ્રિત પાણી) વડે
સ્નાન કરાવાય છે, તે કહે છે—]

हे वीर ! कुंकुम(केसर)ना रागशी रंजित (विलेपन करा-
येलुं) तमारुं वदन (मुष्), ञाणु संध्याञ्च रंजित करेलुं डोय
तेषुं शोले छे; अथवा शरदु ऋतुमां उगेल-सौम्य मनोदर
इपवाणुं, उदय पामतुं चंद्रनुं णिष्ण डोय ? तेषुं शोले छे. ३६

[ગાથા]

तुह संगयंग-संगम-परमपचित्तेहिं मज्जण-जलेहिं ।

સંભાવિ(રિ)જ્જઙ કઅ-પત્થિવામિસેઓ વસુમર્ઈણ ॥ [૩૭ ॥]

[પં.] તવ મજ્જન-જલૈઃ કૃતઃ પાર્થિવામિષેકઃ ^૪પૃથિવ્યા
સ્માર્યતે । સજ્જતાનિ ચ તાન્યજ્ઞાનિ ચ, તૈઃ સજ્જઃ સમ્પર્કઃ વજ્ર-
ઋષભનારાચ-સંહનનત્વાત્, તેન સજ્જતાજ્ઞ-સજ્જમેન પરમપવિત્રૈઃ
મજ્જનજલૈઃ પૃથિવ્યા સ્માર્યતે । ‘અધીગર્થદયેષાં કર્મણિ’[પા. ૨-૩-૫૩]
इति षष्ठी । कृतपार्थिवामिषेको भगवानिति ॥ ^५ ३७ ॥

૧ તા. પેકલા । ૨ તા. સર । ૩ તા. ૩૫ । ૪ તા. થિવ્યાઃ । ૫ તા. ૩૬ ।

(गू. अ.) तभारां संगत अंगोनां संगमथी परम पवित्र
थयेलां, स्नात्र-जल द्वारा पूर्वे करयेला राण्याभिषेक पृथ्वीवडे
(लोकोवडे) ६७ संभाराय छे. ३७

[वसन्ततिलकवृत्तम्]

विच्छूढ-माणस-^१निवास-विसंठुलेण,

मीक्खं गअम्मि ^२परिवड्ढि-मच्छरेण ।

राएण कुंकुम-रस-च्छल-संठिएण,

रोसेण घेप्पइ व वीरजिणिंद ! रूवं ॥ [३८ ॥]

[पं.] वसन्ततिलकवृत्तम् । अस्य व्याख्या- हे वीर-जिनेन्द्र !
तव रूपं रागेण कुंकुम-रस-च्छल-संस्थितेन रोषेणेव गृह्यते तव
रूपमिति क्रिया । कस्मिन् काले ? मोक्षं गते भगवति परिवर्धितो
मत्सरो यस्य । कस्मात् मत्सरः ? ३ यतो यस्माद् विक्षिप्त-मानस-
-निवास-विसंस्थुलः । मन एव मानसं ' स्वार्थिको णः [' प्रज्ञा-
दिभ्यश्च ' पा. ५-४-३८] प्रज्ञादि-पाठात् ' विक्षिप्तोऽपनीतो
मानस-निवासो यस्य, तेन विसंस्थुलो दुः[ ]स्थः । तेन रागेण,
चैतसिकधर्मत्वाद् रागस्य, भगवतो मनोद्रव्यस्याभावात् केवली
भगवान् अतस्तेन रागेण कुंकुमरसस्य च्छलः ' छलो व्याजः '
कुंकुमरस-व्याज-स्थितेन इत्यर्थः । तेन रागेण रोषेणेव गृह्यते
भागवतं रूपमिति ॥ ४ ३८ ॥

(गू. अ.) हे वीर जिनेन्द्र ! तभो मोक्षमां जतां, मनो-
निवास हूर थवाथी विह्वल थयेला रागे जाले रोषवडे अत्यन्त

१ ता. वावास । २ ता. वट्टि । ३ ता. यातो । ४. ता. ३७ ।

વૃદ્ધિ પામેલા મત્સરવડે, કુંકુમ(કેસર) રસના બહાનાથી રહીને તમારું રૂપ (ગિંબ) ગ્રહણ કર્યું હોય-તેવું જાણાય છે.

[રાગને ભગવાનના મનમાં નિવાસ-સ્થાન ન મળવાથી તેણે ગુસ્સે થઈ, મત્સરવડે કુંકુમ(કેસર)ના બહાનાથી ભગવાનના ગિંબને ગ્રહણ કર્યું હોય, તેમ લાગે છે.] ૩૮

[ગાથા]

હિઅણ તા દૂર ચ્ચિઅ, રાઓ રુહિરે ત્રિ અસ્સ અત્થમિઓ ।

ગત્રા કહ તસ્સ મજ્જણ-કુકુમ-રાઓ મળસુ અંગે ॥[૩૯॥]

[પં.] મજ્જનં સ્નાત્રમ, મજ્જને કુંકુમ-રાગઃ મજ્જન-કુંકુમ-રાગઃ, સોડક્કે કથં તિષ્ઠતુ ? એતદ્ બ્રૂત યૂયમ્ । યસ્માદ્ ભગવતો હૃદયં દૂરેણ તાવત્ તિષ્ઠતુ, સર્વસ્ય પ્રાણિલોકસ્ય રુધિરં રક્તમ્, ભાગવતં રુધિરં ગોક્ષીર-વર્ણમ્ । અતો રુધિરેડપિ રાગો^૧ડસ્તં યાતઃ, તસ્યેત્થમ્ભૂતસ્ય કથમક્કે રાગસ્તિષ્ઠતુ ? ઇતિ ॥^૧ ૩૯ ॥]

(ગૂ. અ.) જેનાં હૃદયમાં તો દૂર જ રહેા, રુધિરમાં પણ રાગ(રંગ) નષ્ટ થયો છે, તેનાં અંગ પર સ્નાત્ર-પ્રસંગે રહેલો કુંકુમ(કેસર)નો રાગ કેવી રીતે ગયો ? એ તું કહે. ૩૯

एतत्क्रमः । अत्रावसरे पूर्णकलशम् आचार्यविद्यया, पञ्चनमस्कारेण वा परिजाप्य सुगन्धं कृत्वा स्नाप्यते भगवान् । सर्वत्र स्नात्रे पुष्पान्तर्धानम् । समाप्ते स्नात्र-विधौ कुंकुमादिना विलेपनं कृत्वा धूपो देयः, तदाह—

(ગૂ. અ.) [પં.] એ પ્રમાણે ક્રમ છે. આ અવસરે પૂર્ણ-કલશને આચાર્યવિદ્યાવડે, અથવા પંચનમસ્કારવડે પરિજાપ

૧ તા. અસ્તં । ૨ તા. ૩૮ ।

કરી, સુગંધી કરીને ભગવાનને સ્નાત્ર કરાવાય છે. સર્વાત્ર સ્નાત્ર-પ્રસંગે જિન-મસ્તકને પુષ્પવડે અન્તર્ધાન કરવામાં આવે છે; સ્નાત્ર-વિધિ સમાપ્ત થતાં કુંકુમ(કેસર) વગેરે દ્વારા વિલેપન કરીને ધૂપ દેવો બ્રેષ્મણે, તે કહે છે-

[ગાથા]

ધૂમાવલિં નિ[ય]ચ્છહ, જિણંમિ કુંકુમ-કઅંગરાયંમિ ।
કંચણ-મહિહર-સિહરે, પરિસક્કિરિ-મેહ-લેહ વ્વ ॥[૪૦ ॥]

[પં.] જિને કૃતાજ્ઞ-રાગે કુંકુમેન સમાલબ્ધે ધૂમાવલિં પદ્યત । મેઘ-લેખયા ઉપમા । કાચ્છનશ્ચાસૌ મહીધરશ્ચ । મહીધરો મેરુસ્તસ્ય શિખરમ્, તત્ર પરિષ્વજ્ઞ-શીલા મેઘ-લેખા યાદૃશી જિને કૃતાજ્ઞ-રાગે ધૂમાવલીમિત્યર્થઃ ॥ ૧ ૪૦ ॥

(ગૂ. અ.) કુંકુમ(કેસર)વડે જેને અંગ-રાગ કરવામાં આવેલ છે, તેવા જિન પર રહેલી ધૂમાવલિને તમે બ્રુઓ; બાણે કે કાંચન મહીધર (સોનાના પર્વત-મેરુ)ના શિખર પર રહેલી-તેને સ્પર્શતી-લેટતી મેઘ-લેખા હોય, તેવી તે જણાય છે. ૪૦

[ગાથા]

શુવળ-બહુ-મણિય-ગુણો, જિણિંદ ! કુંકુમ-વિલેવળ-ઘવિઓ ।
વિગય-તિમિરો વિરાયસિ, દિણો વ્વ બાલાયવ-ફુલ્લો ॥[૪૧ ॥]

[પં.] અસ્યા ઠ્યાખ્યા- હે જિનેન્દ્ર ! કુંકુમ-વિલેપનેન સમાલ-ભનેન અર્ધિતઃ પૂજિતો વિરાજસે શોભસે ક્રિયા । દિનેન સહોપમા ।
૩બાલશ્ચાસાવાતપશ્ચ બાલાતપઃ, તેન વ્યાપ્તો વિગત-તિમિરશ્ચ યથા દિવસો વિરાજતે; તદ્વદ્ ભગવાનપિ વિરાજત ઇતિ ॥ [૪૧ ॥]

૧ તા. ૩૯ । ૨ તા. તેન । ૩ તા. કાલ ।

(ગૂ. અ.) હે જિનેન્દ્ર ! ભુવનમાં જેમના ગુણોને બહુ માનવામાં આવ્યા છે, તેવા તમે કુકુમ(કેસર)ના વિક્ષેપનવડે પૂજિત થયા છતા અંધકારથી રહિત અને બાલસૂર્યના આતપથી વિકસ્વર થયેલા દિવસ જેવા શોભો છો. ૪૧

इदानीं कुसुमारोपणम्, तदाह^१—

[ગાથા]

बहु मण्णइ ताइं परं, उज्जाण-लआण मणहर-गुणाइं ।
कुसुमाइं कुसुम-लच्छी, उवेन्ति तह जाइं परिभोगं ॥ [૪૨]

[પં.] કુસુમ-લક્ષ્મીરુચાન-લતાનાં કુસુમાનિ વહુ મન્યતે, તાન્યેવ વર્ણયતીત્યર્થઃ । કિમ્ભૂતાનિ ? મનોહરો ગુણો યેષાં સૌર-ભ્યાદિ-ગુણોપેતાનિ । મગવતિ ભુવનનાથે યાનિ ઉપયોગં યાન્તિ । ઉપયોગશ્ચ કુસુમારોપણરૂપઃ ॥ ^૨ ૪૨ ॥

(ગૂ. અ.) [હવે કુસુમો ચડાવવામાં આવે છે, તે કહે છે—]
[હે જિનેન્દ્ર !] બાણે કુસુમ-લક્ષ્મી ઉદ્યાનસ્થિત લતાઓનાં મનોહર ગુણુવાળાં તે જ કુસુમોને પરમ શ્રેષ્ઠ બહુ માને છે; જે (કુસુમો) ભુવન-નાથ એવા તમારા પરિભોગમાં (તમને ચડાવવામાં) આવે છે. ૪૨

[ગાથા]

जण-मणहरो विरायसि,
जिणिंद ! पविअंभिअ-चंपय-च्छाओ ।
णिम्महिय-सुरहि-परिमल-
कुसुम-सणाहो (साहारो) वसंतो व्व ॥ [૪૩]

૧. તા. ૪૦ । ૨ તા. ૪૧ ।

[पं.] हे जिनेन्द्र ! जनानां मनांसि तानि हरतीति जन-मनोहरः सन् विराजसे । प्रकर्षेण विकसितश्चासौ चम्पकश्च तच्छया (यः) तद्वर्णः सन् साम्प्रतमुपमीयते वसन्त इव । 'निम्महिय' देश्यं पदम्, निर्गच्छत्-सुरभि-परिमलानि कुसुमानि यस्मिन् 'साहारे' 'साहार आम्रः' [ ] वसन्त इव त्वं विराजसे ॥ १ ४३ ॥

(गू. अ.) हे जिनेन्द्र ! उत्कृष्ट रीते विकस्वर थयेला अंपकनी कांति जेवा वर्णुवाणा जन-मन-हर जेवा तमे, सुगंधी परिमल-वाणां कुसुमेथी युक्त " वसन्त " ऋतु जेवा शोभो छे. ४३

[गथा]

मधुमासस्य व पेच्छह, जिणस्य पसरंत-सुरहि-गंधाई ।

लंबेइ भमर-भमरावलि व्व कुसुमाई धूम-शिखा ॥ [४४] ॥

[पं.] धूम-शिखा जिनस्य कुसुमानि लङ्घयति आक्राम-तीत्यर्थः, भ्रमरावलिरिव । यथा मधुमासस्य चैत्रस्य कुसुमानि सुरभिगन्धानि शोभनगन्धानि भ्रमरावली लङ्घयति । भ्रमणशीला भ्रमरा ये तेषां आवली पंक्तिः सा यथा कुसुमानि आक्रामति तद्वद् धूमावलिर्जिनस्य कुसुमानि लङ्घयतीति ॥ २ ४४ ॥

(गू. अ.) मधुमास (चैत्र) जेवा जिननां (जिनने यडा-वेलां) पसरती (झेलाती) सुगंधवाणां कुसुमेने, लमती लमरा-जेनी आवलि (पंक्ति) जेवी धूम-शिखा जेवा जे छे (आकभणु करे छे.)—ते तमे ऋजो. ४४

अधुना लवणावतारकम्, तदाह—

[गाथा]

उयह पडिभग्ग-पसरं, पयाहिणं मुणिवइं करेऊण ।

पडइ स-लोणत्तण-लज्जिअं व लोणं हुअवहंमि ॥[४५॥]

[पं.] मुनीनां पतिर्मुनिपतिस्तं प्रदक्षिणं मुनिपतिं कृत्वा प्रतिभग्नप्रसरं लवणं प्रतिभग्नः प्रसरो यस्य तत् प्रतिभग्नप्रसरं । तच्चैवं किल गम्यते—“ ममैव लावण्यं ” यावच्च तीर्थकृतः सम्बन्धि लावण्यं दृष्ट्वा लज्जितं लवणं न किञ्चिन्मदीय(यं) लावण्यम्, अतः स्वलावण्यलज्जितं लवणं पतति । क्व ? हुतभुजि । एतत् पश्यत इति ॥ १ ४५ ॥

(गू. अ.) [डवे दूणु उतारवामां आवे छे, ते कडे छे -]

जेना प्रसर (गर्व) लांगी गये छे, जेवुं दूणु, जाले पोताना दूणुपणा (लावण्य) थी लज्जित थयुं होय तेम ‘मारुं लावण्य कांछ पणु नथी.’ जेवी रीते विचारी ते दूणु मुनिपति- (जिन-लगवान्) ने प्रदक्षिणा करीने अग्निभां पडे छे, ते तमे ज्यो. ४५

[गाथा]

जह जह य विज्झ विज्जइ, जलेण तह तह निअच्छह ससइं ।

जिण-लोण-मच्छरेण व, फुट्टइ लोणं तडयडस्स ॥[४६॥]

[पं.] तदिदानीं लवणं स्फुटति । कुतः ? जिनलावण्य-मत्सरेणेव जिनस्य लावण्यं, तेन जिनलावण्य-मत्सरेणेव स्फुटति । यथा यथा विध्याप्यते निर्वाप्यते जलेन तथा तथा तटतटस्य स्फुटति । अव्यक्तानुकरणमेतत्, सशब्दं क्रियाविशेषणमेव तत् । तटतटस्य स्फुटति [स]शब्दमिति ॥ ४६ ॥

१ ता. ४४ । २ ता. ४५ ।

(ગૂ. અ.) જાણે જિનના લાવણ્યના મત્સરવડે હોય તેમ તે લૂણ, જેમ જેમ જલવડે ખૂઝાવવામાં આવે છે; તેમ તેમ ‘તડતડ’ થઇને ફૂટે છે, તે તમે જુઓ. ૪૬

[ગાથા]

આરત્તિઅં નિઅચ્છદ્ધ, જિણસ્સ ધૂમ-કસિણાગરુ-ચ્છાયં ।
પાસેસુ મમઇ નિજ્જિય-સંગમય-વિદિણ્ણ-દિટ્ઠિ વ્વ ॥[૪૭ા]

[પં.] જિનસ્ય આર(રા)ત્રિકં પચ્યત । ધૂમેન કૃષ્ણા-
ગરુચ્છાયા યસ્મિન્ તદાર(રા)ત્રિકં પાર્શ્વયોર્ભ્રમતિ । નિર્જિતશ્વાસૌ
સન્નમકશ્ચ, તત્ર વિદત્તા દૃષ્ટિર્યેન તદારાત્રિકં ભ્રમતિ ॥ ૧ ૪૭ ॥

(ગૂ. અ.) ધૂમવડે કૃષ્ણાગરની છાયાવાળી, જિનની આરતીને તમે જુઓ; જે, પરાભવ પામેલા સંગમક (અસુર) તરફ આપેલી દૃષ્ટિ હોય, તેવી તે બંને બાજુ ભ્રમે છે. ૪૭

[ગાથા]

પસમેઉ વો ભવંતર-સમજ્જિયં કમ્મ-રેણુ-સંઘાયં ।
આરત્તિય-મગ્ગ-લગ્ગા, ઉચ્છલંતી સલિલ-ધારા ॥[૪૮ા]

[પં.] ^૨આરત્રિકાત્ પૃષ્ઠતઃ સલિલ-ધારા ઉચ્યતે । સા
સલિલ-ધારા ભવાન્તર-સચ્ચિતં કર્મ-રેણુ-સન્નતં પ્રશમયતુ વો
યુષ્માકમિતિ ક્રિયા । આર(રા)ત્રિકસ્ય માર્ગઃ પૃષ્ઠં તત્ર લગ્ના
^૩ઉચ્છલન્તી નિતરાં સા સલિલધારા પતતી(ન્તી) ॥ ૪ ૪૮ ॥

(ગૂ. અ.) [આરતીની પાછળ સલિલ-ધારા કહેવાય છે-]

૧ તા. ૪૬ । ૨ તા. આરત્ । ૩ તા. ઉત્સલં । ૪ તા. ૪૭ ।

आरतीना भार्गो लागेली (आरतीनी पछी) उछणती (पडती) सलिल-धारा तभारा लयांतरनां संखित कर्म-रेणु (रण)ना समूहने शांत करे. ४८

[गाथा]

कोसंवि-संठियस्स व, पयाहिणं कुणइ मउलिय-पयावो ।
जिण ! सोम-दंसणो दिणयरो व्व तुह मंगल-पईवो ॥४९॥

[पं] तव ^१मङ्गल-प्रदीपो दिनकर इव प्रदक्षिणं(णां) करोति क्रिया । यथा कौशाम्बि-संस्थितस्य भगवतः वर्धमानतीर्थकृतः दिनकरः सविमान[ः] जिनं प्रदक्षिणीकृतवान् । मुकुलित-प्रतापः मुकुलित उपसंहृतः प्रतापो येन स मुकुलित-प्रतापो दिनकरः सौम्य-दर्शनश्च । हे जिन ! दिवाकर इव मङ्गलदीपः तव प्रदक्षिणं करोति ॥ ^२ ४९ ॥

(गू. अ.) हे जिन ! जेवी रीते कौशांभीमां रडेला तभने (भगवान् वर्धमान तीर्थ करणे) सूर्ये, पोताना प्रतापने मुकुलित करी (उपसंहारी-संकोची लक्ष), सौम्य दर्शनवाणा थधने प्रदक्षिणा करी छती; तेवी रीते (सूर्य जेवो जणुतो) मंगल-प्रदीप तभने प्रदक्षिणा करे छे. ४८

[वैतालिकम्]

बहुविह-कुसुमं सुहाभिरामं,

मण-परिचितिय-संसिय-फलोहं ।

कणअमअ-विभूसणं वहंतं,

णमह जिणं कअ-कप्परुक्ख-सोहं ॥५०॥

१ ता. मंगलं । २ ता. ४८ ।

[पं.] वैतालिकम् । जिनं कृत-कल्पवृक्ष-शोभं नमत इति क्रिया । तीर्थकृतः कल्पवृक्षस्य च श्लेषः । अस्य लक्षणम्—

“ उपमानेन य[त्] तत्त्वमुपमेयस्य साध्यते ।

गुण-क्रियाभ्यां नाम्ना च, श्लिष्टं तदभिधीयते ॥ ”

तच्च त्रिविधं सहोक्तिश्लेषः, उपमा-हेतु-निर्देशाच्च । तत्रेह सहोक्ति-श्लेषः । बहुविधानि कुसुमानि यस्मिन् जिने कल्पवृक्षे च । सुख-हेतुत्वात् सुखः, सुखश्चासावभिरामश्च तम् । मनसा परिचिन्तितः १शंसि तो दत्तः फलौघो येन जिनेन कल्पवृक्षेण च । तथा कनकमयानि विभूषणानि यस्य, भगवतः कल्पवृक्षस्य च । कल्पवृक्षोऽपि सुवर्णमयानि विभूषणानि वहति । तमेवम्भूतं जिनं नमत इति ॥ २ ५० ॥

(गू. अ.) अहु प्रकारना कुसुमोवाणा, सुख-कारक, अबिराम (मनोहर), मन-चितित इल-समूहने आपनार, कनकमय विभूषणाने वहुन करता, कल्पवृक्षनी शोभाने धारणु करता (कल्पवृक्ष जेवा) जिनने तमे नमन करे. ५०

[गथा]

पास-ट्टिर्हि सोहसि, मुणिवइ ! जवयंकुराण णिवहेहि ।

मरगअ-वेडेहि व, त्रिफुरंत-बहलुद्ध-किरणेहि ॥[५१॥]

[पं.] यवाङ्कुर-निवहैः पार्श्व-स्थितैः [:] शोभसे त्वं हे मुनिपते ! मरकत-पे(वे)ढकैरिव विस्फुरद्-बहल-किरणोर्ध्व-किरणैर्यथा शोभसे, तद्बद् यवाङ्कुर-निवहैरिति ॥ ३ ५१ ॥

(गू. अ.) हे मुनिपति ! (जिन !) विस्फुरायमान (यमकता) अहोणां उपर जतां किरणोवाणा जणु मरकतना वेढा डोय, तेवा जणुता पासो रडेला जवाराना समूहोवडे तमे शोभो छे. ५१

१ ता. संसि० । २ ता. ४९ । ३ ता. ५० ।

અનન્તરં ચ બલિ-વિધાનં તન્નોક્તમ્, તસ્ય સામર્થ્યલભ્ય-
ત્વાદિતિ ।

(ગૂ. અ.) [તે પછી બલિ-વિધાન હોય છે, પણ તે કહ્યું
નથી; કારણ કે તે સામર્થ્યથી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.]

[ગાથા]

અહિઅં વિલેપનામોય-બહલ-પલિવદ્-ગંધ-સુહઆઈં ।
કુસુમાઈં ણિઅય-ણીસાસ-વાસિઆઈં પિવ વહન્તં ॥[૫૨॥]

[પં.] ગાથા । કુસુમાર્ચનમુક્તમપિ સ્તુત્યર્થ પુનરપ્યાહ- કુસુ-
માનિ વહન્તમ્ અધિકમત્યર્થમ્ । વિલેપનામોદેન બહલઃ પ્રતિ-
વદ્ધો, યો ગન્ધઃ, તેન સુખદાનિ હર્ષોત્પાદકાનિ નિજ-^૧નિઃશ્વાસ-
વાસિતાનીવ વહમાનં 'નમત' इति ક્રિયા વક્ષ્યમાણા ॥ ૨૫૨ ॥

(ગૂ. અ.) [કુસુમા દ્વારા અર્ચન કહેલું હોવા છતાં સ્તુતિ
માટે કરી પણ કહે છે-] વિલેપના આમોહ (સુગંધ) વડે,
બહોળી બેડાયેલી-મિશ્રિત થયેલી ગન્ધવડે અધિક સુખદ, હર્ષ
ઉત્પન્ન કરનારાં, બાણે પોતાનાં [સુગન્ધી] નિઃશ્વાસથી સુવાસિત
થયેલાં હોય તેવાં કુસુમાને વહન કરતા જિનને તમે નમન કરો. ૫૨

[ગાથા]

મણહર-બાલાયવ-લલ્ચિ-સચ્છમુદામ-કુંકુમ-રસેણ ।
ત્રિપ્ફુરિઅ-નિઅઅ-દેહ-પ્પહા-ણિવદ્દેણ વ વિલિપ્તં ॥[૫૩॥]

[પં.] ગાથા । કુંકુમ-રસેન વિલિપ્તં જિનં નમત । મનોહરા
વાસૌ બાલાતપ-લક્ષ્મીશ્ચ તત્-સમસ્તત્-તુલ્યો યઃ કુંકુમરસઃ, તેન

૧ તા. સ્વાસ- । ૨ તા. ૫૧ ।

વિલિપ્તં વિસ્ફુરિત-દેહ-પ્રમા-સમૂહેનેવ વિલિપ્તં નમતેતિ
સમ્બન્ધઃ ॥ ^૧ ૫૩ ॥

(ગૂ. અ.) મનોહર બાલાતપ-લક્ષ્મી (પ્રભાતના સૂર્યની પ્રભા) જેવા અનર્ગલ કુંકુમ (કેસર) ના રસ વડે, બાણે કે વિસ્ફુરાયમાન (ચમકતી) પોતાની દેહ-પ્રભાના સમૂહવડે વિલેપન કરાયેલા હોય-તેવા જણાતા, જિનને તમે નમન કરો.

[ગાથા]

ગિઠ્ઠવત્તિય-મજ્જન-સુર-સરિચ્છ-જેવચ્છ-વહ્દિય-ચ્છાયં ।
જયભૂસણં વિભૂમિય-ભૂસણ-સોહં જિણં નમહ ॥ ૫૪ ॥

[પં.] ગાથા । નિર્વર્તિત-મજ્જનકાર્યશ્રાસૌ સુરસદૃશ-નેપથ્યશ્ચ । નેપથ્યં વચ્ચાલઙ્કારાવિરૂપમ્, તેન વર્ધિતા વૃદ્ધિ ગતા છાયા યસ્ય તમેવમ્ભૂતં જિનં જગદ્ભૂષણં જગતઃ ભૂષણં, તથા વિભૂષિતા ભૂષણ-શોભા યેન । એતદુક્તં ભવતિ- કટકાદીનિ ભૂષણાનિ, તાન્યપિ ભૂષિતાનિ; તમેવમ્ભૂતં જિનં ' નમત ' ઇતિ ક્રિયા સર્વત્ર સમ્બન્ધ-નીયા ॥ ^૨ ૫૪ ॥

(ગૂ. અ.) જેમનું સ્નાત્ર-કાર્ય થઈ ગયું છે તેવા, સુર (દેવ)-સદૃશ નેપથ્ય (વસ્ત્ર, અલંકાર વગેરે) વડે જેમની કાંતિ વિશેષ વધેલી છે તેવા, તથા ભૂષણોથી વિભૂષિત થયેલા-એમ નહિ, પરંતુ જેમણે ભૂષણોને શોભાથી વિભૂષિત કર્યાં છે તેવા, જગદ્-ભૂષણ (' જગત્ ' ના શ્રેષ્ઠ ભૂષણ જેવા) જિનને તમે નમન કરો. ૫૪

[व्याख्याकार-वचनम्]

सम्यक्-व्याख्यां समुत्सृज्य, यन्मया भाषितं त्विह ।

विद्वज्जनेन तच्छोध्यं, मति-मोहापराधतः ॥ [१ ॥]

(गू. अ.) [अंतमां पंजिका-व्याख्याकारतुं वक्तव्य-]

सम्यग्-व्याख्याने तज्जने अडिं (आ पंजिकां) मति-
मोहादप्य अपराधथी ने मे कथन कथुं होय, ते विद्वज्जने
शोधपुं-शुद्ध करपुं.

श्रीजीवदेव-सत्प्रोक्तं, स्नात्रस्य विधि-विस्तरम् ।

विवृण्वताऽत्र यत् पुण्यं, तेन बोधिर्भवे भवेत् ॥ [२ ॥]

(गू. अ.) श्री जिवदेवे सारी रीते कडेला, स्नात्रना विधि-
-विस्तारतुं विवरणु करतां अडिं मे ने पुण्य उपार्जन कथुं,
तेना वडे लवमां ओधि थाय. २

गोमटाचार्य-शिष्येण, समुद्राख्येण सुरिणा ।

जित्त-भक्त्या मया दृब्धा, सर्वसत्त्वानुकम्पया ॥ [३ ॥]

संवत्सरेषु षडधिकेषु, फाल्गुन-^१शुद्धाष्टम्याम् ।

धवलपुर्यां तिष्ठता च, चन्द्रकुलोत्पन्नेन ॥ [४ ॥]

समुद्राचार्येणैयं दृब्धेति ॥

(गू. अ.) अंद्रकुलमां उत्पन्न थयेला अने धवलपुरी
(धोणका)मां रडेता गोमटाचार्यना शिष्य समुद्र नामना सुरिणे
मे जिनलक्ष्मिणी सर्वा सत्त्वे प्रत्येनी अनुकंपा वडे छ (६ थी)
अधिक संवत्सरोमां (अर्थात् ६०२ उपर, छ वर्षो पसार थतां)
कागण शुद्ध अष्टमी दिवसे; समुद्राचार्ये आ [पंजिका-व्याख्या]
रथी छे. ३-४

१ ता. सुद्धा ।

[४२]

आचार्य अवदेवसूरि-रचित

यदवाप्तं मया पुण्यं, सच्छात्र(स्त्र)स्य प्रकाशने ।

तेन पुण्येन लोकोऽयं, जैनी बोधिमवाप्नुयात् ॥ [५ ॥]

अनुष्टुप्छन्दसा^१ द्विशतानि, पञ्चाशदुत्तराणि^२ अङ्कतोऽपि [२५०]

धूमावलिका वृत्तिः समाप्ता ॥

(गू. अ.) सत्-शास्त्रने प्रकाशित करवामां मे' ने पुण्य
प्राप्त कथुं, ते पुण्यवडे आ लोक जैनी बोधि (जिनधर्म-
संभंधी ज्ञान-श्रद्धा)ने प्राप्त करे.*

१ ता. अन-च्छंदशा । २ ता. सदु ।

* छेहेले अनुष्टुप् २५० श्लोका, धूमावलिका-वृत्ति समाप्त थर्छ
अवे। उद्वेप छे.

[२]

वादिवेताल-विरचितः
शीलाचार्य-रचित-पञ्जिकया सहितः

अर्हदभिषेक-विधिः

[प्रथमं पर्व]

ॐ नमः सर्वज्ञाय ।

[अथ पञ्जिका]

अर्पितमनर्पितं वस्तु-तत्त्वमुदितं नयद्वयादेकम् ।

यैस्ते सद्भूतगिरः, कृताभिषेका जयन्ति जिनाः ॥ [१ ॥]

अभिषेकविधिमुदारं यं पर्वभिराह वादिवेतालः ।

तत्पञ्जिकामनुगुणां कतिचित्पद-भञ्जिकां वक्ष्ये ॥ [२ ॥]

[स्रग्धरा]

श्रीमत् पुण्यं पवित्रं कृतविपुलफलं मङ्गलं लक्ष्म लक्ष्म्याः,
क्षुण्णारिष्टोपसर्ग-ग्रहगति-विकृति-स्वप्नमुत्पात-घाति ।

सङ्केतः कौतुकानां सकलसुखमुखं पर्व सर्वोत्सवानाम्,
स्नात्रं पात्रं गुणानां गुरुगरिमगुरोर्वञ्चिता यैर्न दृष्टम् ॥ १

गुरुगरिमगुरोर्यः स्नात्रं न दृष्टं, ते 'वञ्चिता' इति क्रिया । तद् विशिष्यते श्राव्दिद्यते यम्य तच्छीमत्, पुण्यहेतुत्वान् पुण्यम् । पावनं पवित्रम् । कृतानि विपुलानि फलानि येन तत् तथा । इष्टार्थसम्पादकत्वान्मङ्गलम् । लक्ष्म चिह्नं लक्ष्म्याः श्रियः । क्षुण्णानि अपनीतानि अरिष्टानि वामाक्षिस्फुग्णादीनि । उपसर्गाश्च प्रत्यनीकानिरा(दिना) कृता ग्रहगति-विकृतयश्च ग्रहगत्या जन्मादि-स्थानिकया विकृतयः शरीरपीडाऽऽद्या, विकृतस्वप्नाश्च येन तत् तथा । विकृतिशब्दः काकाक्षिन्यायेन ग्रह-गतौ स्वप्ने च सम्बध्यते, तेन कुस्वप्न एव गृह्यते । उत्पातानि(न्) ग्रहोपराग-भूकम्पादीन् हन्तुं शीलमस्येति णिनिः । सङ्केतः[ ] स्थानं कौतुकानाम् । सकलानि यानि सुखानि तन्मुखमुपायः । सर्वेषामुत्सवानां पर्व उत्सवभूतम्, अथवा प्रधानम् । किं तत् ? स्नात्रं गुणानां पात्रं भाजनम् । गुरुर्यो गरिमा पूजा-सत्कारः । तथा गुरुर्योगाः, अथवा गुरुर्गरिमा येषां चक्रवर्तीन्द्र-गणधरादीनाम्, तेषामपि यो गुरुस्तस्य महतोऽपि महीयम इति ॥ [१ ॥]

(गू. अ.) श्रेष्ठ गुरु गौरव-पूज-सत्कार प्राप्त करनार, यकवर्ति, धन्द्, गणधरे वगेरेना पणु गुरु अेवा अत्यंत मडान्मां मडान्-अर्द्धन्-जिनेधरन्तुं शुष्-पात्र स्नात्र, डे ने, श्रीमत् छे, पुष्ट्य(पुष्ट्यना डेतुउप) छे, पवित्र छे-पावन-कारक छे, विपुल क्षणे आपनार छे, मंगलरूप छे-छष्ट अर्थन्तुं संपादक छे, लक्ष्मीन् चिह्न छे, अरिष्टो-अशुलो, उपसर्गो, अडोनी गतिथी थती विकृतियो (शरीर-पीडा वगेरे), विकृत-अशुल स्वप्नेो वगेरेने नाश करनार छे, अनिष्ट-सूचक उत्पातो (अडोपराग, धरतीकंप वगेरे)ने टाणनार छे, कौतुकाना सकैतरूप छे, सकल सुखाना मुखरूप-उपायरूप छे, सर्व उत्सवाना पर्वरूप-उत्सवरूप

छे, अथवा सर्व उत्सवोमां प्रधान-द्रेष्ट छे, ते स्नात्र ज्येष्ठां ज्येष्ठुं नथी, तेष्वा वंशित रक्षा छे (आंभो प्राप्त थवा छतां तेना सहपयोग करी शक्या नथी, इण-लाल भेजवी शक्या नथी.) १

[वसन्ततिलकम्]

रूपं वयः परिकरः प्रभुता पटुत्व-
पाण्डित्यमित्यतिशयश्च कला-कलापे ।
तज्जन्म ते च विभवा भवमर्दनस्य,
स्नात्रे व्रजन्ति विनियोगमिहार्हतो ये ॥ २

[पं.] भवमर्दनस्यार्हतो यानि स्नात्रे उपयोगं व्रजन्ति, तान्येव दर्शयन्नाह- रूपं कमनीयता । वयः कालकृता शरीरावस्था । परिकरः परिवारः । प्रभुता प्रभुत्वम् । पटुत्वं दक्षत्वम् । पाण्डित्यं पण्डितत्वं ' पटुत्व-पाण्डित्य-शब्दयोः समाहारद्वन्द्वसमासे-नैकवचनं नपुंसकता च ' । तान्यतिशयश्चाभ्यस्तकलत्वं च । क्व ? कला-कलापे गीत-नृत्यादि-कला-समूहे । तज्जन्म तदेव तदेव जननं ते च विभवास्तान्येव द्रव्याणीत्यर्थः, यान्यर्हतस्तीर्थकरस्य स्नात्रोपयोगं गच्छन्ति ॥ [२ ॥]

(गू. अ.) लव-मर्दन (जन्म, जरा-मरणानो विनाश करनार) जेवा अर्द्धिन् (जित) ना स्नात्रमां जे विनियोगमां (उपयोगमां) आवे, ते इप, वय, परिकर (परिवार), प्रभुता, पटुत्व (यतुरार्ध-दक्षता), पांडित्य, गीत, नृत्य वगैरे कला-समूहानो विशिष्ट अख्यास, तथा ते जन्म अने ते विलये (ते द्रव्ये) सार्थक लेभाय. २.

[शार्दूलविक्रीडितम्]

छत्रं चामरमुज्ज्वलाः सुमनसो गन्धाः सतीर्थोदका,
 नानाऽलङ्कृतयो बलिर्दधि-पयः-सर्पिषि भद्रासनम् ।
 नान्दी-मङ्गलगीत-नृत्यविधयः सस्तोत्रमन्त्रध्वनिः,
 पक्वान्नानि फलानि पूर्णकलशाः^१ स्नात्राङ्गमित्यादि^२ सत् ॥३

[पं.] सुमनसः कुसुमानि, गन्धाः सुगन्धिद्रव्यनिष्पादिताः,
 अथवा कुङ्कुम-चन्दनादीनि सुगन्धि-द्रव्याणि । ते विशेष्यन्ते
 सह तीर्थोदकैर्वर्तन्त इति । ते तथा नानाऽलङ्कृतयः कटक-केयूरा-
 दय इति । बलिरोदन-मुद्गादिभिः । दधि-पयः-सर्पिषि दधि
 च पयश्च क्षीरं च सर्पिश्च घृतमिति द्वन्द्वः । भद्रासनं स्नात्रपीठम् ।
 नान्दी भम्भा-म(मु)कुन्दाद्यातोद्यं मङ्गलतूरम् । मङ्गलगीतं मङ्गल-
 पञ्चकादि सन्(त्)स्तोत्राण्येव मन्त्राः । अथवा सन्(त्)स्तोत्राणि
 च 'ॐ पुण्याहं पुण्याहम्' इति, 'ॐ^३ ऋषभं पुराणम्' इत्यादि-
 मन्त्राश्च, तेषां ध्वनिः । पक्वान्नानि, फलानि । पक्वान्नानि
 सुकुमारिकाऽऽदीनि, फलानि मातुलिङ्ग-नालिकेरादीनि । पूर्ण-
 कलशा उदककलशा उदकादि-भृत-कुम्भाः स्नात्राङ्गमित्यादिशब्दा-
 दन्यदपि इक्षुरसादिकं यच्छोभनं तद् गृह्य(ह्य)त इति ॥ [३ ॥]

(गू. अ.) छत्र, चामर, उज्ज्वल पुष्पो, सुगन्धी पदार्थो
 (अथवा कुङ्कुम, चन्दन वगेरे द्रव्यो), तीर्थानां पाणी, विविध
 अलङ्कारो (कडां, आञ्जुअंध वगेरे), अलि (भात, भग वगेरे), दंडि,
 दूध, धी, भद्रासन (स्नात्रपीठ), नांटी (लाला वगेरे भंगल-

१ ता. शान् । २ ता. दिशत् । ३ ता. रु ।

વાજિત્ર), મંગલ-ગીત (મંગલ-પંચક-મંગલમય પંચકાવ્ય વગેરે), નૃત્યોની વિધિઓ (વિવિધ પ્રકારનાં નૃત્યો), સારાં સ્તોત્રો-મંત્રો (‘ ॐ પુણ્યાહમ્ પુણ્યાહમ્ ’ એવા અને ‘ ॐ ઋષમં પુરાણમ્ ’ એ વગેરે)ની ધ્વનિ, પક્વાદ્મો (સુખડી વગેરે), કૃષ્ણો (બીજેડે, નાગિએર વગેરે), પૂર્ણકળશો (પાણીથી ભરેલા કળશો)-એ વગેરે (આદિ-શબ્દથી શેલડીને રસ વગેરે) જે સાડેં હોય તે સ્નાત્રના અંગરૂપ (સામગ્રીરૂપ) ગ્રહણ કરવું જોઈએ. ૩

સુરાસુર-નરોરગ-ત્રિદશવર્ત્મચારિપ્રમુ-

પ્રમૂતસુખસમ્પદઃ સમનુભૂય ભૂયો જનાઃ ।

જિતસ્મરપરાક્રમાઃ ક્રમકૃતાભિષેકા વિમો-

વિલ્હ્વય યમશાસનં શિવમનન્તમધ્યાસતે ॥ ૪

[પં.] સ્નાત્રફલમાહ - જના લોકા વિમોસ્તીર્થકૃતઃ ક્રમ-કૃતાભિષેકાઃ સન્તો યમાજ્ઞાં વિલ્હ્વય શિવં મોક્ષમધ્યાસતે મોક્ષે તિષ્ઠન્તીત્યર્થઃ । કિં કૃત્વા ? સુરાશ્ચાસુરોશ્ચ નરાશ્ચ ડરગાશ્ચ ત્રિદશવર્ત્મચારિણશ્ચ ત્રિદશવર્ત્મ-નમશ્ચારિણો વિદ્યાધરાસ્તેષાં યાઃ પ્રમૂતાઃ સુખસમ્પદઃ, તાઃ સમનુભૂય સુરાદિપ્રમુવિભૂત્યુપભોગં કૃત્વા ભૂયઃ પુનઃ શિવમધ્યાસત इति મીલનીયમિતિ ॥ [૪ ॥]

(ગૂ. અ.) સ્નાત્રનું કૃષ્ણ કહે છે- કામદેવના પરાક્રમને જિત-નારા, જે લોકો વિભુ(તીર્થંકર)ને કમથી (વિધિથી) અભિષેક (સ્નાત્ર) કરે છે, તેઓ યમનાં શાસનને(મરણને) ઓળંગી જાય છે; તથા સુરો, અસુરો, મનુષ્યો, નાગલોકો અને આકાશ-માર્ગે ચાલનારા વિદ્યાધરોના પ્રભુ(સ્વામીઓ)ની ઘણી વિશાલ શ્રેષ્ઠ સુખ-સંપદાઓને સારી રીતે અનુભવીને (ઉપલોગ કરીને) અનંત-સુખમય અનંત શિવ(મોક્ષ)માં વાસ કરે છે. ૪.

અશેષભુવનાન્તરાશ્રિતસમાજસ્વેદક્ષમો,

ન ચાપિ રમણીયતા^૧મતિશયીત તસ્યાપરઃ ।

પ્રદેશ ઇહ માનતો નિચ્છિલલોક-સાધારણઃ,

સુમેરુરિતિ તાયિનઃ સ્નપનપીઠભાવં ગતઃ ॥ ૫

[પં.] તાચી ભગવાન્ સકલમવ્યલોકતાયનાત્ પાલનાત્ તસ્ય, સુમેરુરિતિ કૃત્વા સ્નપનપીઠભાવં ગતઃ સ્નાત્રપીઠત્વં ગતઃ । કિં કૃત્વા ? દર્શયત્યશેષાણિ યાનિ ભુવનાન્તરાણિ તદાશ્રિતો યઃ સમાજઃ સંઘાતસ્તેન યઃ સ્વેદઃ તત્ક્ષમો નાપરઃ પ્રદેશઃ, ન ચાન્યઃ પરપ્રદેશઃ, તસ્ય યા રમણીયતા રમણીયત્વં તામતિશયીત જયેદતિ-શયેન રમણીયો ભવેદિત્યર્થઃ । ઇહ જગતિ માનતઃ પ્રમાણેન નિચ્છિલ-લોકસાધારણઃ^૨ અધોલોક-મર્ત્યલોકોર્ધ્વલોકોપભોગ્યસ્ત્રિષ્વપિ લોકેષુ ગત ઇત્યર્થઃ । અન્યે ત્વાહુઃ- ‘ પ્રદેશો યોજનલક્ષઃ ’ તત્રાયમર્થઃ- માનતઃ પ્રદેશપ્રમાણેન યોજનલક્ષઃ । એતન્ન સુધીમિરાલોચનીયમિતિ ॥ [૫ ॥]

(ગૂ. અ.) આ જગત્માં માન(પ્રમાણ)થી સમસ્ત લોકોને સાધારણ એવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી (મેરુપર્વત લાખ યોજન-પ્રમાણ છે, તેથી અધોલોક, મર્ત્યલોક અને ઉર્ધ્વલોક એ ત્રણે લોકોમાં વસનારાને ઉપલોગ્ય હોઈ સર્વ-સાધારણ છે), સમસ્ત ત્રણે ભુવનના આશ્રિત સમાજના (લોક-સમૂહના) ખેદને દૂર કરવામાં સમર્થ બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી અને રમણીયતામાં પણ તેનાથી વધે તેવો બીજો કોઈ પ્રદેશ નથી, તેથી એ અત્યંત રમણીય સુમેરુ-પર્વત, સકળ ભવ્યલોકના પાલક એવા ભગવાનના સ્નાત્ર-પીઠપણાને પામ્યો છે (સ્નાત્ર-પ્રસંગે આધારભૂત અન્યો છે.) ૫.

૧ તા. મયાત્ । ૨ તા. ણો ।

[વસન્તતિલકમ્]

પ્રોદ્ભૂતભક્તિભરનિર્ભરમાનસત્વં,

પ્રાજ્યપ્રવૃદ્ધપરિતોષરસાતિરેકમ્ ।

કુર્યુઃ કુતૂહલવ(ચ)લોત્કલિકાઽઽકુલત્વં,

દેવા મુહૂર્તમપિ સોદુ^૧મપારયન્તઃ ॥ ૬

[પં.] દેવા[ઃ] પ્રોદ્ભૂતભક્તિભરનિર્ભરમાનસત્વં કુતૂહલવ(ચ)-લોત્કલિકાકુલત્વં ચાપારયન્તઃ અભિષેકં કુર્યુરિતિ સમ્બન્ધઃ । પ્રોદ્ભૂતો યો ભક્તિભરસ્તેન નિર્ભરં યન્માનસં તદ્ભાવઃ । પ્રાજ્યવહુ-પ્રવૃદ્ધઃ પરિતોષરસાતિરેકો યસ્મિન્ । કુતૂહલવ(ચ)લોત્કલિકાઽઽ-કુલત્વેન તથા કુતૂહલેન તુ(ચ)લા યા ઉત્કલિકા મનઃ-ફલ્લોલા-સ્તૈરાકુલત્વં તદેવ ત્રિદશા મુહૂર્તમપિ સોદુમપારયન્તઃ^૨ અશક્તુવન્તઃ સન્તોઽ^૩મિષેકં કુર્યુરિતિ । સકલસત્ત્વોપકારૈકપટીયસો^૪કારણ-વાન્ધવસ્ય ભગવતો જન્મનોદ્ભૂતપરિતોષોપશમનાયામિષેકં કુર્યુર્દેવા ઇતિ ભાવના ॥ [૬ ॥]

(ગૂ. અ.) ઉત્કૃષ્ટ ઉત્પન્ન થયેલા ભક્તિ-ભરથી ભરપૂર મનના ભાવ, અત્યંત વૃદ્ધિ પામેલ આનંદ-રસનો અતિરેક, તથા કુતૂહલથી પ્રબલ બનેલ તાલાવેલીથી આકુલપણું-એ સર્વ કારણે મુહૂર્ત માત્ર પણુ વિલાંબને સહન કરવા અશક્ત એવા દેવો [જિનનો] અભિષેક કરે છે.

તાત્પર્ય કે-સકળ સત્ત્વો પર ઉપકાર કરવામાં અસાધારણ દક્ષ, નિષ્કારણબંધુ એવા ભગવાનના જન્મથી ઉત્પન્ન થયેલ આનંદ વ્યક્ત કરવા માટે દેવો તેનો અભિષેક કરે છે. ૬.

૧ તા. સોદ । ૨ તા. યંતો । ૩ તા. અભિ । ૪ તા. અકા ।

[वसन्ततिलकम्]

रक्षार्थमाहितविरोध-निरोधहेतो-

लोकत्रयाधिकविभुत्व-विभावनाय ।

कल्याणपञ्चकनिबद्ध-सुरावतार-

संवित्तये च जिनजन्मदिनाभिषेकम् ॥ ७

[पं.] किं च रक्षार्थं चाभिषेकं कुर्युः । आहिताः संजाता उपस्थिता ये विरोधास्तेषां निरोधहेतोः निरोधाच्च कारणाद् विरोध-निरोधार्थं चेत्यर्थः । किं च लोकत्रयेऽपि यदधिकं विभुत्वं तद्विभाव-नाय । कल्याणपञ्चके गर्भाधान-जन्म-दीक्षा-केवलोत्पत्ति-निर्वाण-संज्ञिते निबद्धो व्यवस्थितो यः शुभाना(सुराणा)मवतारस्तस्य संवित्तये ये आविर्भावा यैः प्रभूतैः कारणैर्देवा जिनजन्मदिनाभिषेकं कुर्युरिति सर्वत्र सम्बन्धनीयमिति ॥ [७ ॥]

(गू. अ.) तथा रक्षा भाटे, उपस्थित थयेला विरोधानं अट-काववा भाटे, तेम ज त्रणे लोकमां रडेल तेमनुं उच्छृष्ट विभुत्व विख्यात करवा भाटे, तथा पांच कल्याणके (१ गर्भाधान (रथवन), २ जन्म, ३ दीक्षा, ४ केवलज्ञान अने ५ निर्वाण)ना प्रसंगे व्यवस्थित थयेल देवानां आगमनने ज्ञाववा भाटे देवे जिनना जन्मदिने (जन्म-दिवसे) जिनने अभिषेक करे छे. ७.

[इन्द्रवज्रम्]

यो जन्मकाले कनकाद्रि-शङ्गे, यथादिदेवस्य नृपाधिराज्ये ।

भूमण्डले भक्तिभरावनम्रैः, सुरासुरेन्द्रैर्विहितोऽभिषेकः ॥ ८

[પં.] યોઽભિષેકો જન્મકાલે કનકાદિ-શૃંગે વિહિતો
યશ્ચાદિદેવસ્ય ઋષભનાથસ્ય । ક્વ ? નૃપાધિરાજ્યે ^૧નૃપાદિરાજ્યા-
ભિષેકે । કૈઃ ? સુરાસુરેન્દ્રૈરિતિ ॥ [૮ ॥]

(શુ. અ.) જે અભિષેક, [જિનેશ્વરના] જન્મકાલે કનકાદિ
(સુવર્ણગિરિ-મેરુપર્વત)ના શિખર પર અને આદિદેવ (આદીશ્વર
-ઋષભદેવ)ના રાજાધિરાજ્ય-પ્રસંગે ભૂમંડલ પર, ભક્તિના ભરથી
અત્યંત નમ્ર બનેલા સુરેન્દ્રોએ અને અસુરેન્દ્રોએ અભિષેક
કર્યો હતો ૮.

યદિ તૈર્વિહિતસ્તતઃ કિમ્ ?

(જો તેઓએ અભિષેક કર્યો, તો તેથી શું ? તે આગળ
જણાવે છે.)

[ઉપજાતિઃ]

તતઃ પ્રભૃત્યેવ કૃતાનુકારં.

પ્રત્યાદૃતૈઃ પુણ્યફલ-પ્રયુક્તૈઃ ।

શ્રિતો મનુષ્યૈરપિ બુદ્ધિમદ્ભિઃ,

મહાજનો યેન ગતઃ સ પન્થાઃ ॥ ૯

[પં.] તતોઽસૌ જન્મકાલ-નૃપાધિરાજ્યાત્ પ્રભૃત્યેવ મનુષ્યૈ-
રુપાશ્રિતઃ । કથમ્ ? કૃતાનુકારં કૃતસ્ય કિંચ્છલ્લે^૨શતોઽનુકરણં
યથા ભવતિ । કિમ્ભૂતૈઃ ? આદૃતૈરાદર-પ્રયુક્તૈઃ પુણ્યફલેન ચ
ચોદિતૈરિતિ । કિં સર્વૈઃ ? નેત્યાહ - બુદ્ધિમદ્ભિઃ સદ્બુદ્ધિભિઃ ।
કિમિતિ શ્રિતઃ 'મહાજનો યેન ગતઃ, સ પન્થાઃ' માર્ગસ્થિદશૈર્યતો
વિહિતો^૩ઽતોઽસ્માભિરપિ યથાશક્તિ ક્રિયત્ત્વ ઇતિ ॥ [૯ ॥]

૧ તા. નૃપાદિ । ૨ તા. સતો । ૩ તા. અતો ।

(ગૂ. અ.) ત્યારથી શરૂ કરીને [જિનના] જન્મ-સમય અને રાજાધિરાજ્યથી પ્રારંભ કરીને જ, કરેલાંનું અનુકરણ કરવામાં આદરવાળા, પુણ્ય-ફળ વડે પ્રેરાયેલા, સદ્બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોએ પણ એ જિનાભિષેક-પ્રસંગ સેવેલો છે; કારણ કે-‘ મહાજન જે માર્ગે ગયા, તે માર્ગે.’

તાત્પર્ય કે-દેવોએ એ અભિષેક કર્યો, એથી અમારા વડે પણ તે યથાશક્તિ કરવામાં આવે છે. ૬.

[ગાથા]

અઘાપિ જન-સમાજો, જનયતિ બુદ્ધિં વિશુદ્ધબુદ્ધીનામ્ ।

જન્માભિષેક-સમ્ભ્રમ-^૧પિશુન-સુનાસીર-નાસીરે ॥ ૧૦

[પં.] અઘાપિ વર્તમાનકાલં નિર્દિશતિ । જનસમાજો જન-સમૂહો બુદ્ધિં જનયતિ । કેષામ્ ? વિશુદ્ધબુદ્ધીનામ્ અવદાતધિયામ્ । જન્માભિષેકે સમ્ભ્રમ આદરો જન્માભિષેક-સમ્ભ્રમસ્તત્ર પિશુનં કથકં યત્ સુનાસીરસ્યેન્દ્રસ્ય નાસીરં બલં સૈન્યં તત્ર બુદ્ધિં જનયતિ । અભિષિષિક્ષુર્જન-સમૂહોઽપ્યેવમ્ભૂતાં શ્રિયં વિમર્તિ, યયા શ્રિયા સદ્બુદ્ધીનાં ‘ જન્માભિષેકસમયે સુર-સમૂહઃ ’ इत्येवं विकल्प उत्पद्यते ॥ [૧૦ ॥]

इति वादिवेताल०

(ગૂ. અ.) આજે પણ [અભિષેક કરવા તત્પર થયેલો] જન-સમાજ, શુદ્ધ બુદ્ધિવાળા સજ્જનોને એવી બુદ્ધિ (એવો વિકલ્પ) ઉત્પન્ન કરે છે કે ‘ જન્માભિષેકમાં આદર-સૂચક આ ઈન્દ્રનું સૈન્ય છે. ‘ જન્માભિષેક-સમયે આવેલો આ દેવ-સમૂહ છે. ’ ૧૦.

એ પ્રમાણે વાદિવેતાલ- [રચિત અભિષેક-વિધિનું પ્રથમ પર્વ ૧]

૧ તા. પિશુન । ૨ તા. જયા ।

[द्वितीयं पर्व]

[स्रग्धरा]

सद्वेद्यां भद्रपीठे कृतसकलमहाकौतुकाक्षिप्तलोकं,
दत्वोल्लोचं समन्ताद् वरवसनगृहालम्बिपुष्पात्रचूलम् ।
वादित्र-स्तोत्र-मन्त्र-ध्वनि-मुखरखरक्ष्वेडितोत्क्रुष्टिनादैः,
सालङ्कारं सुरूपं जन-नयन-सुखं न्यस्य विम्बं जिनस्य ॥ १

[पं.] सद्वेद्यां सदभूमौ भद्रं शोभनं पीठमासनमत्र स्नात्र-
पीठे जिन-विम्बं न्यस्य ' घोषयेत् पूर्णघोषः ' इत्युत्तरवृत्तेन सह
सम्बन्धः । कृतानि यानि सकलानि कौतुकानि दूर्वा-दध्यक्षत-
पूर्णसूत्रा(कुम्भा)दीनि तैश्चाक्षिप्तो लोको येन जिनविम्बेन तत्
तथा । उल्लोचं दत्त्वा नेत्रपट्टादिभिः । किम्भूतमुल्लोचम् ? वरं श्रेष्ठं
यद् वसनगृहं वस्त्रगृहं तत्रावलम्बिन्यः पुष्पचूला यत्र तत् तथा ।
कथं न्यस्य ? वादित्राणि च पट्टहादीनि, स्तोत्र-मन्त्र-ध्वनयश्च
तैर्मुखरा वाचालास्तद्ध्वनि-सन्मिश्रा ये खरक्ष्वेडितोत्क्रुष्टिनादास्तैः
सद्भिर्जिनस्य विम्बं न्यस्येति । क्ष्वेडितं महान् जय-जयारव
उत्क्रुष्टिरव्यक्तः फू(पू)त्कारः, खराश्चात्यर्थाश्च ताः क्ष्वेडितोत्क्रुष्टयश्च
तास्तथा । पुनर्नादेन कर्मधारयस्तैरिति । सालङ्कारमित्यादि विम्ब-
विशेषणम् ॥ [१ ॥]

आणुं पर्व

(गू. अ.) सहवेदी (सहभूमि) उपर, लद्रपीठं (स्नात्र-पीठं)
पर जिन-जिणने स्थापन करीने; ' पूणुंघोष थं घोषणु करे '
अये आगणना काव्य साथे संबंध छे. सकण महाकौतुके (दूर्वा,
दृडिं, अक्षत, पूणुंकणश वगेरे) वडे लोकोनुं आकर्षणु थायै ते
रीते, योतरक्ष श्रेष्ठ वस्त्र-गृह(भंडप)मां लटकती कुल-भाणा, कुल

-ગુચ્છા રાખવા પૂર્વક, ચંદરવો ખાંધીને, વાજિત્રો, સ્તોત્રો અને મંત્રોના ધ્વનિથી ગાજતા તથા પ્રચંડ થતા ' જ્ય જ્ય ' શબ્દો એ વગેરેથી થતા અવ્યક્ત નાદો વડે, અલંકારોથી સહિત, સુંદર રૂપવાળું, લોકોનાં નયનોને સુખ કરનારું એવું જિનનું ઊંખ સ્થાપન કરીને. ૧.

[સમ્ધરા]

શ્રાદ્ધઃ સ્નાતાનુલિપ્તઃ સિતવસનધરો નીરુજોઽન્યજ્ઞદેહો,
 દત્વા કર્પૂર-પૂર-વ્યતિકર-સુરભિં ધૂપમભ્યસ્તકર્મા ।
 પૂર્વે સ્નાત્રેષુ નિત્યં ભૃતગગનઘન-પ્રોલ્લસદ્ઘોષઘન્ટા-
 ટંકારાકારિતારાત્-સ્થિત-જન-નિવહં ઘોષયેત્ પૂર્ણઘોષઃ ॥૨

[પં.] કિમ્ભૂતઃ સ્નાત્રં વિદધ્યાદિત્યાહ- શ્રાદ્ધઃ શ્રદ્ધાલુઃ સ્નાતાનુલિપ્તઃ પૂર્વે સ્નાતઃ, પશ્ચાદનુલિપ્તઃ । સિતવસનધરો ધવલ-વસ્ત્રપરિધાનઃ । નીરુજો નિર્વ્યાધિરન્યજ્ઞઃ સંપૂર્ણો દેહો यस્ય સ તથા નાપગતકર્ણાદિઃ । ધૂપં દત્વા । કિમ્ભૂતમ્ ? કર્પૂરસ્ય યઃ પૂરસ્તદ્વ્યતિકરેણ યઃ સુરભિઃ તમ્ । પૂર્વે સ્નાત્રેષ્વભ્યસ્તકર્મા પૂર્વમેવ પરિચિત-સ્નાત્રવિધિઃ । ભૃતગગનઘનો બહલઃ પ્રોલસન્ જૃમ્ભમાણો ઘોષો ધ્વનિર્યસ્યા ઘન્ટાયાઃ સા તથા, સા વાસૌ ઘન્ટા ચ તસ્યાઃ ટંકારસ્તેનાકારિત આહૂત આરાત્ સમીપે સ્થિતો જન-નિવહો યસ્મિન્ ઘોષણે તત્ તથા ॥ [૨ ॥]

(ગૂ અ.) [કેવો થયો છતો સ્નાત્ર કરે ? તે કહે છે-] શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક ન્હાયેલ હોવો જોઈએ, તથા અનુલેપન કરનાર, શ્વેત વસ્ત્ર ધારણ કરનાર, નીરોગી અને પરિપૂર્ણ અંગવાળો (કાન વગેરેની ન્યૂનતા વગરનો), તથા જેણે પહેલેથી નિત્ય

स्नात्र-विषयक कर्मिणो (स्नात्र-विधिणो) अब्यास करेवो छे-
 ओवो होवो जेधओ. तेवो श्राद्ध कपूरना पूर (गोटीओ) ना
 प्रसंगथी सुगंधी ओवो धूप आपीने, आकाश लरी हे तेवा प्रयउ
 उदलसता अवाजवाणी घंटाना टंकारवडे समीप रहेला जन-
 समूहने ओलाववा पूर्वक पूर्ण-घोषवाणो थर्ध घोषणा करे. २.

घोषणप्रकारं दर्शयति—

[वसन्ततिलकम्]

भो भोः सुरासुर-नरोरग-सिद्ध-सङ्घाः !

संघातमेत्य जगदेकविभूषणस्य ।

निःश्रेयसाभ्युदय-सत्फल-पूर्णपात्रे,

स्नात्रे समं भवत' सन्निहिता जिनस्य ॥ ३

[अनुष्टुप्]

एवमाघोषणं कृत्वा, पुष्पपाणिः पवित्रवाक् ।

सर्वानत्राह्वयेत् सम्यक्, दिकपालांस्तन्मुखो भवेत् ॥ ४

इन्द्रमग्निं यमं चैव, निर्ऋतं वरुणं तथा ।

वायुं कुबेरमीशानं, नागान् ब्रह्माणमेव च ॥ ५

[पं.] भो भोः सुरासुर-नरोरग-सिद्ध-सङ्घाः ! संघातमेत्यै-
 कीभूय सममेककालम् । क्व ? स्नात्रे । किंविशिष्टे ? निःश्रेयसो
 मोक्ष एवाभ्युदय[ः] स एव च सत्फलं तस्य पूर्णं सकलं पात्रं
 भाजनं यत् स्नात्रं तस्मिन् । कस्य ? जगदेकविभूषणस्य त्रिभुवना-
 द्वितीयालङ्कारस्य । एवमनन्तरोक्तेन विधिना घोषणं कृत्वा सामान्येन

१_ता. ति ।

पुनः प्रत्येकं तदभिमुखो भवन् पुष्पपाणिः सन्निद्रादीन् दिक्पालान्
नाह्वयेदाकारयेदिति । ते चासी इन्द्रमग्न्यादि । एते च प्राच्या-
दिषु दिक्षु योजनीया इति ॥ [३-५ ॥]

(गू. अ.) [घोषणानो प्रकार दशावि छे-] लोः ! लोः !
सुरो, असुरो, नरो, नागो अने सिद्धोना सधो ! ऋगतना अद्रि-
तीय विभूषणरूप जिनना, भोक्ष-अभ्युदयरूप सत्कलनां पूर्णपात्र
जेवा स्नात्रने विषे तमे सर्व ओकठा थधने सांनिध्य करनास
थाओ. ३.

ओवी रीते आघोषणा करीने, हाथमां पुष्प राणीने, पवित्र
वाणीवाणो श्रावक आ स्नात्र-प्रसंगमां १ ईंद्र, २ अग्नि, ३ यम,
४ निर्ऋत, ५ वरुण, ६ वायु, ७ कुंभेर, ८ ईशान, ९ नागो
अने प्रद्धा ओ सर्व दिक्पालोने सारी रीते आह्वान करे. ४-५.

[वसन्ततिलकम्]

^१प्राग्दिग्बधूवर ! ^२शचीहृदयाधिवास !,

^३भास्वत्किरीट ! विबुधाधिप ! वज्रपाणे ! ।

एकावतार-समनन्तर-सिद्धिशर्मन् !,

शक्र ! स्मर स्थितिमुपैहि जिनाभिषेके ॥ ६

[पं] हे शक्र ! स्थिति स्मर, उपैहि आगच्छ जिनाभिषेके ।
स विशेष्यते आमन्त्रणपदैः-प्राग्दिग्बधूस्तस्या वर ! पते ! ^२शची
इन्द्र-पत्नी तस्या हृदयं तत्राधिवासो निवासो यस्य स तथा,
तस्य आमन्त्रणम् । भास्वत्किरीटो यस्य स तथा । विबुधानां

१ ता. प्राक्दिक्व । २ ता. सची । ३ ता. भास्वद्कि ।

देवानाम् अधिप ! । वज्रगणे ! कुलिशकर ! । एकावतारसमनन्तर-
मेव सिद्धिशर्म सिद्धिसुखं यस्य स तथा, इन्द्रत्वमनुभूय मनुष्य-
भावं प्राप्येन्द्रस्य बाहुल्येन सिद्धिगमनादित्यागमः ॥ [६ ॥]

✓ (गू. अ.) पूर्वदिशाऽपी वधूना स्वामी ! ईद्राणीना हृदय पर
अधिवास करनार ! द्वेदीप्यमान मुकुट धारणु करनार !, विष्णुधोना
(देवोना) अधिपति !, वज्रपाणु ! (हाथमां वज्र आयुधने धारणु
करनार !), ओक अवतार पछी तरत व सिद्धि-सुखने प्राप्त
करनार ! डे शके ! (ईन्द्र !) स्थिति (भयर्हा-व्यवस्था) ने संलारे
अने जिनालिषेक-प्रसंगे तमे आवो. ६.

[शिखरिणी]

त्रयीकान्तात्यन्तक्षत-तत-तमोराशि-विशदम् ,

जगज्जातालोकं जनयसि जगन्नेत्र ! हुतभुक् ! ।

प्रसीदत्येते[न] त्वयि मम मनो वाक् [च] सफला,

भवत्येवाभ्यर्णीभवति भवति स्नात्र-समये ॥ ७

[पं.] हे हुतभुग् अग्ने ! त्वयि विषये मम मनः प्रसीदत्ये-
तेन आगतेन भवता, अथवैतेन वक्ष्यमाणेनाभ्यर्णीभवनेन मे
मनः प्रसीदति । स्नात्र-समये भवत्येव त्वयि एवाभ्यर्णीभव-
त्यासत्रीभवति, मम वाक् सफला भवति । स विशेष्यते- हे
त्रयीकान्त ! त्रय्याः कान्तः त्रयीकान्तः । त्रयी तु ऋग्-यजुः-
सामनामानो वेदाः सन्ति । कार्यप्रधानत्वात् तस्यास्त्रय्याः कमनीयः
स्पृहणीयगुणो जातः, अथवा दाक्षिणाग्निगार्हपत्य आहवनीयश्चैते
त्रयोऽपि त्रयीतया त्रिभागपरिकल्पनी(न)या कान्त ! अत्यन्तं
क्षतोऽपनीतो यस्ततो विस्तीर्णः तमोराशिस्तेन विशदं स्पष्टम् ।

કિમ્ ? જગજ્ઞાતાલોકમ્ ઉત્પન્નોદ્દ્યોતં જનયસિ વિદધાસિ હે જગન્નેત્ર ! ભુવનૈકલોચન ! ॥ [૭ ॥]

✓ [ગૂ. અ.] હે ત્રયી-કાન્ત ! (ઋગ્, યજુઃ અને સામ નામના વેદોની ત્રયીના કાંત ! અથવા દક્ષિણાગ્નિ, ગાર્હપત્ય અને આહ-વનીય એ ત્રિભાગ-ત્રયીના કાંત !), જગતના નેત્રરૂપ હે અગ્નિ ! તમે અત્યંત ફેલાયેલ અંધકાર-રાશિનો નાશ કરી જગતને વિશદ તથા પ્રકાશિત કરો છો; થઈ રહેલા આ સ્નાત્રના સમયે તમારા સાંનિધ્યથી મારું મન પ્રસન્ન થાય છે અને મારી વાણી પણ સફળ થાય છે. ૭.

[અનુષ્ટુપ્]

પ્રત્યૂહસમૂહાપોહશક્તિરર્હત્પભાવસિદ્ધૈવ ।

સમવર્તિન્નિહ રક્ષાકર્મ્મણિ વિનિયોગ એવ તત્ર ॥ [૮ ॥]

[પં.] હે સમવર્તિન્ ! યમ ! તવેહ જન્માભિષેકે રક્ષા-કર્મ્મણિ વિનિયોગ એવ કેવલમ્ , તેનાહૂયસે, ન તુ ભવતઃ કિચ્ચિદત્ર કર્તવ્યમસ્તિ । યતોડર્હત્-પ્રતાપે(ભાવે)નૈવ સિદ્ધ્યા પ્રત્યૂહાનાં વિધનાનાં સમૂહસ્તસ્યાપોહો નિરાકરણં, તત્ર શક્તિઃ સામર્થ્યમ્ ॥ [૮ ॥]

✓ [ગૂ. અ.] હે સમવર્તિન્ ! હે યમ ! આ જન્માભિષેક-પ્રસંગે, રક્ષા-કર્મ્મમાં તમારો વિનિયોગ છે જ, તેથી તમને આહવાન કરવામાં આવે છે, "પરંતુ અહિં તમારું કંઈ કર્તવ્ય નથી;" કારણુ કે વિધનોના સમૂહને દૂર કરવાની શક્તિ તો અર્હત(જિન)ના પ્રભાવથી સિદ્ધ જ છે. ૮.

[गथा]

मा संस्थाः संस्थातो, युष्मदधिष्ठितदिगेव वीतापा[या] ।
निर्ऋते ! निर्वृतिकारी, जगतोऽपि जिनाभिषेकोऽयम् ॥९

[पं.] हे निर्ऋते ! अव(प)र-दक्षिणान्तरालदिगधिपते ! मा संस्था मा मैवं विकल्पं दध्याः । किं मा संस्था ? यथा संस्था संस्थानं, ततः संस्थातः करणाद् युष्माभिरधिष्ठिता अधिकृता सा चासौ दिक् च सैव केवला नान्या वीतापा[या] विगतोपद्रवा, किन्तु निर्वृतिकारी निर्वाणकरणशीलो जगतोऽप्ययं जिनाभिषेकः ॥ [९ ॥]

[यू. अ.] हे निर्ऋति ! (पश्चिम अने दक्षिणदिशानी अंतरालदिशाना नैर्ऋत्य विदिशाना अधिपति !) तमे अम न मानणे के संस्थानथी मात्र तमारी अधिष्ठित दिशा च (नैर्ऋत्य) उपद्रव-रहित थयेली छे, परंतु आ जिनाभिषेक जगतने पणु निर्वृति (शांति, निर्वाण) करनार छे. ६.

उदारर^१शनागुणक्वणितकिङ्किणी-जालक-

प्रबुद्धजघनस्थलस्थिरनिविष्टचेतोभुवः ।

ससम्भ्रमसमागता धनदराजहंसैः समा-

नयन्तु मणिनूपुरान् वरुण ! वारनार्यस्तव ॥ १०

[पं.] हे वरुण ! तव वारनार्यः वारविलासिन्यः सह सम्भ्रमेणादरेण समागता धनदराजहंसैः सहात्मीयान् नूपुरान् समानयन्तु समानान् कुर्वन्तु । एतदुक्तं भवति- अभिषेकागतधनद-हंसक्वणितानाकर्ण्य तस्मिन्नेव स्वया सहागता आत्मीयान् नूपुरान्^२शिञ्जितैर्हंसानां क्वणितैः समानित्येवं बुद्धिं जनयन्तु । किम्भूताः ? उदारो यो^१ रशनागुणः काञ्चिदाम तत्र क्वणितं किङ्किणी-जालकं

१ ता. रसना । २ ता. सिञ्जितै ।

[६०]

वादिवेताक्ष-विरथित

तेन [प्र]बुद्ध उक्कोचितो जघनस्थले स्थिरनिविष्टश्चेतोभूर्मन्मथो
यासां तास्तथा ॥ [१० ॥]

[गू. अ.] छे वरुण ! विशाल कटिसूत्रना (कंठोराना) अवाञ्ज
करता धुधरीओना समूह वडे, जघन-स्थल पर स्थिर ठेठेला
कामदेवने जगृत करनारी, आहर-पूर्वक आवेढी तमारी वारांग-
नाओ [पोताना] मणिमथ अंठरेने कुभेरना राजहंसे (राज-
हंसेना शण्डे) साथे सरभावे. १०.

[गाथा]

जाते जिनाभिषेके, विसृजन्तो विविधविटपि-कुसुमानि ।
विकिरन्तु वायवो वो, मिथ्यात्व-रजो-वितानानि ॥ ११

[पं.] वो युष्माकं वायवो मरुतो मिथ्यात्वमेव रजस्तस्य
वितानानि पटलानि विकिरन्तु क्षिपन्तु । किं कुर्वन्तः ? विविधा
ये विटपिनो वृक्षास्तेषां कुसुमानि विसृजन्तो विक्षिपन्तः । क्व ?
जिनाभिषेके जाते सति । एतेन जिनाभिषेके मरुदागमनमाविष्कृतम्
॥ [११ ॥]

(गू. अ.) जिनाभिषेक थये छते विविध वृक्षानां कुसुमाने
विसर्जन करता वायु तमारा मिथ्यात्वइपी रज-विस्तारोने
विभेरे (इर करे). ११.

अहो ! विविधविस्मयाभ्युदयभूतिसद्भाजनं,
भवन्ति भवभेदिनो भगवतोऽभिषेकोत्सवाः ।

यतस्त्वमपि गुह्यकेश्वर ! समेत्य तत्कारिणः,

करोषि परमे^१श्वरान् प्रकटकीकटत्वानपि ॥ १२

[पं.] हे गुह्यकेश्वर ! यक्षाधिप ! यतः कारणात् त्वमपि समेत्य आगत्य तत्कारिणो जिनाभिषेककारिणः परमे^१श्वरान् आढ्यान् करोषि । किंभूतान् ? प्रकटं कीकटत्वं दारिद्र्यं येषां ते तथा, तानपि । अतः किम् ? अहो ! इति विस्मये । भगवतः सकलैश्वर्यादि-नायकस्य अभिषेकोत्सवाः विविधविस्मयाभ्युदय-भूतिसद्भाजनं भवन्ति । विविधाश्च ते विस्मयाश्चाश्वर्याणि च- द्रिद्रोऽप्याढयः, सरुजोऽपि नीरुक्, विपद्गतोऽप्यपगतापदित्येवं विविधत्वं विस्मयानाम्, विविधविस्मयाश्च अभ्युदयाश्च त एव ^२भूतयः तासां सद्भाजनं सत्पात्रतां व्रजन्ति । भवभेदिनो भवं भेत्तुं शीलमस्येति विगृह्य णिनि ॥ [१२ ॥]

(गू. अ) अहो ! गुह्यकेश्वर ! (यज्ञोना अधिपति ! उत्तरदिशाना दिक्रपाल ! धनद ! कुमेर !) भगवन्त(सकल ऐश्वर्यादिना नायक)ना अलिषेकना उत्सवो विविध विस्मयोना (द्रिद्र पणु श्रीमान् थाय, रोगी पणु नीरोगी थाय, विपद् पामेलो पणु आपद्-रहित थाय-ओवा) अने अभ्युदय-लक्ष्मीना सत्पात्रइय तथा भवने लेहनारा थाय छे.

कारणु के तमे आ प्रसंगे आवीने ते अलिषेकोत्सव करनाराओने, प्रकट दारिद्र (द्रिद्रता) धारणु करनाराओने पणु परमेश्वर (परम ऐश्वर्य धारणु करनारा) करे छे. १२.

१ ता. स्वरान् । २ ता. भूजयः ।

पतत्पदपरिक्रम-क्रम-विघूर्णित-क्षमाधरं,

कटाक्ष-कपिलीभवद्-भुवनभागगीशान ! ते ।

समस्तकरवर्त्तना-वि^१चलित-ग्रहक्षं ! क्षमा-

^२निधेरिह महोत्सवे सकलभावभाक् ताण्डवम् ॥ १३

[पं.] हे ईशान ! पृथ्वीोत्तराधिपते ! ते तत्र क्षमानिधिः
क्षान्तिनिधानस्य भगवतो^३ ऽभिषेकोत्सवे । ताण्डवं समस्तं संभवति ।
एतदुक्तं भवति- त्वं नृत्य-व्यसनीति श्रुतिः । अतो जिनाभिषेके
समेत्य नृत्यं प्रवर्तय । किंभूतम् ? पतञ्चासौ पदपरिक्रमश्च पद-
परिक्रमः विरलैः क्रमै रङ्गभूमौ पर्यटनम्, तेन तस्मिन् वा क्रमः
पादविक्षेपः, तेन विघूर्णिता क्षमा पृथ्वी पर्वताश्च यस्मिन् येन वा;
अथवा क्षमाधरा गिरयः । किं च कटाक्षैरक्षि-विक्षेपैरकपिलः
कपिलीभवन् भुवनभागो यस्मिन् तत् तथा । कर-वर्त्तनाभिः कर-
भ्रमणैः विचलिता विविधं चलिता ग्रहा ऋक्षाणि च यस्मिन्
येन वा तत् तथा । सकलान् भावान् शृङ्गार-वीरादीन् भजत
इति सकलभावभागिति ॥ [१३ ॥]

(गू. अ.) हे ईशान ! (पूर्वोत्तर-ईशानदिशाना अधिपति !)
(तमे नृत्य-व्यसनी तरीके प्रसिद्ध होवाथी) क्षमानिधि(जिन
लगवान्)ना आ जिनाभिषेक-महोत्सवमां सकल भावो (शृंगार,
वीर वगैरे)थी युक्त अेषु तंमां तांडव संबवे छे (आवीने
नृत्य प्रवर्तये!); हे जेमां पडतां पगलांओवडे तथा पगोनां
संआलनोवडे पृथ्वी अने पर्वतो पणु डोलवा लागी जय छे,

१ ता. गलितग्रहक्षं । २ ता. निधि । ३ ता. तो अ । ४ ता. रिक्षाणि ।

कटाक्षोपडे भुवनना भागो कपिल (विचित्र रंगवाणा) थर्ध न्य
छे, तथा हाथो यलावतां अहो अने नक्षत्रो पणु विचलित थर्ध
न्य छे. १३.

[वसन्ततिलकम्]

नागाः ! फणा-मणि-मयूख-शिखाऽवबद्ध-

शक्रायुध-प्रकर-विच्छुरितान्तरिक्षम् ।

सद्यः कुरुध्वमभिषेकदिनं समन्ताद्,

भूत्वा भवोद्भवभिदो भुवने प्रदीपाः ॥ १४

[पं.] हे नागाः ! भवोद्भवभेदिनो भुवने प्रदीपाः समन्ताद्
भूत्वा एवम्भूतमभिषेकदिनं कुरुध्वं कुरुत यूयम् । फणासु मणयस्तेषां
मयूखाः शिखाः फणा-मणि-मयूख-शिखास्ताभिरवबद्धानि फणा-
मणि-मयूख-शिखाऽवबद्धानि तानि च तानि शक्रायुधानि च, तेषां
प्रकरैर्विच्छुरितं खचितमन्तरिक्षं गगनं यस्मिन् अभिषेकदिने
तत् तथा । सद्यस्तत्क्षणं भवस्योद्भवः प्रादुर्भावः तं भिन्दन्तीति
क्वि[पि] भवोद्भवमित् तस्येति ॥ [१४ ॥]

(गू. अ.) हे नागो ! (अर्धोद्दिशाना पादको ! पातालवासी
देवो !) तमे भुवनमां चारे भाजू प्रदीपइय थर्धने भवोनी उत्पत्ति
लेहनार (निन) ना अर्धलिषेक-दिवसने नव्वही अवेो प्रकाशवाणो
करो; जेथी आकाश, इण्णुअो उपरना भण्णिनां किरणोनी शिभाथी
अण्डणतुं, धंरधनुअोथी विभूषित होय तेवुं थाय. १४.

[वसन्ततिलकम्]

अद्याभिषेक-समये स्मरसूदनस्य,

भक्त्याऽऽनता विकटपञ्चमकल्पतल्पाः ।

शोभां वहन्तु वरतूर्य-पयोद-नादै-

रुत्कम्पिता नलिनयोनि-विमान-हंसाः ॥ १५

[पं.] अद्याभिषेकसमये । कस्य ? स्मर-सूदनस्य । नलिन-
योनेर्ब्रह्मणो ब्रह्मलोक-पञ्चमलोकाधिपतेर्विमानानि, तेषु हंसाः
विमानानां वाहनभूता हंसाः ते शोभां वहन्तु दधतु । भक्त्या
आनताः विकटो विस्तीर्णः प्रकटो वा, विकटं परिस्फुटं वा पञ्चमे
कल्पे पञ्चमदेवलोके तल्पं शयनीयं येषां ते तथा । अथवा
वि(ऽधि)कृतपञ्चमकल्पतरुपाद् भक्त्या आनता इति सम्बन्धः ।
वराणि यानि तूर्याणि तेषां पयोदानामिव नादैरुत्कम्पितास्त्रस्ता
विमृत्तपक्षा हंसाः शोभां विभ्रतीति भावना ॥ [१५ ॥]

(गू. अ.) आने, कामदेव पर विजय भेगवनार(जिन)ना
अभिषेक-समये, विशाल पंचमकल्प(ब्रह्मलोक)मां वसुनारा,
ब्रह्मा(ब्रह्मलोकना अधिपति)ना विमानानां वाहनरूप, लक्षितथी
नम्र थयेला अने श्रेष्ठ वाजित्रीना मेघ जेवा नाहो वडे उत्कंपित
थयेला जेवा हंसा शोभाने वडन करे (वधारै). १५.

इति दिगधिप-कीर्तनाभिरक्षा-

क्षपित-समस्त-विपक्ष-वीतविघ्न[ः] ।

कुरु सकल-समृद्धि-संनिधानाद्,

त्रिजित-जगन्त्यभिषेक-मङ्गलानि ॥ १६

[पं.] इति समाप्त्यर्थे, एवमर्थे वा । दिगधिपानां कीर्तन-
मेकैकशो नाम-ग्रहणं तेनाभिरक्षा, तथा क्षपिताः समस्तविपक्षा
येन स दिगधिप-कीर्तनाभिरक्षा-क्षपित-समस्त-विपक्षः स चासौ

વીતવિઘ્નશ્ચ વિગત-પ્રત્યૂહશ્ચ સ તથાભૂતઃ સન્ કુરુ । કાનિ ?
અભિષેકમઙ્ગલાનિ । કિમ્ભૂતાનિ ? વિજિતં જગદ્ વિભૂત્યા ચૈસ્તાનિ
તથા । કુતઃ ? સકલા યાઃ સમૃદ્ધયસ્તાસાં સન્નિધાનાદિત્યર્થઃ
॥ [૧૬ ॥]

इति वादिवेताल-पर्वणि द्वितीयं पर्व समाप्तम् ॥ [२ ॥]

(ગૂ. અ.) [હે જિનાભિષેક કરનાર !] એ પ્રમાણે (એવી
રીતે) દિશાઓના અધિપતિઓ (દિક્પાલો) નાં કીર્તન (પ્રત્યેકના
નામ-ગ્રહણ) વડે થયેલી અભિરક્ષા વડે જેના સમસ્ત વિપક્ષો
(વિરુદ્ધ પક્ષવાળા-વિરોધીઓ) વિનષ્ટ થયા છે અને વિઘ્નો વિનાશ
પામ્યાં છે-એવો નિર્વિપક્ષ અને નિર્વિઘ્ન થઈને તું સકળ સમૃદ્ધિ-
ઓના સાંનિઘ્યથી, જગત્ પર વિજય કરનારાં (અપાવનારાં)
એવાં અભિષેક-મંગલોને કર. ૧૬.

—એ પ્રમાણે વાદિવેતાલના પર્વમાં (જિનાભિષેકમાં) બીજું
પર્વ સમાપ્ત થયું. [૨]

[तृतीयं पर्व]

मुक्तालङ्कार-विकार-सार-सौम्यत्व-कान्ति-कमनीयम् ।
सहज-निजरूप-निर्जित-जगत्त्रयं पातु जिन-विम्बम् ॥ १

[पं.] जिन-विम्बं पातु रक्षतु । किंभूतम् ? मुक्तो योऽलङ्कार एव विकारस्ततः सारा या सौम्यत्वकान्तिस्तया कमनीयं स्पृहणीयम् । सहजं सहजातं सहजम् । सहजमपि किञ्चित् परकृतं भवेदवस्थितं नख-रोमादिवत्, अत आह-निजमात्सीयं यद् रूपं तेन निर्जितं जगत्त्रयं येन तत् तथा ॥ [१ ॥]

श्रीलुं पर्व

✓ (गू. अ.) अलङ्कारइय विकारेथी रडित, सारभूत, सौम्यता कान्तिथी आडवा योग्य, सडज (साथे उत्पन्न थयेल-स्वाभाविक) निज इय वडे त्रणे जगतने जितनार येवुं जिन-विम्ब रक्षा करे. १.

[शार्दूलविक्रीडितम्]

भव्यानां भवसागर-प्रतरण-द्रोणी प्रसूतिः श्रियाम्,
^१शश्वत्-सत्फल-कल्पपादपलता निर्वर्णणरथ्या परा ।
सौरभ्यातिशयादवाप्तमहिमा स्वामिन् ! प्रभावेन ते,
प्रताशेषसुखा सुखास्तकलिला श्यामाऽपि धूमावली ॥२

[पं.] हे स्वामिन् ! तव प्रभावेन श्यामाऽपि मलिनाऽपि धूमावलिरेवमेवम्भूतेति । भव्यानां यो भव एव सागरस्तस्य यत् प्रतरणं पारगमनं तस्मिन् साध्ये द्रोणी नौः । प्रसूतिरुत्पत्तिस्थानम्, कासाम् ? श्रियाम् । ^१शश्वद्वनवरतं यानि सत्फलानि, तेषां कल्प-

१ ता. सस्व ।

પાદપલતા, યથાઽમિપ્રેતફલનિષ્પાદકત્વાત્ । નિર્વાણસ્ય મોક્ષસ્ય રથ્યા માર્ગઃ । પરા પ્રધાના, અથવા અપરા સમ્યક્ત્વ-જ્ઞાન-ચારિત્રાદ્ ભાવના તુ 'ચુક્કો ભવેય દધ્વત્તણુજુત્તો ત્તિ' વચનાદિતિ । સૌરભ્યા-તિશયાદવાપ્તઃ પ્રાપ્તો મહિમા મહત્ત્વં યયા સા તથા । 'દાદુભ્યભ્યા-મન્યતરસ્યામ્' ઇતિ ઢાપ્ । પ્રત્તાનિ પ્રકર્ષેણ દત્તાન્યશેષસુખાનિ યયા સા તથા । સુખેનૈવાસ્તં ક્ષિપ્તં કલિલં પાપં યયા, અથવા શોભનાનિ સ્વાનિ ઙ્દ્રિયાણિ યસ્યામ્, મનઃ-પ્રસાદકત્વાત્, શોભનં વા ઁં યસ્યાઃ, સૌરભ્યાપાદનાત્, સુખસ્ય હેતુત્વાદ્ વા સુખમ્ । પ્રદીપાર્થ મહ્લિકા-પ્રદીપ ઇતિ ॥ [૨ ॥]

૫ (ગુ. અ.) હે સ્વામી ! શ્યામ (મલિન) એવી પણ [સુગંધી ધૂપની] ધૂમાવલી, તમારા પ્રભાવથી ભવ્યોને ભવ-સાગરથી તરવામાં નૌકા (હોડી) જેવી છે, લક્ષ્મીઓના ઉત્પત્તિ-સ્થાન જેવી છે, અભીષ્ટ ક્ષણ-નિષ્પાદક હોવાથી તે સદા સત્કલ આપવામાં કલ્પવૃક્ષની લતા જેવી છે, નિર્વાણના પરમમાર્ગ જેવી છે, સુગંધ-સુવાસના અતિશયથી મહિમા પામેલી છે, સમસ્ત સુખોને આપનારી તથા સુખવડે પાપને નાશ કરનારી છે અથવા મનને પ્રસન્ન કરનાર હોવાથી, સુગંધ ફેલાવનાર હોવાથી, અથવા સુખના હેતુભૂત હોવાથી ઈન્દ્રિયોને પણ સુપ્રશસ્ત બનાવનારી છે. ૨.

[વસન્તતિલકમ્]

કિં લોકનાથ ! ભવતોઽતિમહાર્થ(ર્થ)તૈષા ?,

કિં વા સ્વકાર્યકુશલત્વમિદં જનાનામ્ ? ।

કિં વાઽદ્ભુતઃ સુમનસાં ગુણ ંષ કશ્ચિદ્,

ઉષ્ણીષદેશમભિરુહ્ય વિમાન્તિ યેન ॥ ૩

[પં.] નિરલક્ષ્મરસ્યોદ્ગ્રાહિતધૂપસ્ય પુષ્પારોપણમિત્યેતદાહ- હે લોકનાથ ! કિં ભવતોઽતિમહાર્થ(ર્થ)તા મહાનુભાવ^૧તૈષા ?, કિં વા સ્વકાર્યકુશલત્વં નૈપુણ્યં જનાનામિદમ ? કિં વા સુમનસાં પુષ્પાણામ્ ણ્ણો^૨ઽદ્ભુતો ગુણઃ ? । યેનાકૂતેનાભિહિતવાંસ્તદર્શ[ય]તિ -યેન કારણેનોષ્ણીષદેશમપ્યભિરુહ્ય આરુહ્ય કુસુમાનિ માન્તિ શોભન્તે । મસ્તકમધ્યોન્નતપ્રદેશ ઉષ્ણીષઃ, સ ચ મહાપુરુષાણામેવ ભવતિ ॥ [૩ ॥]

(ગૂ. અ.) (અલંકાર-રહિત અને ઉપેવેલ ધૂપવાળા જિન-ખિંબને પુષ્પ ચડાવવામાં આવે છે; એથી કહે છે કે-) હે લોક-નાથ ! શું આ આપની અતિમહાર્થતા (મહાનુભાવતા) છે ?, અથવા શું લોકોનું આ પોતાનું કાર્ય-કુશલપણું છે ?, અથવા શું આ કોઈ પુષ્પોનો (પોતાનો જ) અદ્ભુત ગુણ છે ? કે ઉષ્ણીષ (મસ્તકની મધ્યમાં રહેલો ઉન્નત પ્રદેશ, જે મહાપુરુષોને જ હોય છે) દેશ પર પણ ચડીને એ કુસુમો શોભે છે. ૩.

[ગાથા]

આ સ્નાત્ર-પરિસમાપ્તેરશૂન્યમુષ્ણીષદેશમીશસ્ય ।

સાન્તર્દ્ધાનં ધા(-નમઘ્ધા)રાપાતં પુષ્પોત્તમૈઃ કુર્યાત્ ॥ ૪

[પં.] સમસ્તસ્નાત્ર-વિધિમાહ- આ સ્નાત્ર-પરિસમાપ્તેઃ સ્નાત્ર-પરિસમાપ્તિં યાવત્ । ઈશસ્ય ભગવતઃ, અશૂન્યમર્વાવિક્તમ્ । કમ્ ? ઉષ્ણીષદેશં કુર્યાદ્ વિદધ્યાત્ । સ્નાત્રકર્તુરુપદેશોઽયમ્ । કિંભૂતમ્ ? સહાન્તર્દ્ધાનેન વર્તેત્ इति સાન્તર્દ્ધાનમવ્યવધાનં પુષ્પૈરઘ્ધારાપાત ઉદક-ધારાનિપાતો યસ્મિન્ ઉષ્ણીષદેશે સ તથા તમિતિ । કૈર-શૂન્યમ્ ? પુષ્પોત્તમૈરિતિ ॥ [૪ ॥]

૧ તા. નૈષા ।, ૨ તા. ધોદ્મૂ ।

૫ (ગૂ. અ.) [સ્નાત્ર કરનારને ઉદ્દેશી સમસ્ત સ્નાત્રની વિધિ કહે છે-] સ્નાત્રની પરિસમાપ્તિ થતાં સુધી ઇશ(ભગવાન)ના ઉપ્લીષ-દેશ(મસ્તકના મધ્યભાગ)ને અવિચ્છિન્ન જલ-ધારાપાત કરતાં ઉત્તમ પુષ્પોવડે અશૂન્ય (આચ્છાદિત) કરવો જોઈએ. ૪.

[વસન્તતિલકમ્]

પુણ્યં પવિત્રમપવિદ્ધ-રજો-વિકારમ્,

આરમ્ભ-સમ્ભ્રમવતામુપકારિ હારિ ।

આદ્યં ભવાધિ-દ્વથૂનમિષેકવારિ,

વાક્યં ચ વાક્યપરમાર્થવિદો વિહન્યાત્ ॥ ૫

[પં.] આદ્યમિષેકવારિ વાક્યં ચ વાક્યપરમાર્થવિદોઽર્હતઃ । ભવાધિ-દ્વથૂન । આધ્યશ્ચ પ્રિય-^૧વિપ્રયોગકૃતા મનઃપીડા દ્વ-થવશ્ચોપતાપા ^૨રોગાદિકૃતાઃ ^૩શારીરા બાહ્યાઃ । ભવે આધિ-દ્વ-થવસ્તાન્ વિહન્યાદિતિ સમ્બન્ધઃ । અથવા અધિકાન્ દ્વથૂન્ વિહન્યાદિતિ । કિમ્ભૂતમ્ ? પુણ્યં પુણ્યહેતુત્વાત્ । પવિત્રં પાવનાત્ । અપવિદ્ધોઽપહતો રજોવિકારો યેન તત્ તથા । ઉપકર્તુ શીલમ-સ્યેત્યુપકારિ । કેષામ્ ? આરમ્ભે યઃ સમ્ભ્રમઃ સ વિદ્યતે યેષાં તે તથા તેષામ્ । હારિ હરણશીલં ભગવદ્ગ્જસન્નેન મનોહારિત્વાદિતિ ॥ [૫ ॥]

(ગૂ. અ.) વાક્યના પરમાર્થને જાણનાર (અહર્તુ) નું આદ્ય (આદિ) અભિષેક-વારિ અને વાક્ય, જે પુણ્યના હેતુભૂત હોવાથી પુણ્ય છે, પાવન કરનાર હોવાથી પવિત્ર છે, રજોવિકારને દૂર કરનાર છે, આરંભ-સંભ્રમવાળાઓને ઉપકારી છે, તથા ભગવં-તના અંગના સંગવડે મનોહારિ હોવાથી હારિ (મનોહર) છે. ૫.

૧ તા. વિપ્રિ । ૨ તા. રોમા । ૩ તા. શરી ।

शिवाय शिवविस्तरज्जयजय-स्वन-कोलसत्-

पयोज-कल-काहला-कलित-काकली-कोमलैः ।

रटत्पटह-पाटव-प्रकट-झलरी-स्तात्कृ(झात्कृ)तैः,

पतत् प्रथममस्तु वो भगवतोऽभिषेकोदकम् । ६

[पं.] भगवतोऽभिषेकोदकं प्रथमं पतत् शिवायास्तु । कैः सद्भिः पतद् ? रटंश्चासौ पटहश्च, तस्य पाटवं ' शौकल्यादीनामेव गुणानां षष्ठीममासप्रतिषेधो, न पाटवादीनाम् ' तेन प्रकटोद्भासितया झलर्यातोद्य-विशेषस्तस्या यानि स्तात्कृ(झात्कृ)तानि तैरिति । यदि वा रटत्पटहेन पाटवं तेन प्रकटाया अथवा रटत्पटहेन पाटवं यस्या इति बहुव्रीहिर्गर्भः कर्मधारयः । किम्भूतैस्तैः ? शिवो यः शिवहेतुत्वाद्, विस्तरत् जय-जय-स्वनो जय-जयारवः, प्रोलसंश्च यः पयोजः शङ्खः, कला मधुरा या[ः] काहलास्ताभिराकलितानि मिश्राणि, काकल्या नरप्रधान-मधुर-गेयध्वनिना कोमलानि यानि स्ता(झा)त्कृतानि शिवविस्तरज्जयजयस्वन-प्रोलसत्पयोज-कलकाहला-कलित-काकली-कोमलानि तैरुपलक्षितम्, हेतुभूतैः सद्भिर्वा पतद्दुदकमिति सम्बन्धः ॥ [६ ॥]

(गू. अ.) शिव(कल्याण)ना हेतुभूत होवाथी शिव अेवा अने विस्तार पाभता ' जय जय ' शब्दो, अने प्रकृष्ट उल्लसता शंभ अने कल (मधुर) काहला तेनाथी मिश्र, तथा काकली (नरप्रधान मधुर गेय-ध्वनि)वडे कोमल, तथा वागता पटहोना पटु शब्दो अने प्रकट जणाता अल्लरी(आलरो)ना आकारो (ध्वनिओ) साथे प्रथम पडतुं भगवंतनुं अभिषेक-जल तभारा कल्याण भाटे हो. ६.

१ ता. सौ ।

मीन-कुरङ्गमदागुरु-सारं, सारसुगन्धि-निशाकर-तारम् ।
तारमिलन्मलयोत्थविकारं, लोकगुरोर्दह धूपमुदारम् ॥ ७

✓ [पं.] मीनश्च मत्स्यः, कुरङ्गश्च कालपृष्ठः तयोर्मदो मीन-
कुरङ्गमदः कस्तूरिका, तेनागुरुणा च सारं तद्-गर्भं लोकगुरोर्दह
धूपमिति सम्बन्धः । सारः प्रधानः सुगन्धिर्यो निशाकरः कर्पूरस्तेन
तारमुत्कटं बहलं वा । तारः शोभनो मिलन्मलयोत्थविकारश्चन्दन-
चूर्णो यस्मिन् स तथा । तं किम्भूतम् ? उदारमुदारद्रव्यैर्निष्पादि-
तत्वात्, क्रियाविशेषणं च ॥ [७ ॥]

✓ (गू. अ.) (अलिषेक करनारने उदेशीने कडे छे-) मीन
अने कुरंग(भृग)ना मद (कस्तूरी) अने अगवडे सारभूत,
उत्तम सुगन्धि कपूरवडे उत्कट अडल सुगन्धवाणा, तथा श्रेष्ठ यंहन-
चूर्णवाणा अेवा उत्कृष्ट द्रव्येवडे तैयार करेला उत्तम धूपने तुं
दोक-शुरु (जिन) पासै आण (उभेव) ७.

[शालिनी]

सर्वौषध्यः सर्वतीर्थोदकानि,

प्रायो गव्यं हव्य-दुग्धं दधीति ।

सर्वे गन्धाः सर्वसौगन्धिकानि,

स्नात्राण्येषामन्तरालेषु धूपः ॥ ८

[पं.] विशिष्टसुगन्धिद्रव्य-मेलापकनिष्पाद्याः सर्वौषध्यः,
सर्वाणि तीर्थोदकानि, प्रायो बाहुल्येन गव्यं हव्यं घृतं, दुग्धं
क्षीरमनयोः समाहार-द्वन्द्वः । दधि च । सर्वे गन्धाः सर्वाणि
सुगन्धिद्रव्याणि गन्ध-कुसुमादीनि, सर्वाणि च सौगन्धिकानि

પુષ્પાણિ સમસ્તસ્નાત્રાવસાને ઉદક-મૃતૈર્વરપુષ્પસન્મિશ્રેઃ કુમ્ભૈર-
મિષેકઃ કાર્યં ઇતિ । એતાન્યેવાભેદોપચારાત્ સ્નાત્રાણિ । એતેષાં
ચાન્તરેષુ ધૂપો દેય ઇત્યુપદેશઃ ॥ [૮ ॥]

(ગૂ અ.) વિશિષ્ટ સુગંધિ દ્રવ્યો મેળવીને બનાવવામાં આવતી સર્વ ઔષધિયો, સર્વ તીર્થોનાં પાણી, પ્રાયે ગાયત્રું ધી, દૂધ અને દહિં, સર્વ ગંધો (સુગંધિ દ્રવ્યો), સર્વ સુગંધિ પુષ્પો, તથા સમસ્ત સ્નાત્રના અંતમાં શ્રેષ્ઠ પુષ્પોથી મિશ્રિત પાણીથી ભરેલા કુંભો (કળશો) વડે અભિષેક કરવો જોઈએ. એ જ અભેદ-ઉપચારથી સ્નાત્રો છે. એમની વચ્ચે વચ્ચે ધૂપ દેવો જોઈએ (એ ઉપદેશ છે). ૮.

[ગાથા]

પાયાત્ સ્નિગ્ધમપીક્ષિતં, ભવ-દવ-મૂલાગ્નિ-શમન-સામર્થ્યમ્ ।
ઉપહૃતમિવામરેન્દ્રૈરભિષેકઘૃતં ઘૃતામ્બોધેઃ ॥ ૯

૮ [પં.] ઉદકાનન્તરં ઘૃતમ્ । અભિષેકાય ઘૃતં યદુપહૃતમાની-
તમમરેન્દ્રૈર્ઘૃતામ્બો^૧ધેરિવ ઘૃતસમુદ્રાદિવ તત્ પાયાદ્^૨રક્ષતુ ।
સ્નિગ્ધમપિ^૩ સત્ ઈક્ષિતં ભવ-દવ-મૂલાગ્નિશમન-સામર્થ્યમ્ ।
ઈક્ષિતં દૃષ્ટમ્ । ભવ એવ દવસ્તસ્ય યો મૂલાગ્નિઃ કષાયરૂપઃ, તસ્ય
શમનં તત્ર સામર્થ્યં યસ્ય તત્ । તથોક્તમ્- ‘ સ્નિગ્ધેનાગ્નિર્દીપ્યતે ’
ઇતિ અપિશબ્દાર્થઃ । ‘ સ્નિગ્ધં કષાયોપશમનાય ’ ઇતિ^૪ પ્રનાલિ-
કયા પારમ્પર્યેણ વા કષાયોપશમનફલં ભગવતઃ સ્નાત્રં ચોપ-
લભ્ય પ્રાણિનામુપશમો ભવતિ તાત્પર્યમ્ ॥ [૯ ॥]

૧ તા. ધિરિવ । ૨ તા. રક્ષ્યતુ । ૩ તા. સન્ ઈક્ષિત । ૪ તા. પ્રનાલિ ।

३ (गू. अ.) (पाणी पछी धीने। अलिषेक दशावे छे.) अमरे-
न्दोअे घृत-सागरथी आखेलुं डाय तेवुं (अलिषेक भाटे आखेलुं
धी) के जेनुं दर्शन पाणु संसाररूपी दावानलना मूल अग्नि
(कषायो)ना शमनमां सामर्थ्य धरावे छे, ते [सर्वनी]
रक्षा करे। ८.

[गथा]

उचितमभिषेककाले, मुनिगात्र-पवित्र-चित्र-चारुफलम् ।
क्षीरं क्षीरोदोदक-लक्ष्मीं लक्ष्मीं दध[द्] दद्यात् ॥ १०

[पं.] क्षीरमभिषेककाले उचितं सत् लक्ष्मीं त्रियं दद्यात्
पुष्णीयात्, कुर्याद् वाऽनेकार्थत्वाद् धातूनाम्, उपसर्गाणां च
द्योतकत्वात् इत्यस्मिन् पक्षे मुनेर्गात्रं तेन पवित्रं, चित्राणि चारुणि
फलानि यतस्तत् तथा; मुनिगात्रपवित्रं च तच्चित्रचारुफलं चेति
कर्मधारयः । क्षीरोदस्योदकानि, तेषां लक्ष्मीं शोभां दधद् धारयत्
॥ [१० ॥]

४ (गू. अ.) अलिषेक-समये क्षीर-सागरनां ज्वनी लक्ष्मी-
शोभाने धारणु करतुं क्षीर (दूध), मुनि(तीर्थ)कर)नां शरीरवडे
पवित्र थधने आश्चर्यकारक सुंदर इणोने आपनार डोछ [स्नात्र
करनारने] लक्ष्मी आपो। १०.

[गथा]

१माङ्गल्यमिन्दु-कुन्दावदातममरे^२श्वरोपनीतानाम् ।
दधि दधिजलधि-जलानां, स्मरणाय विविक्तचित्तानाम् ॥ ११

१ ता. मंग । २ ता. रेस्व ।

[पं.] ^१माङ्गल्यं मङ्गलाय हितम् । इन्दुश्च कुन्दश्च तद्वद्
 अवदातं शुभ्रं यद् दधि तत् स्मरणार्थम् । केषाम् ? विविक्त-
 चित्तानाम् अवदातधियाम् । किं स्मर्तव्यमित्याह- दधि-जल^२धेः
 दधिसमुद्रस्य यानि जलानि तेषाममरे^३श्वरैरिन्द्रैरुपनीतानां
 दौकितानामिति । कर्मणि षष्ठीति ॥[११॥]

(गू. अ.) मंगल भाटे डितकारि, तथा चंद्र अने कुंद (पुष्प)
 जेपुं उल्लवल दडिं, विशुद्ध चित्तवाणा (पवित्र बुद्धिवाणाओ)ने
 धंद्रोओ उपस्थित करेलां दधिसागरनां दडिंने स्मरणु कराववा
 भाटे छे. ११

[गथा]

अभिषेक-पयो-धारा, धारेव ध्यान-मण्डलाग्रस्य ।

भव-भवन-भित्तिभागान्, भूयोऽपि भिनत्तु भागवती ॥^४१२

[पं.] अभिषेकाय या पयोधारा सा भव एव भवनं तस्य
 भित्तिभागान् कर्मसंस्थानीयान् भिनत्तु । भूयोऽपि पुनरपि शिवे-
 त्यादिना प्रथममभिषेकोदकं शिवाय कथितम्, पुनरेतद् द्वितीय-
 मिति भावना । कस्येयम् ? भगवत इयं, सोत्प्रेक्ष्यते ध्यान-
 मण्डलाग्रस्य ध्यानासेर्धारेव ॥[१२॥]

(गू. अ.) लगवतने इरी पणु कराता अभिषेक भाटेनी आ
पयोधारा (जल-धारा), लगवतना ध्यानइपी अडुगनी धार
 जेवी जनी लव(संसार)इपी लवननी लीतोना लागोने लेदो.
 तात्पर्यं छे कर्मेनि विनाश करे. १२

१ ता. मंग । २ ता. धि । ३ ता. रेख । ४ ता. १३ ।

[शालिनी]

नानावर्णैर्वर्णकैर्गन्ध-लुब्ध-

भ्राम्यद्-भृङ्गी-सार्थ-सङ्गीत-रम्यैः ।

घृष्टोन्मृष्टं^१ चारुचीनांशु^२कान्तैः,

कान्तं पातुः पातु विम्बं जिनस्य ॥ १३

[पं.] जिन-विम्बं पातु रक्षतु । किम्भूतस्य ? पातुः पालयितुः । किम्भूतम् ? कान्तं कमनीयं, घृष्टोन्मृष्टं पूर्वं घृष्टम् । कैः ? वर्णकैः सर्वोषधीगन्धादिभिः । किम्भूतैः ? नानाप्रकारा वर्णा येषां ते तथा तैः । गन्धेन लुब्धः भ्राम्यन् यो भृङ्गी-सार्थः भृङ्गाङ्गनानां समूहस्तस्य गीतं तेन रम्या ये वर्णकास्तै-रिति पञ्चादुन्मृष्टम् । कैः ? चारुणि यानि चीनांशुकानि, तेषां येऽन्तास्तैरिति ॥[१३॥]

(गू. अ.) गंधमां आसक्त यधने लभता लभरी-समूहना संगीत वडे रमणीय विविध वर्णवाणा वर्णुके (विलेपना-सर्व औषधिगंधो वगेरे) वडे पडेलीं घष्ट-विलिप्त करवामां आवेल यने पछी चारु (सुंदर-मनोहर) चीनांशुके (उत्तम चीनांशु वस्त्रो) ना छेडाओवडे उन्मृष्ट (लुडी नापवामां आवेल), पालक ओवा जिननुं मनोहर णिंण रक्षणु करे. १३

[वसन्ततिलकम्]

मन्दारपुष्प-मकरन्द-हतालि-वृन्द^४-

वृन्दारकप्रचय-मेचकितानि लक्ष्म्याः^५ ।

१ ता. मृष्ट चा । २ ता. सुकां । ३ ता सुकानि । ४ ता. वृंदं । ५ ता. लक्ष्माः ।

लीलाकटाक्ष-धवलानि जलानि दुग्ध-

सिन्धोः पुनन्तु मुनि-गात्र-पवित्रितानि ॥१४

[पं.] दुग्धसिन्धोः क्षीराम्भोधेः जलानि पुनन्तु पवित्रीकुर्वन्तु । तानि विशिनष्टि- मुनेः भगवतो गात्र तेन पवित्रितानि । मन्दाराणां यानि पुष्पाणि, तेषां यो मकरन्दो रसस्तेन यान्याहृतानि षट्पदवृन्द-वृन्दारकाणि अलिवृन्दानि च तानि वृन्दारकाणि च शोभनानि, तेषां प्रचयस्तेन मेचकितानि सञ्जातानि येषु । शिखि-कण्ठनिभं मेचकम् । किं च, ^१लक्ष्म्या ये लीलया कटाक्षास्तद्वद् धवलानीति ॥[१४॥]

८ (गू. अ.) मंदार(कल्पवृक्ष)नां पुष्पोना मकरंद(रस)थी आकर्षयित्वा भ्रमर-समूहं अने वृन्दारकेना (देवेना) समूहथी चित्रविचित्र थयेलां, लक्ष्मीना लीला (डीडा)-कटाक्षा जेवां धवल जेवां क्षीरसागरनां जग, मुनि(भगवंत)नां गात्रथी पवित्र (थयां छतां) पावन करे. १४

[उपजातिः]

हिमाद्रिशृङ्गान्तरसन्न-पन्न-महाह्रदोद्भूत-जलप्रवाहा ।

समुद्भवत्-तुङ्गा-तरङ्गा-भङ्गा, करोतु गङ्गा भवतोऽभिषेकम् ॥१५

[पं] भवतस्तेऽभिषेकं करोतु, हिमवद्^२गिर्युपरि-पद्मह्रदाद् विनिर्गता पूर्वाम्भोधिगामिनी गङ्गाऽभिधाना नदी । किम्भूता ? हिमाद्रेर्यानि ^३शृङ्गाणि, तेषां यदन्तरं तत्र सद्म गृहं स्थानं यस्य स तथा । स चासौ पद्ममहाह्रदश्च तदुद्भूतो जलप्रवाहो यस्याः सा तथा । समुद्भवन्तः तुङ्गा उच्चास्तरङ्गा-भङ्गाः ^४कल्लोल-वलयानि यस्याः सा तथा इति ॥[१५॥]

१ ता. लक्ष्मा । २ ता. वनगि । ३ ता. सृंगाणि । ४ ता. सल्लोल ।

(ગૂ. અ.) [હે ભગવન્ !] હિમાદ્રિ(હિમાલય)નાં શિખ-
રોની મધ્યમાં જેનું સ્થાન છે, એવા પદ્મ-મહાહૃદમાંથી જેનો
જલ-પ્રવાહ ઉત્પન્ન થયેલો છે, જેના ઉંચા તરંગ-ભંગો (કલ્લોલો)
ઉછળી રહ્યા છે, તે ગંગા આપનો અભિષેક કરે. ૧૫

ગગનગામિ-ગણેશ-વિલાસિની^૧-

જન-કટાક્ષ-વલક્ષમહાપ્લવા ।

જિત-જગત્ત્રય ! સિન્ધુધુની ધ્રુવા-

પ્યુપનયત્વભિષેકજલોનિ તે ॥ ૧૬

[પં.] હે જિતજગત્ત્રય ! હિમવત્પર્વતોપરિ-હૃદાન્નિસૃતા
અપરામ્ભોધિગામિની સિન્ધુધુની સિન્ધ્વભિધાના નદી સા તે નવા-
ભિષેકજલોનિ ધ્રુવાણિ નિશ્ચિતાન્યુપનયતુ । સા વિશિષ્યતે-
ગગનગામિ^૨નાં વિદ્યાધરાણાં ચે ગણાસ્તેષાં ચ ઈશઃ પ્રમુસ્તસ્ય યો
વિલાસિનીજનસ્તસ્ય ચે કટાક્ષા અપાઙ્ગનયનક્ષેપાસ્તદ્વદ્ વલક્ષો
ધવલો મહાપ્લવો મહાપૂરો યસ્યાઃ સા તથા ॥[૧૬॥]

(ગૂ. અ.) ત્રણ જગતને જિતનાર હે જિન ! [હિમવત્-
પર્વતના ઉપર રહેલા હૃદમાંથી નીકળેલી અને પશ્ચિમસમુદ્રમાં
જતી] સિન્ધુ નદી, જેનો મહાપ્રવાહ, વિદ્યાધરગણુના સ્વામીની
વિલાસિનીઓના (વિલાસ કરનારી વિદ્યાધરીઓના) કટાક્ષ જેવો
ધવલ છે, તે તમારાં અભિષેક-જલને લાવો (અહિં ઉપસ્થિત
કરો). ૧૬

૧ તા. ંશિની । ૨ તા. નીનાં ।

[शालिनी]

प्राक्-^१पाश्चात्याम्भोधि-वेला-तमाला-
नासिञ्चन्त्यौ लोलकलोल-पातैः ।

युक्तं कर्तुं लोकनाथाभिषेकं,

प्राप्ते पातां रोहिता-रोहितांशे ॥ १७

[पं.] महाहिमवदुपरि-महापद्माभिधानाद् हृदाद् विनिर्गता हिमवत्मध्येन पूर्वाम्भोधिगामिनी ^३रोहिता-नामा नदी, तथा हिमवत्-पद्मनिर्गता तेनैवापरसमुद्रयायिनी रोहितांशा^४ऽभिधाना नदी । एते द्वे अपि रोहिता-रोहितांशे लोकनाथाभिषेकं कर्तुम् 'आवयोर्युक्तमौपयिकम् एतद्' इत्येवं मत्वा प्राप्ते आगते पातां पालयेताम् । किम्भूते^६ ? प्राक् च ^१पाश्चात्यश्च यावम्भोधी तयोर्वेलायां तमालास्तानासिञ्चन्त्यौ । कैः ? लोलकलोल चकलि-कास्तेषां ये ^७पातास्तैरिति ॥[१७॥]

(गू. अ.) [महाहिमवत् उपर रडेल। महापद्म नामना उडमंथी नीकणेली अने हिमवत्नी मध्यमां थर्ध पूर्वसमुद्रमां जती रोहिता नामनी नदी, तथा हिमवतना पद्मउडमंथी नीकणेली ते ज मार्गे थर्धने पश्चिमसमुद्रमां जनारी रोहितांसा(शा) नामनी नदी] अे अने रोहिता अने रोहितांसा(शा) नदीअे, 'आपणु अनेनु' लोक-नाथ(जिन)ने आ लेटणुं युक्त छे' अेवुं विचारीने, अंयण कल्लेलेना उछाणावडे पूर्वसमुद्र अने पश्चिम-

१ ता. पश्चा । २ ता. तांसे । ३ ता. तासि । ४ ता. तांसा ।
५ ता. तांसे । ६ ता. तां । ७ ता. जाता ।

समुद्रना तट पर रहेला तमाल वृक्षेने सारी रीते सिंचन करती छती आनी पडोऱ्यी छे, ते ञने [अर्वांनी] रक्षा करे. १७

कल्पलता-कलिका-सुरभीणि, क्षान्तिनिधेस्तरसोपनयेताम् ।
सिक्तहरिद्-हरिवर्षवनान्ते, स्नात्रजलानि हरिद्-हरिकान्ते ॥१८

[पं.] क्षान्तिनिधेः^१ भगवतः स्नात्रजलानि तरसा वेगोप-
नयेताम् ढौकयेताम् । के ? निषधकुलपर्वतोपरि-तिगिच्छि-संज्ञाद्
हृदाद् विनिर्गता हरिवर्षमध्येन पूर्वोब्धि सर्पिणी हरितसंज्ञा धुनी,
तथा महाहिमवद्गिरि-उपरि-महापद्महृदोद्भूता तेनैवापराण्व-
संगता हरिकान्ताऽभिधानाऽऽपगा एते द्वे अपि हरिद्-हरिकान्ते ।
किम्भूते ? सिक्तानि हरितानि हरितानि हरिवर्षवनान्तानि यकाभ्यां
ते तथा । कान्युपनयेताम् ? जलानि । किम्भूतानि ? कल्पलतानां
याः कलिकाः कुड्मलानि ताभिः सुरभीणि इति ॥[१८]॥

(गू. अ.) [निषधनामना कुलपर्वत उपर रहेल तिगिच्छि
नामना ऋद्धमांथी नीकणेली, हरिवर्षेनी मध्यमां थर्धने पूर्वसमुद्र
तरङ्ग जती हरित नामनी नदी, तथा महाहिमवत-गिरि उपरना
महापद्मनामना ऋद्धमांथी उत्पन्न थर्धने ते ञ मार्गे पश्चिम-
समुद्रने मणती हरिकांता नामनी नदी] हरित अने हरिकांता
नामनी अे ञने नदीअे, हरित अेवा हरिवर्षना वनप्रदेशेने
सिंचती छती, क्षमानिधि(लगवान)ना स्नात्र माटे कल्पलतानी
कणीअे वडे सुगंधी अेवां ञणने ञह्दी लावे (अर्द्धिं उप-
स्थित करे.) १८

१ ता. धिर्म । २ ता. पते ।

[गथा]

मन्दरकन्दोत्तरकुरु-देवकुरु-विदेह-विजय-विक्रान्तम् ।
शीता-शीतोदोदकमर्हत्स्नात्रोद्यतं पायात् ॥ १९

[पं.] शीता च शीतोदा च तयोरुदकं तत् पायात् रक्षतु । किम्भूतम् ? अर्हतो यत् स्नात्रं तस्मिन् उद्यतम् । तद् विशेष्यते-मन्दरो मेरुस्तस्य ^२कन्दोऽधोभागस्तत्र यावुत्तरकुरु-देवकुरु । मेरोरुत्तरभागे नीलकुलपर्वतावच्छिन्न उत्तरकुरुः । दक्षिणभागे निषधकुलपर्वतावच्छिन्नो देवकुरुस्ताभ्यां तयोर्वा विक्रान्तम् । तथा पूर्वविदेहापरविदेहयोर्यानि द्वात्रिंशद् विजयानि तैस्तेषु वा विक्रान्तं गतम्; अथवा मन्दरकन्दः पृथग्भूत एव गृह्यते । एतदुक्तं भवति- नीलोपरि-केसर्याख्यहृदात् प्रस्थिता मन्दरकन्दोपसरच्छिलातलस्खलनतरङ्गिता उत्तरकुरुमध्येन पूर्वोदधिमनुगता शीताऽभिधाना नदी, तथा निषधोपरि-तिगिच्छिप्रधानहृदोत्पन्ना मन्दरकन्दसमीपदक्षिणभागेन देवकुर्वपरविदेह-विजयमध्येन च पश्चिमाम्भोधिगामिनी शीतोदाभिधाना नदी, तयोरुदकं मन्दरकन्दोत्तर-देवकुरुविदेहविजय-विक्रान्तं भवति ॥[१९॥]

(गू. अ.) मन्दर(मेरु)नी नीचे रहला उत्तरकुरु अने देवकुरु मेरु [मेरुना उत्तरभागमां नील नामना कुलपर्वतथी ऋहोः पडतो उत्तरकुरु, अने दक्षिणभागमां निषध नामना कुलपर्वतथी ऋहो पडतो देवकुरु]; तथा पूर्वविदेह अने पश्चिमविदेहना अत्रीश

१ ता. सीता सीतो । २ ता. कन्दो अ ।

વિજયો પર વિક્રમ કરતું-જતું, અર્હત્(જિન)ના સ્નાત્ર માટે તત્પર થયેલું શીતા અને શીતોદા નદીઓનું જળ રક્ષા કરો. [મંદર-કંદ જુદો જ લેવાય છે. કહેવાનો એ આશય છે કે-નીલપર્વતના ઉપર રહેલા કેસરી નામના જુદથી નીકળેલી અને મંદર-કંદ શીલાથી સ્ખલિત તરંગવાળી, ઉત્તરકુરુની મધ્યમાં થઈને પૂર્વસમુદ્રને અનુસરતી શીતા નામની નદી છે, તથા નિષધપર્વત ઉપરના તિગિછિ નામના પ્રધાન જુદમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી, મંદર-કંદ સમીપ દક્ષિણભાગદ્વારા, દેવકુરુ અને પશ્ચિમવિદેહ વિજયની મધ્યમાં થઈને પશ્ચિમસમુદ્ર તરફ જતી શીતોદા નામની નદી છે.] ૧૯

[ગાથા]

કુરુતાં કલ્પમહીરુહ-કુસુમ-રજઃ પટલ-પાટલૈઃ સલિલૈઃ ।
નર-નારી-કાન્તે તત્ર, મજ્જનક-મહોત્સવારમ્મમ્ ॥ ૨૦

[પં.] પ્રાપ્તે પુનીતામિત્યાદિ, કુરુતાં કલ્પમહીરુહેત્યાચનયોરેવં પાઠે સતિ નદી-વ્યત્યયઃ । હૈરણ્યવતનઘૌ રમ્યકક્ષેત્રેઽભિહિતે, રમ્યકનઘૌ ચ હૈરણ્યવત इति तस्माद्ये(दे)वं पाठक्रमो द्रष्टव्यः । हे भगवन् ! तव मज्जनकमहोत्सवारम्भं कुरुतां विदधताम् । कैः ? सलिलैः । किम्भूतैः ? कल्पमहोरुहस्य कल्पपादपस्य यानि कुसुमानि तेषां रजस्तस्य पटलं तेन पाटलैरीषद्रक्तैः । के ? रुक्मिणपर्वतोपरि-पुण्डરીकहृदोद्भूता रम्यकमध्येनैन्द्रीदिगापगानाथ-मलङ्कृतवती नरकान्ताऽऽख्या 'आपगा । तथा नीलनगोपरि केश(म)र्याख्यहृदात् प्रस्थिता वारुणीदिग्निम्नगा पत्युपकण्ठसेविनी નારીકાન્તાઽઽચ્યા નદી । एते द्वे अपि नर-नारी-कान्ते । 'कान्तशब्दः प्रत्येकमभिसम्बन्धनीयः' इति ॥ [૨૦ ॥]

૧ તા. અપગા ।

(गू. अ.) छे लगवन् ! नरकांता अने नारीकांता [रुक्मि-
पर्वत उपर रहेला पुंडरीक नामना ऽदृथी उत्पन्न थयेली, तथा
रभ्यकनी मध्यमां थंने, पूर्वदिशाना नदीनाथ(समुद्र)ने अलंकृत
करनारी नरकांता नामनी नदी, तथा नीलपर्वत उपर रहेला
केसरी नामना ऽदृथी नीकणेली, पश्चिमदिशाना नदीनाथ(समुद्र)नी
समीप जती नारीकांता नामनी नदी] अे अंने नदीअे, कल्प-
वृक्षानां कुसुमोना रजः-समूहथी सहज रक्त थयेलां सलिलोवडे
तमारा मन्जन(स्नात्र-अलिषेक)-महोत्सवने आरंभ करे. २०

[शालिनी]

प्राप्ते पुनीतां प्रविहाटयन्त्यौ, ललाम हैरण्यवतोऽवकाश^१म् ।
लोकैक^२भर्तुर्भवतोऽभिषेकं, प्रत्याहते रूप्य-सुवर्ण-कूले ॥२१

[पं.] प्राप्ते आगते पुनीतां प्रविहाटयन्त्यौ विभागेन
कुर्वन्त्यौ अपि रूप्य-सुवर्ण-कूले । 'कूलशब्दः प्रत्येकमभि-
सम्बध्यते' ॥ [२१ ॥]

(गू. अ.) लोकना अद्वितीय स्वामी अेवा आपना अलिषेक
प्रत्ये आहरवाणी इभ्यङ्कला अने सुवर्णङ्कला नामनी अे नदीअे।
हैरण्यवतना तिलकइप शिभरने जूहां पाउती छती आवी पंडोंची
छे; ते अंने पावन करे. २१

[गाथा]

अर्हदभिषेकपूतं, दूरीकृत-दुःखसम्भवाकृतम् ।
हरतु कलिकाल-कलिलं, रक्ता-रक्तोदयोः सलिलम् ॥२२

१ ता. कासं । २ ता. भर्तुं ।

[पं.] सलिलं कलिकाल[स्य] यत् कलिलं पापं, तद् हरतु
 अपनयतु । किम्भूतम् ? अर्हदभिषेकेण पूतं पवित्रम् । दूरीकृतं
 दुःखसम्भवस्याकृतं चेष्टितं येन तत् तथा । कयोः ? शिख^१रिगिर्यु-
 परिमहापुण्डरीकहृदात्तमलाभा ऐरावतमध्येन वैताढ्यभेदिनी
 प्रागाशा-जलधिजलावगाहिनी रक्तासंज्ञाऽऽपगा । तथा तत्पर्वतहृदाद्
 विसर्पण्येव, तेनैव तद्भेदिन्येवापरसमुद्रपातिनी रक्तोदाऽभिधाना
 निम्नगा । एतयो रक्ता-रक्तोदयोः सलिलमिति ॥ [२२ ॥]

(गू. अ.) अर्हदना अलिषेकथी पवित्र थयेलुं, दुःखना
 संलवनी येष्टाने हूर करनारुं, रक्ता अने रक्तोदा नामनी
 नदीओनुं सलिल कलिकालनां कश्मल(पाप)ने डरे. २२

[शिखरगिरि उपर रहेला महापुंडरीक नामना षुद्धी
 पोतानी प्राप्ति(उत्पत्ति) भेजवनारी, ऐरावतनी मध्यमां थधने
 वैताढ्यने लेहनारी, पूर्वदिशाना समुद्रनुं अवगाहन करनारी
 रक्ता नामनी नदी, तथा.....षुद्धमांथी वहेती(प्रसरती)
 ते न मार्गे थधने, तेने न लेहती, पश्चिमसमुद्रमां पडती
 रक्तोदा नामनी नदी न्णुवी.]

[गाथा]

अभिषेकवारि हारि, प्रभूतकिञ्जल्क-कल्क-पटवासैः ।

उपनयतु हेमपद्मैः, पद्मा पद्मालया देवी ॥ २३

[पं.] साम्प्रतं चतुर्दशनदीकीर्त्तनानन्तरं पद्मादिमहाहृदस्था
 देव्यः श्री-प्रभृतयः संकीर्त्यन्ते ।

१ ता. शिखरिगिर्यु ।

पद्मा श्रीः सा अभिषेकवारि हरणशीलं मन-आह्लादित्वात्
 उपनयतु ढौकयतु । कैः ? हेमपद्मैः सुवर्णपद्मैः । किम्भूतैः ? प्रभूतो
 यः किंजल्कः पद्मारेणुस्तस्य यः कल्को रसः स एव पटवासः
 कोष्ठपुटपाकादिर्येषां येषु वा । किंभूता ? पद्मो नाम हिमवत्-
 कुलपर्वतोपरि हृदः सद्मालयो निवासो यस्याः सा तथा ॥ [२३॥]

(गू. अ.) [१४ यौह नदीशोना कीर्तन पछी हुवे पद्म वगेरे
 भडाहुदोमां रडेली श्री वगेरे देवीशोनुं संकीर्तन करवाभां आवे छे.]

हिमवत्-नामना कुलपर्वतना उपर रडेलेो पद्म नामनेो हुद
 ओ नेनुं निवास-स्थान छे, ते पद्मा(श्री)देवी, धनुा पद्मरजना
 रसइपी पटवास(सुगंधो)वाणां हेमपद्मो साथे, मनोडर अबिषेक
 भाटे जण लावे (सभीपमां उपस्थित करे.) २३

[गाथा]

स्नपयन्ती जिनं जात-सम्भ्रमा सम्भ्रमच्छिदम् ।
 करोतु पूतमात्मानं, महापद्म-निवासिनी ॥ १२४ ॥

[पं.] महापद्म-निवासिनी हीसंज्ञा देवी महापद्मो हिमवत्-
 कुलपर्वतोपरि-महाहृदस्तत्र निवस्तुं शीलं निवासो यस्याः सा तथा ।
 सा आत्मानं पूतं पवित्रं करोतु । किं विदधती ? स्नपयन्ती ।
 कम् ? जिनम् । किंभूता ? जातसम्भ्रमा जातादरा । किंभूतम् ?
 सम्भ्रमच्छिदं सम्भ्रमो भयं तच्छिनत्तीति सा तथा ॥ [२४ ॥]

(गू. अ.) छिमवत् नामना कुलपर्वत उपर रहेल महापद्म नामना महापुद्गमां निवास करनारी डी नामनी देवी, उत्पन्न थयेला आदरथी, संभ्रम(लय) छेदनार जिनने स्नान करावती छती-आत्माने पवित्र करे. २४

[गथा]

देवी ^१तवोपनयतामभिषेकजलं दलं विभूतीनाम् ।

पद्म-पराग-^२पिशङ्गं, तिर्गिच्छि-निवास-दुर्ललिता ॥२५

[पं.] हे भगवन् ! तव विधृतिसंज्ञा देवी अभिषेकजलम् उपनयतां दौक्यतु । तद् विशिनष्टि-दलं विभूतीनां कारणं संपदाम् । पद्मस्य परागः किंजल्कस्तेन ^२पिशङ्गं कपिलम् । किंभूता ? तिर्गिच्छिर्नाम निषधकुलपर्वतोपरि महाहृदस्तत्र यो निवासस्तेन दुर्ललितेति ॥ [२५ ॥]

(गू. अ.) हे भगवन् ! निषध नामना कुलपर्वत उपर रहेल तिर्गिच्छि-नामना महापुद्गमां निवास-विदास करनारी धृति नामनी देवी, विभूतियो(संपदायो)ना कारणुश्य, पद्मोना परागथी रंग-अरंगी विचित्र ओवुं अलिषेक-जल तभारा भाटे लावो. २५

[गथा]

स्फुटकेसरेण कम्पित-कमलेन जिनाभिषेचने देव्याः ।

भाति भव-द्विप-भङ्गः, केसरिणा^३ केसरि-लयायाः ॥२६

१ ता. तथो । २ ता. पिसंगं । ३ ता. केसरिणां ।

[પં.] કેસરિણેવ કેસરિણા નીલકુલપર્વતોપરિ હ્રદેન સતા
 દેવ્યાઃ કીર્તિસંજ્ઞાયાઃ ભાતિ શોભતે । કઃ ? ભવ એવ યો દ્વિપો હસ્તી
 તસ્ય ભજ્ઞઃ પરાજયઃ । કિમ્ભૂતેન ? સ્ફુટકેસરેણ સ્ફુટાનિ કેસરાણિ
 પદ્મકર્ણિકા-^૧શ્લક્ષણપરાણિ । અન્યત્ર સ્કન્ધકેશા^૨ યસ્ય સ તથા
 તેન કમ્પિતાનિ કમલાનિ પદ્માનિ; અન્યત્ર મૃગા યેન સ તથા
 તેન । કસ્મિન્ સતિ ભવ-દ્વિપ-ભજ્ઞઃ ? જિનાભિષેચને ।
 કિમ્ભૂતાયાઃ ? કેસરી હ્રદઃ સ આલયો યસ્યાઃ સા તથા તસ્યાઃ
 ॥ [૨૬ ॥]

(ગૂ.અ.) જિનાભિષેકમાં, નીલ નામના કુલપર્વત ઉપર રહેલ
 કેસરી નામનો ૫૬ જેનું આલય-સ્થાન છે, તે કીર્તિનામની
 દેવીના સ્ફુટ કેસર (૫૬ના પક્ષમાં પદ્મ-કર્ણિકા અને સિંહના
 અર્થમાં કેશવાળી-ખલા ઉપરના કેશો) વાળા, કમલો (૫૬ અર્થમાં
 પદ્મો અને સિંહના પક્ષમાં હરણો) ને કંપાવનારા એવા કેસરી
 (૫૬ અને ખીજા પક્ષમાં સિંહ) એ કરેલો ભવ(સંસાર)રૂપી
 દ્વિપ(હાથી)નો ભંગ(પરાજય) શોભે છે. ૨૬

[ગાથા]

ભાતિ ભવતોઽભિષેકે^૩, કવણદલિકુલ-કિઙ્કિણી-કલાપેન ।
 રુચિરોઽજ્જ્વલેન જિન ! પૌંડરીકિણી પૌંડરીકેણ ॥૨૭

[પં.] હે જિન ! ભવતોઽભિષેકે પૌંડરી^૪ કિણી બુદ્ધિ-સંજ્ઞા
 દેવી ભાતિ શોભતે । કેન ? પૌંડરીકેણેવ વ્યાગ્રેણેવ, રુક્મિકુલ-

૧ તા. સ્લક્ષણ । ૨ તા. કેસા । ૩ તા. કવણિદ । ૪ તા. પૌંડરિ ।

પર્વતો[પરિ] પૌંડરીકાભિધાનેન હ્રદેન । સ વિશેષ્યતે- ક્વણન્તો
ચેડલયસ્તેષાં યાનિ કુલાનિ તાને(ન્યે)વ કિઙ્કિણી-કલાપઃ ઘણ્ટકા-
સમૂહસ્તેન । અન્યત્ર ક્વણદલિકુલાન્યેવ કિઙ્કિણી-કલાપો યસ્ય સ
તથા તેન રુચિરોઽઞ્જ્વલેન રુચિરઃ શોભન ઝઞ્જ્વલો દીપ્રઃ ॥[૨૭ા]

(ગૂ. અ.) હે જિન ! આપના અભિષેકમાં પૌંડરીકિણી યુદ્ધિ
નામની દેવી, રુચિમ નામના કુલપર્વત ઉપર રહેલા વાઘ જેવા
પૌંડરીક નામના ડુંદવડે શોભે છે; જે(ડુંદ), અવાજ કરતા
ભમરાઓના સમૂહરૂપી ધુધરીઓના સમૂહવાળો રુચિર(સુશોભિત)
અને ઉજ્જ્વલ (દેહીપ્યમાન) છે. ૨૭.

રિપુસેના-ક્લેશ-કુરઙ્ગ-સંહર્તિ સ્વાપતેય-સસ્યાનામ્ ।

સ્નપયન્તી જગદીશં, જયતિ મહાપૌંડરીકસ્થા ॥ ૨૮

[પં.] જગદીશં જિનં સ્નપયન્તી । કા ? શિખરિકુલપર્વતોપરિ
મહાપૌંડરીકો હ્રદઃ મહાપૌંડરીક ઇવ મહાવ્યાઘ્રઃ, તત્સ્થા લક્ષ્મ્ય-
ભિધાના દેવી જયતિ । રિપૂણાં સેના તયા તતો વા ક્લેશાસ્ત ઇવ કુરઙ્ગ-
સંહર્તિઃ હરિણ-સમૂહઃ તામ્ । જયતિ સા । કૈષામ્ ? સ્વાપતેયાનિ
દ્રવ્યાણિ તાન્યેવ સસ્યાનિ તેષામ્ । એતદુક્તં ભવતિ- યા વ્યાઘ્રસ્થા
ભવતિ, સા સસ્યોપદ્રવકારિણીં કુરઙ્ગ-સંહર્તિં જયતિ । ઇયં મહા-
પુંડરીકહ્રદસ્થા જિનં સ્નપયન્તી સ્વાપતેયોપદ્રવાન્ રિપુક્લેશાન્
જયતીતિ ॥ [૨૮ ॥]

(ગૂ. અ.) શિખરી નામના કુલપર્વતના ઉપર મહાપૌંડરીક
નામનો ડુંદ છે; જે મોટો વાઘ હોય તેવો જણાય છે; તેના ઉપર
રહેલી લક્ષ્મી નામની દેવી, જગદીશ(જિન)ને સ્નાત્ર કરાવતી
છતી, દ્રવ્યોરૂપી ધાન્યોનો ઉપદ્રવ-વિનાશ કરતી શત્રુસેનાએ

વિસ્તારેલા કલેશોરૂપી કુરંગો(હરણો)ના સમૂહ પર જ્ય પામે છે (દ્રવ્યોના ઉપદ્રવોને અને શત્રુઓના કલેશોને દૂર કરે છે). ૨૮.

[ગાથા]

કુર્વ્વન્તુ તેઽભિષેકં, પ્રભાસ-વરદામ-માગધાદીનામ્ ।

તીર્થાનામધિપતયઃ, સત્સલિલૈઃ સાર-સન્મતયઃ ॥ ૨૯

[પં.] હે ભગવન્ ! તે તવાભિષેકં કુર્વ્વન્તુ । કે ? તીર્થાનામધિપતયઃ સ્વામિનઃ । કેષામ્ ? પ્રભાસ-વરદામ-માગધાદીનામ્ । પ્રભાસં ભારતસ્ય પશ્ચિમસમુદ્રે, માગધં પૂર્વસમુદ્રે, इत्येव-मादीनि तीर्थानि गृह्यन्ते, तेषामिति । कैः कुर्वन्तु ? सत्सलिलैः सारा सम्यक् मतिर्येषां ते तथा ॥ [૨૯ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ભગવન્ ! સારી શ્રેષ્ઠ મતિને ધારણ કરનારા, પ્રભાસ, વરદામ અને માગધ વગેરે તીર્થોના અધિપતિ(સ્વામીઓ) સારાં શ્રેષ્ઠ પવિત્ર સલિલો(જળ)વડે તમારો અભિષેક કરો.

[પ્રભાસતીર્થ, ભારતના પશ્ચિમ સમુદ્ર પર અને માગધતીર્થ પૂર્વ સમુદ્ર પર રહેલું છે.] ૨૯.

[ગાથા]

इति शस्त-समस्त-सरित्-समुद्र-तीर्थोदकानि घोषणया ।

स्मरयन् प्रागभिषेकं, छेकश्छेकं विधिं कुर्यात् ॥ ૩૦

[પં.] इति परिसमाप्तौ, प्रक्रान्त-प्रकारे वा । शस्तानि प्रशस्तानि, सरित्-समुद्र-तीर्थोदकानि वा । आदिशब्दात् तदधिपत्यादीनि गृह्यन्ते । तेषां या घोषणा, तथा स्मरयन् । कम् ?

प्रागभिषेकं पूर्वकृत-जिनाभिषेकम् । छेको दक्षः, छेकं निपुणं,
विधि स्नात्रविधि कुर्यादिति कर्त्तव्यतोपदेशमिति ॥ [३० ॥]

इति वादिवेतालीय-पर्वणि तृतीयं पर्व समाप्तम् ॥ [३१]

(गू. अ.) એ પ્રમાણે(પ્રકારે) પ્રશસ્ત સમસ્ત નદીઓ, સમુદ્રો અને તીર્થોનાં ઉદ્દક(જળ)ની ઘોષણા વડે, પૂર્વે કરવામાં આવેલ જિનાભિષેકને સ્મરણ કરાવતો દક્ષ(સુર), નિપુણ વિધિ (સ્નાત્ર-વિધિ)ને કરે. ૩૦

[એ પ્રમાણે વાદિવેતાલીય પર્વમાં ત્રીજું પર્વ સમાપ્ત થયું. ૩]

[ચતુર્થ પર્વ]

[ગાથા]

સર્વજિતઃ સર્વવિદઃ, સર્વગુરોઃ સર્વપૂજનીયસ્ય ।

સર્વસુખ-સિદ્ધિહેતોઃ, ન્યાય્યં સર્વૌષધિ-સ્નાનમ્ ॥ ૧

[પં.] નદ્યા[દ્યા]હ્વાનામનન્તરં સર્વૌષધ્યાદિ-સ્નાત્રમિતિ તદ્ દર્શયતિ સર્વજિત^૧ इत्यादि । सर्वसुख-सिद्धिहेतोर्भगवतः सर्वौषधि-स्नानं न्याय्यं न्यायादनपेतं न्यायोपपन्नमिति सम्बन्धः । किंभूतस्य ? सर्वजितः सर्वमशेषमष्टप्रकारं कर्म निर्मूलतो जयतीति सर्वजि[त्] तस्य । अत एव सर्वविदः सर्वं लोकालोकं वेत्तीति सर्ववित् अशेषावरणकर्मक्षयस्तस्य । अत एव सर्वेषाम् अवदातधियां गुरु-स्तस्यात एव सर्वेषामिन्द्रादीनां पूजनीयस्तस्य । किमर्थं तेषां पूजनीयः ? सर्वं यत् सुखं सिद्धिश्च तयोर्हेतुः कारणमेव भगवान् वर्त्तते, अतस्तेषां पूजनीयस्तस्येति ॥ [१ ॥]

१ ता. जत ।

ત્રોથું પર્વ

(ગૂ. અ.) [નદીઓ અને હોદોના જલ-સ્નાન પછી સર્વ ઔષધિઓ વગેરે દ્વારા સ્નાન કરાવાય છે, એથી તે દર્શાવે છે-]

સર્વ(સમસ્ત-આઠ પ્રકારના કર્મને નિર્મૂલ કરતા હોઈ)ને જિતનાર, સર્વ(લોક, અલોક)ને બાણનાર, સર્વ(વિશુદ્ધ બુદ્ધિ-વાળાઓ)ના ગુરુ, સર્વ(ઈન્દ્રો વગેરે)ના પૂજનીય, સર્વ પ્રકારનાં સુખ અને સિદ્ધિના હેતુરૂપ એવા લગવાનને સર્વ ઔષધિઓથી સ્નાન કરાવવું-એ ન્યાયોચિત છે. ૧.

[શાલિની]

સ્વામિન્ ! નિત્યં નિર્વ્યલીકસ્ય તસ્ય,

શ્રદ્ધાભાજાં પૂતિદેહાનુપજ્ઞમ્ ।

જન્મારમ્ભોચ્છેદકૃત્ સોપયોગો,

યોગઃ સ્નાત્રે ગન્ધ-સૌગન્ધિકૈસ્તં(સ્તે) ॥૨

[પં.] હે સ્વામિન્ ! નિત્યં સદા નિર્વ્યલીકસ્ય નિર્ગતં વ્યલીકં યસ્માત્ સ તથા, તસ્યૈવમ્ભૂતસ્ય તે તવ સ્નાત્રેઽભિષેકોત્સવે । ગન્ધાશ્ચ સુગન્ધિદ્રવ્યકૃતાઃ, સૌગન્ધિકાનિ ચ કુકુમ-ચન્દનાદીનિ તૈઃ સાર્ધં યો યોગઃ સમ્બન્ધઃ સ સોપયોગઃ સપ્રયોજનઃ । નનુ ચ નિર્વ્યલીકસ્ય કિં ગન્ધ-સૌગન્ધિકૈઃ ? इतीदमाशङ्क्याह- तस्य न क्षिपत्^१कम् ? पूति[:] दुर्गन्धो यो देहस्तेन सार्द्धं योऽनुपज्ઞઃ સંબન્ધસ્તમ્ । કેષામ્ ? શ્રદ્ધાભાજાં પ્રાણિનામિતિ । કુતોઽસાવે-વમ્ભૂત ઇતિ । યતો જન્મન ઉત્પત્તેરારમ્ભસ્તસ્યોચ્છેદો વિનાશસ્તં કરોતીતિ ક્ષિપતિ ॥ [૨ ॥]

૧ તા. ક્ષિપત્કં ।

(ગુ. અ.) હે સ્વામિન્ ! નિત્ય નિર્મલ(નિર્દોષ-નિષ્પાપ એવા) તમારાં સનાત્રમાં (અભિષેકોત્સવમાં), (સુગંધિ દ્રવ્યોવાડે કરવામાં આવેલા) ગંધો તથા [કુંકુમ, ચંદન વગેરે] સૌગંધિકો સાથે કરાતો યોગ (સંબંધ) સપ્રયોજન (સાર્થક) છે. દુર્ગંધી દેહને બહલે ઉચિત સ્થાને કરાતો તે યોગ, શ્રદ્ધાળુ જનોને જન્મના આરંભનો ઉચ્છેદ કરનાર થાય છે. ૨.

[ગાથા]

સ્વચ્છતયા મુનિ-ગાત્ર-પવિત્રીભાવમુપેત્ય જનસ્ય શિરસ્સુ ।
પ્રાપ્તપદાનિ જલાન્યપિ, ભૂયો ભૂરિફલાનિ જયન્તિ જગન્તિ ॥૩

[પં.] હે ભગવન્ ! તવ મજ્જનજલાનિ ભૂયો જગન્તિ જયન્તિ इति સમ્બન્ધઃ । કિમ્ભૂતાનિ ? સ્વચ્છતયા કરણભૂતયા મુનેર્જિનસ્ય ગાત્રમૂ અહ્નં તેન પવિત્રીભાવમ્ અપવિત્રાણિ સન્તિ પવિત્રત્ત્વમુપેત્ય પ્રાપ્ય । કિમ્ ? પ્રાપ્તં પદં ચૈસ્તાનિ તથા । ક ? જનસ્ય શિરસ્સુ । એતદુક્તં ભવતિ- સ્વચ્છતયા જિન-તનુ-સજ્જ-પવિત્રાણિ જનૈઃ શિરસા વમ્દિતાનિ । ભૂયોઽપિ પુનરપિ જગન્તિ જગત્ત્રયં જયન્તિ અભિ-ભવન્તિ । કિમિતિ ? યતો ભૂરિફલાનિ ભૂરિ સ્વર્ગાપવર્ગાદિ ફલં ચેભ્યો વન્દિતેભ્યસ્તાનિ તથા । નહિ તથા ભૂરિફલકર્તૃત્વં જગત્સુ અસ્તિ, અતો જગજ્જયસ્તેષામિતિ ॥ [૩ ॥]

(ગુ. અ.) હે ભગવન્ ! સ્વચ્છતાવડે, મુનિ(જિન)નાં ગાત્ર-વડે પવિત્રભાવને પ્રાપ્ત કરીને, ફરી પાછાં લોકોનાં મસ્તકો ઉપર સ્થાન પ્રાપ્ત કરનારાં જળ પાણી વંદન કરનારાઓને સ્વર્ગ, મોક્ષ વગેરે ફળ આપનારાં થઈ ત્રણે જગતને જિતનાર થાય છે. ૩.

૨ તા. ફળ ।

[गाथा]

कथय कथं प्रशमनिधेरन्तरलब्धावकाश-विवशोऽपि ।
बहिराविरस्ति रागः^१, कुङ्कुम^२पङ्कच्छलाद् भवतः^३ ॥ [४ ॥]

[पं.] हे भगवन् ! कथय प्रतिपादय । यद्यप्यामन्त्रणपदं नोपात्तं तत् तथापि सामर्थ्यादवसीयते । कथमयं रागो माया-लोभ-संज्ञितो रक्ताख्यो गुणः । कुङ्कुम-पङ्कच्छलात् कुङ्कुमपङ्क-व्याजेन भवतस्तव बहिराविर्भवति । किम्भूतः सन् ? अन्तर्मध्ये अलब्धो योऽवकाश^४ आश्रयस्तेन विवशो विह्वलः स कथमेवम्भूतो बहिरा-विरस्तीत्येतत् कथय । किम्भूतस्य ? प्रशमनिधेः प्रशमनिधानस्य भवत इति ॥ [४ ॥]

(गू. अ.) हे भगवन् ! आप कहे के शुं प्रशमनिधि अवेवा आपना अंतरमां अवकाश न भणवाथी विवश थयेले। राग (माया-लोभ-संज्ञावाणो, भीन्त पक्षमां लालाश) कुङ्कुमना पंङ्कना अडानाथी अडार प्रगट थयेले छे ? ४.

[गाथा]

भवति लघोरपि महिमा, महति यतः कुङ्कुमद्रवः सहसा ।
हरिचन्दनानुकारं, विभर्ति भवतोऽङ्ग-सङ्गत्या ॥ ५

✓ [पं.] हे भगवन् ! लघोरप्यल्पस्यापि महिमा महत्त्वं भवति । क ? महति महद्विषये महापुरुषसमाश्रयण इत्यर्थः । कुतः ? एतदेव गतमित्याह यतः कारणात् कुङ्कुमद्रवो रसः सहसा

१ ता. रागं । २ ता. पाक । ३ ता. भवता । ४ ता. कास ।

તત્ક્ષણં હરિચન્દનસ્યાનુકારમાકૃતિં વિભર્તિ ધારયતિ । ભવતસ્તવ
અન્ન-સન્નત્યા અન્ન-સન્નમેન । એતદુક્તં ભવતિ ભગવદન્ન-સન્નમેન
કુન્કુમમેવમ્ભૂતાં શ્રિયં ધારયતિ, યેન મન્યેષુ હરિચન્દનમિત્યેવં
બુદ્ધિરુત્પદ્યત इति ॥ [૫ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ભગવન્ ! મહાપુરુષના આશ્રયથી લઘુનો પણ
મહિમા થાય છે; કારણ કે-આપના અંગની સંગતિથી કુંકુમરસ
જલદી હરિચન્દનના આકારને ધારણ કરે છે. [કુંકુમ એવા પ્રકારની
શાભાને ધારણ કરે છે, કે જેથી ભવ્યોમાં 'આ હરિચન્દન છે'
એવા પ્રકારની બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે.] ૫.

[ગાથા]

કુન્કુમહૃદ્યાં ઘામિવ, સન્ધ્યા-શરદ્ભ્રવિભ્રમભ્રાજમ્ ।

ચન્દનચર્ચા^૧ ઽભ્યર્ચામર્ચા^૨ મર્ચયન્તિ તે કૃતિનઃ ॥ ૬

[પં.] હે ભગવન્ ! તે તવ અર્ચાં પ્રતિમામ્ અર્ચયન્તિ
પૂજયન્તિ કૃતિનઃ પણિડતાઃ કૃતં યેષામસ્તિ તે તથા । કિંમૂતામ્ ?
કુન્કુમેન હૃદ્યાં હૃદયાહ્વાદિનીમ્ । સોત્પ્રેક્ષ્યતે^૩ - ઘામિવ સ્વમિવ ।
કિંમૂતાં ઘામ ? શરદ્ભ્રં શરદ્ભ્રં તસ્ય વિભ્રમો વિલાસઃ તેન
ભ્રાજતે इति ક્વિપ્ । અતસ્તામ્ । કિંમૂતામ્ અર્ચામ્ ? ચન્દનસ્ય
યે ચર્ચા^૪ સ્તવકાસ્તૈરભ્યર્ચા પૂજા યસ્યાઃ સા તથા તામ્ । એત-
દુક્તં ભવતિ- સન્ધ્યાઽભ્રાણિ કાનિચિત્ રક્તાનિ, શરદિ ચ સ્વા-
ભાવ્યાત્ કાનિચિત્ શુભ્રાણિ, અતસ્તથુક્તા ઘૌઃ કુંકુમલિપ્તાયાઃ
ચન્દનસ્તવકાર્ચિતાયાઃ જિનાર્ચાયાઃ સદૃશીતિ ॥ [૬ ॥]

૧ તા. દમ્ય । ૨ તા. મચ્છિતિ । ૩ તા. ક્ષતે । ૪ તા. ઘામ્ર । ૫ તા. વકાં ।

(ગુ. અ) હે ભગવન્ ! કુંકુમવડે હૃદયને આહ્લાદ કરનારી, તથા ચંદનની ચર્ચા(સ્તબકો-ટપકાં)થી પૂજયેલી એવી તમારી પ્રતિમા, જાણે 'સંધ્યાસમયનાં શરદ્ઋતુનાં વાદળાંવાળું' આકાશ હોય તેવી જણાય છે, તેને કૃતિજનો(પંડિતો-સુજ્ઞો) પૂજે છે.

[સંધ્યા-સમયનાં વાદળાં કેટલાંક લાલરંગવાળાં હોય છે, અને શરદ્ઋતુમાં સ્વાભાવિક રીતે કેટલાંક સફેદ(ધોળાં) હોય છે; આથી તેથી યુક્ત આકાશને કુંકુમથી વિલેપન કરાયેલી અને ચંદનનાં સ્તબકો(તિલકો)થી પૂજયેલી જિન-પ્રતિમા સરખું જણાવ્યું છે.] ૬.

ઉપનયતુ ^૧ભગવંસ્તે શાન્તમત્યન્તકાન્તં,
સર[સ]સુરભિગન્ધ-લીઢલીનદ્વિરેફમ્ ।

સકલભુવનબન્ધો^૨ર્બન્ધ-વિધ્વંસહેતોઃ,

મૃગમદ-મદપટ્ટોદ્ઘાસિ વક્ત્રારવિન્દમ્ ॥ ૭

[પં.] હે ભગવન્ ! સકલભુવનબન્ધોર્ભવતઃ વક્ત્રારવિન્દં મુખપદ્મં સંસારોચ્છેદમ્ ઉપનયતુ આનયત(તુ) ' મઠ્યાનામ્ ' इति શેષઃ । કિંભૂતમ્ ? શાન્તં રાગ-દ્વેષાનુષઙ્ગિ-દૃષ્ટ્યભાવાત્, અત્યન્ત-કાન્તં નિતાન્ત-કમનીયમત્યન્તરૂપાતિશયાત્ । સરસો યઃ સુરભિ-ગન્ધઃ સ આલીઢઃ આસ્વાદિતો યૈસ્તે તથા સરસ^૩-સુરભિગન્ધા-લીઢા લીના દ્વિરેફા યસ્મિન્ વક્ત્રારવિન્દે યત્ તથા । બન્ધસ્ય અષ્ટપ્રકારકર્મ્મ-નિગઢસ્ય વિધ્વંસો વિનાશસ્તસ્ય હેતુઃ કારણમ્ । હેતુશબ્દઃ સ્વલિઙ્ગ એવ સ્થિતઃ^૪ । અથવા સકલભુવનબન્ધોરિતિ

૧ તા. ભગવાંસ્તં । ૨ તા. બંધો । ૩ તા. સરસિ । ૪ તા. તો ।

વિશેષણં ષષ્ટ્યન્તમેતત્ । “મૃગસ્ય મદઃ કસ્તૂરિકા,” તેન મદપટ્ટો મળ્લન-વિશેષઃ, તેનોદ્વાસિતું શીલં યસ્ય સ તત્ તથા ॥ [૭ ॥]

(ગૂ. અ.) હે ભગવન્ ! સકળ ભુવનના અંધુ એવા આપનું, [કર્મ-] અંધના વિનાશના હેતુભૂત એવું મુખ્યારવિદ્(મુખ-કમળ), જે રાગ-દ્વેષ માથે સંઅંધ ધરાવતી દષ્ટિથી રહિત હોવાથી શાંત છે, રૂપના અતિશયથી અત્યંત કાંત છે, જેના સરસ સુરભિ ગંધના આસ્વાદ માટે ભમરાઓ જ્યાં લીન થયા છે, તથા જે, કસ્તૂરીના મંડન(અલંકાર)વડે દેહીખ્યમાન છે, તે ભવ્યોના સંસારનો(ભવ-બ્રમણનો) ઉચ્છેદ કરે. ૭

[ગાથા]

માતિ' ભવતો લલાટે, રાકા-ચન્દ્રાર્ધ-વિભ્રમો મ[ગ]વન્ ! ।
પ્રાપ્તલયો મલયોદ્ભવ-સિદ્ધાર્થક-રોચના - તિલકઃ ॥ ૮

[પં.] ભગવન્ ! ભવતો મલયોદ્ભવં ચન્દનં, સિદ્ધાર્થકાઃ પ્રતીતાઃ, રોચના ગોરોચનાસ્તાભિસ્તિલકો માતિ । કિંમૂતઃ ? પ્રાપ્ત-લયઃ પ્રાપ્તનિલયઃ । ક્વ ? લલાટે । કિંમૂતે ? રાકા પૌર્ણમાસી, તસ્થાં ચન્દ્ર[ઃ], તસ્યાર્ધમ્, તસ્યેવ વિભ્રમઃ આકારો યસ્ય તત્ તથા તસ્મિન્નિતિ ॥ [૮ ॥]

[ગૂ. અ.] હે ભગવન્ ! પૂર્ણિમાના ચંદ્રના અર્ધભાગનો વિભ્રમ કરાવતા આપના લલાટ પર સ્થાન પામેલ ચંદન, શ્વેતસૂર્ય અને ગોરોચના દ્વારા કરવામાં આવેલું તિલક શૈલે છે. ૮

૧ તા. માવિ ।

तवेश ! निग्रन्थगणाग्रगामिनो,

न युज्यतेऽपास्तरतेरलङ्कृतिः ।

तथापि तस्यां कृतिनः कृतादरा-

स्तरन्ति भव्या भव-दुःख-सागरम् ॥ ९

[पं.] हे ईश ! तव न युज्यते अलङ्कृतिरलङ्कारः । किम्भूतस्य ? नि^१ष्किञ्चनानां गणास्तेषाम् अग्रगामिनः नि^१ष्किञ्चनत-मस्येत्यर्थः । अपास्तरतेः अपास्ता रतिविशेषसुखेच्छा येन स तथा तस्य । यद्यप्येवं, तथापि तस्यामलङ्कृतौ कृतादराः कृतिनः पण्डिताः । के ? भव्या मुक्तिगमनयोग्या भव-दुःख-सागरं संसार-दुःख^२-समुद्रं तरन्तीति । एतदुक्तं भवति- भवतः कृतकृत्यस्य सर्वज्ञता-गुणालङ्कृतस्य सकलजगदेक^३विभूषणस्य, न मानुषोचितैरलङ्कारैर-ल्पमप्यलङ्कर्तव्यमस्ति इति, किन्तु अलङ्कारकर्तुरेव तथाभूतालङ्कार-दर्शनोत्पन्न-विशिष्टतरपरिणामात् मोक्षावाप्तिरतोऽलङ्काराद्याश्रितमिति ॥ [९ ॥]

(गू. अ.) हे ईश ! हे स्वामिन् ! निर्वन्थो(निष्किञ्चनो)ना गणाना अग्रगामिनो (अत्यन्त निष्किञ्चन एवा), तथा रागने ज्ञेयु ह्ये कुर्यां छे एवा तमने अलङ्कार योऽय्य लागता नथी (घटता नथी), तो पणु अलङ्कार पर आदर करनारा लव्य सुज्ञो संसार-संभंधी दुःख-सागरने तरी ज्ञय छे.

कहेवानो आशय अे छे के-कृतकृत्य, तथा सर्वज्ञता-गुणुथी अलङ्कृत अने सकल जगतना अद्वितीय विभूषणुथ्य एवा आपने,

१ ता. निःकिं । २ ता. दुःखं । ३ ता. देव- ।

મનુષ્યોને ઉચિત એવા અલંકારોવડે અદ્યમાત્ર પણ અલંકૃત કરવા જેવું નથી; પરંતુ 'અલંકાર કરનારને (અડાવનારને) જ તેવા પ્રકારના અલંકારોનાં દર્શનથી ઉત્પન્ન થયેલ અત્યંત વિશિષ્ટ પરિણામથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે,' આથી અલંકારો વગેરેથી આશ્રિત કરવામાં આવે છે. ૯.

[ગાથા]

અન્યદપાકૃત-પઙ્ક-પ્રસ્વેદામય-પવિત્રગાત્રસ્ય ।

સ્નાન-કથાઽપિ વિરુદ્ધા, વિશેષતો વીતરાગસ્ય ॥ ૧૦

[પં.] કિં ચાન્યત્ । પઙ્કશ્ચ મલઃ, પ્રસ્વેદશ્ચ ઘર્મ્મજલમ્, આમયશ્ચ વ્યાધિઃ; તે અપાકૃતા નિરસ્તા એન સ અપાકૃત-પઙ્ક-પ્રસ્વેદામયઃ, પવિત્રં શુચિ ગાત્રં યત્ય સ તથા । અપાકૃત-પઙ્ક-પ્રસ્વેદામયશ્ચાસૌ પવિત્ર-ગાત્રશ્ચ સ તથા તસ્ય । પઙ્કાદ્યપનયનાર્થં પવિત્રગાત્રાર્થં ચ સ્નાનમિષ્યતે, તદેકમપિ કારણં યસ્ય ન, તસ્ય સ્નાનકથાઽપિ વિરુદ્ધા, કિં પુનઃ સ્નાનમ્ ?, વિશેષતો વીતરાગસ્ય સ્નાન-કથાઽપિ વિરુદ્ધેતિ સમ્બન્ધઃ ॥ [૧૦ ॥]

(ગૂ. અ.) અને ખીણું, જેણે મલ, પરસેવો અને વ્યાધિઓ દૂર કર્યાં છે એવા પવિત્ર ગાત્ર(શરીર)વાળા, અને ખાસ કરીને વીતરાગને સ્નાનની કથા પણ વિરુદ્ધ ગણાય.

[મલ વગેરે દૂર કરવા માટે અને શરીરને પવિત્ર કરવા માટે સ્નાન ઈચ્છવામાં આવે છે, જેને તેમાંનું એક પણ કારણ ન હોય તેવા વીતરાગને સ્નાનની વાત પણ વિરુદ્ધ ગણાય, તો પછી સ્નાન(ક્રિયા) માટે શું કહેવું ?] ૧૦

[गाथा]

तिष्ठतु तावदलङ्कृतिरभिषेको गन्ध-धूप-माल्यादि ।
भवनमपि नाथ ! मा भून्ननु भवनं त्यक्तसङ्गस्य ॥ ११

[पं.] अथवा किमनेन ? तिष्ठतु भवतु तावदलङ्कृतिर-
लङ्कारः । एतच्च तिष्ठतु, अभिषेकः स्नानम्, गन्धाश्च धूपश्च माल्यानि
च कुसुमानि च तान्यादिर्यस्य विलेपनादेस्तत् तथा । हे नाथ !
भवनमपि गृहमपि मा भून्न बभूव न प्राप्तं नोचितमित्यर्थः ।
नन्वित्यसूयायाम् । भवतस्तव । किंभूतस्य ? त्यक्तसङ्गस्य निरस्त-
संबन्धस्य । एवं हि परमार्थेन त्यक्तसङ्गो भवति । यदि भवनमपि
न भवतीति भावना ॥ [११ ॥]

(गू. अ.) अथवा हे नाथ ! आशी शुं ? अलंकार तो रहो,
संग(संगंध) त्याग करनार ओवा आपने अभिषेक(स्नान), गंध,
धूप अने पुष्प वगैरे घटे नडि, तेम न आपने लपन(गृह-
मंदिर) पणु उचित न गणाय. ११.

[गाथा]

तद् यदि कृतानुकारं, श्रद्धाऽतिशयं विशिष्टत्रिनियोगम् ।
आगममविसंवादां, निरपायमहा^१फलोपलम्भाभ्युदयम् ॥ १२

भवतः पूर्ववस्थायां गुरोर्गुरूपदेशं च ।
कुर्वन्त्यभिषेकादीन्, प्रदोषः को विभूषायाम् ? ॥ १३

१ ता. पलो । २ ता. प्रदोषः ।

[પં.] તદિતિ વાક્યોપન્યાસાર્થઃ । તદ્ યદિ ભવતસ્તવ પૂર્વાવસ્થાં ગૃહસ્થાવસ્થામાસ્થાય કલ્પયિત્વા અભિષેકાદીન્ કુર્વન્તિ । આદિગ્રહણાદ્ ભવન-ગીત-વાદિત્રાદીનાં ગ્રહણમ્ । ગુરોઃ સંબન્ધિનં ગુરુશ્ચાસૌ ઉપદેશશ્ચ તં ચાસ્થાય હૃદિ વ્યવસ્થાપ્ય અભિષેકાદીન્ નિર્હીકાઃ કુર્વન્તિ; તતસ્તેષાં સર્વત્રાનિરૂપિતપ્રજ્ઞાનામ્ અર્દ્ધજરતીન્યાયાનુસારિણાં વિભૂષાયાં કઃ પ્રદ્વેષઃ ? इति संबन्धः । કિંમૂતમ્ ? ગુરોર્ગુરૂપદેશમમાસ્થાયેતિ સ વિશિષ્યતે- ‘કૃતસ્યેન્દ્રાદિભિરનુકારોઽનુકરણમિતિ એવંમૂતો ય ઉપદેશઃ, અથવા કરણ-ક્રિયાવિશેષણમ્, કૃતસ્યાનુકારો યસ્મિન્ કરણ ઇતિ । વસોર્દ્રવ્યસ્ય વિનિયોગો વસુ- [વિ]નિયોગઃ વિશિષ્ટો દેવપૂજાઽઽદિ-નિમિત્તો વસુ-નિયોગો યસ્મિન્, ઉપદેશકરણે વા આગમમાગમમૂતમુપદેશમ્ આગમે વા ભવં કરણમિતિ । ન વિદ્યતે અપાયઃ વિસંવાદઃ પુણ્યાનુબન્ધિત્વેન યસ્યેતિ નિરપાયં યન્મહાફલં તસ્ય ય ઉપલભ્મઃ પ્રાપ્તિસ્ત-સ્યામ્યુદયો યસ્મિન્ ઉપદેશે કરણે ચેતિ ॥ [૧૨-૧૩ ॥]

(ગુ. અ.) જો, તે આપની પૂર્વ અવસ્થા(ગૃહસ્થ-અવસ્થા)ને કદપીને ઈંદ્રો વગેરેએ કરેલ, તેના અનુકરણરૂપે, તથા આગમ સાથે વિસંવાદ ન કરનાર, પુણ્યાનુબંધિ નિર્વિધન મહાફલની પ્રાપ્તિ, અભ્યુદય કરનાર હોઈ, શ્રંધાતિશય-પૂર્વક વિશિષ્ટ વિનિયોગ કરવામાં આવે છે. ગુરુના ઉપદેશને અનુસરીને અભિષેક(ભવન, ગીત-વાદિત્ર વગેરે)ને વિના સક્રિયા કરે છે, તે પછી સર્વ સ્થળે પ્રજ્ઞા-પૂર્વક ન નિરૂપણ કરનાર એવા તેઓને ‘અર્ધજરતીન્યાય’ને અનુસરનારાઓને વિભૂષામાં દ્વેષ શા માટે ? ૧૨-૧૩.

[गाथा]

जिन-भवन-विम्ब-पूजा-यात्रा-स्नात्रादि-विभ्रमे भङ्गम् ।
मिथ्याप्ररूपणाकृत् कुर्यादपवर्गमार्गस्य ॥ १४

[पं.] भवनं च विम्बं च पूजा च स्नात्रादि चेति द्वन्द्वः ।
 जिनस्येमे ते तथा तेषां विभ्रमोऽन्यथाप्रतिपादनं तस्मिन् सति ।
 अपवर्गमार्गस्य मोक्षपथस्य भङ्गं विनाशं कुर्यात् । कः ? मिथ्या-
 प्ररूपणाकृत् विपरीतं प्ररूपयन् ॥ [१४ ॥]

(गू. अ.) जिन-भवन, जिन-विम्ब, जिन-पूजा, जिन-
 यात्रा अने जिन-स्नात्र वगेरे संबंधमां विभ्रमं करवामां(अन्यथा
 प्रतिपादन करवामां) तेवी मिथ्या प्ररूपणा करनार; मोक्ष-मार्गना
 लंग करे-विनाश करनार थाय छे. १४.

[गाथा]

अभिषेकादि-महोत्सवमुपलभ्य परेऽपि परमदेवस्य ।
परिपृच्छय कुतूहलिनो, जायन्ते गुणविशेषविदः ॥ १५

[पं.] परेऽपि मिथ्यादृष्टयोऽपि अभिषेकादि-महोत्सवमुप-
लभ्य । कस्य ? परमदेवार्हतः गुणविशेषविदो जायन्ते इति संबन्धः ।
 किंभूताः ? कुतूहलिनः ^१ सन्तः परिपृच्छ्याचार्यादीन् तत्-कथना-
 नन्तरं गुणविशेषविदो जायन्ते । अपरतीर्थाधिपा^२ सम्भविन्
 भगवति गुणविशेषं विदन्तीत्यर्थः ॥ [१५ ॥]

१. ता. संतिः । २. ता. पाअ ।

(ગૂ. અ.) બીજા મિથ્યાદષ્ટિઓ પણ અભિષેક વગેરેના મહોત્સવને પ્રાપ્ત કરીને, કુતૂહલવાળા (જિજ્ઞાસુ) થયા છતાં, આચાર્યો વગેરેને પૂછીને, તેમના કથન પછી, પરમદેવ-અહર્દતના ગુણ-વિશેષોને જાણનારા થાય છે- [બીજા તીર્થાધિપો (દેવો) માં અસંભવિત એવા ભગવંતમાં રહેલ ગુણ-વિશેષને જાણે છે.] ૧૫.

[ગાથા]

ચૈત્યાલયેન કેચિત્, કેચિદ્ વિમ્બાદપાસ્તરાગાદેઃ ।

કેચિત્ પૂજાતિશયાદ્, બુદ્ધ્યન્તે કેચિદુપદેશાત્ ॥ ૧૬

[પં.] ચૈત્યાલયેન ભગવદર્હદાયતન-દર્શનેન કેચિત્ ક્ષીણ-સમ્યગ્દર્શનાવરણાદ્ બુદ્ધ્યન્તે । કેચિત્ તુ વિમ્બાદ્ હેતોઃ સમસ્ત-લક્ષણોપેતાતિશયરૂપાત્, 'લ્યપ્લોપે વા પચ્ચમી' વિમ્બં વા વીક્ષ્યે-ત્યર્થઃ । કસ્ય ? અપાસ્તાઃ ક્ષિપ્તા રાગાદયો યેન સ તથા તસ્યાર્હત્ત્વમ્-ઇત્યર્થઃ । કેચિત્ તુ ભગવતઃ કટક-કેયૂરાદ્યલક્ષાર-નેત્રપટ્ટ-કુસુમાદિ-કૃતાત્ પૂજાતિશયાદ્ હેતોઃ, તં વા વીક્ષ્ય બુદ્ધ્યન્તે । કેચિત્ પ્રતિદિનમાચાર્યાદિકૃતાત્ જીવાજીવાદિ-તત્ત્વ-વિભાવાત્મ-કાચ્ચતુર્ગતિકસંસારમયોત્પાદનતઃ પ્રતિક્ષણં વિબુ(શુ)ધ્યમાનપરિણામા-દુપદેશાદ્; 'બુદ્ધ્યન્તે' ઇતિ સર્વત્ર ક્રિયા । યસ્માદેવં તસ્માદ્ યથા-વિમ્બં ભગવતઃ પૂર્વ(ર્ણ)પૂજાર્હસ્યાલક્ષારાદ્યાત્મ-પરોપકારાય વિદ્યેયમિતિ ॥ [૧૬ ॥]

↳ (ગૂ. અ.) કેટલાક આત્માઓ ચૈત્યાલયથી (ભગવાન્ અહર્દતનાં આચરણનાં દર્શનવડે) સમ્યગ્દર્શનાવરણ ક્ષીણ થવાથી ઓધ પામે છે; કેટલાક આત્માઓ, રાગ વગેરે દોષોને દૂર કરનારા અહર્દતનાં સમસ્ત લક્ષણોથી યુક્ત, અતિશય રૂપવાળાં ધ્યાને જોઈને ઓધ

પામે છે; કેટલાક આત્માઓ, "ભગવાનના [કડાં, બાજૂબંધ વગેરે અલંકારો, નેત્ર-પટ્ટ, કુસુમો વગેરે દ્વારા કરાયેલા] પૂજાતિશયથી [તેને જોઈને] ઓધ પામે છે;" કેટલાક આત્માઓ, પ્રતિદિન આચાર્યો વગેરે દ્વારા કરાયેલા, જીવ, અજીવ આદિ તત્ત્વોના વિચારણાત્મક, દુર્ગતિ-દુઃખમય સંસારના ભયોત્પાદક અને પ્રતિક્ષણ વિશુદ્ધ્યમાન(વિશુદ્ધ થતા) પરિણામવાળા ઉપદેશથી ઓધ પામે છે. જે કારણથી એવું થાય છે, "એથી પૂર્વ(ણી)-પૂજાને યોગ્ય એવા ભગવાનનું અલંકાર વગેરેવડે પૂજન સ્વ-પરના ઉપકાર-માટે, વૈભવ પ્રમાણે કરવું જોઈએ." ૧૬.

[ગાથા]

भवतो भवने बिम्बे, पूजाऽतिशये यथार्थमुपदेशे^१ ।

यत्मानस्तीर्थकर-नामगोत्रं समारभते ॥ १७

[પં.] ય ઉપદેશિતિ, તસ્યાપિ કિં ભવતીત્યાહ- હે ભગવન્ ! ભવતસ્ત્વ ભવને ભવનવિષયે, તથા બિમ્બે પ્રતિમાયામ્, તથા પૂજાઽતિશયે વિષયમૂતે ય ઉપદેશસ્તસ્મિન્ યતમાનો યત્નં કુર્વન્ । કથમ્ ? યથાર્થમર્થાનતિક્રમેણ યથાવત્ પ્રરૂપયન્નિત્યર્થઃ । સ કિં કરોતિ ? તીર્થકરનામગોત્રં સમારભતે સંવધનાતીત્યર્થઃ ॥ [૧૭ ॥]

૮ (ગુ. અ.) હે ભગવન્ ! આપના ભવનના વિષયમાં, તથા આપના ગિણ(પ્રતિમા)ના વિષયમાં, તથા આપના પૂજાતિશય વિષયમાં અને "આપના ઉપદેશમાં યથાર્થ(અર્થનું અતિક્રમણ કર્યા વિના) યત્ન કરનાર તીર્થકર-નામગોત્રને સારી રીતે બાંધે છે." ૧૭.

૧ તા. મુદ્દેસો ।

इति धन-रत्न-सुवर्ण-स्रग्-वस्त्र^१-विलेपनाद्यलङ्कारैः ।

जनितादरो विजयते, जगद्गुरोर्जन्म-सन्तानम् ॥ १८

[पं.] इति समाप्तावेवंप्रकारे वा । धनं द्विपद-चतुष्पदादि, रत्नानीन्द्रनील-वैडूर्यादीनि, सुवर्णं प्रतीतम्, स्रक् पुष्पमाला, वस्त्रं नेत्र-पट्टादि, विलेपनं कुंकुमादि; आदिग्रहणाद् रूपाद्येतान्ये-वालङ्काराः, तैः करणभूतैः जनित आदरो येन स तथा । तान्ये-वालङ्कारस्तस्मिन् जनितादर इति विषयसप्तम्या पाठान्तरम् । कस्य जनितादरः ? जगद्गुरोः^२ जगदेकनाथस्यार्हतः । स किं करोति ? विजयते अभिभवति । किम् ? जन्मन उत्पत्तेः सन्तानोऽविच्छे-दस्तमिति ॥ [१८ ॥]

श्रीवादिवेताल-पर्वणि तत्त्वादित्यकृतपञ्जिकायां चतुर्थं पर्वमिति ॥ [४ ॥]

(गू. अ.) अेवी रीते धन, रत्न(इन्द्रनील, वैडूर्य वगेरे), सुवर्ण (सोतुं), पुष्प-माला, वस्त्र(नेत्र-पट्ट वगेरे), विलेपन (कुंकुम) वगेरे अलङ्कारोवडे जगद्गुरु प्रत्ये आदरवाणो-आदर उत्पन्न करनार जन्म-परंपरा पर विजय भणवे छे(सव-परंपरानो विच्छेद करे छे). १८.

श्रीवादिवेताल-पर्वमां तत्त्वादित्ये करेदी पञ्जिकायां चतुर्थं पर्व आ प्रमाणे समाप्त थयुं. [४]

१ ता. वस्तु । २ ता. रो ज ।

[पञ्चमं पर्व]

[गाथा]

एवं स्नात^१-विलिप्तालङ्कृतं च
 तत् जिनबिम्बं जात-परितोषः ।
 कुर्वीत बलि-विधानं,
 निधानमत्यन्त-सौख्यानाम् ॥ १

[पं.] एवमित्यनन्तर-प्रकारमाह । स्नात^१-विलिप्तालङ्कृतं च तत् जिनबिम्बं चेति कर्मधारयः । तेन जातः परितोषो यस्य स तथा । किं कुर्यादित्याह- कुर्वीत बलि-विधानम् । किंभूतम् ? निधानं निधिम् । केषाम् ? अत्यन्तं नित्यं यानि सौख्यानि तेषामिति ॥ [१ ॥]

पांचमुं पर्व

(गू. अ.) ओवी रीते स्नान करावेला, विलेपन करेला अने अलङ्कृत करेला जिन-जिअने जेवाथी जेने आनंद थये छे, तेवा श्रद्धाणु दक्षजने अत्यंत(नित्य) सुखोनां निधानइय अलि-विधान करवुं जेछेअ. १.

[शालिनी]

सर्वैर्धान्यैः सर्वपुष्पैः समस्तैः,
 पाकैः शकैः कन्द-मूलैः फलैश्च ।
 शुभ्रैर्दध्नः पिण्डखण्डैः समृद्धं,
 कुर्याद् बल्यारम्भमारम्भवृत्तः ॥ २

१ ता. स्नान । २ ता. सुभ्रै ।

[पं.] कैर्वलि-विधानं कुर्यादित्याह- सर्वैः धान्यैः गोधूम-शालि-
प्रभृतिभिः, सब्रवैः पुष्पैः जात्यादिभिः, समस्तैः पाकैः लड्डुडुक-
-सुकुमारिका-^१शर्करादिभिः, आकैः 'समस्तैरित्युत्तरत्रापि सम्बध्यते'
टक्क-वस्तुलादिभिः । दध्नो ये पिण्डास्तेषां यानि खण्डानि, तैः
शुभ्रैः अवदातैः समृद्धम् एतैर्वल्या^२रम्भं कुर्यात् । किंभूतः ?
आरम्भ-प्रवृत्तो गृहीति यावत् ॥ [२ ॥]

(गू. अ.) आरंभ-वृत्ति(आरंभमां प्रवृत्ति करना) गृहस्थ
सर्व धान्यो(घउं, योप्पा वगेरे)वडे, सर्व पुष्पो(नधं वगेरे)वडे,
समस्त पाको(लाडु, सुभडी, साकर वगेरे)वडे, समस्त शाकोवडे,
कंद-भूदो अने इणोवडे, तथा उज्जवल दडिना पिडोना भडोवडे
समृद्ध(युक्त) एवा भलिनो आरंभ करे. २.

[गाथा]

शक्तित्रितयाध्यासित-रूपत्रयवत् ^३त्रिविष्टपाग्रस्य ।

क्षत-कलि बलि-पुञ्ज-त्रयमुचितं भुवनत्रयाधिपतेः ॥ ३

[पं] भुवनत्रयस्याधिपतिस्तस्य भगवतोऽ^४र्हतो बलिपुञ्जत्रय-
मुचितं योग्यम् । किंभूतम् ? क्षत-कलिक्षतोऽ^५पनीतः कलि-
रवमकालो दुःषमाख्यो येन तत् तथा । तत्कृत-पापापनोद-
कत्वात् इति भावना । तद् उत्प्रेक्ष्य^६ते । ^३त्रिविष्टपस्य देवलोक-
स्याग्रं सिद्धिक्षेत्रं तस्य । शक्तित्रितयाध्यासित-रूपत्रयवदिति शक्तीनां
ज्ञान-दर्शन-चारित्राख्यानां^६ त्रितयं शक्तित्रितयं तेन कर्तृभूतेना-
ध्यासितम् । धर्म-धर्मिणोरभेदात् करणभूतेन वा यतो 'ज्ञान-

१ ता. सर्क । २ ता. बलारं । ३ ता. त्रिपि । ४ ता. तोअ ।
५ ता. क्षते । ६ ता. नं ।

દર્શન-ચારિત્રૈર્મોક્ષોઽવાપ્યતે ' इत्यागमः^૧ । અથવા 'મનો-વાક્-કાય-નિરોધાત્મકં શક્તિ-ત્રિતયમ્' તેન કરણભૂતેનાધ્યાસિતમ્ આક્રાન્તં યદ્ રૂપં સિદ્ધિક્ષેત્રાલ્યં તસ્ય ત્રયં કલ્પિતત્વાત્ । તેન તુલ્યં તદ્વદ્ ઇતિ અવદાતત્વાત્, વૃત્તત્વાચ્છેતિ સાદૃશ્યં લોકાગ્રેણ બલિ-પુજ્જત્રયસ્યેતિ । અથવા લોકાગ્રો ભગવાનેવ 'તાસ્થ્યાત્ તદ્-વ્યપદેશઃ' તસ્ય । યથા જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રાત્મકેન, શક્તિત્રિત-યેનાધ્યાસિતં રૂપત્રયં સમવસરણાવસ્થાયાં દેવકૃતમુચિતં યોગ્યમેવં બલિપુજ્જત્રયમપીતિ ॥ [૩ ॥]

(ગૂ. અ.) ત્રણ ભુવનોના અત્રિપતિ ભગવાન્ અહ્નિ આગળ બલિના ત્રણ પુંજ કરવા ઉચિત છે; જે બલિ, કલિ (દુઃખકાલ-પાપ-દુઃખ)ને દૂર કરનાર છે; જે ત્રણ પુંજ, ત્રણ જગત્(લોક)નાં ત્રણ રૂપો જેવા છે; જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર નામની ત્રણ શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત છે અથવા મન, વચન અને કાયાના નિરોધ-રૂપ ત્રણ શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત એવા સિદ્ધિક્ષેત્રના જેવું છે(વિશુદ્ધ હોવાથી અને ગોલાકાર હોવાથી લોકાગ્ર સાથે તે બલિના ત્રણ પુંજને કલ્પી સરખાવ્યો છે.) અથવા લોકાગ્ર ભગવાન્ જ કહી શકાય. 'ત્યાં રહેતા હોવાથી રહેનારનો વ્યપદેશ થાય છે' તેને; જેવી રીતે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ શક્તિઓથી અધિષ્ઠિત હોય છે, ત્રણ રૂપો સમવસરણુની અવસ્થામાં દેવોવડે કરવામાં આવે છે, તે જેમ ઉચિત હોય છે, એવી રીતે બલિના ત્રણ પુંજ પણ ઉચિત બાણવા. ૩.

[गाथा]

भुव[न]त्रयैकदीपस्य, चारु कुर्वीत वीत-विक्षेपः ।
मङ्गलगीति-सनाथं, निर्वर्द्धनकं प्रदीपेन ॥ ४

[पं.] भुवनत्रयैकदीपस्य भगवतो निर्वर्द्धनकं प्रदीपेन मङ्गल-
दीपेन कुर्वीत विदध्यात् । किंभूतम् ? चारु शोभनम् । किं-
विशिष्टः ? वीतो २विगतो विक्षेपो व्यामोहो यस्य स तथा ।
मङ्गलगीत्या मङ्गल-पञ्चकेन सनाथं युक्तमिति ॥ [४ ॥]

(गू. अ.) विक्षेप(व्यामोह)थी रडित थधने श्रद्धाणु श्राद्धे त्रणु
भुवनना अद्वितीय द्वीप जेवा लगवानतुं निर्वर्द्धनक, मंगलदीप
ये मंगलगीति(मंगल-पञ्चक) साथे सारी रीते करुणं जेधये. ४.

[गाथा]

मल्लास्फोटन-वल्गन-नान्दी-जयघोष-घूर्णिगत-दिगन्तम् ।
आरत्रिकावतारणकमस्तु वः श्रेयसे जैनम् ॥ ५

[पं.] वो युष्माकं जैनमारत्रिकावतारणकं श्रेयसे पुण्याय
अस्तु भवतु इति । तद् विशिनष्टि-मल्लानाम् आस्फोटनं बाहु-
जङ्घाऽऽघातो, वल्गनमिति ऊर्ध्वबाहु नृत्यम्, नान्दी मङ्गलतूरं,
जय-घोषो जय-जय-रवः, तैः घूर्णिता दिगन्ता यस्मिन् तत्
तथेति ॥ [५ ॥]

(गू. अ.) मल्लाना आस्फोटन(आहु, जङ्घाना आघात),
वल्गन(उभया आहु करी करातां नृत्य), नान्दी(मंगल वाजित्राना

१ ता. कप्र । २ ता. धिगतो ।

नाह), अने 'ज्य ज्य' अेवा घोष; तेनावडे द्विगंतो पणु डोलवा लागे तेवी रीते करवाभां आवतुं जिननुं आरती उतारवानुं मंगल कर्तव्य तभारा श्रेय(कल्याणु) भाटे थाओ. प.

[गाथा]

भृङ्गारनाल-निर्झर-झात्कारैरार्हती हतात् तापम् ।
आरत्रिकानुमार्ग-प्रवर्त्तिनी वारिधारा वः ॥ ६

[पं.] अर्हत इयमआर्हती । का ? वारिधाराऽसौ सा युष्माकं हतादपनयतु । किम् ? तापं पीडाम् । किंभूता ? आरत्रिकाऽनु-
मार्गे प्रवर्त्तितुं शीलं यस्याः सा तथा । कैः ? भृङ्गारनालमेव
निर्झरस्तेन झात्काराः तैरिति ॥ [६ ॥]

(गू. अ.) भृङ्गार(आरी)ना नालरूपी निर्झरण्याना छंटकाव
वडे, आरतीना मार्गे प्रवर्त्तती, अर्हत(जिन)-संयधी वारि-
धारा, तभारा तापने हर करे. ६.

[पृथ्वी]

इदं जितजगत्त्रयातिशयिरूपसम्पद्-भव[त्].

प्रभूततरनिस्मयाकुलितमानसैर्दर्शितम् ।

पुरन्दर-पुरःसरैः सुरपुराधिराजैः पुरा,

जिनेन्द्र-लवणावतारणकमस्तु वः श्रेयसे ॥ ७

[पं.] क्षत-कल्मषभ्यार्हतो न विघ्नकारणमस्तीति, तथापि
भक्तिप्रवणैरतत्त्वाविलोकिभिरिदमाहृतं जिनेन्द्र-लवणावतारणं वो
युष्माकं श्रेयसे पुण्याय अस्तु भवतु । इदं च सुरपुरस्य येऽधि-
राजानः स्वामिनस्तैर्दर्शितम् । किंभूतैः ? पुरन्दरः सौधर्माधिपतिः

સ પુરસ્સરોઽગ્રણીર્યેષાં તે તથા તૈરિતિ । પુનરપિ ત एवं विशेष्यन्ते-
 जितं जगत्त्रयं यया सा, तथा । अतिशयोऽस्यास्तीत्यतिशयिनी ।
 जितजगत्त्रया चासौ अतिशयिन्येव सा चासौ रूपसम्पच्च जगत्-
 त्रयातिशयिरूपसम्पत् यस्यां तथा ततो वा भवन् यः प्रभूततरो
 विस्मयः आश्चर्यं तेनाकुलीकृतानि सम्भ्रमं नीतानि मानसान्यन्तः-
 करणानि येषां ते तथा तैरिति । माऽस्य त्रैलोक्य-दुर्लभस्याधः-
 कृताशेषरूपसम्पदो^१ऽसदृशजनदृष्टिपातेन स्व(च्छ)लितं मा भूदित्ये-
 वमाकुलैः] लवणावतारणकं दर्शितमिति भाव इति ॥ [७ ॥]

(ગૂ અ.) કદમષો(પાપો, વિધનો)ના વિનાશ કરનાર અર્હતને
 (કોઈવડે) વિધન કરવાપણું હોતું નથી, તેા પણ ભક્તિ-પરાયણ
 અને અતત્વ તરફ ન જોનારા લોકોએ આદરેલું જિનેંદ્રને લૂણ
 ઉતારવાનું આ કાર્ય તમારા શ્રેય માટે હો. આ કાર્ય દેવલોકના
 સ્વામીઓએ દર્શાવ્યું છે, જેમાં સૌધર્માધિપતિ અગ્રેસર છે.
 [ત્રણ જગતને જિતનારી અતિશયવાળી રૂપ-સંપત્તિ જોવાથી
 થયેલા અત્યંત આશ્ચર્યવડે જેમનાં મન આકુલ થયાં છે, તે
 ધન્દ્રોએ ‘ત્રણે લોકોને દુર્લભ સમસ્ત રૂપ-સંપત્તિને ન્યૂન
 કરનાર આ અર્હત (જિનેંદ્ર)ને, દુષ્ટજનના દષ્ટિપાતવડે(નજર
 લાગવાથી) છલવાનું ન થાઓ.’ એવી રીતે આકુલ થઈને લૂણ
 ઉતારવાનું દર્શાવ્યું છે.] ૭.

[ગાથા]

बहुवर्ण-पिष्ट-^२यातक-परस्पराक्षेप^३-पूरिताकाशम् ।
 शृङ्ग-च्छटाऽभिरामं, दिक्पालेभ्यो बलिं दद्यात् ॥ ८

૧ તા. દો અસદૃશજનિ । ૨ તા. જાતક- । ૩ તા. ક્ષેત્ર-

[पं.] दिकपालेभ्य इन्द्रादिभ्यो बलिं दद्यादिति संबन्धः । किंविशिष्टम् ? बहुवर्णानि यानि पिष्ट-यातकानि, तैर्यः परस्परराक्षेपो-ऽन्योन्यताडनं तेन पूरितमाकाशं यस्मिन् बलौ दाने वेति । १ शृङ्गैः छटास्ताभिरभिरामं रमणीयमिति ॥ [८ ॥]

(गू. अ.) (पछी) अहुवर्णवाणां पिष्ट-यातके(आकणा) वडे जे परस्परमां अक्षणावाथी आकाश बरार्थ ज्ञय छे, तथा जे शृंग-च्छटाओ(पीयकारीओ) वडे अबिराम(रमणीय) छे, तेवो अलि, [ईंद्र वगेरे] दिक्षपालोने आपे. ८.

[अनुष्टुप]

पुनराघोषयेच्छान्तिं, सर्वदिक्षु क्षिपन् बलिम् ।
समाहितात्मा^२ कुर्वाणश्चैत्यसद्म-प्रदक्षिणाम् ॥ ९

[पं.] इन्द्रमग्निमित्यादीनाघोषणमकारि; पुनरपि तानेव^३ दिकपालान् प्रत्येकमुद्दिश्य शान्तिमुद्घोषयेदिति । किं कुवन् ? सर्वदिक्षु क्षिपन् बलिम् । किंभूतः ? समाहितो दत्तावधान आत्मा यस्य स तथा । कुर्वाणः किम् ? चैत्यं विम्बं तस्य यत् सद्म गृहं तस्य प्रदक्षिणामिति ॥ [९ ॥]

(गू. अ.) सर्व दिशाओमां अलि ईंद्रतो(आपते), समाहित (सावधान) आत्मा(श्राद्ध) चैत्य-सद्म(जिनजिअना घर)ने प्रदक्षिणा करतां इरी पणु[ते जे दिक्षपालोने, प्रत्येकने उदेशीने] शान्तिनी उद्घोषणा करे. ९.

१ ता. शृंगैः । २ ता. तान्मा । ३ ता. तावेव ।

શ્રીસહુ-જગજનપદ-રાજ્યાધિરાજ્ય-સન્નિવેશાનામ્ ।

ગોષ્ઠી-પુર-મુખ્યાનાં, વ્યાહરણૈવર્યાહરેચ્છાન્તિમ્ ॥ ૧૦

[પં.] શાન્તિ વ્યાહરેત્ । કેષામ્ ? શ્રીસહુવાદીનામ્ । કથમ્ ? ગોષ્ઠી ચ પુરં ચ તયોર્મુખ્યાસ્તે આદિર્યેષાં પ્રામુખ્યાદીનાં યે ગોષ્ઠી-પુર-મુખ્યાદયઃ તેષાં વ્યાહરણાનિ શબ્દિતાનિ તૈરિતિ । ઇદમુક્તં ભવતિ- 'ગોષ્ઠી-પુર-મુખ્યાય શાન્તિર્ભવત્યે(ત્વે)વં 'શ્રીસહુવાય' ઇત્યાદિ । કિં ચ ચૈત્યાદિ-વન્દ^૧તેત્યેવં ગમ્ભીરમુદ્ઘોષયેચ્ચ ઘન્ટા-^૨સંખ-નિનાદાદિભિરનુગતં યુક્તમિતિ । કિંવિશિષ્ટઃ ? ^૩પ્રસ્ફુટન્ સ્પષ્ટો રોમાચ્છો રોમોદ્ગમો યસ્યેતિ સ તથા ॥ [૧૦ ॥]

(ગુ. અ.) શ્રીસંઘ, જગત્, જનપદ, રાજ્યાધિરાજ્ય, સન્નિવેશ, તથા ગોષ્ઠીના અને પુરના મુખ્યો(આદિવડે પ્રામ-મુખ્યો વગેરે)નાં વ્યાહરણો(ઉચ્ચારણો)વડે શાન્તિ ઉચ્ચારે('શાન્તિર્ભવતુ શ્રીસંઘાય' એ વગેરે.)

વિશેષમાં ઘંટા, શંખના ધ્વનિ વગેરે સાથે જેનાં રોમાંચ અત્યંત સ્ફુટ(ખડા) થયાં છે, તેવો[શ્રદ્ધાળુ ભક્ત શ્રાવક] 'તમે ચૈત્ય વગેરેને વંદન કરો' એવી રીતે ગંભીર ઉદ્ઘોષણા કરે. ૧૦.

[પં.] ચૈત્યાદિ-વન્દનાર્થમાહ્વાન^૪-પ્રકારં દર્શયતિ-

ચૈત્ય વગેરેના વંદન માટે આહ્વાનનો પ્રકાર દર્શાવે છે—

૧ તા. વંદતે । ૨ તા. સંખ । ૩ તા. પ્રસ્ફુટન્ । ૪ તા. નનપ્ર ।

[વસન્તતિલકમ્]

આયાત કિન્નર-નરામર-સિદ્ધ-સાધ્ય-ગન્ધર્વ-પન્નગ-નિષાદ-નમશ્ચરા^૧ઘાઃ ! ।ભૂત્વા પ્રસન્નમનસો મુનિપાદ-^૨પદ્મં,વન્દધ્વમાયત-ભવાર્ણવ-યાનપાત્રમ્ ॥ ^૩૧૧

[પં.] આયાત આગચ્છત યૂયમ્ । કે ? કિન્નરેત્યાદિ । કિન્નરાદીનાં નમશ્ચરાન્તાનાં કૃતદ્વન્દ્વાનામ્ આદ્યશબ્દેન સહ बहु-
 ત્રીહિઃ । આદ્યશબ્દેન ચાદેયા ભવનપતિ-જ્યોતિષ્કાદયઃ । કિન્નર-
 સિદ્ધ-સાધ્ય-ગન્ધર્વા વ્યન્તર-વિશેષાઃ, નમશ્ચરા વિદ્યાધર-વિશેષાઃ ।
 પન્નગ નાગેન્દ્રાઃ । નિષાદા રાક્ષસાઃ । મોઃ ! સર્વેડપ્યામન્ચન્તે ।
 પ્રસન્ન-મનસો ભૂત્વા^૪ મુનિ-પાદ-પદ્મં વન્દધ્વં પ્રણમત યૂયમ્ ।
 કિંમૂતમ્ ? આયતો વિસ્તીર્ણો યો ભવ એવાર્ણવસ્ત્ર યાનપાત્રં ભવોત્તાર-
 ણસામર્થ્યાદ્, અથવા આયતં વા ભવાર્ણવે યાનપાત્રમ્ ॥ [૧૧॥]

(ગૂ. અ.) ભોઃ કિન્નરો !, નરો !, અમરો !, સિદ્ધો !, સાધ્યો !,
 ગન્ધર્વો ! (વ્યંતર-વિશેષો), પન્નગો ! (નાગેન્દ્રો !), નિષાદો ! (રાક્ષસો !)
 નમશ્ચરો ! (વિદ્યાધર-વિશેષો !) [આદ્યશબ્દથી ભવનપતિઓ !,
 જ્યોતિષ્કો ! વગેરે] તમને સર્વને આમંત્રણ કરવામાં આવે છે
 કે- ' તમે આવો ' અને પ્રસન્ન મનવાળા થઈને મુનિ(જિન)ના
 પાદ-પદ્મને વંદન કરો કે જે સંસારથી તારવાનાં સામર્થ્યવાળું
 હોવાથી વિસ્તારવાળા ભવશ્પી સમુદ્રમાં વિશાળ યાનપાત્ર(વહાણ)
 જેવું છે. ૧૧.

૧ તા. દાદ્યા । ૨ તા. પદ્મં । ૩ તા. ૧૨ । ૪ તા. મૂત્સ ।

[गथा]

विहिताभिषेकमभिषेक-वृत्त-वृत्त-प्रवृद्ध-संस्तुतिभिः ।
सुरवृन्द-वान्दतांद्देवन्दित्वा भगवतो विम्बम् ॥ [१२]

[अनुष्टुप्]

पुनराघोषणा-पूर्व, सममेव समाहितः ।
चितीर्वन्देत वन्द्यानां, देवकोष्ठ-प्रतिष्ठिताः ॥ १३

[पं.] भगवतोऽर्हतो विहिताभिषेकं विम्बं वन्दित्वा पुन-
श्चितीः प्रतिमा वन्देत नमस्कुर्वान्, वन्द्यानां भगवतां देवकोष्ठे
देवगृहे प्रतिष्ठिताः । कथम् ? वन्दित्वा अभिषेके वृत्ते वृत्त-
प्रवृद्धा याः संस्तुतयस्ताभिरिति । अभिषेक-वृत्तशब्दयोः कर्मधारयः ।
किंभूतस्य भगवतः ? सुरवृन्दैर्वन्दितावंही पादौ यस्य स तथा ।
कथं चितीर्वन्देत ? आघोषणा पूर्वा यस्मिन् वन्दने तत् तथा ।
सममेवेति स्नात्र-सम्भ्रम-मिलितजनैः सममेव समाहितो यत्न-
वानिति ॥ [१२-१३ ॥]

(गू अ.) जेभना यरखो देवानां वृंहोथी वंदायेला छे, ते
लगवानना अलिषेक करायेला विंभ(प्रतिभा)ने, अलिषेक थळ
गथा पछी वृत्त-प्रवृद्ध(वर्ण), मात्रा वगेरेथी वधतां मोटा छं हो-
डायेवाणी) सारी स्तुतिओ द्वारा वंदन करीने; समाहित
(आवधान, यत्नवाणो-जयणुवाणो) श्रद्धाणु-श्रावक स्नात्र-प्रसंगे
आदरथी भजेला जनो साथे ज, देवकोष्ठ(देवगृह)मां प्रतिष्ठित
ओवी, वंदो(वंदन करवा योग्य लगवतो)नी चितिओ
(प्रतिभाओ)ने, इरी आघोषणा करवा पूर्वक वंदन करे. १२-१३

[शालिनी]

चेलोत्क्षेपैः पुष्प-धूपादि-दानैः,

सन्मानादीन् दिकृपतीनां विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेष-दिव्यावतारान्,

आरात् प्राप्तान् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १४

[पं.] दिकृपतीनां दिकृपालानां विसर्गं प्रेषणं कृत्वा, सन्मानादींश्च चेलोत्क्षेपैः[ः], पुष्प-धूपादि-दानैः कृत्वा, ततः शेषान् दिकृपाकेभ्योऽन्यान् शेष-दिव्यावतारान् । आराद् वेगाद् दूराद् वाऽऽसन्नाद् वा प्राप्तान् आगतान् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् स्वकीयानि स्थानानि ॥ [१४ ॥]

(गू. अ.) येद्योत्क्षेपो (वज्रोनां उभेववा-ध्वजे इरुकाववा वगेरे) वडे, तथा पुष्प, धूप वगेरे आपवा वडे द्विक्पतिभ्यो (द्विक्पाद्यो) ने सन्मानादि (आदि शण्दथी सत्कार वगेरे) करीने विसर्जनं करीने, आकीना भीज्ज दिव्यावतारे (देवो) ने ज्ञेयो वेजथी, हूरथी डे पासेथी आवेला डोय, तेमने पोताना अधिवासे (स्थानो) तरङ्ग मोकलावे-विसर्जनं करे. १४

[गथा]

अर्हदभिषेक-दर्शित-सान्निध्य-निरस्त-कल्मषोल्लाघाः ! ।

गच्छन्तु यथास्थानं, ये केचिदुपागता दिव्याः ! ॥ १५

[पं.] अर्हतोऽभिषेक(के) दर्शितं यत् सान्निध्यं तेन निरस्तं यत् कल्मषं पापं तेन उल्लाघा निर्व्याधयः निराकुला वा गच्छन्तु यथास्थानं ये केचिदुपागताः समागता दिव्या दिवि भवा इति ॥ [१५ ॥]

(गू. अ.) दिव्य विलसवाणा ङे दिव्यो ! अर्द्धतना अस्मि-
चेकमां दशविंश साक्षिध्ववडे कडमप(पाप)ने नष्ट करवाथी उक्ताप
(निर्व्याधि, निराकुल) धयेता आप, जे डोर्ध आ प्रसंगे अर्द्धि
पधार्था छे, ते सर्व यथास्थान(पोतपोताने स्थाने) ज्ञानो-
पधारे. १५

[अनुष्टुप्]

ग्रहपीडोपशान्तौ तु, प्रतिमां स्नपयेद् बुधः ।

नवग्रह-परिचरां, प्रभामण्डल-मण्डिताम् ॥ १६

[पं.] ग्रहेभ्यो ग्रहैर्वा पीडा तस्या उपशान्तिः, तस्यां १तु
कर्तव्यायां प्रतिमां जिनचिम्बं स्नपयेत् । कः ? बुधः । किंभूताम् ?
नव ग्रहा आदित्यादयः परिचरः परिवारो यस्याः सा तथा ताम् ।
प्रभामण्डलेन^२ मण्डितामिति ॥ [१६ ॥]

(गू. अ.) अहोथी अथवा अहो वडे थती पीडानी उप-
शांति(अहशांति) करवी होय त्यारे, बुधे(विधिना ज्ञानुकार
विदाने) आदित्य वगेरे नवग्रहो-इपी परिवार(परिवार)वाणी,
तथा प्रभा-मंडलथी मंडित(विबूषित) अवी प्रतिमा(जिन-
चिम्ब)ने स्नान(स्नात्र) करवे. १६

[अनुष्टुप्]

कृतपूजा बलीयांसः, सातिरेक-बला ग्रहाः ।

भवन्ति दुर्बलाः सौम्याः, मध्यस्था बलशालिनः ॥ १७

१ ता. नु । २ ता. लेव । ३ ता. १२ ।

[પં.] ગ્રહપૂજા-ફલમાહ— કૃતા પૂજા યેષાં ગ્રહાણાં તે તથા કૃતપૂજાઃ સન્તો બલીયાંસો બલવત્તરાઃ સાતિરેકબલા ભવન્તિ, દુર્વલાશ્ચ પીઢાકારિણઃ સૌમ્યા ભવન્તિ, મધ્યસ્થાસ્તુ બલશાલિનો બલીયાંસો ભવન્તિ ॥ [૧૭ ॥]

(ગૂ. અ.) ગ્રહપૂજાનું ફલ કહે છે— પૂજા કરાયા છતાં ગ્રહો, જે બલવાન-બલવત્તર(પ્રબલ) હોય, તે અત્યંત વધારે બલવાળા થાય છે, દુર્બલ(પીડા કરનારા, દુષ્ટ-અશુભ) હોય, તે સૌમ્ય (શુભ) થાય છે અને મધ્યસ્થ હોય, તે બલશાલી(અધિક બલવાળા) થાય છે. ૧૭

[અનુષ્ટુપ]

તતો યથાસ્વં વારેષુ, યથાશક્તિ સમાહિતઃ ।
ગ્રહાભિષેકં કુર્વીત, વીત-વ્યામોહ-વિપ્લવઃ ॥ ૧૮

[પં.] તતઃ 'કારણાદ્ યથાસ્વં યથાડડત્મીયવારેષુ યો યસ્ય વાર ઇત્યર્થઃ । યથાશક્તિ શક્ત્યનતિક્રમેણ સમાહિતો ગ્રહાભિષેકં કુર્વીત । વીતો વિગતો વ્યામોહ એવ, વ્યામોહેન વા વિપ્લવો યસ્ય સ તથા । વિપ્લવસ્તુ અન્યસ્ય વારેડડન્યસ્ય પૂજાકરણમ્ ॥ [૧૮ ॥]

(ગૂ. અ.) ત્યાર પછી (તે પ્રમાણે કર્યા પછી) પોતપોતાના વારોમાં (જે જેનો વાર હોય, તે પ્રમાણે), વ્યામોહ(વ્યાકુલતા) અને વિપ્લવ(ખીજના વારમાં ખીજની પૂજા કરવી તે) થી રહિત થઈને, યથાશક્તિ સમાહિત (સાવધાન-સ્વસ્થ) થઈને ગ્રહોને અભિષેક કરે. ૧૮

૧ તા. કર ।

[उपजातिः]

कृत्वाऽर्हतः स्नात्रविधिं विधानाद्,

अनन्तकल्याणयुजो यथोक्तम् ।

ततः प्रभामण्डल-मण्डितानां,

कुर्यात् ग्रहाणां क्रमशोऽभिषेकम् ॥ १९

ग्रहस्नानानन्तरं बलि-पुष्प-दक्षिणादिक्रममाह—

[अनुष्टुप्]

यथावर्ण-बलि-^१स्रग्भिः, यथावर्ण-विलेपनैः ।

यथोक्त-दक्षिणा-दानैः, कृत्वा सानुग्रहान् ग्रहान् ॥ २०

[पं.] यथावर्ण-बलि-^१स्रग्भिरिति यो यस् ग्रहस्य वर्णस्तस्य तादृग्वर्ण एव बलिः, ^२स्रक् च कार्येति; एवं विलेपनान्यपीति^३ । यथोक्तानि योग्यानि यानि दक्षिणा-दानानि तैः सानुग्रहान् सप्रसादान् ग्रहान् कृत्वा । ततश्च यतीन् पूजयेदिति संबन्धः ।

तत्र तावदादित्यो हिङ्गुलुकवर्णः । तस्य बली रक्तशालिना कार्यः । साधुभ्यो भोजनं गुडौदन-प्रधानं देयम्, दक्षिणा तु रक्तचन्द्रोदकः ।

सोमः ऋश्वेतः । बलिः ऋश्वेत एव गर्भषष्टिकैः, पुष्पाणि च कुन्दादीनि इति । साधुभ्यो भोजनं घृत-प्रधानं पायसं, दक्षिणा शङ्खः ।

१ ता. श्रग्भि । २ ता. श्रक्च । ३ ता. न्यापैति । ४ ता. स्वेतः ।

(ગૂ. અ.) અનંત કદયાણોથી યુક્ત એવા અર્હતની સ્નાત્ર-વિધિને કથન પ્રમાણે વિધિથી કરીને ત્યાર પછી પ્રભામંડળથી મંડિત એવા અહોને કમથી અભિષેક કરે. ૧૯

[અહોને સ્નાન કરાવ્યા પછી ળલિ, પુષ્પ, દક્ષિણા વગેરેના કમને કહે છે—

જે અહનો જેવો વર્ણ હોય, તેને તેવા વર્ણનો ળલિ અને તેવા વર્ણની માત્રા કરવી જોઈએ; વિલેપનો પણ એવી રીતે કરવાં જોઈએ.] વર્ણ પ્રમાણે ળલિ અને માળાઓ વડે, તથા વર્ણ પ્રમાણે વિલેપનો વડે, તથા યથોક્ત (યોગ્ય એવાં) દક્ષિણા-દાનો વડે અહોને સાનુઅહ(સપ્રસાદ-પ્રસન્ન) કરીને [‘ત્યાર પછી યતિઓ(સાધુઓ)ને પૂજે.’]

[૧] તેમાં પ્રથમ આદિત્ય હિંગલોક જેવા વર્ણનો છે, તેને ળલિ રાતા શાલિ(ચોખા)વડે કરવો. સાધુઓને લોજન ગુડ(ગોળ) અને આદન(ભાત)ની પ્રધાનતાવાળું આપવું, અને દક્ષિણા રક્ત અંદ્રોદક (રાતા નાણા)ની આપવી.

[૨] સોમ (અંદ્ર) શ્વેત છે, તેથી તેને ળલિ પણ શ્વેત સાદી ચોખાઓનો આપવો, પુષ્પો કુંદ વગેરે ચડાવવાં. સાધુઓને લોજન ઘૂત-પ્રધાન પાયસ(દૂધપાક)નું આપવું. દક્ષિણામાં શંખ આપવો.

અન્નારકો જપાકુસુમ-સન્નિમઃ । બલિસ્તાદ્ગેવ વર્ણકૈરપિ
કાર્યઃ । પુષ્પાણ્યપિ રક્તકળવીરાદી^૨નીતિ । સાધુ-ભોજનં ઘૂત-
પ્રધાનં ઘૂતપૂર્ણાદિ । દક્ષિણા રક્તવસનમ્ ।

૨ તા. નિતિ ।

बुधः पीतः । तस्मै बलि-^१स्रजौ तादृशावेव । साधु-भोजनं
क्षीरान्नम् । दक्षिणा सुवर्णम् ।

बृहस्पतिरपि पीतः । भोजनं दध्योदनम् । दक्षिणा वस्त्राणि ।
शुक्रः ^२श्वेतः । बलि-पुष्पाणि सोमोक्तानि । साधु-भोजनं
घृतम् । दक्षिणा उषान्धौ ।

शनिश्चर ईषत्कृष्णः । बलि-^१स्रजावपि तादृशावेव । भोजनं
तिलपिष्टम् । दक्षिणा ध्वजः ।

राहुरतिकृष्णः । बलिः कृष्णचनकाः । पुष्पाण्यपि कृष्णा-
न्येव । भोजनं कृसरा । दक्षिणा अयोमयं भाण्डम् ।

केतुर्धूसर्षणः । बलि-स्रजौ तादृशावेव । भोजनं नानाप्रकार-
^३मन्नम् । दक्षिणा कृष्णकम्बलः । [२०]

[गथा]

एवं ग्रहोपशान्तिः, कार्या नरेण शान्तिमिच्छता ॥ इति ।

[३] अंगारक (मंगल) जपानां कुसुम(लसुद) सरणो
डाय छे. तेने अलि तेवा न वर्षुनेो वर्षुडेो वडे पणु कराय.
पुष्पो पणु रातां दणुर वगेरे. साधुने लोजन घृत-प्रधान धेगर
वगेरे. दक्षिणांमां रातुं वस्त्र.

[४] बुध पीत(पीणा वर्षुवाणो) डाय छे. तेने अलि
अने मालाणो तेवा न वर्षुनी. लोजन क्षीर-प्रधान अन्न
दक्षिणांमां सुवर्णु.

१ ता. श्रजौ । २ ता. स्वेतः । ३ ता. राम ।

[૧૨૦]

વાદિવેતાલ-વિરચિત

✓ [૫] બૃહસ્પતિ પણુ પીળો હોય છે. ભોજન દહિ-ભાત. દક્ષિણામાં વસ્રો.

✓ [૬] શુક્ર શ્વેત છે. બલિ અને પુષ્પો સોમમાં કહ્યાં તે. સાધુને ભોજન ઘૃત. દક્ષિણામાં ઉપાનહો (પગરખાં).

✓ [૭] શનૈશ્ચર ઇષત્ (થોડો) કૃષ્ણ હોય છે. બલિ અને માલા પણુ તેવી જ. ભોજન તિલ-પિષ્ટ (તલ-ચૂર્ણુ-લોટ). દક્ષિણામાં ધ્વજ.

✓ [૮] રાહુ અતિ કૃષ્ણ હોય છે. બલિ કાળા ચણા. પુષ્પો પણુ કાળાં જ. ભોજન કૃસરા (તિલાન્ન), દક્ષિણામાં લોઠાનું પાત્ર-વાસણ.

[૯] કેતુ ધૂમાડા જેવા વર્ણુવાળો હોય છે. બલિ અને માલા પણુ તેવા જ વર્ણુના. ભોજન વિવિધ પ્રકારનું અન્ન. દક્ષિણામાં કાળો કામળો. ૨૦

✓ શાંતિને ઇચ્છતા મનુષ્યે એવી રીતે ગ્રહોપશાંતિ કરવી જોઈએ.

[અનુષ્ટુપ્]

તતશ્ચ સહ્વં ગચ્છં વા, યથાસમ્ભવમેવ વા ।

વસ્ત્ર-પાત્રાન્ન-પાનાદૈઃ, પૂજયેત્ પ્રયતો યતીન્ ॥ ૨૧

[પં.] તતોડનન્તરમુત્સર્ગેણ સહ્વમ્, અપવાદેન ગચ્છમાત્મીયં, તતોડપિ યથાસમ્ભવમિતિ યદ્ યસ્ય સમ્ભવતિ, યો વા સાધુસ્ત્ર સમ્ભવતીતિ પૂજયેત્ સપર્યાં વિદધ્યાત્ । પ્રયત આદરવાન્ । કૈઃ ? વસ્ત્ર-પાત્રાન્ન-પાનાદૈઃ । કાન્ ? યતીન્ ત્યક્ત-ગૃહવાસ-પ્રપચ્છાનિતિ ॥ [૨૧ ॥]

✓ (ગૂ. અ.) ત્યાર પછી શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક આદરવાળો થઈને ઉત્સર્ગથી સંઘને, અપવાદથી પોતાના ગચ્છને, ત્યાર પછી

अर्द्धदक्षिणिक-विधि

संभव प्रमाणे (नेने ने संभवे, अथवा त्यां ने साधु संभवे) तेने पूजे; गृहवास-प्रपंचने त्याग-करनारा यतिओने(साधु-ओने) वस्त्र, पात्र, अन्न-पान वगैरे द्वारा पूजे. २१

स्नात्रानन्तरं स्नात्र-^१प्रशंसाद्वारेण धर्मकथामाह—

[उपजातिः]

प्रशस्यमायुष्यमथो यशस्यं, जयास्पदं सम्पदमावहन्तम् ।
हेतुं सदा सौख्य-परंपराणां, करोत्यपुण्यो न जिनाभिषेकम् ॥२३

[पं.] प्रशस्यं प्रशंसनीयम् । आयुष्यं आयुषे हितम् । अथो निपातः समुच्चयाद्यर्थः । यशस्यं यशसे हितम् । जयाना^२मास्पदं स्थानं कारणमिति तात्पर्यम् । सम्पदं समृद्धिम् आवहन्तं प्रापयन्तम् । सौख्यानां याः परंपराः चक्रवर्तीन्द्र-मोक्षाद्यास्तासां सदा हेतुं निमित्तं तमेवम्भूतं जिनाभिषेकम् अपुण्यो जनो न करोति, तस्य तथाभूतसमग्रसामग्र्यप्राप्तेरिति ॥ [२३ ॥]

८ (गू. अ.) [स्नात्र पछी, स्नात्र-प्रशंसा द्वारा धर्मकथाने कडे छे-] प्रशस्य(प्रशंसनीय), आयुष्य भाटे हितकारी, ज्येना आस्पदरूप-स्थानरूप (अर्थात् कारण), संपदा(समृद्धि) प्राप्त करावनार, अक्षवर्तीनां, ईश्वरानां अने मोक्षनां सुणेनी परंपराओना सदा हेतु(निमित्त)रूप ओवा प्रकारना जिनाभिषेकने पुण्य-रहित (हीनपुण्य) जन करते नथी; कारण के तेने तेवा प्रकारनी समग्र सामग्री प्राप्त थयेवी होती नथी. २३

१ ता. प्रशंसा । २ ता. मापदं ।

इति विहित-विपत्पराक्रमं, स्नपनविधिमर्हतोऽर्हतो विधिम् ।
प्रतिसमयमनुस्मरन्ति ये, सकल-सुखास्पदतां व्रजन्ति ते ॥२४

[પં.] ^૧ इति परिसमाप्तौ । ^२ विहितः विपद् आपदः पराक्रमः
सामर्थ्यं येन स तथा तम् । कम् ? स्नपन-विधिं स्नात्र-विधानम् ।
कस्य ? अर्हतः । किंभूतस्य ? विधिमर्हतः समस्त^३शोभनविधान-
योग्यस्य । प्रतिसमयं प्रतिक्षणमनुस्मरन्ति चिन्तयन्ति ये कृतिनस्ते
सकल-सुखास्पदतां समस्त-^४सातवेदनीय-भाजनतां व्रजन्तीति
॥ [२४ ॥]

श्रीशान्ति(? वादि)वेतालीय-पर्व-पञ्जिका समाप्ता इति ।
कृतिरियं श्रीशीलाचार्यस्य ।

(ગુ. અ.) એ પ્રમાણે, સમસ્ત શોભન વિધિને યોગ્ય એવા
અર્હતનેા સ્નપન(સ્નાત્ર)-વિધિ, જે વિપત્તિના પરાક્રમને વિનષ્ટ
કરનાર છે, તેને જે ભાગ્યશાળીએા પ્રતિસમય(પ્રતિક્ષણ) સંભારે
છે, તેએા સકલ સુખેાનાં સ્થાનને પામે છે. ૨૪

શ્રીશાંતિ(? વાદિ)વેતાલીય પર્વની પંજિકા સમાપ્ત થઈ,
આ કૃતિ શ્રીશીલાચાર્યની છે.

॥

૧ તા. इति । ૨ તા. विहितः । ૩ તા. सोभन । ૪ તા. साता ।

परिशिष्टम् [१]

ग्रन्थद्वयस्य प्रा. सं. पद्यानां वर्णक्रमेण सूची ।

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
अद्यापि जन-समाजो	५२	१०
अद्याभिषेकसमये	६३	१५
अन्यदपाकृतपङ्क्त-	९७	१०
अभिषेकपयोधारा	७४	१२
अभिषेकवारि हारि	८३	२३
[पं.] अभिषेकविधिमुदारं	४२	२
अभिषेकादिमहोत्सवम्	१००	१५
[पं.] अर्पितमनर्पितं वस्तु-	४२	१
अर्हदभिषेक-दर्शित-	११४	१५
अर्हदभिषेक-पूतं	८२	२२
अत्रणिय-कुसुमाहरणं	९	८
अवणेउ निरवसेसं	२०	२२
अवरिक्खलिएण जियं	८	७
अवहरउ मज्जण-जलं	२७	२२
अशेषभुवनान्तराश्रित-	४८	५
[पं.] अशेषाघौघहन्तारं	१	१
अहिअं विलेवणामोय-	३९	५२
अहो ! विविधविस्मया-	६०	१२

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
[पं.] आचार्यजीवदेवस्य	१	२
आयण्ण-आयण्ण-विसज्जिया वि	७	५
आयात किन्नर-नरामर-	११२	११
आरत्तिअं निअच्छह	३६	४७
आलिंगिओ विरायसि	२६	३२
आ स्नात्रपरिसमाप्तेः	६८	४
इति दिग्धिप-कीर्तनाभिरक्षा-	६४	१६
इति धन-रत्न-सुवर्ण-स्रग्-	१०३	१८
इति विहत-विपत्-पराक्रमं	१२२	२४
इति शस्त-समस्त-सरित्-	८८	३०
इदं जितजगत्त्रय-	१०८	७
इन्द्रमग्निं यमं चैव	५५	५
उअह जिणे मलअंमि त्र	२८	३५
उचितमभिषेककाले	७३	१०
उदाररशनागुण-	५९	१०
उपनयतु भगवंस्ते	९४	७
[पं.] उपमानेन यत् तत्त्वम्	३८	
उयह कणअच्छविहरे	१४	१५
उयह पडिभग्गपसरं-	३५	४५
उवणेउ मंगलं वो	१६	१७
उवणेउ वो सुहाइं	१०	९
[पं.] उवमाए य संजुत्तं	२९	
एवमाघोषणं कृत्वा	५५	४

	पृष्ठे	क्रमांकः
पद्य-प्रारम्भः		
एवं स्नात-विलिप्ता-	१०४	१
एष नूण णवि जाणइ	१३	१३
कथय कथं प्रशमनिधेः	९२	४
कल्पलता-कलिका-सुरभीणि	७९	१८
किं लोकनाथ ! भवतो-	६७	३
कुंकुमहृद्यां चामिव	९३	६
कुरुतां कल्पमहीरुह-	८१	२०
कुर्वन्तु तेऽभिषेकं	८८	२९
कृतपूजा बलीयांसः	११५	१७
कृत्वाऽर्हतः स्नात्रविधिं	११७	१९
कोसंबि-संठियस्स व	३७	४९
गगनगाभिगणेशविलासिनी-	७७	१६
[पं.] गीतिरेव गीतिका	२४	
[पं.] गोगटाचार्य-शिष्येण	४१	३
ग्रह-पीडोपशान्तौ तु	११५	१६
चेलोत्क्षेपैः पुष्प-धूपादि-दानैः	११३	१५
चैत्यालयेन केचित्	१०१	१६
छत्रं चामरमुज्ज्वलाः	४६	३
जं देवेहिं सुमेरु-	५	३
जण-मणहरो विरायसि	३३	४३
जह जह य विज्झविज्झइ	३५	४६
जाते जिनाभिषेके	६०	११
जिण-देह-लग-मज्जण-	१८	२०

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
जिण-मज्जणपीढ-	२१	२५
जिण-वंदणञ्चण-	६	४
जिण-सरीर-पडणुच्छलंत-	१७	१९
जिन-भवन-बिम्ब-पूजा-	१००	१४
णिम्मलम्मि परिवज्जिय-	२७	३३
णिव्वत्तिय-मज्जण-	४०	५४
ततइच संघं गच्छं वा	१२०	२१
ततः प्रभृत्येव कृतानुकारं	५१	९
ततो यथास्वं वारेषु	११६	१८
तद् यदि कृतानुकारं	९८	१२
तं नत्थि जं अलंघं	३१	२५
तवेश ! निग्रन्थगणाग्रगामिनो-	९६	९
तह वि य तुह जाणंतओ	२४	२९
तिष्ठतु तावदलंकृतिः	९८	११
तुह संगयंग-संगम-	२९	३७
दंसण-विसुद्ध-तव-	८	६
देवी तवोपनयताम्	८५	२५
धम्माधम्म-फलमत्थि	१२	१२
धूमावलिं नियच्छह	३२	४०
नागाः फणा-मणि-मयूख-	६३	१४
नानावर्णैर्वर्णकैर्गन्ध-लुब्ध-	७५	१३
पणमह घणकम्म-सेल-वज्ज-	४	२
पतत्पद्-परिक्रम-क्रम-	६२	१३

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
पयइ-सुद्ध-णिष्पंक-	२३	२८
पल्हत्थिज्जंत-कलस-	१६	१८
पसमेउ वो भवंतर-	३६	४८
पसरंत-चंदणुदाम-	३४	२७
पायान् स्निग्धमपीक्षितं	७२	९
पावं समप्फुसउ वो	२२	२६
पासट्टिएहिं सोहसि	३८	५१
पुण्यं पवित्रमपविद्ध-रजो-विकारम्	६९	५
पुनराघोषणा-पूर्वं	११३	१३
पुनराघोषयेच्छान्तिं	११०	९
प्रत्यूह-समूहापोह-	५८	८
प्रशस्यमायुष्यमथो यशस्यं	१२१	२३
प्राक्-पाश्चात्याम्भोधि-	७८	१७
प्राग्दिग्वधू-वर !	५६	६
प्राप्ते पुनीतां प्रविहाटयन्त्यौ	८२	२१
प्रोद्भूत-भक्ति-भर-	४९	६
फरुसेहिं महिज्जन्तस्स	२०	२४
बहु मण्णइ ताइं परं	३३	४२
बहुवर्ण-पिष्ट-यातक-	१०९	८
बहुविह-कुसुमं सुहाभिरामं	३७	५०
भवतः पूर्वावस्थामास्थाय	९८	१३
भवति लघोरपि महिमा	९२	५
भवतो भवने बिम्बे	१०२	१७

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
भव्यानां भव-सागर-	६६	२
भाति भवतोऽभिषेके	८६	२७
भाति भवतो ललाटे	९५	८
भुवण-बहु-मणिगय-गुणो	३२	४१
भुवनत्रयैकदीपस्य	१०७	४
भृङ्गार-नाल-निर्झर-	१०७	६
भो भोः ! सुरासुर-नरोरग-	५५	३
मणहर-बालायव-	३९	५३
मन्दरकन्दोत्तरकुरु-	८०	१९
मन्दार-पुष्प-मकरन्द-	७५	१४
मल्लास्फोटन-वल्गन-	१०७	५
मसिणं परिअदुढंती	१५	१६
महुमासस्स व पेच्छह	३४	४४
महुरं परिणाम-सुहं	११	११
माङ्गल्यमिन्दु-कुन्दावदातं	७३	११
मा मंस्थाः संस्थातो	५९	९
मीन-कुरङ्गमदागुरु-सारं	७१	७
मुक्तालङ्कार-विकार-सार-	६६	१
मुणिवइ-देहुच्छलियं	२५	३०
मेहावलि ठ्व गअणंगण-	१९	२१
यथावर्ण-बलि-स्रग्भिः	११८	२१
[पं.] यदवाप्तं मया पुण्यं	४२	५
यो जन्मकाले कनकाद्रिशृङ्गे	५०	८

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
रक्षार्थमाहित-विरोध-	५०	७
रिपुसेना-क्लेश-	८७	२८
रूपं वयः परिकरः	४५	२
वयणं कय-कुंकुम-राययं	२८	३६
वहइ सिरिं तिअस-	१४	१४
विच्छूढ-माणस-निवास-	३०	३८
विहिताभिषेकमभिषेक-	११३	१२
शक्तित्रितयाध्यासित-	१०५	३
शिवाय शिवविस्तरत्-	७०	६
श्राद्धः स्नातानुलिप्तः	५४	२
[पं.] श्रीजीवदेव-सत्प्रोक्तं	४१	२
श्रीमत् पुण्यं पवित्रं	४३	१
श्रीसंघ-जगज्जनपद-	१११	१०
मद्देद्यां भद्रपीठे	५३	१
[पं.] सम्यक् व्याख्यां समुत्सृज्य	४१	१
सर्वजितः सर्वविदः	८९	१
सर्वैर्दान्यैः सर्वपुष्पैः	१०४	२
सर्वौषध्यः सर्वतीर्थोदकानि	७१	८
सव्वंगिओ वि पेच्छह	२०	२३
सिद्धेहि सिद्ध-जय-मंगल-	१	१

[१३०]

ग्रन्थद्वयस्य प्रा. सं. पद्यानां सूची !

पद्य-प्रारम्भः	पृष्ठे	क्रमांकः
सुरासुर-नरोरग-	४७	४
[पं.] सूक्ष्मान्तरितदूरार्थाः	२	
[पं.] संवत्सरेषु षडधिकेषु	४१	४
स्नपयन्ती जिनं जात-	८४	२४
स्फुटकेसरेण कम्पित-	८५	२६
स्त्रच्छतया मुनिगात्र-	९१	३
[पं.] स्वाभाविकाः कर्मविनाशजाश्च	२३	
स्वामिन् ! नित्यं निर्वर्त्यलीकस्य	९०	२
हिअए ता दूर च्चिअ	३१	३९
हिमाद्रिशृङ्गान्तरसद्म-पद्म	७६	१५
हिययाइं पढन्तं	११	१०

卐

परिशिष्टम् [२]

इतिहासोपयोगि-विशेषनाम-सूची ।

विशेषनाम	पृष्ठे	विशेषनाम	पृष्ठे
अग्नि (हुतभुक् दिक्पाल)	५७, ५८	कनकाद्रि	५०-५१
अपरत्रिदेह	८०, ८१	कीर्ति (देवी)	८६
अपराम्भोधि (पश्चिम समुद्र)	७७-७९, ८३	कुबेर (गुह्यकेश्वर, धनद दिक्पाल)	५५-५६, ५९-६१
अभिषेक-वारि	६९-७०, ८३	केसरी (हृद)	८०, ८१, ८५
अभिषेकादि-महोत्सव	१००	कोसंबी (कौशाम्बी)	३७
अर्हत्-स्नात्र	८०	क्षीरोद (क्षीरोम्भोधि दुग्धसिन्धु)	७३, ७६
अर्हदभिषेक	८२, ८३	गंगा(नदी)	७६-७७
अर्हदायतन	१०१	गोगटाचार्य	१, ३, ८, ४१
अर्हद्-वाक्य	६९	घृताम्भोधि	७२
आचार्य-विद्या	३१	चन्द्रकुल	४१
आदिदेव (ऋषभनाथ)	५०-५१	चैत्य-सद्व	११०
आरत्रिकावतारण	१०७	चैत्यालय	१०१
इन्द्र(शक्र दिक्पाल)	५५-५६	जयदेव(छन्दःशास्त्रकार)	२४
ईशान (दिक्पाल)	५५, ६२	जिन-पूजा	१००
उत्तरकुरु	८०-८१	जिन-विम्ब	६६, ७५, १००, १०४
ऐरावत	८३	जिन-भवन	१००
कंचण(कांचन)गिरि	१८, ३२		

विशेषनाम	पृष्ठे	विशेषनाम	पृष्ठे
जिन-यात्रा	१००	पांडुशिला	५
जिन-स्नात्र	१००	पुं(पौ)ढरीक (हृद)	८१, ८२, ८७
जिनाभिषेक	८६-८९	पूर्वविदेह	८०
जीवदेव(आचार्य)	७, ४१	पूर्वाभोधि (पूर्वसमुद्र)	७६-७९, ८८
तत्त्वादित्य	१०३	पौंढरीकिणी (बुद्धिदेवी)	८६
तिगिळि(महाहृद)	७९-८१, ८५	प्रभास तीर्थ	८८
दधि-जलधि	७३, ७४	ब्रह्मा (दिक्पाल)	५५, ५६, ६४
दिक्पाल	५५, ६४, १०९-११०	बलि-विधान	१०४-१०५, १०९-११०
देवकुरु	८०, ८१	भारत	८८
धवलपुरी	४१	मन्दर(मेरु)	८०
धृति(विधृति)देवी	८५	महापद्म (हृद)	७८, ७९, ८४
नरकान्ता(नदी)	८१, ८२	महापुंढरीक (हृद)	८३
नाग(दिक्पाल)	५५, ६३	महाहिमवत् (गिरि)	७९
नारीकान्ता(नदी)	८१, ८२	मागध तीर्थ	८८
निर्ऋत(ति)	५५, ५६, ५९	यम (समवर्तिन् दिक्पाल)	५५, ५६, ५८
निग्रन्थगणाग्रगामिनः (अभिषेक, गन्ध, धूप, माल्यादि, भवन.)		रक्ता (नदी)	८२, ८३
अलंकृति-समर्थन,	९६-१०३	रक्तोदा (नदी)	८२, ८३
निषध (कुलपर्वत)	७९, ८०, ८५	रम्यक (क्षेत्र)	८१, ८२
नील (कुलपर्वत)	८०, ८१, ८६	रुक्मि (कुलपर्वत)	८१, ८२, ८६
पद्म (महाहृद)	७६, ७७, ८३-८४		
पद्मा(श्री)देवी	८३-८४		
पश्चिमसमुद्र	८८		
पाणिनीय प्राकृतलक्षण	२६		

विशेषनाम	पृष्ठे	विशेषनाम	पृष्ठे
रूप्यकूला (नदी)	८२	शिखरि गिरि(कुलपर्वत)	८३, ८७
रोहिता (नदी)	७८	शीता (नदी)	८०, ८१
रोहितांशा (नदी)	७८	शीतोदा (नदी)	८०, ८१
लवणवतारणक	१०८	शीलाचार्य	१२२
लक्ष्मीदेवी	८७	संगमय(क)	७, ८, ३६
वरदाम तीर्थ	८८	संघ	८, १११
वरुण (दिक्पाल)	५५-६०	समुद्रसूरि(समुद्राचार्य)	८, ४१
वर्धमान तीर्थकृत्	३७	सिन्धु नदी	७७
वादिवेताल		सुभेरु (पर्वत)	५, ४८
४३, ५२, ६५, ८९, १०३		सुवर्णकूला (नदी)	८२
वायु (दिक्पाल)	५५, ५६, ६०	हरिकान्ता (नदी)	७९
वीतराग-स्नानकथा	९७	हरित् (नदी)	७९
„ भवन	९८	हरिवर्ष (क्षेत्र)	७९
वीर जिनेन्द्र	५, ८, १०, १३, १९-२८-३०	हिमवत् (कुलपर्वत)	८४
वैतादय (पर्वत)	८३	हिमाद्रि	७६, ७७
शान्ति (उद्घोषणा)	११०	हैरण्यवत्	८२
		ह्री देवी	८४

५

परिशिष्टम् [३] निर्दिष्ट-वृत्त-सूची ।

वृत्त-नाम	पृष्ठे
अनुष्टुप्	५५, ५८, ११०, १११, ११३, १२०
इन्द्रवज्रम्	५०
उपचित्रकम्	२८, २९
उपजाति	५१, ७६, ११७-१२१
औपच्छन्दसिकम्	४
गाथा	६, ११, १२, १४, १६, १८, २०, ३१-३७, ३८-४०, ५२, ५९, ६०, ६८, ७२-७४, ८०-८३, ८८, ९१-९३, ९७-१०९, १११-११४
गीतिका	२४, २७
[द्रुतविलम्बितम्]	७७
द्विपदी (षड्गणा, सौम्या)	१३, १६, १७, २३
पृथ्वी	१०८
रूपकम्	७, १०
वसन्ततिलकम्	१, ३, १९, ३०, ४५, ४९-५०, ५५, ५६, ६३, ६७, ६९, ११२
वैतालिकम्	३७, ३८
शालिनी	७१, ७५, ७८, ८२, ९०, १०४, ११४
शार्दूलविक्रीडितम्	५, ४६, ६६
शिखरिणी	५७
स्रग्धरा	४३, ५३, ५४

परिशिष्टम् [४]

पंजिका-निर्दिष्ट-व्वाकरणसूत्रादि-सूची ।

सूत्रादि	पृष्ठे	आधारस्थलम्
अचो यत्	१९	[पाणिनीये ३-१-९७
अधीगर्थदयेषां	२९	[पा० २-३-५२
इदुत्-पूति-	२५	[पा० ५-४-१३५
इत्पाद-व्यय-ध्रौव्य-	१९	[तत्त्वार्थसूत्र अ. १, सू. ३०
उपमानेन यत् तत्त्वं	३८	[अलंकारे श्लिष्ट-श्लेष
उपमापदसंयोगादुपमाने	२६	[पाणिनीये प्रा. ल०
उवमाए य संजुक्तं	२९	[अलंकार० उत्प्रेक्षा
गीतिरेव गीतिका	२४	[जयदेव-
गुण-संघातः संघः	९	[आगमः
चुक्को भवेय	६७	[आगमः
दादुभ्य(डाबुभा)भ्याम्	६७	[पा० ४-१-१३
नमो वरिवः-	६	[पा० ३-१-१९]
प्रज्ञादिभ्यश्च	३०	[पा० ५-४-३८]
शेषाद् विभाषा	१३	[पा० ५-४-१५४
त्र्यदोरल् (ऋदोरप्)	३४	[पा० ३-३-५७
साहार आम्रः	४	[
सूक्ष्मान्तरितदूरार्थाः	२	[
सौम्यं गणद्वया-	२३	[जयदेवछन्दः
स्वाभाविकाः कर्मविनाशजाश्च	२३	[सिद्धसेन-द्वात्रिंशिका

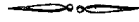

परिशिष्टम् [१]

विक्रमीयचतुर्दशशताब्द्या उत्तरार्धे

*श्रीजिनप्रभसूरिणोपदर्शिते देवाधिदेव-पूजाविधौ

निर्दिष्टानि प्रस्तुतग्रन्थ-पद्यानि ।

**पूया य दुविहा-[१] निष्ठा, [२] नेमित्तिया य । तत्थ निष्ठा पइदिण-करणिज्जा सा य भणिया । नेमित्तिया पुण अट्टमि-चउद्दसि-कल्लणतिहि-अट्टाहिया-संवच्छरियाइ-पव्व-भाविणी । सा य ण्हवण-पहाणा । अओ संपयं ण्हवण-विही दंसिज्जइ । सा य सक्कथभासा-बद्ध-गीइ-कव्व-अज्जया-बद्ध-वित्तवहुल त्ति सक्कयभासाए चेव लिहिज्जइ—

तत्र प्रथमं पूर्वोक्तस्नात्रादिक्रमेण देवगृहं प्रविश्य धौतपोतिकां परिधाय, देवस्य धूपवेलां धूमावली-पुष्पांजलि-लवण-जलारात्रिकावतारण-मंगलदीपोद्भावनारूपां कृत्वा, शक्रस्तवं भणित्वा, साधूनभिवन्द्य, स्नपन-पीठं प्रक्षाल्य, चन्दनेन तत्र स्वस्तिकं विधाय, पुष्प-वासादिभिश्च संपूज्य, प्रतिमाया अग्रतः स्थित्वा, सविशेष-कृत-मुखकोशो ' नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यः ' इति भणन-पूर्वं ' श्रीमत् पुण्यं पवित्रं ' [अर्हदभिषेकविधि पृ. ४१-४८] इत्यादि वृत्त-पंचकं पठित्वा, स्नपनपीठस्योपरि कुसुमांजलि स्नपन-कारः क्षिपेत् । स्नपनकाराश्च द्वयादयो द्वात्रिंशदन्ता अधिकाः

॥ श्रीजिनप्रभसूरि-परिचयो द्रष्टव्योऽस्मत्संकलिते ' श्रीजिनप्रभसूरि अने सुलतान महम्मद ' संज्ञके ग्रन्थे—ला. भ.

स्युः । ततः चलप्रतिमां स्नपनपीठे स्थापयेत्, सृष्ट्या च प्रति-
माया जलधारां भ्रामयेत्, चन्दनेन च पूजयेत् । ततः शक्रस्तव-
भणन-साधुवन्दने कुर्यात् । स्थिरप्रतिमानां तु स्थानस्थितानामेव
कुसुमांजल्यादि सर्वं कर्तव्यम् । ततः कुसुमांजलिं गृहीत्वा
'प्रोद्भूतभक्तिभर-'[अर्हद० पृ. ४९-५२] इत्यादि वृत्त-पंचकं
भणित्वा प्रतिमायास्तं क्षिपेत् । ततो निर्माल्यमपनीय प्रतिमां
प्रक्षाल्य पूजयेत् । ततः 'सद्देवां भद्रपीठे' [अर्हद० पृ. ५३, ५४]
इत्यादि वृत्त-द्वयेन कुसुमांजलिं क्षिपेत् । ततः सर्वौषधिं गृहीत्वा
'मुक्तालंकार-'[अर्हद० पृ. ६६] इत्यार्यया पुष्पालंकारावतारणे
कृते सर्वौषधि-स्नानं कारयेत् । ततः प्रक्षाल्य, संपूज्य च प्रतिमाया
'भव्यानां भव-सागर-'[अर्हद० पृ. ६६] इति वृत्तेन धूपमुत्क्षिपेत् ।
तत एकं पुष्पं समादाय 'किं लोकनाथ!' [अर्हद० पृ. ६७]
इति वृत्तं भणित्वा उष्णीषदेशे पुष्पमारोपयेत् । ततः कलशद्वयं
कलशचतुष्टयादि वा प्रक्षाल्य धूप-पुष्प-चन्दन-वासाद्यैरधिवास्य
कुंकुम-कर्पूर-श्रीखण्डादि-संपृक्त-सुरभिजलेन भृत्वा पिहितमुखं
पट्टके चन्दन-कृत-स्वस्तिके संस्थापयेत् । ततः कुसुमांजलि-पंचकं
क्रमेण 'बहलपरिमल-'[ ] इत्यादि मात्रावृत्तपंचकं
पठित्वा क्षिपेत् । नवरमाद्यान्त्यवृत्तयोः 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-'
इत्यादि भजेत् ।

वृत्तान्ते तु शङ्ख-भेरी-झल्लर्यादि-टणत्कारं मन्द्रं दधुः ।
शाङ्खिकाद्याः कलशान् भृत्वा कुसुमांजलिपंचकं क्षिपेत्, क्षिप्त्वा
वा कलशान् भरेदुभयथाऽप्यदोषः ।

तत इन्द्र-हस्तान् प्रक्षाल्य, हस्तयोर्भाले च चन्दनतिलकान्
कृत्वा, स्नपनक्रियद्रव्यनिक्षिप्ते सकलसंघानुमत्या कलशानुत्थाप्य,

‘नमोऽर्हत्-सिद्धा-’ इत्यधीत्य ‘जम्ममज्जणि जिण्ह वीरम्स’
[ ] इत्यादि कलशवृत्तेषु जन्माभिषेककलश-वृत्तान्त-
रेषु वाऽन्यैः पठितेषु, तदभावे स्वयं वा भणितेषु कुम्भपिधानान्य-
पनीय, पंचशब्दे वाद्यमाने, श्राविकासु जिन-जन्माभिषेक-गीतानि
गायन्तीषु उभयतोऽप्यखण्डधारं स्नपनं कुर्वन्ति । द्रष्टारश्च जिन-
मज्जन-प्रतिबद्ध-हृद्यपद्यानि पठन्ति, मुहुर्मुहुर्मूर्धानं नमयन्ति । * *

ततः शुद्धोदकेन प्रक्षालं कृत्वा धूपितवस्त्रखण्डेन प्रतिमां
कृषित्वा चन्दनेन समभ्यर्च्य समालभ्य वा पुष्पपूजां विधाय
‘मीन-कुरंग-मदा-’ [अर्हद० पृ. ७१] इति वृत्तेन धूपमुद्ग्राहयेत् ।
तत आहारस्थालं दद्यात् । ततः परिधापनिकां प्रतिलिख्य, कर-
योरुपरि निवेश्यैकस्मिन् धूपमुद्ग्राहयति सति पुष्प-चन्दन-वासैर-
धिवास्य ‘नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्यो-’ इत्यादि भणित्वा ‘शक्रो यथा
जिनपतेः’ [ ] इति वृत्तद्वयमधीत्य सोत्सवं देवस्यो-
परिष्ठादुभयतो लम्बमानां निवेशयेत् । ततः कुसुमांजलि-वर्ज
लवण-जलारात्रिकावतारणं मङ्गलदीपान् प्राग्वत् कुर्यात्, नवरं
लवणाद्यवतारणेषु तथैव प्रतिवृत्तं वादित्र-मन्त्रध्वनिं कुर्यात् । ततो
यथासंभवं गुरु-देशनां श्रुत्वा स्वगृहमेत्य स्नपनकारादि-साधर्मिकान्
भोजयेद् । इत्योद्यतः स्नपनविधिः ॥”

[तत्रैव छत्रभ्रमणविधौ-‘प्रोद्भूतभक्ति-’ [अर्हद० पृ. ४९]
इत्यादिवृत्तैः कुसुमांजलिं क्षिपेत् ततस्तस्याः प्रतिमायाः ‘हिययाइं
पढंतं’ [जिनस्नात्रविधि पृ. ११] इति गाथया स्नानं कुर्यात् ।] * *

“ अथ पंचामृत-स्नात्रविधिः-तच्च छत्रभ्रमणकृते वा ‘जम्म-
मज्जण’ इति वृत्तपंचकेन प्रथमं गन्धोदक-स्नान-पर्यन्तं विधिं

कृत्वा, 'मीन-कुरंग-मदा-' [अर्हद० पृ. ७१] इति धूपं दत्त्वा, ततो 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-' इति भजन-पूर्वं 'महुरो सुग होइ' [ ] इति गाथया इक्षुरस-स्नानं विदध्यात् । ततो 'मीन-कुरंग-मदा-' [अर्हद० पृ. ७१] इति धूपः । एवं वक्ष्य-माणसर्वस्नानान्तरालेष्वनेनैव धूपं दद्यात् ।

ततः 'पायात् स्निग्धमपी' [अर्हद० पृ. ७२] इत्यार्यया घृत-स्नानम्, ततः पिष्टादिभिः स्नेहमुत्तार्य 'उचितमभिषेककाले' [अर्हद० पृ. ७३] इत्यार्यया, 'बहइ सिरिं तियसगणा-' [जिन-स्नात्रविधि पृ. १४] इति गाथया वा दुग्धस्नानम् । तत 'उवणेउ मंगलं वो' [जिनस्नात्र० पृ. १६] इत्यादि गाथाद्वयेन दधिस्नानम् । तत एकोनविंशत्या 'अभिषेकपयोधारा' [अर्हद० पृ. ७४] इत्यादिभिर्वृत्तैः, आद्यान्त्यवृत्तयोः 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-' इत्युच्चारयन् एकोनविंशतिगन्धोदकेन धारा देवशिरसि दद्यात् ।

ततः पंचधारकं, तत्र प्रथमं 'सर्वजितः' [अर्हद० पृ. ८९] इति वृत्तेन सर्वौषधिस्नानम् ।

ततः 'स्वामिन् ! नित्यं' [अर्हद० पृ. ९०] इति वृत्तेन जातिफलादि-सौगन्धिकस्नानम् ।

ततः 'स्वच्छतया' [अर्हद० पृ. ९१] इति वृत्तेन शुद्धजल-स्नानम् ।

ततः 'कथय कथं' [अर्हद० पृ. ९२] इति वृत्तेन कुंकुम-स्नानम् ।

ततश्च ' भवति लघोरपि ' [अर्हद० पृ. ९२] इति वृत्तेन
कुंकुम-चन्दन-स्नानम् । इति पंचधारकम् ।

ततः ' कुंकुमहृद्यां द्यामिव ' [अर्हद० पृ. ९३] इति वृत्तेन
चन्दनविलेपनम् ।

ततः ' उपनयतु भवान्तं ' [अर्हद० पृ. ९४] इति वृत्तेन
कस्तूरिकामयपट्टं कुर्यात् ।

ततो ' भाति भवतो ललाटे ' [अर्हद० पृ. ९५] इति वृत्तेन
गोरोचनया सर्षपैश्च देवस्य तिलकं कुर्यात् ।

ततो ' मेरौ नन्दन-पारिजात- ' [ ] इत्यादिवृत्त-
सप्तकेन क्रमात् सप्त कुसुमांजलीन् क्षिपेत् ।

ततः पूजाकारोऽधिवासिते कलशचतुष्टये स्नपनकारैर्गृहीते
सत्येकं प्रतिमायाः पुरतः स्थित्वा ' कर्पूरस्फुटभिन्न- ' [ ]
इत्यादि वृत्तद्वयेन कुसुमांजलिद्वयं प्रक्षिपेत् । पश्चात् कलशचतुष्ट-
येन स्नपनकाराः स्नानं कुर्युः ।

तदनन्तरमाहारस्थालं भगवतः पुरो दध्यात् ।

ततः परिधापनिकां लवण-जलारात्रिकावतारणं मंगलप्रदीपं च
प्राग्वत् कुर्यात् ।

इति पंचामृतस्नानम् ।

[विशेषपर्वसु विघ्नशान्त्यै अष्टाह्निकाद्युपयोगिविधौ दिक्पालादिस्थापने-] 'सद्वेद्यां भद्रपीठे' [अर्हद० पृ. ५३-५४] इति वृत्तद्वयेन कुसुमांजलि-प्रक्षेप-पर्यन्तविधिः । दिक्पालादिस्थापने- 'ऐरावत-समारूढ-' [ ] वृत्तं पठित्वा.....
'भो भोः सुरासुर-' [अर्हद० पृ. ५५] इति वृत्तद्वयेन दिक्पाल-पट्टकोपरि कुसुमांजलिं क्षिपेत् । तद् 'इन्द्रमग्निं यमं चैव' [अर्हद० पृ. ५५] इति वृत्तेन क्रमेण दिक्पालान् कुंकुम-चन्दन-टिक्केषु स्थापयेत् । स्थापना चेयम्-

ब्र०		
इ०	अ०	
कु०	ई०	य०
व०		
वा०	नै०	
ना०		

तेषु दश पूषिका धूपसुरभिता दधि-दूर्वाऽक्षत-पुष्प-युक्ताः 'प्राचीदिग्धूप-वर !' [अर्हद० पृ. ५६] इत्यादिवृत्तदशकं पठित्वा क्रमेण दद्यात् । एकैकां पूषिकामेकैकेन वृत्तेन एकैकस्मिन् टिक्के दध्यात् । ×× 'इति दिग्धिप-' [अर्हद० पृ. ६४] इति वृत्तेन दिक्पालानामुपरि पुष्पांजलिं प्रक्षिपेत् । ×× अनन्तरं 'मुक्तालंकारविकार-' [अर्हद० पृ. ६६] इत्यादिविधिः प्रागुक्त एव ।

यावन्मंगलप्रदीपे कृते शक्रस्तवानन्तरं मंगलप्रदीपमनुज्ञाप्य ततो धूपमुत्क्षिपेत् । 'नमोऽर्हत्-सिद्धा-' इति गृणन् 'चेलोत्क्षेपैः' [अर्हद० पृ. ११४] इति वृत्तद्वयेन दिक्पालान् विसर्जयेत् । दिक्पालपट्टिकायामीशानदिक्पूपिकां मुक्त्वाऽन्या नवदिक्पूपिका उत्तारयेत्, अंचलं वाऽवतारयेत् ।

एवं ' शक्राद्या लोकपाल- ' [ ] इति वृत्तेन गृ(प्र)ह-पट्टिका-दैवतान् विसृज्यांचलावतारणं कुर्यात् । केचित् प्रथममेतान् विसृज्य, पश्चाद् दिक्पालान् विसृजन्ति । ” ×××

ततो द्वौ धौतपोतिकौ श्रावकेन्द्रौ कलशोदकेन भृंगारद्वयं भृत्वोभयतस्तिष्ठेताम् । एकः स्थालके कृत्वा पुष्प-चन्दन-वासान् गृह्णीयाद्, अपरश्च धूपायनं पाणिप्रणयीकुर्यात् । ततस्त एव श्रावकाः सप्त नमस्कारान् पठित्वा सप्त धाराः कलशे निक्षिप्य 'नमोऽर्हत्-
-सिद्धा-' इत्युच्चार्य, आदौ ' अजियं जियसत्त्वभयं ' इति स्तवे-
नान्यैः स्वयं वा पठितेन शान्तिं घोषयेयुः । सर्वपद्यानां प्रान्ते एकैकां धारां कलशे भृंगारग्राहिणौ समकालं दद्याताम् । एकश्च पुष्पादीन् क्षिपेद्, अपरश्च धूपं दद्यात् ।

स्तव-समाप्तौ पुनर्भृंगारौ भृत्वा ' उल्लासिकम- ' स्तोत्रेण शान्तिं घोषयेयुः ।

तथैव पुनर्भयहर-स्तवेन, ततः ' तं जयउ जये तित्थं ' तदनु ' मयरहियं ' इति स्तवेन, तदनन्तरं ' सिग्घमवहरउ विग्घं ' इति स्तवेन शान्तिं घोषयेयुः ॥

सर्वत्र पद्य-समाप्तौ कलशे धारादान-पुष्पादि-क्षेपाः प्राग्वत्, नवरं स्तवानामन्यवृत्तं त्रिर्भणेयुः । ततश्च सप्तकृत्व उपसर्गहर-स्तोत्रं भणित्वा धारादान-पुष्पादिक्षेपविधिना शान्तिं घोषयेयुः । शान्तौ च घोष्यमाणायां साधु-साध्वी-श्रावक-श्राविका उपयुक्तास्तुमुलं निवार्य शान्तिं शृणुयुः ।

इति शान्ति-घोषणं कृत्वा, मंगलदीपमनुज्ञाप्य प्राग्वद् दिक्पाल-
ग्रहादीन् विसृज्य, प्रक्षाल्य, ततः प्रथमं कलशग्राहिण्यै शान्त्युदकं
पूगफलादि च समर्प्य, क्रमात् सकलसंघाय समर्पयेयुः । तच्च
सर्वेषु उत्तमाङ्गाद्यङ्गेषु लगयेयुः, गृहादि च तेनाभिषिचेयुः ।
इति शान्तिपर्व-त्रिधिः ।

देवाहिदेव-पूजा-विही इमो भवियणुगहृद्वाए ।

उपदर्शितो जिनप्रभसूरिभिराम्नायतः सुगुरोः ॥ ”

卐

[विशेष भाटे ळुओे श्रीजिनप्रभसूरिनी विधिभागप्रपा
साभायारी श्रीजिनविजय-संपादित, श्रीजिनहत्तसूरि-प्राचीन
पुस्तकोद्धार इंड (सूरत) प्र. अं. ४३ नुं परिशिष्ट-देवपूजाविधि]

卐

शुद्धिपत्रकम्

[विषय-प्रदर्शने]

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
४	२२	-न्मृष्टो	-न्मृष्टं
५	२१	-विधि-	-विधि-
७	१६	-घोषयेत्	-घोषयेत्
„	१८	गोष्ठी	गोष्ठी
—•—•—•—			
२	१	-स्तर्जित-	-स्तैर्जित-
४	२२	श्रयदोरत्	[ऋदोरप्]
५	२	बोहित्थ-	बो ^१ हित्थ-
„	१५	जंपावणं	^२ जं पावणं
१४	३	सिरि	सिरि
१५	१६	मसृण	मसृणं
१७	२२	ढितु	दितु
१९	१५	उत्पाद्	उत्पाद
„	१६	३०	२९
२७	५	कवह	कह
„	१९	माह	मोह
२८	५	चंदणु	चंदण
३०	६	मीक्खं	मोक्खं

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
३८	६	श्लेषः	श्लेषः
"	८	शंसि तो	शंसितो
४४	१		[पं.]
४७,४८	८,१		[पृथ्वी]
५०	१९	शृङ्गे	शृङ्गे
५४	१६	प्रोलसन्	प्रोलसन्
५९,६०	१४,१५		[पृथ्वी]
६१	९	ऽप्याढ्यः	ऽप्याढ्यः
"	२०	हारिध्र	हारिध्र
६२,७०	१,१		[पृथ्वी]
६७	४	दादुभ्यभ्या	[दाबुभाभ्या]
७०	१	कोलसत्	प्रोलसत्
७५	१५	धृष्ट	धृष्ट
७६	४	गात्र	गात्रं
७७	५		[द्रुतविलम्बितम्]
७८	१२	उत्कलि	उत्कलि
७९	३		[तरंगकम्=दोधकम्]
८०	१८	कुडु भेडु	कुडु
८१	४	शीलाथी	शीलाथी
"	२३	कान्त	कान्ता
८३	११	शिअर	शिअरि
८९	१३	-हानाम-	-हाना-

[१४६]

शुद्धिपत्रकम्

पृष्ठे	पंक्तौ	अशुद्धम्	शुद्धम्
९४	१०	भगवंस्ते	[भवांतं]
९९	७	-शमा-	-शमा-
९९	१८	श्रंघा	श्रद्धा
१००	३	-वग्ग-	-वर्ग
१०१	१९	विद्येय-	विधेय
१०५	१६	-कलिक्षतो	-कलि क्षतो
१३१	१०	क्षीरोम्भोधि	क्षीराम्भोधि
”	१८	-शा कार	शास्त्रकार
१३५	२	व्वाकरण	व्याकरण
१३८	२२	-भ्रमण-	-भ्रमण-

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

[૧] પ્રતિકમણસૂત્ર-પ્રબોધટીકા (ભાગ-૧લો)

—પ્રતિકમણનાં સૂત્રોના અષ્ટાંગ વિવરણને સમાવતા આ પુસ્તકના ત્રણ ભાગો, પૈકી આ પ્રથમ ભાગમાં ‘અરિહંત-ચેઈયાણુ’ સુધીનાં સૂત્રો સામેલ કરવામાં આવ્યાં છે.

—કાયોત્સર્ગ ઉપર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે. ‘ઉવસગ્ગહર’ના અર્થ-ગૌરવમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે. આલંબન-યોગનું રહસ્ય સમજાવવામાં આવ્યું છે. આ ભાગનાં પાંચે પરિશિષ્ટો ફરી ફરીને ધ્યાન પૂર્વક વાંચવા યોગ્ય છે. આવૃત્તિ ખીણ—મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

*[૨] પ્રતિકમણસૂત્ર-પ્રબોધટીકા (ભાગ-૨લો)

—આ ભાગમાં ‘ભગવાન્ હં’થી આરંભી ‘ભરહેસર’ સુધીનાં સૂત્રો સમાવિષ્ટ કરાયાં છે.

પંચાચાર અને શ્રાવકધર્મ પર પુષ્કળ પ્રકાશ પાથરવામાં આવ્યો છે.

—‘લઘુશાંતિ’ પર ૧૦૦ પાનાનું વિવેચન કરી, તેનાં પદે પદનું રહસ્ય સમજાવી, તેમાં રહેલો મંત્રોનો ગૂઢાર્થ પ્રકાશમાં આણવામાં આવ્યો છે. —મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

[૩] પ્રતિક્રમણસૂત્ર-પ્રબોધટીકા (ભાગ-૩જો)

—‘મત્રહ જિણાણુ’થી આરંભી પ્રતિક્રમણનાં અવશિષ્ટ સર્વ સૂત્રો આમાં દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત અનેક મહત્ત્વના વિષયો આમાં ચર્ચવામાં આવ્યા છે. ખાસ કરીને ‘અજિતશાંતિસ્તવ’ પર પુષ્કળ પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

—પ્રાચીનમાં પ્રાચીન પ્રતિના આધારે ‘સંતિકર’ સ્તવનો પાઠ સુધારીને આપવામાં આવ્યો છે.

પાંચે પ્રતિક્રમણના વિધિ તથા હેતુઓ, સ્તવનાદિસંગ્રહ, અનેક પરિશિષ્ટો સમુચિત રીતે અપાયા છે.

૨૪૦૦ પૃષ્ઠ-પ્રમાણ આ ૩ ગ્રંથો એક યાદગાર કૃતિ-સમા છે.

પ્રતિક્રમણનાં સૂત્રોનું આટલું સર્વાંગ-શુદ્ધ સંસ્કરણ અન્ય કોઈ જોવામાં આવતું નથી. —મૂલ્ય રૂ. ૫-૦૦

*[૪] પ્રતિક્રમણની પવિત્રતા

—પ્રતિક્રમણ સૂત્રના રચયિતા, પ્રતિક્રમણ સૂત્રનું અધ્યયન પ્રથમ કેમ? પ્રતિક્રમણની આવશ્યકતા, પ્રતિક્રમણની ચારિત્ર ઉપર અસર વગેરે વિષયોની વિશદ્ધ મીમાંસા કરી અનેક શંકાઓનાં શાસ્ત્રીય સમાધાન આપવામાં આવ્યાં છે. આવૃત્તિ ખીજી—મૂલ્ય રૂ. ૦-૬૨

*[૫] પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર (પ્રબોધટીકાનુસારી) ગુજરાતી આવૃત્તિ

—શબ્દાર્થ, અર્થ-સંકલના તથા સૂત્ર-પરિચય સાથે વિધિઓ, ઉપયોગી વિષયો, વિધિના હેતુઓ, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સ્તુતિઓ વગેરેનો સમાવેશ કરતું આ સર્વાંગ શુદ્ધ પ્રકાશન છે. ૬૪૦ પાનાનો દળદાર ગ્રંથ.

—મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

- *[૬] પંચપ્રતિકમણુસૂત્ર (પ્રબોધટીકાનુસારી) હિન્દી આવૃત્તિ
—શબ્દાર્થ, અર્થ—સંકલના તથા સૂત્ર—પરિચય સાથે.
ઉપયુક્ત ગ્રંથનું આ હિન્દીમાં પ્રકાશન છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

- *[૭] સચિત્ર સાર્થ સામાયિક ચૈત્યવંદન (પ્રબોધટીકાનુસારી)
—સામાયિક તથા ચૈત્યવંદનનાં સૂત્રોનું વિશિષ્ટ રીતે,
સરળ ભાષામાં વિવેચન કરી, ઉપયોગી ચિત્રો દ્વારા તેની
સમજૂતિ આપવામાં આવી છે. —મૂલ્ય રૂ. ૦-૫૦

[૮] યોગપ્રદીપ

—લગભગ દોઢસો શ્લોક—પ્રમાણુ આ પ્રાચીન ગ્રંથ યોગ
જેવા ગહન વિષય ઉપર ગંભીર પ્રકાશ પાડે છે. આમાં
પ્રાચીન ગુજરાતી બાલાવબોધ તથા અર્થ—સમજૂતિ દ્વારા
વિશિષ્ટ વિવેચન કરવામાં આવેલ છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૧-૫૦

- *[૯] ધ્યાન-વિચાર (સચિત્ર)

—આ ગ્રંથ જૈનદર્શને બતાવેલ ધ્યાન જેવા વિષય
પર અનેરો પ્રકાશ પાથરે છે અને તેનાં ગૂઢ રહસ્યોને
પ્રકટ કરે છે.

ધ્યાનના વિષય પર આવો પ્રકાશ પાથરનાર કોઈ ગ્રંથ
આજ સુધી પ્રાપ્ત થયેલ નથી. ધ્યાનની સાધના કરવા
ઈચ્છતા સાધકોને આ ગ્રંથ ઘણો જ ઉપયોગી છે.

મૂલ્ય—સ્વાધ્યાય

- [૧૦] તત્વાનુશાસન-નાગસેનાચાર્ય—પ્રણીત

(ગુજરાતી અનુવાદ—સહિત)

—ધ્યાનના પ્રત્યેક અભ્યાસી માટે આનું વાચન અત્યંત
આવશ્યક છે; વ્યવહાર—ધ્યાન તથા નિશ્ચય—ધ્યાનનું

[૧૫૦] જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

આમાં સુંદરતમ વર્ણન છે. ધ્યાનના વિષયની સંપૂર્ણ છણાવટ કરતો આ ગ્રંથ ગ્રંથકારની અપૂર્વ પ્રતિભાશક્તિને સ્વયં પ્રદર્શિત કરે છે. મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

*[૧૧] નમસ્કાર-સ્વાધ્યાય (સચિત્ર પ્રાકૃત વિભાગ)

—અચિંત્ય ચિન્તામણિ, સર્વ મહામંત્રો તથા પ્રવર-વિદ્યાઓના પરમ ખીજ તરીકે વર્ણવાયેલ શ્રીપંચમંગલ મહાશ્રુતસ્કંધની યથાર્થ સ્વરૂપમાં વ્યવસ્થિત સમજ અનેક પ્રાકૃત સ્તોત્રો, યંત્રો, મંત્રો તથા ચિત્રો દ્વારા આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવી છે.

—પ્રાકૃતભાષામાં રચાયેલા, નમસ્કાર વિષયક પ્રાપ્ત થયેલ પ્રાચીન શ્રેષ્ઠ સાહિત્યનો આમાં સુંદર સંગ્રહ તેના ગુજરાતી અનુવાદ સાથે આપેલ છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૦૦

[૧૨] ઋષિમંડલસ્તવ-યંત્રાલેખન

—મન્ત્ર-સાહિત્યમાં અદ્ભુત નિષ્ણાત, ચૌદમી શતાબ્દીના સમર્થ માંત્રિક આચાર્ય સિંહતિલકસૂરિની આ અદ્ભુત કૃતિ છે.

—આમાં ઋષિમંડલયંત્રનું આલેખન કેવી રીતે કરવું? તેની સરળતાથી સમજૂતિ આપવામાં આવી છે. ૧૧ પરિશિષ્ટો તથા સરળ અનુવાદ સાથેનો આ ગ્રંથ સાધકોને અતિ ઉપયોગી છે. —મૂલ્ય રૂ. ૩-૦૦

[૧૩] ઋષિમંડલયંત્ર (ત્રિરંગી આર્ટ પેપર પર)

—આચાર્ય શ્રીસિંહતિલકસૂરિએ નિર્દિષ્ટ કરેલ આમ્નાયને ધ્યાનમાં રાખીને દોરાયેલ આ લઘુ ચિત્ર, અનેક યંત્રો સાથે રાખીને સર્વાંગ શુદ્ધ રીતે છાપવામાં આવેલ છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

[૧૪] નમસ્કાર-સ્વાધ્યાય (સચિત્ર સંસ્કૃત વિભાગ)

—શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર અંગેનાં ૪૩ પ્રાચીન સંસ્કૃત સ્તોત્રો તથા સંદર્ભોને આ ગ્રંથમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યાં છે.

—નમસ્કાર મહામંત્રની વિવિધ વિશેષતાઓ અને તે સંબંધી વિપુલ સાહિત્યનો એક જ સ્થળે સમાવેશ કરતો આ ગ્રંથ અભ્યાસીઓ માટે અતિ ઉપયોગી છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૧૫-૦૦

[૧૫] A Comparative study of the Jaina Theories of Reality and Knowledge.

By—Y. J. Padmarajiah

—જૈનદર્શન ઉપર વિશદ વિવેચન કરતો આ થીસીસ (નિબંધ) ડો. વાય. જે. પદ્મરાજીયાએ અંગ્રેજીમાં લખેલ. અને તે થીસીસ પર તેમને ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી દ્વારા એમ.એ.ડી.ફીલ(M.A.D.Phil.)ની પદવી એનાયત થયેલ. જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળને આ નિબંધ અતિ ઉપયોગી લાગવાથી તેનું પ્રકાશન કરવામાં આવેલ છે.

—આ ગ્રંથ માટે પરદેશથી અતિ સુંદર અભિપ્રાયો સાંપડેલ છે. —મૂલ્ય Rs. 15-00

[૧૬] સર્વસિદ્ધાન્ત-પ્રવેશક

—છએ દર્શનોનાં દૂંકું પણ સચોટ વિવેચન કરતો આ ગ્રંથ ૧૧મી શતાબ્દીમાં ચિરંતન જૈન મુનિએ રચેલ છે, છ દર્શનોના જ્ઞાનના ઇચ્છુકો માટે બાળપોથી જોવો છે.

—ગ્રંથ મનોરમ સરળ સંસ્કૃત ભાષામાં છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૧-૦૦

[૧૫૨] જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળનાં પ્રકાશનો

[૧૭] જિનસ્નાત્રવિધિ (પ્રા.) અને અહર્દ્દભિષેકવિધિ (સં.)
—લગભગ એક હજાર વર્ષો પહેલાં થયેલા આચાર્ય
જીવદેવસૂરિની પ્રાકૃત કૃતિ, સમુદ્રસૂરિની સં. પંજિકા
સાથે તથા (૨) વાહિવેતાલની સં. કૃતિ, શીલાચાર્ય
(તત્ત્વાદિત્ય)ની સં. પંજિકા સાથે. અને અંથો
પં. લાલચન્દ્ર ભગવાન ગાંધીના ગૂજરાતી અનુવાદ,
વિસ્તૃત પ્રસ્તાવના, વિષય-પ્રદર્શન તથા ઉપયોગી ૫
પરિશિષ્ટો સાથે સુસંપાદિત છે.

—મૂલ્ય રૂ. ૨-૦૦

—: હવે પછી પ્રકાશિત થનારા ગ્રન્થો :—

[૧૮] Pramana Naya Tattvalokalankar
with English Translation

[૧૯] સૂરિમન્ત્ર-કલ્પ-સમુચ્ચય

[૨૦] માતૃકા-પ્રકરણ

[૨૧] લોગસ્સ સૂત્ર-સ્વાધ્યાય

: પ્રાપ્તિસ્થાન :

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળ
૧૧૨, સ્વામી વિવેકાનંદ માર્ગ,
વીલેપારલે, મુંબઈ-૫૬ [AS]

૬

* આ નિશાનીવાળા ગ્રન્થો અપ્રાપ્ય છે.

